

doc. 1

KETENOVERLEG BESCHERMDE OPVANG ZUID

NOTULEN

Datum : dinsdag 10 december 2019
Locatie : Kantoor NIDOS, Buitenop 8 te Roermond
Aanvang : 14:00 uur

Aanwezig COA: [---]
COMENSHA: [---]
NIDOS: [---]
Politie EMM: [---]
XONAR; [---]

Afwezig: [---]

Opening en welkom

[---] opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. Er zijn een aantal afmeldingen Ook drie nieuwe gezichten:

[---]: jeugdbeschermers van NIDOS die ingezet worden op de BO

[---], gedragswetenschapper van XONAR

1. Notulen en actielijst

Opmerkingen op de notulen, blz 2 (XONAR, derde bolletje, laatste zin): niet XONAR is in gesprek met beide ministeries over de school op locatie maar COA.

Naar aanleiding van: het gezamenlijke KOBO staat wel nog steeds op de planning en wordt door NIDOS weer verder opgepakt.

2. Actuele ontwikkelingen binnen de keten

XONAR:

- [---]

COMENSHA:

- [---]
- De jaarcijfers van 2018 zijn gepubliceerd: <https://view.publitas.com/comensha/comensha-het-beeld-van-2018/page/1>

COA:

- Het protocol Vermissingen is geactualiseerd en in het deelberaad Asiel van 5 december jl. goedgekeurd. Verdere communicatie volgt zo snel mogelijk.
- Het voorstel voor een nieuwe werkwijze van de leeftijd schouw bleek o.a. juridisch nog wat haken en ogen te hebben en is teruggegeven aan de werkgroep.

EMM:

- Naar aanleiding van de uitzending van Argos is een team samengesteld dat vanuit een wetenschappelijke benadering onderzoek doet. De rapportage is aangeboden aan de staatssecretaris. Publicatie volgt nog en wordt in het volgende KOBO besproken.

NIDOS

- [---] is de nieuwe bestuurder van NIDOS. Hij heeft vanuit diverse voorgaande functies veel internationale ervaring en affiniteit met de doelgroep.

IND:

- De nieuwe medewerkers zijn inzetbaar.

3. Lage bezetting Beschermde Opvang

De structureel lage bezetting van beide BO-locaties is opvallend. De gehele instroom van amv-ers is lager en anders van samenstelling en dat zal zeker van invloed zijn. Het vermoeden bestaat dat dat pupillen die wel in aanmerking zouden moeten komen voor BO gemist worden. Er is nauwelijks zij-instroom.

De structureel lage bezetting heeft invloed op veel zaken: begeleiding, personele bezetting, mogelijkheden voor onderwijs op locatie en natuurlijk ook op de jongeren zelf.

De twee BO-locaties (noord en zuid) stemmen onderling af op welke locatie de pupillen geplaatst worden. Hierbij wordt (o.a.) gekeken naar groepssamenstelling en -dynamiek. Alleen als er een goede reden is wordt vanuit Ter Apel het advies gegeven om een pupil bewust in de BO Noord te plaatsen. [---] zal dit proces bespreken met de regiomanager van NIDOS Ter Apel.

4. Vietnamese pupillen

De aanleiding voor dit agendapunt is dat in oktober twee pupillen zijn verdwenen uit de BO terwijl ze al twee keer eerder de keus hebben gemaakt om in de BO te blijven toen andere vietnamezen wel zijn vertrokken. Er zijn signalen dat een van deze twee pupillen een van de mensen is in de groep van 39 overleden vluchtelingen die aangetroffen zijn in een koelwagen in Essex. Het onderzoek hiernaar is nog steeds gaande maar de communicatie met Engeland verloopt traag.

Er zijn mogelijk signalen die erop kunnen wijzen dat pupillen bezig zijn om zich voor te bereiden op vertrek uit de BO. Voogden en mentoren zullen een lijst opstellen van mogelijke signalen. Deze lijst wordt ook gedeeld met AVIM. Daarnaast wordt AVIM geïnformeerd wanneer jongeren naar een volgende fase gaan.

De Pacific Links Foundation geeft op hun site informatie en advies over deze doelgroep. Ook geven zij trainingen.

Omdat er steeds meer media-aandacht is, is het goed om alert te blijven op vragen van buitenaf en de antwoorden die je kunt geven binnen de spanningsvelden van privacy en WOB.

5. Planning

Voorstel data 2020: 11 februari, 12 mei, 22 september en 15 december. Telkens op dinsdagmiddag om 14:00 uur. De data worden definitief ingepland via een vergaderverzoek.

6. Rondvraag

Geen vragen.

7. Sluiting

sluit de vergadering en bedankt iedereen voor hun aanwezigheid.

ACTIELIJST

	Actie	Wie
1.	gezamenlijk KOBO met Noord	NIDOS
2.	Contact opnemen met Hoven & Selbach	NIDOS
3.	Afstemmen plaatsing met regiomanager Ter Apel	NIDOS
4.	Rapport EMM delen na afronding	EMM

doc. 2

Centraal Orgaan opvang asielzoekers

Methodisch kader voor het begeleiden van alleenstaande minderjarige vreemdelingen in de beschermde opvang van het COA

Januari 2020

datum: Januari 2020
naam: Unit uitvoeringsprocessen COA

Inhoud

1.	Inleiding.....	6
1.1	Geschiedenis beschermde opvang	6
1.2	Aanleiding actualisatie methodiek beschermde opvang	6
2.	Opvangbeleid	7
2.1	Uitgangspunten opvangbeleid	7
3.	Juridisch kader	7
3.1	De mentor en de voogd.....	7
3.2	Verblijfsrechtelijke positie van amv	9
3.3	B8.3-regeling	9
3.4	Spelers in de vreemdelingenketen	9
3.5	Indicering amv voor beschermde opvang.....	10
4.	Pedagogisch kader	11
4.1	Noodzaak van een pedagogische visie	11
4.2	Theoretisch fundament	12
4.2.1	IVRK-Vreemdelingenrecht	12
4.2.2	Kernbegrippen voor het ontwikkelingsproces van jongeren	12
4.2.3	Kernpunten in de pedagogische visie	13
4.3	Pedagogische visie van het COA op de opvang van amv	15
5.	Kenmerken van de doelgroep en de beschermde opvang	16
5.1	Herkomst	16
5.2	Verlies en stress	16
5.3	De onzichtbare familie	16
5.4	Binding	17
5.5	Leeftijd	17
5.6	Cultuurschok.....	18
5.7	Veerkracht	18
5.8	Kwetsbaarheid	18
5.9	Doelgroep amv in de beschermde opvang.....	19

5.10	Kenmerken van de beschermde opvang	19
5.11	Doelen voor de begeleiding	19
6.	Methodische onderleggers	20
6.1	Presentiebenadering.....	20
6.2	Cultuursensitieve benadering	21
6.3	Groepsgerichte benadering.....	21
6.4	Oplossingsgerichte benadering.....	22
6.5	Motiverende benadering.....	23
6.6	Traumasensitieve benadering.....	23
6.7	Competentiegerichte benadering	24
6.8	Beschermjassen	25
7.	Professioneel begeleiden.....	25
7.1	Competenties van de mentor	25
7.2	Reflectie en intervisie	27
7.2.1	Intervisie	28
7.2.2	Methodische casuïstiekbespreking	28
7.3	Continuïteit door twee- en driegesprekken.....	29
7.4	Present managen.....	29
8.	Fasering op grond van veiligheid en bescherming.....	30
8.1	Van extern naar intern, van intern naar extern	30
8.2	Fase I: Wennen.....	31
8.3	Vorbereiding en aankomst.....	32
8.4	Motiverende gespreksvoering.....	32
8.5	Werken met kracht en weerbaar maken	33
8.6	Het doen van aangifte	34
8.7	Naar de volgende fase	34
8.8	Fase II: Wonen	35
8.9	Werken met kracht en assertiviteit	35
8.10	Toekomstgesprekken	35
8.11	Van wonen naar vertrek.....	36
8.12	Fase III: Vertrek	36
8.13	Vorbereiding en aansluiting op de vervolgovang.....	37
8.14	Afronding in verband met het bereiken van de leeftijd van 18 jaar	37
8.15	Beëindiging door terugkeer	38
8.16	Beëindiging en afscheid	38

9.	BEGELEIDINGSPLAN.....	39
9.1	Relatie tussen doelen voogd en begeleidingsplan mentor	39
9.2	Onderdelen van het begeleidingsplan.....	39
9.2.1	Competentieontwikkeling.....	39
9.2.2	Vaststellen van de begeleidingsdoelen	39
9.2.3	Beschermende factoren	39
9.2.4	Bejegeningsplan	39
9.2.5	Beschermingsplan.....	40
9.2.6	Vastleggen van begeleidingsplan	40
10.	ACTIVITEITEN EN TRAININGEN	40
10.1	Onderwijs	40
10.2	Schoolverzuim.....	41
10.3	Weerbaarheid.....	41
10.4	Seksuele voorlichting	41
10.5	Voorlichting over mensenhandel.....	42
10.6	Activiteiten	42
10.7	Competentietrainingen	42
10.8	Inspraak en participatie.....	42
11.	TOEKOMST EN TERUGKEER.....	43
11.1	Visie COA op terugkeer	43
11.2	Kerndilemma: onzekere toekomst	43
11.3	Kerndilemma: opgroeien in een andere cultuur.....	43
11.4	Beproefde methodieken.....	44
11.5	Gesprekken over toekomst en terugkeer	45
11.6	Push en Pull factoren bij terugkeer.....	47
11.7	Competentiegericht werken aan de toekomst	48
11.8	17,5 jarigen	48
12.	BIJZONDERE ZORG	49
12.1	Verhoogde risico's.....	49
12.2	Lichamelijke klachten	49
12.3	Seksueel geweld	50
12.4	Psychische klachten en trauma's	50
12.5	Doorverwijzing.....	51
12.6	Tienermoeders in een aparte opvang	52

12.7	Versterken veerkracht en bouwen aan protectieve factoren	53
12.8	Competentiegericht werken	53
12.9	Begeleiding tijdens de zwangerschap	54
12.10	Begeleiding in het moederschap	55
12.11	Veiligheid kind	57
12.12	De mentor	57
13.	REGELS EN BEGRENZING	57
13.1	Regels	57
13.2	Begrenzing	58
13.3	Norm-overschrijdend gedrag	59
14.	Bronnen en literatuur	60

1. Inleiding

1.1 Geschiedenis beschermde opvang

Vanaf 2004 verdwenen groepen jongeren kort na hun aankomst in Nederland uit de opvang voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv)¹. Snel bleek dat er sprake was van georganiseerde handel, waarbij jongeren in situaties van (seksuele) uitbuiting en mishandeling terecht kwamen. In 2006 stelde de toenmalige minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie aan de Tweede Kamer voor om een pilot in te richten voor amv vanaf 13 jaar, die behoren tot een risicocategorie. Het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) was verantwoordelijk voor de pilot die onder de naam ‘Beschermd Opgang’ op 1 januari 2008 formeel van start ging. De jongeren kwamen in speciale kleinschalige opvangcentra en kregen een intensieve begeleiding. Een kenmerk van deze opvang was dat de ‘risico-amv’ minder bewegingsvrijheid kreeg. Vanaf de start van de pilot heeft discussie bestaan over de vraag hoe deze bewegingsvrijheid zich verhoudt tot het Verdrag van de Rechten van het Kind en de wettelijke normen voor de opvang en begeleiding van minderjarigen. De pilotfase eindigde in 2010. In het voorjaar van 2011 heeft het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatie Centrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie de pilot Beschermd Opgang geëvalueerd. Het COA heeft de aanbevelingen uit de evaluatie overgenomen en de opvangvorm voortgezet. De oorspronkelijke begeleidingsmethodiek is in 2013 geëvalueerd en bijgesteld.

1.2 Aanleiding actualisatie methodiek beschermde opvang

Sinds 2013 is de expertise van de beschermde opvang aanzienlijk toegenomen. De methodiek uit 2013 wijkt op onderdelen af van de dagelijkse praktijk en was daarom aan actualisatie toe. Daarnaast is eind 2018 het *Methodisch kader voor het begeleiden van alleenstaande minderjarige vreemdelingen in de opvang van het COA* herijkt. Dit is de overkoepelende amv-methodiek die het uitgangspunt is voor alle amv-locaties. In alle opvangvormen van het COA staat de ontwikkeling van competenties van de jongeren centraal. De jongeren volgen onderwijs en de begeleiding houdt rekening met het toekomstperspectief. Dit geldt ook voor jongeren in de beschermde opvang, naast dat zij een aantal specifieke kenmerken hebben waar in de begeleiding rekening mee moet worden gehouden. Om deze reden is besloten de herijkte amv-methodiek als uitgangspunt te nemen en specifieke onderdelen voor de beschermde opvang aan te passen en toe te voegen. Onderdelen die niet van toepassing zijn op de beschermde opvang zijn weggelaten. Deze herziene methodiek geeft richting aan het handelen van de mentoren en laat ruimte voor aanpassingen die in de praktijk nodig blijken met het oog op het leveren van maatwerk.

---

¹ Het COA en partners in de vreemdelingenketen refereren aan deze groep met de term: alleenstaande minderjarige vreemdelingen. Andere organisaties gebruiken ook soms de naam : alleenstaande minderjarige asielzoekers (ama’s). In de tekst wordt vaak het woord ‘jongeren’ gebruikt en voor het leesgemak wordt de jongere aangeduid met ‘hij’ of ‘hem’.

2. Opvangbeleid

2.1 Uitgangspunten opvangbeleid

Nederland kent een specifiek opvangbeleid voor amv. Dit opvangbeleid is gekoppeld aan het toelatingsbeleid voor amv. In dit beleid wordt getoetst of zij in aanmerking komen voor een verblijfsvergunning. Als dit niet het geval is, kunnen jongeren in aanmerking komen voor tijdelijk verblijf in Nederland, omdat in het land van herkomst geen adequate opvang voorhanden is. Indien er sprake is van adequate opvang, kan een jongere worden teruggestuurd naar het land van herkomst. Alle jongeren worden gedurende de toelatings- en verblijfsprocedure opgevangen en begeleid op verschillende locaties en in verschillende opvangvormen. Omdat zij minderjarig zijn, krijgen zij een voogd toegewezen. Dit is in vrijwel alle gevallen een jeugdbeschermer van Nidos².

Voor amv bestaan diverse opvangvormen, die buiten beschouwing van deze methodiek worden gelaten. Voor jongeren met met risico op betrokkenheid bij mensenhandel, eerwraak of huiselijk geweld of kindbruiden bestaat een specifieke opvangvorm; de beschermde opvang. Jongeren kunnen vanuit alle opvangvoorzieningen geplaatst worden in de beschermde opvang.

3. Juridisch kader

3.1 De mentor en de voogd³

Om als voogd en mentor goed te kunnen samenwerken, is het nodig dat voor beiden helder is wat de respectievelijke taken en verantwoordelijkheden zijn. De taken van de voogd zijn in de wet vastgelegd.⁴ De formele taak van Stichting Nidos is om een gezonde ontwikkeling van het kind te waarborgen, de belangen van het kind te behartigen en ervoor te zorgen dat het met 18 jaar zelfredzaam is, omdat dan de wettelijke grondslag van de voogdijmaatregel vervalt. In de praktijk betekent dit dat iedere amv een vaste voogd krijgt die ervoor zorgt dat de asielpcedure zorgvuldig verloopt, er contact is met familie indien mogelijk en dat het kind op een veilige plek woont en naar school gaat. Waar nodig wordt zorg of hulp ingezet.⁵

---

² Stichting Nidos is een gecertificeerde instelling voor jeugdbescherming aan vluchtelingenkinderen en voert de voogdijtaak uit voor de amv.

³ Op locatie wordt veelal de term voogd gebruikt in plaats van jeugdbeschermer. Vanwege de leesbaarheid en herkenbaarheid wordt in dit document daarom de term voogd gebruikt. Voogd is een bestuurlijke titel en officieel is er maar een voogd, namelijk de directeur van Nidos. De uitvoering van de voogdij wordt gedaan door de jeugdbeschermers van Nidos.

⁴ Artikel 1:245 burgerlijk wetboek

⁵ Schippers (2017)

De voogd heeft de bevoegdheid om in te grijpen als de ontwikkeling van de jongere stagneert of in gevaar komt. Daarnaast is de voogd belangenbehartiger in juridische en strafrechtelijke zaken, geeft (afhankelijk van de leeftijd) toestemming bij medische handelingen, overplaatsingen buiten het COA en hulpverlening bij specifieke problematiek.

De mentor is verantwoordelijk voor de dagelijkse begeleiding, het pedagogische klimaat en is het eerste aanspreekpunt voor de jongere. Voor de jongere zijn de voogd en mentor de vaste ankerpunten in de begeleiding. Het is dan ook van belang dat de begeleidingsmethodieken op elkaar afgestemd zijn en dat de voogd en mentor op een professionele wijze met elkaar samenwerken.⁶

De samenwerking gaat goed als de voogd en de mentor hun plannen op elkaar afstemmen, regelmatig overleggen en elkaar op de hoogte houden van de ontwikkelingen rondom de jongere. De verwachtingen naar elkaar dienen transparant en inzichtelijk te zijn. Als er knelpunten zijn in de samenwerking waar voogd en mentor niet uitkomen, dienen leidinggevenden een actieve rol te spelen. Zij kennen elkaars werkveld, verantwoordelijkheden en organisatie goed. Zij vinden elkaar snel bij crisissituaties en onvoorziene gebeurtenissen en overleggen regelmatig voor een goede afstemming.

Zowel mentor als voogd hebben een gelijke betrokkenheid bij de ontwikkeling van de jongere. Dat leidt tot vruchtbare samenwerking. Deze betrokkenheid kan er echter ook voor zorgen dat voogd en mentor:

- *het niet met elkaar eens zijn over de gewenste ontwikkeling.*
Dat kan een vruchtbaar professioneel meningsverschil opleveren waar andere professionals (leidinggevenden, gedragsdeskundigen) bij betrokken moeten worden. De voogd beslist uiteindelijk.
- *het niet met elkaar eens zijn over de invulling van de taken.*
Enige flexibiliteit tussen beide professionals mag hier verwacht worden. Het ligt vaak aan de specifieke situatie dat maakt dat een mentor of voogd meer of minder handelend kan optreden. Een open houding voor de afstemming over taakinfilling, waarbij het belang van de jongere voorop staat, is voor beide professionals het uitgangspunt.

Nidos werkt met een voogdijmethodiek waarin het plan van aanpak leidraad is voor de begeleiding en daarmee leidend in het sturen op de ontwikkeling van de jongere.

---

⁶ De Pater (2016)

3.2 Verblifsrechtelijke positie van amv

Het verblijf van amv is van tijdelijke aard. Zolang zij minderjarig zijn en niet worden uitgezet⁷, hebben ze tot aan hun 18^e jaar recht op opvang. Juridische procedures worden gevoerd om in aanmerking te komen voor een verblijfstatus. Voor dit laatste komen ze in aanmerking indien hun asielaanvraag wordt ingewilligd. Beschikkingen hierover worden afgegeven door de IND. De vreemdelingenrechter toetst de beschikkingen aan het vreemdelingenrecht. Jongeren die over een asielstatus of een verlengde verblijfstatus beschikken, komen in aanmerking voor huisvesting via Nidos en uiteindelijk de gemeente. De voogdijverantwoordelijkheid voor de jongeren, en daarmee het toezicht op de jongere, blijft bestaan tot 18 jaar.

3.3 B8.3-regeling

Als een vreemdeling een vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel is, kan er een B8.3-procedure gestart worden. Hoofdstuk B8.3 van de Vreemdelingencirculaire regelt het verblijfsrecht voor buitenlandse slachtoffers en getuige-aangevers van mensenhandel en het daaruit voortvloeiende recht op voorzieningen. In deze regeling staan ook de taken en verantwoordelijkheden van de ketenpartners.

De betrokkene:

- kan onder bepaalde voorwaarden een een tijdelijke verblijfsvergunning krijgen voor de duur van de strafrechtelijke opsporing en vervolging van de verdachten;
- moet beschikbaar zijn voor medewerking aan de opsporing en vervolging van de verdachte(n).

3.4 Spelers in de vreemdelingenketen

Gedurende hun verblijf en procedure hebben jongeren, mentoren en voogden te maken met diverse instanties. In het onderstaande een overzicht van de belangrijkste actoren in relatie met de opvang en procedure, aangevuld met enkele partijen die specifiek voor de beschermde opvang relevant zijn.

- *COA*: is verantwoordelijk voor een veilige en leefbare woonomgeving waarin op juiste wijze aandacht is voor dagelijkse verzorging en begeleiding.
- *Contractpartners Beschermde Opvang*: zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de opdracht van het COA om jongeren in een beschermde omgeving op te vangen en te begeleiden.

---

⁷ Minderjarigen waarvan de IND heeft vastgesteld dat zij zelfredzaam zijn of voor wie adequate opvang geregeld of te regelen is in het land van herkomst of een ander land, zijn ‘verwijderbaar’. Zij krijgen mogelijkheden om vrijwillig te vertrekken. Als zij dit niet doen kunnen zij gedwongen uitgezet worden. In de praktijk komt het vaak voor, dat uitgeprocedeerde jongeren in de opvang verblijven tot zij 18 jaar worden.

- *Nidos*: is de wettelijke vertegenwoordiger en verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de jongere.
- *IND*: neemt een beslissing op het asielverzoek en/of de B8-procedure. Daartoe moeten de jongeren zich enkele malen vervoegen op het kantoor van de IND voor diverse gehoren. Tijdens deze gehoren worden zij afhankelijk van leeftijd en competenties, bijgestaan door een voogd van Nidos. De gehoren van de IND leveren voor jongeren vaak een stressvolle tijd op.
- *Advocatuur*: is juridisch vertegenwoordiger van de jongere.
- *Afdeling Vreemdelingen Identificatie Mensenhandel (AVIM)*: heeft een toezichthoudende taak tijdens het verblijf van de amv.
- *Dienst Terugkeer & Vertrek (DT&V)*: deze dienst komt in beeld als jongeren een negatieve beschikking ontvangen en terug moeten keren naar hun land van herkomst. DT&V voert de regie op het terugkeerdossier. In dat kader zorgt DT&V voor de terugreisdocumenten en zorgt zij ervoor dat jongeren verantwoord kunnen terugkeren.
- *IOM*: biedt informatie over terugkeer en biedt ook terugkeerregelingen aan, mits in een vrijwillig traject.
- *Gemeente*: De gemeente is op grond van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo 2015) verantwoordelijk voor het zorgaanbod in de gemeente.
- *CoMensha*: Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel. De organisatie die de aard en omvang van mensenhandel in beeld brengt.
- *Zorgcoördinator*: De meeste regio's in Nederland hebben een zorgcoördinator. De zorgcoördinator is een aanspreekpunt voor de volwassen slachtoffers van mensenhandel. Hij zorgt ervoor dat de juiste procedures worden opgestart en voert hier de regie op.
- *EMM*: Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel verzamelt informatie, kennis en ervaring over mensenhandel en mensensmokkel en ondersteunt opsporingsdiensten.
- *KMAR*: Koninklijke Marechaussee treedt o.a. op als grenspolitie. Vanuit deze taak kunnen zij amv tegenkomen en ingrijpen wanneer zij vormen van mensenhandel vermoeden.

3.5 Indicering amv voor beschermde opvang

In het aanmeldcentrum screenen jeugdbeschermers van Nidos de jongere. Zij kijken grondig of hij tot de groep risicjongeren behoort. Ze gaan hiervoor met de jongere in gesprek en hanteren een gestandaardiseerde signalenlijst. Wanneer er voldoende signalen zijn, en er in Nederland ook een actueel veiligheidsrisico is, wordt de jongere in de beschermde opvang geplaatst.

Signalen kunnen zijn:

- hulp bij het vertrek of iemand die de reis en/of visum heeft betaald en geregeld;

- de reden van vertrek naar Nederland is onbekend of de eindbestemming is onbekend;
- de jongere heeft gereisd met een voor hem onbekend persoon;
- de jongere is afkomstig uit een land dat bekend staat als risicoland;
- de jongere heeft een buitengewone schuld en moet deze terugbetalen;
- huisvesting, kleding en vervoer zijn geregeld door iemand anders;
- reisdocumenten moeten afstaan, reizen onder valse gegevens, geen duidelijkheid over terugbetalen van reis of andere onkosten.
- de jongere draagt sporen van mishandeling;
- de jongere wordt of werd in NL misbruikt of is met geweld bedreigd;
- de jongere is gevlucht vanuit zijn verblijfplaats in Nederland;
- lichamelijke klachten, waaronder slaapklachten, buikkoliek, hoofdpijn;
- de jongere is tijdens het hele gesprek gespannen.
- er zijn twijfels over het verhaal van de jongere; het is onsamenhangend, lijkt onvolledig, ongeloofwaardig of ingestudeerd.

Na indicering stemt Nidos met COA plaatsing af dat de jongere in de beschermde opvang wordt geplaatst en neemt contact op met de beschermde opvang om de relevante informatie over de jongere over te dragen.

4. Pedagogisch kader

4.1 Noodzaak van een pedagogische visie

De jongeren in de opvanglocaties die onder verantwoordelijkheid van het COA vallen, zijn grotendeels tussen de 15 en 18 jaar oud. Dat betekent dat zij minderjarig zijn en volop in een ontwikkelingsproces zitten. Zij hebben daar begeleiding in nodig. Daarom is er voor deze groep jongeren een specifiek opvangbeleid dat hier rekening mee houdt. Dit betekent dat er een opvoedingsstructuur is in de opvanglocaties, die moet voldoen aan een aantal voorwaarden die garant staan voor een optimale ontwikkeling van de jongeren. Deze voorwaarden⁸ zijn gebaseerd op de Internationale Verdrag inzake Rechten van het Kind (IVRK), vastgelegd in 1990 in de VN.

Voor een goede ontwikkeling van jongeren dient de continuïteit in de opvoeding en begeleiding gewaarborgd te zijn. De basis hiertoe is een gemeenschappelijke pedagogische visie waarmee in alle opvangvormen wordt gewerkt en van waaruit het pedagogisch handelen wordt verantwoord.

Het opvoedings- en ontwikkelingsproces van jongeren bestaat uit een combinatie van assimilatie (aanpassen aan de omgeving), emancipatie (groei naar autonomie) en participatie (meedoen in de samenleving).⁹ Deze algemene uitgangspunten voor opvoeding en ontwikkeling komen in een specifiek cultureel en vreemdelingrechtelijk perspectief te staan omdat de niet-westerse herkomst

---

⁸ Kalverboer, Faber, Zijlstra 2008, p. 45

⁹ Lieshout, van, van der Meij, de Pree 2007, p. 31 ev.

van jongeren en hun onzekere toekomstperspectief van grote invloed zijn op hun ontwikkeling.

4.2 Theoretisch fundament

4.2.1 IVRK-Vreemdelingenrecht

Het kader van waaruit de rechten van de amv zijn afgeleid is het IVRK. Dit verdrag, dat ook door Nederland is ondertekend, is een kader voor het opstellen van landelijke wet- en regelgeving. Rechten van het kind op onderdak, onderwijs, bescherming en begeleiding zijn ook in Nederland toetsstenen bij het opstellen van landelijk beleid. In de praktijk conflicteert het IVRK wel eens met het Vreemdelingenrecht: wordt de minderjarige vreemdeling gezien als vreemdeling of als kind?

In uiterste gevallen beslist de rechter in Nederland. Deze moet soms afwegingen maken tussen het belang van een goede ontwikkeling van de jongere en de beperkingen die de Vreemdelingenwet voor deze jongere stelt. Voor mentoren die dagelijks omgaan met deze jongeren is het uitgangspunt dat zij hen benaderen als jeugdigen in ontwikkeling. Zij moeten zich echter bewust zijn dat veel mensen en instanties de jongeren vooral benaderen als vreemdelingen.

4.2.2 Kernbegrippen voor het ontwikkelingsproces van jongeren

Het ontwikkelingsproces van alle jongeren is universeel en kernachtig samen te vatten in drie begrippen: assimilatie, emancipatie en participatie.¹⁰

- *Assimilatie*

Het begrip assimilatie wordt vaak geassocieerd met culturele assimilatie, waarbij mensen zich volledig aanpassen aan de nieuwe cultuur en afstand doen van hun eigen cultuur. In de pedagogische betekenis van het woord, impliceert het de kracht van jongeren om zich snel te kunnen aanpassen aan een nieuwe omgeving. Dat is een sterke kracht van ontwikkelende jongeren. Zij moeten leren om zich te verhouden tot leeftijdgenoten, ouderen en andere culturen. Voor jongeren uit een andere cultuur, die plotseling onderdeel zijn van de Nederlandse cultuur, betekent dat extra inspanning. Het is met name deze extra inspanning die in de begeleiding van de jongeren aandacht behoeft.

- *Emancipatie*

Jongeren ontwikkelen zich tot volwassen mensen, die in Nederland geacht worden zelfstandig en autonoom te kunnen functioneren. Dit betekent ook dat zij zelf keuzes moeten maken en verantwoordelijkheid dragen. De belangrijkste leeftijdspanne in deze ontwikkeling is de pubertijd.¹¹

---

¹⁰ Zie ook Nidosmethodiek: Spinder en Van Hout (2008)

¹¹ Actuele inzichten in de leeftijdsgrenzen van de pubertijd is ca 13-23 jaar

Juist in deze leeftijd maken de amv de grote overstap door hun land te verlaten. Zij komen vaak uit een grootfamiliecultuur waarin de autonomie van de jongvolwassene niet zo benadrukt wordt. Door de achtergronden van de vlucht en het ontbreken van een sterk familiegezag hier in Nederland, zien zij zichzelf daardoor al gauw als volwassen, ook als ze sterk puberaal gedrag vertonen. Dat betekent dat zij zich in Nederland moeten herpositioneren ten opzichte van het gezag van de mentoren en voogden. Dit is voor hen geen vanzelfsprekend natuurlijk gezag dat ze kennen vanuit hun grootfamiliecultuur, maar een van buitenaf opgelegd gezag. Het is voor de begeleiding van belang om hierin ook een cultuursensitieve gezagshouding te ontwikkelen.

- *Participatie*

Door overal aan mee te doen leer je. Hoe meer je kunt meedoen, hoe groter je betrokkenheid. De hedendaagse opvoeding van de in Nederland opgroeiende kinderen wordt gekenmerkt door een zeer grote stimulans aan kinderen om ‘mee te doen’. Daarmee wordt vooral bedoeld: meedoen in de samenleving. Voor amv is dit minder vanzelfsprekend. Veel jongeren hebben vanuit hun cultuur wel geleerd ‘mee te doen’ in familieverband. Daar hebben zij sterke eigenschappen (loyaliteit, solidariteit) ontwikkeld die in de opvang van pas kunnen komen.¹²

In Nederland zijn zij gelimiteerd in hun handelen en bewegingsvrijheid omdat zij door bepalingen in het vreemdelingenbeleid sterk gebonden zijn aan regels die niet gelden voor Nederlandse jongeren. Zij kunnen bijvoorbeeld niet gaan en staan waar zij willen. Zij hebben weinig keuze in hun verblijfplek, in de keuze van een school, in de keuze van een mentor etc. Daarnaast hebben zij een achterstand op gebied van taal en mogelijk qua opleiding. Deze beperkingen zijn van invloed op de mogelijkheden van hun ontwikkeling. Een ander punt dat participatie bemoeilijkt is dat jongeren te maken krijgen met discriminatie of het gevoel gediscrimineerd te worden.

4.2.3 *Kernpunten in de pedagogische visie*

Vanuit de hierboven genoemde kernbegrippen voor het ontwikkelingsproces van jongeren zijn de volgende kernpunten voor een cultuursensitieve pedagogische visie geformuleerd:

1. *Begeleiding van de jongere is gebaseerd op cultuur sensitieve uitgangspunten*

Cultuursensitieve uitgangspunten¹³ (interculturele pedagogiek) en beschrijvingen van uitvoering van cultuursensitief handelen¹⁴ zijn uitgebreid

---

¹² Hofstede 2000 p.78

¹³ Ijzendoor (2008), Schippers (2017)

¹⁴ Pinto (2004), Hoffman (2002) en Hofstede (2000)

beschreven. De cultuursensitieve benadering in de methodische onderleggers is hierop gebaseerd. Kenmerken zijn:

- Op een gelijkwaardige manier met elkaar omgaan.
- Zich bewust zijn van de eigen waarden en normen en de subjectiviteit hiervan.
- Open staan en belangstelling hebben voor andere betekenisgeving en van elkaar willen leren, hoe anders ook.
- Heeft zowel oog voor de overeenkomsten als voor de verschillen.
- Benadert elk mens als persoon, niet als lid van een bepaalde etnische groep.
- Laat zich naar eigen keuze in zijn dagelijks leven leiden door die elementen uit andere culturen die hij als positief ervaart.

2. Opvang en basisveiligheid staan centraal

Voor met jongeren gewerkt kan worden aan ontwikkelingsdoelen, is het noodzakelijk dat ze tot rust komen en zich veilig voelen. De meest basale behoeften zoals warmte, slaap en voedsel zijn een tijdlang niet vanzelfsprekend geweest.¹⁵ Eenmaal in Nederland zullen de jongeren moeten wennen aan het feit dat ze niet dagelijks bedreigd worden door oorlog en geweld, of niet meer in een uitbuitingssituatie verkeren, en dat ze dus niet meer continu op hun hoede hoeven te zijn. Ook het wennen aan Nederlandse voedsel en het verblijf in Nederlandse ruimtes, met het Nederlandse klimaat, vereist tijd en aandacht.

3. Iedere jongere is uniek

Vaak komen grotere groepen uit een land tegelijk naar Nederland. De verleiding bestaat om dan te generaliseren. Uitgangspunt in de begeleiding is echter de individuele jongere: deze jongere, dit unieke mens, weliswaar afkomstig uit een land en een cultuur waarvandaan meer mensen zijn gevlucht, maar met unieke karaktereigenschappen, en een unieke individuele geschiedenis.

Waar de ene jongere met veerkracht een stressvolle gebeurtenis te boven komt kan een andere van diezelfde gebeurtenis een posttraumatische stress reactie krijgen.¹⁶

4. Er is een goede balans tussen de rechten en de plichten van de jongeren

In iedere opvoedingssituatie zijn er zaken die moeten en zaken die mogen. Een jongere die teveel vrijheid krijgt, kan losbandig worden en leert niet dat samenleven beperkingen met zich mee brengt. De jongere die teveel regels en plichten krijgt opgelegd, gaat zich verzetten tegen de knellende banden of wordt (faal-)angstig door te grote druk. Door goed te observeren en

---

¹⁵ Piramide van Maslov

¹⁶ Hermanns 2005

overleggen kan de mentor een balans vinden in wat deze specifieke jongere aankan.

4.3 **Pedagogische visie van het COA op de opvang van amv**

Op grond van de uitgangspunten van het pedagogisch kader en de kenmerken van de doelgroep heeft het COA de volgende visie op de opvang en begeleiding van de amv vastgesteld:

De opvang van alleenstaande minderjarige vreemdelingen is er primair op gericht om continuïteit en stabiliteit in levensomstandigheden te bieden en de voorwaarden te scheppen waaronder de jongeren zich kunnen herstellen en verder kunnen ontwikkelen.

Het is essentieel dat vaardigheden om richting te geven aan het eigen leven worden ontwikkeld en dat de jongeren zelf keuzes gaan maken voor de toekomst. Gezien de kenmerken van de doelgroep kan die toekomst zowel (tijdelijk) in Nederland, het land van herkomst of elders ('wereldburger') liggen.

Daarvoor is een deskundige, cultuur-sensitieve, alerte en presente begeleiding noodzakelijk omdat de omstandigheden waarbinnen de jongeren zich kunnen ontwikkelen, per definitie niet optimaal zijn. Een duidelijke begeleidingsstructuur, begeleidingsorganisatie en een methodisch kader, dragen bij aan het creëren van een evenwichtig opvangklimaat waarin initiatieven van jongeren om zichzelf te ontwikkelen gestimuleerd worden in een mensvriendelijke omgeving.

5. Kenmerken van de doelgroep en de beschermde opvang

5.1 Herkomst

Amv zijn jongeren die alleen naar Nederland komen, zonder begeleiding en/of verzorging van ouders of wettelijk vertegenwoordigers. Het merendeel van die jongeren vraagt bij binnenkomst in Nederland asiel aan. Ook de jongeren die geen asiel aanvragen vallen onder deze doelgroep. Zij hebben recht op opvang op basis van hun minderjarigheid en het ontbreken van een verblijfsstatus.

De verschillen tussen de jongeren zijn groot. Ze komen uit vrijwel alle delen van de wereld en er is veel diversiteit in sociaal-maatschappelijke, culturele en religieuze achtergronden.

De motieven om naar Europa c.q. Nederland te komen variëren: dat kan zijn door oorlogsgeweld, vervolging, maar ook door gebrek aan toekomstperspectief of armoede, seksuele geaardheid of vanwege mooie beloftes van mensenhandelaren.

Sommige jongeren maken de reis alleen, anderen komen onder begeleiding van een volwassene en een deel van hen reist samen met minderjarige familieleden.

Bij vrijwel alle reizen zijn mensensmokkelaars ingeschakeld, waar veel geld aan wordt betaald. De reis duurt meestal maanden en is zwaar. Honger, gevaar, geweld en (seksuele) uitbuiting komen vaak voor. Bijna nooit is het vertrek een autonome keuze van de jongere. Jongeren komen vaak uit een wij-cultuur¹⁷¹⁸.

Eén van de kenmerken daarvan is dat beslissingen genomen worden door de gezaghebbende personen in de familie.

5.2 Verlies en stress

Amv kennen veel verlies in hun leven. Zij hebben hun vertrouwde omgeving (hun familie, hun land, hun persoonlijke bezittingen, sociale status) en vaak ook toekomstmogelijkheden achter moeten laten. Dit verlies maakt deze jongeren kwetsbaar. Een aantal van hen heeft schokkende ervaringen meegemaakt die moeilijk te verwerken zijn, zeker als ze in een voor hen vreemde en soms vijandige omgeving terecht komen. Emoties als angst voor de veiligheid van achtergebleven familieleden en schaamtegevoelens ten opzichte van hun familie omdat het niet lukt bij te dragen aan het welzijn van hun familie spelen daarbij een grote rol. Dat zij zich hierin staande kunnen houden, zegt veel over hun veerkracht en hun functionerende overlevingsmechanismen.

5.3 De onzichtbare familie

In de culturen waar de jongeren vandaan komen is de familie, en met name het familiesysteem, erg belangrijk. Deze blijft tijdens hun verblijf in Nederland een grote rol spelen, zonder dat dit altijd zichtbaar wordt voor anderen. Loyaliteit en gevoelens van verantwoordelijkheid en zorg voor familieleden kunnen zwaar wegen in het leven van alledag. Jongeren willen voldoen aan de verwachtingen

---

¹⁷ Binnen Nidos wordt hiervoor de term grootfamiliecultuur gebruikt.

¹⁸ Het culturele interview uit de instrumentengids is een instrument om meer duidelijkheid te kunnen creëren en begrip te kweken over de achtergrond van de jongere.

die achtergebleven familie hebben van hun verblijf in Nederland. Dat maakt de druk bij hen hoog. Het komt voor dat er hoge bedragen betaald worden door familieleden aan mensensmokkelaars om de reis van de jongere te kunnen bekostigen. Jongeren moeten vaak een bijdrage leveren aan het afbetalen van deze kosten.

Ze hopen vaak om (na verloop van tijd) bij te kunnen dragen aan het gezinsinkomen of om broertjes, zusjes of andere familieleden via gezinshereniging naar Nederland te halen. Deze verwachtingen kunnen door jongeren als een zware last op hun schouders ervaren worden. Het beeld van Nederland zoals zij dat ervaren, voldoet niet aan hun verwachtingen. Ook blijkt een permanent verblijf in Nederland niet zo vanzelfsprekend als zij dachten. Een deel van de jongeren moet immers Nederland verlaten. Dit betekent dat zij een onzeker perspectief hebben, dat indruist tegen hun eigen verwachtingen en wensen, maar ook indruist tegen de wensen van hun familie en de beloftes die hen zijn voorgehouden.

5.4 Binding

Veel jongeren komen, na soms jarenlange omzwervingen, in de opvang in Nederland. Deze jongeren zijn vooral sterke overlevers. Zij hebben als gevolg van oorlogs- of vervolgingservaringen of een uitbuitingssituatie in eigen land en ook sinds het vertrek uit hun land van herkomst veel meegemaakt. Geweld, misbruik en ook seksueel misbruik gedurende de reis zijn niet uitgesloten. Een aantal meisjes vertoont hierna seksualiserend gedrag. Veel jongeren hebben een laag zelfbeeld en weinig zelfvertrouwen. Deze jongeren hebben geleerd zich niet te binden, niemand te vertrouwen en vooral goed voor zichzelf te zorgen. Deze instelling heeft er voor gezorgd dat ze zover gekomen zijn.

5.5 Leeftijd

Van veel jongeren die in Nederland arriveren is niet duidelijk hoe oud ze eigenlijk precies zijn. Niet in alle landen worden geboortedata vastgelegd. Omdat jongeren hun persoonsdocumenten op hun vlucht vaak vernietigen, kwijtraken of worden gedwongen deze af te geven of weg te gooien, is ook niet te controleren wat hun werkelijke leeftijd is. Soms krijgen ze het advies om aan te geven dat ze nog geen 18 jaar zijn.

In de praktijk zien we jongeren waarvan de indruk bestaat dat ze ouder, danwel jonger zijn dan de opgegeven leeftijd. Soms wordt er nader lichamelijk onderzoek gedaan om vast te stellen of de opgegeven leeftijd klopt.

Een jongere van 16 jaar is nauwelijks te vergelijken met een in Nederland geboren en getogen jongere. In veel landen van herkomst word je met 16 jaar of eerder al volwassen beschouwd. In Nederland is dat pas met 18 jaar het geval. De ervaringen die de amv op hun reis hebben meegemaakt zorgen ervoor dat ze in versneld tempo volwassen geworden zijn.

5.6 **Cultuurschok**

De westerse cultuur is in veel opzichten fundamenteel verschillend van de cultuur waarin de meeste jongeren in hun land opgegroeid zijn. Veel jongeren komen uit een ‘wij-cultuur’ waarin de familie- en gezinsbanden sterker zijn dan de individuele identiteit.¹⁹ Religie speelt in veel niet-westerse culturen een grote rol. Ook voor de jongeren is de mogelijkheid om uiting te geven aan hun religiebeleving van groot belang. Familie-eer is belangrijker dan individuele status. Man-vrouw relaties zijn sterk verschillend.²⁰

Kenmerkende Nederlandse vrijheden als omgaan met seksuele geaardheid en seksuele vrijheid en experimenteren met drugs en alcohol zijn nieuw. Daar moeten de jongeren mee leren omgaan. De grote culturele verschillen die jongeren ervaren kunnen bij hen ook leiden tot gevoelens van discriminatie en achterstelling.

5.7 **Veerkracht**

Jonge mensen beschikken over veerkracht: net als een elastiekje onder spanning staan en weer kunnen ontspannen. Dat is maar goed ook: lichaam en geest hebben hersteltijd nodig. Uit onderzoek naar stressverschijnselen blijkt dat mensen veel kunnen hebben, als er maar gelegenheid is om te herstellen. Zoals een topsporter na een inspannende toprestatie uithijgt, zijn work-out doet en een paar dagen rust neemt; zo heeft elk mens na een inspannende of stressvolle ervaring ook tijd nodig om daarvan te herstellen. Dat geldt zeker voor de jongere die – soms op leven en dood- spanning heeft meegemaakt. Voor de opvang betekent dat soms vooral ruimte maken voor rust.²¹

Maar ook daarna, als er spannende gesprekken zijn geweest met bijvoorbeeld de IND, is er tijd en ruimte nodig voor rust. Bijkomen, slapen, uithuilen en de boel op een rijtje kunnen zetten.

Juist bij jongeren zie je dan vaak daarna weer nieuwe energie: na het herstel zien ze weer nieuwe kansen, nieuwe mogelijkheden: Dat is het herstellend vermogen van de jeugd.²²

5.8 **Kwetsbaarheid**

De jongeren vormen een kwetsbare groep. Ze kennen de weg in Nederland niet, spreken de taal niet en hebben vaak geen netwerk in de buurt. Ze hebben een onzekere toekomst en hebben vaak veel geld nodig om de mensensmokkelaar terug te betalen. Dat maakt dat ze een gemakkelijk doelwit kunnen zijn voor kwaadwillenden die geld aan hen willen verdienen. Denk aan mensenhandel, uitbuiting en criminaliteit.

---

¹⁹ Pinto (2004)

²⁰ Pinto heeft analoog aan de piramide van Mazlov een behoeftepiramide ontwikkeld waarin ‘eer’ de hoogste vorm van behoeftebevrediging is.

²¹ Schippers (2017)

²² IJzendoorn (2008)

5.9 Doelgroep amv in de beschermde opvang

De beschermde opvang is bedoeld voor amv en/of B8-vergunninghouders in de leeftijd van 13 tot 18 jaar die slachtoffer zijn of kunnen worden van mensenhandel. Ook (potentiële) slachtoffers van eengerelateerd geweld, huiselijk geweld en minderjarigen die gedwongen zijn getrouwd (kindhuwelijken) kunnen er terecht. Het kan ook voorkomen dat een jongere uitgebuit wordt door zijn ouders. Ook dan kan een jongere terecht in de beschermde opvang. Wanneer iemand 18 is geworden tijdens het verblijf in de beschermde opvang, maar nog niet de gehele methodiek heeft doorlopen of nog een beschermingsvraag heeft, kan een uitzondering gemaakt worden en verlenging aangevraagd worden bij het COA. Kenmerken van jongeren in de beschermde opvang staan beschreven in hoofdstuk 11 Bijzondere zorg.

5.10 Kenmerken van de beschermde opvang

De volgende kenmerken karakteriseren de beschermde opvang:

- De opvang is ‘besloten’ en kent gefaseerd beperkingen in vrijheden. Deze ‘vrijheidsbeperkende maatregelen’ zijn opgenomen in de huisregels. De jongeren mogen bijvoorbeeld de opvang alleen verlaten onder begeleiding of slechts na toestemming van de begeleiders/mentoren.
- De mobiele telefoon wordt ingenomen en zij hebben enkel onder begeleiding toegang tot het internet.
- Er wordt gebruik gemaakt van cameratoezicht om dreiging van buitenaf te registreren.
- De opvang is kleinschalig. Per locatie verblijven maximaal twaalf jongeren.
- De opvang is bedoeld voor jongeren die ouder zijn dan twaalf jaar. Kinderen onder de twaalf gaan naar een pleeggezin.
- De opvang biedt intensieve 24-uurs begeleiding en individuele begeleiding.
- Jongens en meisjes worden gescheiden opgevangen;
- De opvang biedt een activiteitenprogramma;
- Er is een goed georganiseerde samenwerking met justitieel onderzoek naar mensenhandel;

De beschermde opvang is opgedeeld in drie fasen: wennen, wonen en vertrek²³. Er wordt met de jongeren gewerkt aan zelfstandigheid en weerbaarheid.

5.11 Doelen voor de begeleiding

Doelen waaraan mentoren samen met de jongeren werken zijn:

- bewust maken van de uitbuitingssituatie waarin zij terecht dreigen te komen cq waar zij uit komen;

---

²³ Zie hoofdstuk 8.

- jongeren voorbereiden op de toekomst met behulp van de competentiegerichte methodiek;
- jongeren weerbaar maken, ervoor zorgen dat ze weten hoe ze hun eigen veiligheid moeten waarborgen;
- toewerken naar zelfbeschikking en versterking van de autonomie en het zelfbeeld;
- herstellen van contacten met de familie en (betrouwbare) personen uit het sociale netwerk in het land van herkomst;
- het opzetten van een veilig netwerk;
- vertrouwen in hulpverlening en politie versterken;
- toewerken naar eventuele terugkeer;
- met behulp van de juiste informatie en het aanbieden van alternatieven de afhankelijkheid van jongeren van de mensenhandelaar en mensensmokkelaar verminderen.

Deze doelen moeten resulteren in een maximale intrinsieke bescherming van de jongere, een realistisch toekomstperspectief en het voorkomen van vermissingen.

6. Methodische onderleggers

6.1 Presentiebenadering

Er is veel onderzoek gedaan naar welke factoren de meeste invloed hebben op het welbevinden of de begeleiding van jongeren²⁴. Het antwoord is eenvoudig. De kwaliteit van de begeleiding staat of valt met de kwaliteit van de interactie tussen de jongere en de mentoren. Niet de grootte van de groep, niet de omgeving, niet de opleiding of de leeftijd van de mentor bepaalt het succes van de begeleiding, maar hoe de mentor zich in de interactie met de jongere opstelt. De presentiebenadering, ontwikkeld door Andries Baart,²⁵ wordt in veel instellingen toegepast. Het is niet zozeer een theorie, maar meer een grondhouding van de mentor ten opzichte van zijn jongere. Kern van de benadering is dat de mentor 'present' is, zichtbaar en voelbaar aanwezig. Je kunt niet om hem of haar heen. De relatie tussen mentor en jongere is de basis voor de begeleiding. Presentie betekent dat het begeleidingswerk altijd daar is waar de jongere is. Dat betekent dat het directe contact het werkelijke werk is. Dat contact met de jongere vindt zoveel mogelijk op de woonplek van de jongere plaats. Dat betekent, dat de mentor naar buiten treedt en een outreachende attitude heeft.²⁶

In de beschermde opvang is presentie van de mentoren een must. Presentie is samen optrekken, samen activiteiten doen (samen schoonmaken, afwassen, eten koken, reizen). Tijdens de afwas of het koken ontstaan vaak gesprekken, die in

---

²⁴ Pijnenburg 2016

²⁵ Baart 2004

²⁶ Van der Lans 2010

de begeleiding van belang zijn, maar die als je er speciaal voor gaat zitten ineens niet van de grond willen komen.

Presentie is niet alleen ondersteunend, maar ook sturend (opvoedend), gezag ontwikkelend, confronterend en spiegelen. Erop af²⁷ is een grondhouding van presentie.

Presentie is ook bevorderen van veiligheid. Daar waar jongeren door stress-impulsen in extreem gedrag belanden, zijn aanwezig zijn; bijstaan en geleiden naar rust, de interventies om het gevoel van veiligheid te herstellen.

Managers en leidinggevendenden tonen daarin voorbeeldgedrag. Zij zijn zichtbaar op de werkvloer, en trekken zich niet terug in vergaderzalen, kantoorgebouwen en achter gesloten deuren.

6.2 Cultuursensitieve benadering

Begeleiden van jongeren uit andere culturen vereist een besef van en inzicht in wat de essentie is van intercultureel begeleiden en opvoeden. We kunnen van westerse mentoren niet verwachten dat zij kennis nemen en ontwikkelen van alle culturen van de jongeren die zij begeleiden. Wat de mentoren moeten ontwikkelen zijn cultuursensitieve zintuigen. Ze (her)kennen de eigen 'heilige huisjes'; zijn in staat om van perspectief te wisselen met de ander en zijn zich bewust van dominante opvattingen.

Gedrag en communicatie-uitingen van jongeren zijn sterk cultureel beïnvloed. Inzichten daarin verwerven is een basisleerhouding voor mentoren. Dat vereist inzicht in de culturele bepaaldheid van het eigen handelen, een open mind en nieuwsgierigheid naar andere culturen²⁸. Reflecteren hierop is een voorwaarde om het lerend vermogen van de mentor te ontwikkelen. De open mind voor andere culturen uit zich o.a. door een groot luisterend vermogen, het tonen van belangstelling, empathische grondhouding en het wegblijven van morele oordelen²⁹.

6.3 Groepsgerichte benadering

Al sinds hun vroegste geschiedenis verbinden mensen zich in groepen om beter te kunnen overleven. In een groep ben je veiliger, is het warmer, kom je makkelijker aan eten, zorgen de sterken voor de zwakkeren en *'samen sta je sterk'*. De wijze waarop een mens zich in een groep opstelt is heel verschillend en wordt bepaald door de persoonlijke geschiedenis van deze mens. De één treedt graag op de voorgrond en wil de baas spelen, de ander voelt zich juist veilig als hij onopgemerkt kan aanschuiven. Gemeenschappelijk is de primaire menselijke behoefte aan contact met andere mensen en het besef van veiligheid: *'ik mag hier zijn wie ik ben'*.

In nieuwe groepen spelen vragen als *'wanneer hoor je erbij'*, *hoe gaan we met elkaar om?*' Deze eerste fase van groepsontwikkeling kenmerkt zich door

---

²⁷ We gebruiken hier de methodische term van der Lans 2010

²⁸ Hoffman 2002

²⁹ Zie ook hoofdstuk 7 competenties van mentoren

oriënteren en experimenteren met gedrag. Na de eerste ontdekkingsfase stabiliseert zich meestal een groepsstatus: het is duidelijk wie de leider is, wie populair is, wie aan de rand van de groep staat en wat de ongeschreven regels zijn. Het wordt duidelijk welke taal gebruikt wordt, wat grappig is en wat niet. In deze fase identificeren jongeren zich vaak met land- cultuur- of taalgenoten. De mentor speelt een belangrijke rol in deze fase. Door modelgedrag, door belonen en stimuleren van gewenst gedrag dragen ze bij aan de ontwikkeling van een gezonde en veilige groep zodat er geen polarisatie optreedt tussen verschillende cultuurgroepen.

In de setting van de beschermde opvang is er zelden sprake van een groep die voor langere tijd dezelfde samenstelling heeft. Jongeren vertrekken en er komen weer nieuwe jongeren binnen. Deze veranderende samenstelling is van invloed op de rust in de groep. Waar eerst duidelijk was wie de leiding heeft en wat de normen zijn, kan twijfel rijzen: nieuwkomers proberen een plekje te veroveren en doen dat op hun eigen wijze. De een zal zich bescheiden en afwachtend opstellen, de ander wil de grenzen leren kennen door ze te overschrijden. Er ontstaat soms een strijd om het leiderschap: wie heeft het voor het zeggen? Wie bepaalt wat leuk is of stoer?

Waar de officiële leiding zich op de achtergrond houdt zullen de sterksten van de groepsleden de macht nemen. Dat is lang niet altijd gewenst.

Om de veiligheid voor alle bewoners te bewaken zullen mentoren actief moeten optreden: zich positioneren als de leiding, die bepaalt wat de normen en de regels zijn.

Vanzelfsprekend hoeft het leiderschap van de mentoren niet per se hiërarchisch ingevuld te worden. Een meer democratische leiderschapsstijl, waarbij de verschillende groepsleden gerespecteerd worden als gelijkwaardig met recht op zelfbestemming en zelfontplooiing, is als voorbereiding op de toekomst van deze jongeren, zelfs aan te bevelen. Daar is ruimte voor de behoeften van de jongeren en participatie van de jongeren bij besluitvorming.³⁰ Ook kan de inzet van informele leiders vanuit de groep bijdragen aan positieve beïnvloeding van groepsprocessen.

6.4 Oplossingsgerichte benadering

De mentor is er om de jongere te begeleiden naar zelfstandigheid. De jongeren moeten leren hun eigen problemen op te lossen. Veel professionals hebben juist voor een beroep in de hulpverlening gekozen om anderen te helpen. Een valkuil is dat ze de problemen voor anderen op gaan lossen. Jongeren zijn daar niet mee geholpen. Zij leren hiervan vooral dat ze rustig af moet wachten.

De oplossingsgerichte benadering kenmerkt zich door een wijze van communicatie waarbij de jongere geactiveerd wordt. De methode bestaat uit een aantal vragen die jongeren in beweging zet. De vragen zijn altijd open, zetten altijd in op metacommunicatie (communicatie over de communicatie), zetten

---

³⁰ Remmerswaal (2013)

jongeren altijd aan het denken en maken ruimte voor creatieve oplossingen die jongeren vaak zelf bedenken. Een goed voorbeeld daarvan is de ‘wondervraag’.³¹ Er is voor veel professionals in de begeleidingskunde een wereld te winnen met het eigen maken van deze benadering. Ook in de opvang van amv kunnen oplossingsgerichte vragen de jongeren sturen richting actie. Niet alle vragen zijn even effectief. Taal kan een barrière zijn. Tolken zijn niet altijd op de hoogte van de methodiek. Het uitproberen wat werkt en het uitwisselen daarvan in teamverband verdient de aandacht. Het doorbrekende besef dat de jongere in beweging is en niet de mentor, is vaak een vliegwiel in het realiseren van begeleidingsdoelen. Oplossingsgerichte mentoren zijn goed in het timen van communicatie: niet meer zeggen dan nodig; vooral de jongeren aan het woord laten; stiltes durven laten vallen.

6.5 Motiverende benadering

Deze benadering bouwt voort op de oplossingsgerichte (activerende) benadering en gaat nog een stapje dieper in op wat jongeren motiveert. Het gaat erom jongeren in beweging te brengen naar een verandering die goed voor ze is, maar niet op korte termijn aantrekkelijk.

De motiverende benadering richt zich op de dilemma’s in de jongere zelf: *‘Enerzijds weet ik dat het goed is om naar school te gaan, anderzijds wil ik veel liever uitslapen.’*, *‘Natuurlijk weet ik dat roken ongezond is, maar iedereen doet het.’* *‘Enerzijds weet ik dat die taallessen van belang zijn, anderzijds vind ik het moeilijk en saai.’*

In de motiverende benadering poogt de mentor de jongere te verlokken om mee te bewegen naar het gezonde, gewenste alternatief. Gebruik van de ‘motivatiecirkel’ als onderdeel van het toepassen van de juiste interventies, evenals een alertheid van de mentor op *‘veranderwoorden en het spiegelen van communicatie’* zijn sleutelbegrippen.

In de opvang van amv kunnen motiverende technieken goed gebruikt worden voor gesprekken over schoolgang, verslavingsgedrag, toekomstperspectief.

6.6 Traumasensitieve³² benadering

Alle jongeren experimenteren met grenzen. Kijken wat er gebeurt als je de grens overschrijdt. Alerte opvoeders maken snel duidelijk wat de consequenties zijn van dit gedrag. Daardoor leert de jongere aan welke regels en normen hij zich te houden heeft.

De jongeren in de amv-opvang vertonen met regelmaat norm-overschrijdend gedrag, dat ontstaat uit een gevoel van onveiligheid. Het gaat deze jongeren niet om experimenteren en verkennen van grenzen. Zij zijn in hun geschiedenis blootgesteld aan dermate extreme omstandigheden dat ze zich basaal onveilig voelen. Straf en uitsluiting vergroten het gevoel van onveiligheid en kunnen zelfs escalerend werken. Het is dus van belang dat mentoren kunnen herkennen dat

---

³¹ Zie instrumentengids ‘activerende vragen’

³² Trauma sensitief opvoeden (2018)

norm-overschrijdende gedragingen van de jongeren uitingen kunnen zijn van trauma. Geweldsuitingen of agressief gedrag kunnen uitingen zijn van frustratie (instrumentele agressie) of pathologie (PTSS). Het gedrag kunnen herkennen en daarop adequate interventies aanwenden, veronderstelt kennis van pathologisch trauma.

Vanuit de herkenning dat het ongewenste gedrag voortkomt uit een trauma brengt de mentor de jongere naar een rustige plek. De mentor is present en straalt veiligheid, rust en overzicht uit. Gezamenlijk optreden met een andere mentor, waar de één werkt aan herstel van gevoel van veiligheid van de jongere en de ander werkt aan herstel van rust voor de omgeving is vaak een succesvolle interventie. Per individu moet worden gekeken wat de jongere nodig heeft en wie je daarbij gaat betrekken.

6.7 Competentiegerichte benadering

Deze benadering gaat ervan uit dat een persoon goed functioneert als hij voldoende kennis en vaardigheden heeft om de taken in het dagelijks leven te vervullen. Als dit niet lukt door onvoldoende vaardigheden en/of door de zwaarte of hoeveelheid van taken, dan is er sprake van incompetent functioneren: taken worden niet goed of veel te langzaam uitgevoerd of het kost onevenredig veel moeite om een taak uit te voeren. Gekeken wordt vanuit het onvermogen en niet vanuit de onwil.

Protectieve (beschermende) factoren, maken het functioneren van de persoon makkelijker. Negatieve factoren maken het juist moeilijker en noemen we stressoren.

Tijdens hun verblijf in de diverse opvanglocaties moeten jongeren een groot aantal vaardigheden aanleren om een aantal taken die bij hun ontwikkeling horen te kunnen voltooien. Deze vaardigheden liggen op praktisch, emotioneel, sociaal en cognitief gebied.

Voor een aantal van hen wegen de stressoren, die eigen zijn aan hun situatie, zwaar, waardoor deze hun functioneren bemoeilijken. Denk aan eenzaamheid, toekomstperspectief, taalprobleem en verlies van familie.

Een analyse van de taken, vaardigheden, stressoren en protectieve factoren ligt aan de basis van de begeleiding volgens de competentiegerichte methodiek. Van belang hierbij is:

- Aanleren van nieuwe vaardigheden;
- Verlichten of verzwaren van taken;
- Bieden van ondersteuning en zorg als de invloed van stressoren te groot is;
- Inspelen op aanwezige protectieve factoren of deze creëren.³³

---

³³ Haspels 2001

Voor de jongeren geldt dat er, gezien hun achtergrond en problematiek, een aantal specifieke ontwikkelingstaken voor hen zijn. Daar is inmiddels veel onderzoek naar gedaan.³⁴ Deze taken zijn opgenomen in de competentielijst.

6.8 Beschermjassen

Met de komst naar Nederland zijn de jongeren in een fase gekomen waarin ze alles achter zich hebben gelaten. Zij zijn hun ouders, hun familie, hun vrienden, maar ook hun cultuur 'kwijtgeraakt'. Ze voelen zich hier nog niet thuis. Eigenlijk bevinden ze zich tussen twee werelden: met hun lichaam in het nieuwe land, met hun hoofd en hart nog niet.

Om deze overgangsfase goed door te komen en om te kunnen verdragen dat deze veilige inbedding in cultuur en familie (met de daarbij behorende loyaliteiten) ontbreekt, hebben zij behoefte aan 'ankers' van vroeger, waardoor zij zich kunnen 'hernemen'. Daarmee creëren zij de mogelijkheid stappen te zetten in de nieuwe cultuur waar ze in terecht zijn gekomen.

Tjin A Djie³⁵ noemt dit '*beschermjassen*'. Het zijn de vertrouwde manieren van vroeger, de weggestopte prettige herinneringen, de ervaringen van veiligheid en warmte die mensen in kwetsbare overgangsfasen kracht geven om een nieuw leven op te bouwen. Zij gaat hierbij uit van eigen krachten en mogelijkheden die de jongeren bij zichzelf kunnen mobiliseren. Mentoren kunnen hierin een belangrijke aanjagende rol spelen door gesprekken te bevorderen over vroeger, over hun gewoontes, over hun relaties met de ouders en familie, over hun vrijetijdsbesteding, en ook over hun geloof. Zie voor voorbeelden de instrumentengids.

7. Professioneel begeleiden

7.1 Competenties van de mentor

De competenties van de medewerker (mentor) in de amv-opvang zijn ontleend aan de 7 'onmisbare' vermogens van de jeugdzorgwerker.³⁶ Voor de medewerkers van de beschermde opvang zijn de laatste twee alinea's daaraan toegevoegd.

Positioneren

Voor de mentor is het vermogen om positie in te nemen belangrijk. Iedere opgroeiende jongere vraagt van zijn mentor dat hij duidelijk is en present. De jongeren komen vaak uit een cultuur waarin ouders en familieleden een meer hiërarchische opvoedingsstijl hanteren, gebaseerd op dwang en sancties. Zij zijn vaak onwennig over onze westerse, meer ongedwongen stijl. Een cultuur-

---

³⁴ Kalverboer 2008

³⁵ Tjin A Djie (2016)

³⁶ Vonk 2014

sensitieve houding in het positioneren is belangrijk voor de veiligheid van jongeren.

Luisteren

In het vermogen tot luisteren zijn alle empathische competenties opgenomen. Niet alleen verbaal, omdat het gezien de taalbarrières vaak lastig is om met de jongeren te communiceren, maar vooral ook in lichaamstaal is een luisterend vermogen belangrijk. Daarmee wordt bedoeld een belangstellende (open en oprecht) en geïnteresseerde basishouding om echt te begrijpen wat de jongere bedoelt.

Reflecteren

Professioneel begeleiden betekent het ontwikkelen van competenties om het eigen handelen te kunnen analyseren. De bereidheid daartoe is voorwaarde voor professionals in het sociale domein. Begeleiden van deze doelgroep kent weinig protocollaire handelingstaken. Van de mentoren wordt vakmatig handelen verwacht dat aangepast is aan specifieke situaties. De vakmatige bekwaamheid kan getoetst worden middels intervisie, supervisie en methodische casuïstiekbespreking. Reflecteren op eigen normen en waarden is in cultuursensitief werken onmisbaar.

Samenwerken

Mentoren werken in teamverband. Ze verrichten gezamenlijke diensten. Afstemming en gezamenlijk opereren is voorwaarde. Dat betekent dat de mentor in staat moet zijn om zijn eigen visie aan te passen aan teamvisie. Daarnaast werkt de mentor ook samen met professionals van andere organisaties, zoals IND, DT&V, Nidos etc. Een professionele samenwerkingshouding waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen persoonlijke voorkeuren en professionele voorkeuren is van belang. In de opvang verdient de professionele samenwerking tussen de mentor en voogd bijzondere aandacht.

Planmatig werken

Professioneel begeleiden is planmatig werk. In de begeleidingssystematiek van de opvang is de planmatige aanpak uitgewerkt³⁷. Voor de begeleiding zijn doelen geformuleerd en evaluatiemomenten opgenomen. De mentor moet in staat zijn deze begeleidingsdoelen concreet te formuleren in het begeleidingsplan en daar ook concrete acties aan kunnen verbinden. Hij moet ook in staat zijn deze doelen en acties voor de jongeren inzichtelijk te maken.

Ondersteunen

Present begeleiden betekent ondersteunen en niet overnemen. Andere professionele termen hiervoor zijn empowerment, eigen kracht en

---

³⁷ Zie hoofdstuk 9 Begeleidingsplan

oplossingsgericht werken. Daarvoor is kennis van en ervaring met motiverende technieken onontbeerlijk.

Sturen

Opvoeden van jongeren is sturing geven aan hun ontwikkeling: Planmatig, ondersteunend, samenwerkend, actief, empathisch, luisterend en vooral present gepositioneerd.

Observeren

Naast deze competenties heeft de mentor in de beschermde opvang een observerende rol. Observeren en herkennen van signalen zijn vaardigheden waar de mentor bij uitstek over moet beschikken bij deze doelgroep. Observeren is gericht op diverse soorten signalen:

- signalen rond de veiligheid van de jongere. De mentoren dienen de signalen en tekenen, voorafgaande aan verdwijning en andere veiligheidsrisico's, te herkennen;
- signalen rond de lichamelijke en psycho-sociale toestand van de jongere (slechte gezondheid, stress en/of de gevolgen van trauma);
- observaties rond de sterke en zorgpunten van de jongere wat betreft kwaliteiten, competenties en vaardigheden.

Vervolgens zorgt de mentor ervoor dat de geobserveerde signalen worden geregistreerd en dat er actie op wordt uitgezet waar nodig.

Voorlichten en coachen

De jongeren in de beschermde opvang hebben een groot gebrek aan reële informatie over hun eigen situatie en over hun toekomstbeeld. De mentor maakt door informatie, voorlichting en overtuiging de jongere bewust van hun (mogelijke) uitbuitingssituatie en geeft voorlichting over hun situatie in Nederland, de reden dat zij beperkt worden in hun vrijheid en de voordelen voor de jongeren van het doen van aangifte. Daarnaast stimuleert, coacht en begeleidt de mentor de jongere om nieuwe vaardigheden/competenties aan te leren³⁸ en bespreekt en bewaakt zij de werkdoelen in het begeleidingsplan.

7.2 Reflectie en intervisie

De mentoren hebben een pedagogisch-agogisch beroep en hebben in hun opleiding daarbij horende theorieën en methoden geleerd en een passende attitude ontwikkeld. In dit werk met mensen is de professional zelf – met zijn hele hebben en houden, normen en waarden, geschiedenis, persoonlijke kwaliteiten en valkuilen het belangrijkste instrument. Het werk gebeurt namelijk in interactie met de jongeren. Vanzelfsprekend zet de mentor methoden en technieken zoals (interculturele) gespreksvaardigheden, oplossingsgericht

---

38 Van Montfoort en Slot 2008, pag. 15.

werken etc. in. Maar wanneer, of en hoe de mentor dat doet, is individueel verschillend.

Daarom is het absoluut noodzakelijk dat professionals in dit werkveld zichzelf goed kunnen (bij-)sturen. Dat betekent, dat een mentor beschikt over goede reflectieve vermogens. *'Reflectie is het leren van je eigen ervaringen door er systematisch op terug te blikken'*³⁹.

Mentoren kijken regelmatig en systematisch kritisch naar het eigen handelen en de eigen normen en waarden: Vragen die daarbij aan de orde zijn:

- Wat deed ik en waarom?
- Wat was het effect van mijn handelen?
- In hoeverre pasten mijn interventies binnen de ethische grenzen van het werk?
- Door welke normen en waarden word ik gestuurd?
- Wat zijn mijn heilige huisjes?
- Wat had ik anders/ beter kunnen doen? Wat leer ik hiervan voor een volgende keer?
- Wat vind ik moeilijk, waar ben ik bang voor? En hoe kan ik hier in mijn eigen professionele ontwikkeling een volgende stap in maken?

7.2.1 *Intervisie*

Professionele ontwikkeling is geen individuele zaak. Waar in teams gewerkt wordt vanuit een gezamenlijke visie en methodiek is het logisch dat er ook gezamenlijk geleerd wordt. Voorwaarden hiervoor zijn een veilige omgeving, waarin uitwisseling en delen van ervaringen mogelijk is.

Instrumenten als intervisie en methodische casuïstiekbespreking zijn in dit werk onontbeerlijk. Voor professionals in hetagogisch werkveld is het vanzelfsprekend dat zij eens in de 6 weken deelnemen aan een georganiseerde intervisiebijeenkomst⁴⁰. Het is vanuit het beroepsregister ook verplicht gesteld. Een veilige cultuur van leer-bevorderende feedback geven en ontvangen is voorwaarde. Het is de taak van een presente manager om hier uitvoering aan te geven. Het leiden van intervisiebijeenkomsten is voor de mentoren een competentie die in de praktijk geleerd kan worden.

Daaraan parallel is present leidinggeven bij voorkeur ook onderdeel van de intervisie-systematiek van de leidinggevendenden.

7.2.2 *Methodische casuïstiekbespreking*

Casuïstiekbesprekingen bieden de mogelijkheid om specifiek en concreet een bepaalde casus van allerlei kanten te belichten. Veel professionals vinden het plezierig om daar rustig tijd en gelegenheid voor te hebben. Tegelijkertijd zit daar ook de valkuil. Niet zelden lopen casusbesprekingen uit op een uitgebreid

---

³⁹ Groothuis 2016

⁴⁰ Zie instrumentengids voor werkvormen van intervisie

gesprek waarin ieder zijn zegje doet vanuit zijn of haar persoonlijke beleving. Het doel van de casuïstiekbespreking is tot een goede gezamenlijke methodisch onderbouwde beslissing te komen.

7.3 Continuïteit door twee- en driegesprekken

De continuïteit van de begeleiding vindt plaats tijdens vast geplande tweegesprekken die ‘formeler’ van aard zijn. Bij deze gesprekken staat de ontwikkeling voorop. Ze dienen tevens als voorbereidingsgesprek voor het komende driegesprek met de voogd. Belangrijk in deze gesprekken is dat, ook al zijn het formele gesprekken, de mentor in het begin een sfeer neerzet van ontspanning en nabijheid. Jongeren zijn niet gewend om over hun eigen ontwikkeling te praten. Dat vinden ze moeilijk en dat moeten ze leren. Een veilige en laagdrempelige omgeving is daarvoor van belang.

In de eerste tweegesprekken na de kennismaking wordt informatie gegeven over het reilen en zeilen en over de regels in de opvang. De frequentie van de gesprekken hangt af van de fase waarin de jongere op dat moment zit (zie figuur 2). Het is ook afhankelijk van de behoeften en wensen van de jongere zelf en van de inschatting van de mentor. In de vertrekfase, als er veel geregeld moet worden, is het raadzaam de tweegesprekken vaker te voeren.

Minimaal één keer in de zes weken vindt een driegesprek plaats tussen de jongere, de voogd en de (eigen) mentor. Het eerste driegesprek wordt binnen 4 weken na aankomst van de jongere georganiseerd. De mentor levert samen met de jongere belangrijke informatie voor het plan van aanpak van de voogd. Hij heeft immers de jongere al enkele weken leren kennen en gesprekken met hem gevoerd. In de driegesprekken is de ontwikkeling van de jongere steeds het uitgangspunt van het gesprek. Het driegesprek wordt geleid door de voogd. Van tevoren vindt overleg plaats tussen voogd en mentor over de agenda van het gesprek. De mentor bereidt het gesprek samen met de jongere voor en is tijdens het driegesprek actief partner. Voor alle drie is inzichtelijk en transparant wat er wordt afgesproken.

De twee- en driegesprekken worden vastgelegd in IBIS. Een voorbeeld van de samenhang tussen begeleidingsplan en de twee- en driegesprekken is weergegeven in onderstaande figuur.

Figuur 2: Voorbeeld borging begeleidingsplan in twee- en driegesprek

Fase	Tweegesprek	Driegesprek
I Wenfase	1 x per week	Binnen 4 weken
II Woonfase	1 x per 2 weken	1 x per 6 weken (minimaal)
III Vertrekfase	1 x per 2 weken	1 x per 6 weken (minimaal)

7.4 Present managen

Een belangrijke onderlegger van de amv-methodiek is de presentiebenadering. Kern van deze methodische onderlegger is dat de begeleiding van de jongere

plaatsvindt, daar waar de jongere is. Het ondersteunen en sturen van deze presente begeleiding van de mentor gebeurt door leidinggevend, in de theorie vaak genoemd de ‘presente manager’⁴¹. Kern van het werk van de presente manager is dat de ondersteuning en sturing van de mentor plaatsvindt, daar waar de mentor is. Als het voor mentoren soms moeilijk is ‘present’ te zijn, bijvoorbeeld door angst voor confrontaties met jongeren, onveilige teamcultuur of verlegenheid in outreachend optreden, dan is het voorbeeldgedrag van de manager een stimulans om presentie in de teamcultuur te borgen.

Kenmerken van present managen:

- Vertrouwen uitstralen aan professionals
- Geen hang aan procedures en regels, durven afwijken
- Kennis van de doelgroep, de methodiek en het methodisch handelen
- Jezelf laten zien op de werkvloer, open deur en lage drempel
- Bevorderen van de aanwezigheid van de mentoren bij de jongeren
- Kritisch op vergadercultuur: zowel van leidinggevend als medewerkers
- Reflectievermogen op eigen handelen
- Humor en relativering

Ook voor ‘presente’ managers geldt dat een intervisieopzet met collega-managers een grote bijdrage levert aan de bevordering van present managen.

8. Fasering op grond van veiligheid en bescherming

8.1 Van extern naar intern, van intern naar extern

Wennen, wonen en vertrek. Dat zijn de drie fasen die jongeren doorlopen in de beschermde opvang.

Het belangrijkste doel van het programma is de intrinsieke motivatie tot bescherming van de jongere. Rust en bescherming accepteren is de focus in de eerste fase. In de fase wonen komt er ruimte voor meer vrijheden en zelfstandigheid. In de laatste fase leert de jongere weer verantwoordelijkheid te nemen voor een eigen leven waarin misbruik en uitbuiting niet meer dominant zijn. In alle drie de fasen werkt de mentor met een competentiegerichte methodiek.

Vooraf in de eerste fase is er een spanning tussen het besloten kader en ontwikkelingsgericht werken. De beschermende maatregelen kunnen de jongere beperken in de ontwikkelingstaken als het meer zelfstandig gaan bewegen in het maatschappelijk verkeer en het richting geven aan het eigen leven. In de

---

⁴¹ Zanddijk 2016

begeleiding van risicjongeren is het cruciaal om steeds met de ontwikkelingstaken als richtsnoer naar het belang van de jongere te kijken. Iedere jongere doorloopt binnen het opvangtraject een individueel proces. De criteria van de overgang naar de volgende fase zijn hieronder beschreven, maar zijn niet in beton gegoten. De overgang naar een volgende fase is gebaseerd op maatwerk. Mentoren maken duidelijk wat ze van de jongere verwachten. De overgangen naar de fase wonen, vertrek en de vervolgoopvang zijn kernbeslissingen. Ze zijn belangrijk voor de veiligheid en ontwikkeling van de jongere. De jeugdbeschermer neemt deze beslissingen in overleg met de leidinggevende van Nidos en de beschermde opvang, de mentoren, de jongere zelf en soms met de gedragswetenschappers, nationale recherche, politie, IND en/of de Koninklijke Marechaussee. Soms kan de voortgang of een besluit in het strafrechtelijk onderzoek deze beslissing beïnvloeden. De jeugdbeschermer kan een eindbesluit nemen dat indruist tegen de mening van de instelling en/of van de onderzoekers. Dit besluit zal dan altijd gebaseerd zijn op de veiligheid, stabilisering en ontwikkeling van de jongere en wordt in nauw overleg met betrokken partijen genomen.

8.2 Fase I: Wennen

In de eerste fase staan rust en veiligheid voorop. De jongere heeft tijd nodig om te wennen, een dag (-en nacht)ritme op te bouwen, bij te komen van de reis of de vaak moeilijke tijd in Nederland, zich te ontspannen en zich enigszins geborgen te voelen. Het opbouwen van een band met de mentor kan moeilijk zijn. Het vertrouwen van veel jongeren in de ander is geschonden en het kost tijd om te overtuigen en te laten zien dat de mentoren het beste met hen voor hebben. De jongeren motiveren om de bescherming te accepteren is in deze fase een belangrijke vaardigheid van de mentor.

De mentor:

- speelt in op de motivationele basisbehoeften bij de jongere: het hebben van een goede en betrouwbare relatie, competent zijn en onafhankelijk zijn. Hieraan ontlenen mensen voor een groot deel hun eigenwaarde;⁴²
- heeft een houding van acceptatie en nabijheid;
- biedt een sfeer van geborgenheid en veiligheid;
- biedt dagactiviteiten aan waarbij de jongere wordt uitgedaagd op zijn competenties;
- biedt keuzemogelijkheden binnen gegeven kaders;
- is alert op signalen die wijzen op externe dwangfactoren zoals onder andere voodoo praktijken.
- bundelt zorgwekkende signalen en deelt deze met de voogd, leidinggevende, AVIM en het EMM.

---

⁴² Stevens 2008, pag. 26.

8.3 Voorbereiding en aankomst

Het Nidosteam op het aanmeldcentrum Ter Apel of de afdeling plaatsing van het COA neemt contact op met de leidinggevende van de beschermde opvang en informeert over de komst van de jongere. Deze informeert de groep zodat zij kunnen deelnemen aan het welkom. In het primair proces schema staat wie ingelicht moeten worden en welke acties uitgevoerd moeten worden bij aankomst.

De aankomst in de beschermde opvang kan allerlei emoties oproepen: verwarring, onzekerheid, angst, opluchting vanwege de bescherming, of woede en weerstand tegen de beschermende maatregelen en/of hetgeen ze is aangedaan. Soms zijn de jongeren heel gesloten en is er weinig van hun gezicht af te lezen. In het eerste gesprek geeft de mentor aandacht en erkenning aan deze emoties, hoezeer deze soms ook gericht kunnen zijn tegen haarzelf en/of de opvang. In dit eerste contact ligt de start van de relatie. De mentor toont zich warm, open en oprecht geïnteresseerd. De jongere voelt zich daardoor gezien en gehoord.

De mentor bespreekt de volgende componenten kort en helder. Zij realiseert zich hierbij dat niet alle informatie binnen komt en dat te veel informatie weerstand op kan roepen bij de jongere. Vaak worden de onderwerpen over twee dagen verdeeld.

- informatie over de redenen van verblijf in de beschermde opvang;
- duidelijkheid over wat er gaat gebeuren;
- de beschermende maatregelen
- de functie van mentor;
- de functie van de voogd en van Nidos;
- de gang van zaken in huis en enkele belangrijke regels die de jongere nu moet weten;
- praktische afspraken over urgente zaken als artsbezoek, zwangerschapstest, school;
- gevaren en risico van mensenhandel;
- het in bewaring nemen van de persoonlijke bezittingen.

De eerste dagen en weken regelt de mentor allerhande procedurele en praktische zaken. Op het schema Primair Proces vindt zij aan welke acties door wie en wanneer daadwerkelijk zijn uitgevoerd. Zo wordt onder andere in het tweede gesprek de klachtenregeling besproken en moet de jongere het rechten- en plichtenformulier ondertekenen.

8.4 Motiverende gespreksvoering

Afhankelijk van de beschermingsbehoefte zet de mentor in de eerste fase motiveringstechnieken in om acceptatie van de bescherming te verkrijgen. Als de jongere veel druk voelt om aan de opdracht van de mensenhandelaar of de

verwachtingen van de ouders te voldoen, is de weerstand vaak hoog om zich over te geven aan de bescherming.

De mentor:

- laat echte acceptatie, betrokkenheid en belangstelling zien;
- erkent de gevoelens van de jongere;
- geeft vertrouwen aan de jongere;
- geeft uitleg en overtuigt op een niet dwingende manier;
- geeft ondersteuning;
- creëert discrepantie tussen het huidige en het mogelijke toekomstig gedrag/perspectief;
- stelt activerende vragen

Doel is het opbouwen van intrinsieke motivatie zodat de verandering van binnenuit kan groeien en niet meer opgelegd hoeft te worden. De veranderingscirkel (ook wel motivatiecirkel genoemd) van Prochaska en DiClemente⁴³ vormt hier een goede leidraad bij⁴⁴.

8.5 Werken met kracht en weerbaar maken

Ondanks de traumatische gebeurtenissen die veel jongeren hebben meegemaakt, beschikken zij ook over veel veerkracht om te herstellen. Indien de mentor te veel uitgaat van de kwetsbaarheid van de jongeren zal hun zelfbeeld niet verbeteren en kunnen zij zich afhankelijk gaan opstellen.

Het vergroten van weerbaarheid betekent dat de mentor:

- de jongere het gevoel geeft dat hij de moeite waard is, door interesse en zorgzaamheid te tonen, kwaliteiten te benoemen en erkenning te geven;
- de jongere leert voor zichzelf op te komen door 'stel dat...vragen', bijvoorbeeld 'Je durfde geen 'nee' te zeggen en toen overkwam jou van alles. Als het nu zou gebeuren, wat zou je dan doen?';
- de jongere leert hulp te vragen;
- de jongere leert wat grensoverschrijdend/seksualiserend gedrag is en hem daarop aanspreekt;
- de jongere leert wat uitbuiting is;
- situaties oefent met de jongere in rollenspelen;
- activerende vragen stelt, zodat de jongere zelf moeilijke situaties leert op te lossen en leert zijn leven in eigen hand te nemen.
- feedback geeft op weerbaar en niet weerbaar gedrag, bijvoorbeeld 'dit is voor het eerst dat je je stem laat horen en dat is heel goed' of 'ik vind het heel

---

⁴³ Munter 1997 pag. 2 e.v.

⁴⁴ Zie instrumentengids 'De motivatiecirkel'.

goed dat je me tegenspreekt, ook al ben ik jouw mentor. En je hebt gelijk! Ik zal er over gaan nadenken.’;

- samen met de jongere zoekt en ontdekt wat de jongere fijn vindt om te doen;
- uitleg geeft over de rechten van kinderen;
- helpt bij het veranderen van belemmerende gedachten en overtuigingen en bij het formuleren van nieuwe positieve gedachten⁴⁵ over zichzelf.
- er steeds op bedacht is dat de jongere keuzes krijgt en deze mag maken;
- aan emotiebeheersing werkt door hulp bij het herkennen van emoties en vervolgens bij het reguleren of beïnvloeden van de emoties.
- coacht in het werken aan de competenties om de realiteit van de maatschappij in Nederland of elders zelfstandig aan te kunnen;

8.6 Het doen van aangifte

Een belangrijke keuze waar de jongere voor staat is het doen van aangifte tegen de mensenhandelaar. De belangen kunnen tegenstrijdig zijn. Voor de opsporing van mensenhandelaren en netwerken is het belangrijk dat de jongere ‘zijn verse verhaal’ vertelt aan de politie. Het (narratieve) geheugen verandert snel en feiten zijn belangrijk voor de opsporing. Hoe langer het duurt, des te moeilijker is het om feiten verifiëren. Voor de jongere is het vaak emotioneel en tegen de opdracht van de mensenhandelaar in om zijn verhaal te vertellen.

De mentor motiveert de jongere tot in ieder geval een gehoor met als doel het doen van aangifte. Dit gaat in nauwe samenwerking met de jeugdbeschermer.

8.7 Naar de volgende fase

Vervolgens kan besloten worden dat de jongere naar de fase ‘wonen’ over kan gaan. Deze kernbeslissing wordt gemaakt in multidisciplinair verband en hangt sterk af van de persoonlijke situatie van de jongere. Hieronder volgt een aantal voorbeelden van criteria:

- de jongere heeft aangifte gedaan of heeft aannemelijk gemaakt waarom niet;
- de jongere heeft een duidelijk beeld waarom bescherming noodzakelijk is en over de gevaren van het onbeschermd naar buiten gaan;
- de jongere heeft een begin gemaakt met het werken aan zijn competenties;
- de jongere heeft een plek verworven in de leefgroep;
- de jongere behandelt de mentoren, overige pupillen en overige volwassenen met respect;
- de jongere heeft een vertrouwensband met minimaal één volwassene;
- de jongere houdt zich aan de interne regels (corvee, opstaan, aan tafel, naar school et cetera).

---

45 Berger en Geurts 2006, pag. 100-101 – Schwarze Berger en Geurts 2006, pag. 63.

8.8 Fase II: Wonen

In de fase 'wonen' begeleidt de mentor de jongere om stap voor stap aan de hand van concrete doelen met vrijheden om te gaan en zelfstandig buiten te functioneren. Het ontwikkelen van competenties om zelfstandig binnen de beschermde opvang te kunnen functioneren gaat uiteraard gewoon door. Het opbouwen van het bewustzijn dat een jongere zelf bescherming wil en daardoor steeds vaker onbegeleid, dus zelfstandig acties kan ondernemen, begint met het samen maken van een concreet veiligheidsplan. Daarin staat wat de jongere moet doen om zichzelf te beschermen: wat als hij zich onveilig voelt buiten de opvang, wat als er daadwerkelijk iets gebeurt, wie moet hij dan benaderen en hoe moet hij dat doen? Externe contacten die ontstaan worden gescreend door de voogd.

8.9 Werken met kracht en assertiviteit

Een belangrijk thema in deze fase is weerbaarheid en assertiviteit. De gespreksthema's uit de eerste fase komen ook nu nog aan bod, maar hebben een meer verdiepend karakter. Belangrijk in deze fase is om te kijken wat de jongere verder nodig heeft om straks goed en weerbaar te kunnen functioneren in de vervolgoopvang. De nadruk ligt op het bevorderen van de assertiviteit, die door hun culturele achtergrond vaak ontbreekt.

De mentor kan assertiviteit bevorderen door:

- de jongere te complimenteren als hij is opgekomen voor zichzelf (ook als dit 'tegen' de mentor is);
- de jongere leren hulp te vragen;
- situaties te oefenen in rollenspel;
- de jongere te stimuleren om vragen te stellen als hij iets niet begrijpt;
- voorbeeldgedrag van de mentor;
- gedachten en gevoelens te onderzoeken en bespreekbaar te maken.⁴⁶

De mentor werkt actief met de jongere aan de competenties en vaardigheden die nodig zijn om autonomie te kunnen verwerven zoals onder andere fietsen, leren reizen met het openbaar vervoer, boodschappen doen, met geld leren omgaan en het leren kennen van de verkeersregels.

8.10 Toekomstgesprekken

In de dagelijkse gesprekken en begeleiding komen het thema toekomst en verleden regelmatig terug⁴⁷.

De mentor stimuleert de jongere:

- te vertellen hoe er in het land van herkomst met het dagelijks leven wordt omgegaan;

---

⁴⁶ Spanjaard en van Vugt 2005, pag. 151. Zie instrumentengids 'Het helpende gedachtenschema'.

⁴⁷ Zie hoofdstuk 11

- te praten over (verschillende) tradities en rituelen, normen en waarden;
- op zoek te gaan naar fijne herinneringen van vroeger;
- gerechten te maken/te koken voor de groep;
- te vertellen wat hij leuk vond om te doen;
- wensen en dromen voor de toekomst (hier en daar) te formuleren;
- samen te kijken wat de jongere nodig heeft daarvoor.

Migratie en traumatische ervaringen veroorzaken een breuk tussen verleden, heden en toekomst en maakt mensen kwetsbaar. ‘Herwortelen’ in de oorspronkelijke cultuur⁴⁸ en verbinding in het levensverhaal maakt mensen sterker. Belangrijk is dat de mentor een brug slaat tussen toen, nu en later. Als een jongere in deze fase vrijwillig terug wil, wordt dit gemeld bij de voogd. Zij gaat dan met de jongere in gesprek over de drijfveren om terug te keren en onderzoekt of er geen druk of dwang van de mensenhandelaar achter zit. Indien de wens een werkelijk vrijwillige keuze lijkt te zijn, schakelt de jeugdbeschermer de advocaat, het IOM en de dienst terugkeer en vertrek in.

8.11 Van wonen naar vertrek

Bij de overgang van de fase wonen naar de fase vertrek wordt met name gekeken naar groei in weerbaarheid en zelfstandigheid. De kernbeslissing wordt gemaakt in multidisciplinair verband en hangt sterk af van de persoonlijke situatie van de jongere. Hieronder volgt een aantal voorbeelden van criteria:

- de jongere heeft toelichting gekregen over de uitbuitingssituatie waarin hij (weer) terecht zou kunnen komen en heeft het toekomstbeeld dat de mensenhandelaar schetste afgeschud. Hij is minder vatbaar voor mensenhandel en voldoende weerbaar tegen mensen ‘van kwade wil’;
- de jongere is voorbereid op de toekomst dankzij de competentiegerichte methodiek;
- de jongere gaat op verantwoorde wijze om met de gegeven vrijheid;
- de jongere kan zich, waar nodig, assertief opstellen;
- de jongere maakt keuzes die goed zijn voor zijn ontwikkeling;
- de jongere heeft inzicht in toekomstwensen.

8.12 Fase III: Vertrek

De mentor en de jongere zetten aan het begin van deze fase op een rijtje wat de jongere geleerd heeft en wat hij nog nodig heeft om zich (goed) te kunnen redden in de vervolgoptvang. Als hij verhuist naar een kwe, kwg, kwv, of poa⁴⁹ stapt hij

---

⁴⁸ Tjin A Djie en Zwaan 2007, pag. 45.

⁴⁹ Diverse woonvormen uit het amv-opvangmodel. Kleine wooneenheid (kwe) en kinderwoongroep (kwg) zijn opvangvormen voor amv met een verblijfsvergunning, onder verantwoordelijkheid van Nidos. Jongeren die nog in afwachting zijn van hun procedure worden opgevangen op de procesopvanglocatie (poa) van het COA. Jongeren die een

in een competentiegericht programma met verdere pedagogische begeleiding in zijn ontwikkelingstaken. Wanneer de vervolgoptvang een pol of azc is, is dat niet het geval en moet de jongere bewust gemaakt worden dat er minder begeleiding is. Doelen waaraan de jongere moet voldoen om te kunnen verhuizen naar de vervolgoptvang, naast de doelen die reeds gehaald zijn in de fasen wennen en wonen, zijn:

- weten waar ze terecht kunnen met hulpvragen;
- zelfstandig hulp kunnen vragen;
- zelf dagbesteding kunnen regelen;
- geheel zelfstandig kunnen reizen in Nederland met trein en bus;
- veilig kunnen bewegen in het verkeer;
- op een verantwoorde manier met geld kunnen omgaan.

Ook de plaatsing beëindigen is een kernbeslissing, waarmee de jeugdbeschermer moet instemmen.

Daarnaast begeleiden de mentoren de jongeren met het omgaan met sociale media, om ook via internet de weerbaarheid te vergroten.

8.13 Voorbereiding en aansluiting op de vervolgoptvang

Voordat de jongere daadwerkelijk naar de vervolgoptvang verhuist, wordt hij hier goed op voorbereid. Hij gaat indien mogelijk meerdere keren zelfstandig op bezoek, zodat hij een indruk heeft hoe het leven in de vervolgoptvang er uit ziet en hij al kan beginnen met het opbouwen van een sociaal netwerk.

Er dient een zorgvuldige overdracht plaats te vinden, waarbij de mentor met de jongere bespreekt welke informatie er schriftelijk dan wel mondeling naar de vervolgoptvang gaat. De informatie die in IBIS staat, dient volledig te zijn, zodat die in de vervolgoptvang bekend is en de begeleiding nauw zal aansluiten op de concrete hulpvragen van de jongere. De mentor heeft contact met de begeleider van de nieuwe opvang en spreekt de komst van de jongere door. In de overdracht is extra aandacht voor veiligheid, eventueel openstaande risico's, en bescherming.

8.14 Afronding in verband met het bereiken van de leeftijd van 18 jaar

Zodra een jongere achttien is, eindigt het verblijf in de beschermde opvang, tenzij er zwaarwegende redenen zijn voor een verlenging. Er kan maximaal twee keer drie maanden verlenging worden aangevraagd. Er zijn momenteel vier opties waar de 18+'er heen kan voor vervolgoptvang, mits er een asiel- of B8-procedure loopt of een vergunning voor verblijf is:

- de Stichting CoMensha kan via haar regionale zorgcoördinatoren trachten een opvangplek te regelen voor B8-houders;
- zelfstandig wonen;

---

afwijziging hebben gekregen op hun asielaanvraag of in de verlengde asielprocedure zitten, worden opgevangen in een kleine woonvoorziening (kwe) van het COA.

- een azc voor volwassen asielzoekers;
- terug naar het land van herkomst.

De jeugdbeschermer is verantwoordelijk voor een goede voorbereiding en een vlot verloop. De mentor is actief in de driehoek jeugdbeschermer – mentor – jongere door hierop alert te zijn en de jeugdbeschermer hierop te bevragen. Aandachtspunten zijn hierbij: identiteitsregistratie, verzekeringen, inschrijving en overschrijving gemeentes en aangifte mensenhandel.

8.15 **Beëindiging door terugkeer**

Als de asielaanvraag wordt afgewezen en er geen andere (of beroeps)procedure meer loopt, moet de jongere terug naar het land van herkomst. Omdat de procedures meestal langer lopen dan het programma in de beschermde opvang, komt dit minder vaak voor.

8.16 **Beëindiging en afscheid**

Een aantal thema's komt bij het beëindigen van het programma expliciet aan bod. De jongere heeft een intensieve periode meegemaakt met 'keerpuntervaringen', relaties met betrouwbare anderen en belangrijke beslissingen die zijn leven op enig manier hebben beïnvloed. Het is goed om een aantal punten te beschrijven, zodat hij daar in latere levensfasen weer op terug kan kijken. Zicht hebben op gebeurtenissen en patronen in je levensverhaal is een belangrijke voorwaarde om regie te krijgen over je leven en veranderingen in werking te zetten.⁵⁰

De mentor:

- zorgt voor de overdracht bij doorplaatsing
- maakt een persoonlijk verslag, met vooral positieve zaken, zoals kwaliteiten, sterke punten, wie belangrijke personen waren, favoriete activiteiten, bijdrage in relaties met anderen;
- organiseert samen met de jongere een afscheid met de groep en houdt rekening met de wensen van de jongere;
- stimuleert de groep een blijvende herinnering te maken;
- bespreekt met de jongere hoe hij het contact met oud-pupillen of personen van de netwerkkaart wil vormgeven na vertrek;
- geeft het contact na vertrek professioneel vorm en werkt toe naar een definitief einde.

---

⁵⁰ Zie instrumentengids 'levenslijn'.

9. BEGELEIDINGSPLAN

9.1 Relatie tussen doelen voogd en begeleidingsplan mentor

De voogd stelt doelen en resultaten op voor de begeleiding. De mentor vertaalt deze, voor zover het doelen van de dagelijkse begeleiding betreft, samen met de jongere naar concrete doelen in het begeleidingsplan. Het plan sluit aan op het toekomstperspectief van de jongere. Ook de competentieontwikkeling en de veiligheid van de jongere zijn hier een onderdeel van. De mening van de jongere is zichtbaar in het begeleidingsplan. Plannen van de voogd en mentor zijn beide „plannen in beweging“. Het begeleidingsplan wordt geëvalueerd tijdens de twee- en driegesprekken en aangepast aan de veranderende omstandigheden. De voortgang van de begeleiding wordt gerapporteerd aan de voogd. In het driegesprek worden de doelen geëvalueerd en worden nieuwe doelen opgesteld. De formats van Nidos en COA waarin deze ontwikkeling wordt vastgelegd zijn op elkaar afgestemd.

9.2 Onderdelen van het begeleidingsplan

9.2.1 *Competentieontwikkeling*

Met behulp van de competentielijst in IBIS wordt de competentieontwikkeling van de jongere gevolgd. Aansluiten bij hun eigen leerwensen en doelen is vaak een goede ingang voor een gesprek en biedt jongeren bovendien de mogelijkheid om regie te nemen over hun eigen ontwikkeling

9.2.2 *Vaststellen van de begeleidingsdoelen*

Samen met de voogd bespreken de mentor en de jongere aan welke doelen er de komende tijd gewerkt wordt. Deze doelen worden vastgelegd in het begeleidingsplan.

9.2.3 *Beschermende factoren*

Elke jongere heeft beschermende factoren. Dit zijn aspecten in de jongere of zijn omgeving die hem kunnen beschermen tegen de invloed van stressoren. Door hier in de begeleiding op aan te sluiten vergroot je de kans dat een jongere positievere ervaringen opdoet, dat weer een positieve invloed heeft op de ontwikkeling.

9.2.4 *Bejegeningsplan*

Jongeren kunnen onvoorspelbaar gedrag vertonen. Oorzaken van dit gedrag zijn niet altijd snel te duiden. Gezien de problematiek en achtergrond (zie trauma-sensitieve benadering) van deze jongeren kan dat van alles zijn. Vaak is bejegening zowel door andere jongeren als door mentoren katalysator van onvoorspelbaar gedrag. Het is van belang dat de mentoren inzicht hebben in

de effecten van hun bejegening en daar adequate interventies op zetten en die delen met hun teamgenoten.

9.2.5 Beschermingsplan

Het beschermingsplan wordt geschreven wanneer een jongere doorstroomt van de fase wennen naar wonen en wordt telkens geëvalueerd en bijgesteld. In het plan wordt een inschatting gemaakt hoe een jongere reageert op de veranderende fase waarin hij meer vrijheden krijgt. Onderdeel hiervan is of de jongere zich bewust is van de uitbuitingssituatie waarin hij (weer) terecht kan komen en hoe hij hiermee omgaat.

9.2.6 Vastleggen van begeleidingsplan

De voortgang van de begeleiding en de ontwikkeling van de jongere en het op basis daarvan vastgestelde begeleidingsplan wordt vastgelegd in IBIS, gebruikmakend van de daarvoor geldende formats. Het plan wordt periodiek herzien, opnieuw vastgelegd en gebruikt voor een volgende periode. Het systeem van twee- en driegesprekken dat in IBIS is vastgelegd is hiervoor leidend.

10. ACTIVITEITEN EN TRAININGEN

10.1 Onderwijs

Amv hebben net als alle jongeren in Nederland recht op onderwijs en moeten zich kunnen voorbereiden op maatschappij en arbeidsmarkt. In Nederland gelden de leer- en kwalificatieplicht. Dit betekent dat jongeren van 5 tot 18 jaar (voor 5 tot 16-jarigen geldt een leerplicht – voor 16 en 17-jarigen geldt een kwalificatieplicht) naar school moeten tot zij een startkwalificatie hebben gehaald: een havo-, vwo- of een mbo-diploma op niveau 2 of hoger. De overheid ziet toe op de handhaving.

In de leerplichtwet staat dat kinderen recht op onderwijs hebben. De termijn in de Europese Richtlijn stelt dat asielzoekerskinderen na indiening van de asielaanvraag binnen drie maanden toegang moeten hebben tot onderwijs⁵¹. Onderwijs is belangrijk voor kinderen, daarom is het de bedoeling dat ieder zich maximaal inspant om onderwijs sneller te realiseren dan deze drie maanden termijn:

- onderwijs is onmisbaar voor een goede ontwikkeling van de kennis en vaardigheden van de jongeren (competentieontwikkeling), onafhankelijk van hun toekomst;
- het is voor de opvang van belang dat jongeren overdag naar school kunnen en niet de hele dag in de opvang verblijven.

---

⁵¹ Onderwijs EDOC 938433 Informatiedocument_asielzoekers_en_nieuwkomers (2016)

- schoolbezoek stimuleert een gezond en gestructureerd dag- en nachtritme. Het leidt af van eventuele trauma's en negatieve gedachten over de toekomst en het voorkomt verveling.

10.2 Schoolverzuim

Schoolverzuim van amv is een complex probleem. Het motiveren van jongeren om naar school te gaan is een begeleidingspunt. Formeel is de voogd vanuit haar wettelijke taak ervoor verantwoordelijk dat de jongere naar school gaat. In de praktijk betekent het dat voogd en mentor goed samenwerken om de schoolgang van de jongere te bevorderen. In de begeleiding moet gezocht worden waar voor de jongere de knelpunten ligt. Dat kan met veel factoren te maken hebben. Hier wordt een aantal genoemd:

- een groepscultuur onder jongeren die schoolgang in de weg staat
- individuele problematiek van de jongere: bijv. concentratieproblemen, trauma
- schaamte voor de eigen competenties
- onderwijs dat niet aansluit bij de jongere
- jongere is er nog niet aan toe om naar school te gaan

Onderwijs heeft de permanente aandacht van de opvanglocatie en Nidos. In de praktijk blijkt dat door gezamenlijk optrekken met het onderwijs veel bereikt kan worden in de terugdringing van het schoolverzuim.

10.3 Weerbaarheid

De jongeren in de opvanglocaties bevinden zich in een kwetsbare en stressvolle periode. Hun achtergrond, de situatie van onzekerheid, het idee niet welkom te zijn en de confrontatie met het gebrek aan competenties, kunnen bij de jongeren een laag zelfbeeld creëren. Weerbaarheid van de jongeren wordt bevorderd door:

- gezamenlijke activiteiten te ondernemen;
- professionele feedback van de mentor;
- jongeren te laten participeren in de organisatie van de opvang;
- gebruik te maken van instrumenten uit de instrumentengids;
- organiseren van weerbaarheidstrainingen voor jongeren.

10.4 Seksuele voorlichting

Veel jongeren hebben weinig of geen voorlichting gehad over seksualiteit. Thema's als kennis van het menselijk lichaam, hygiëne, gebruik van voorbehoedsmiddelen, omgaan met eigen grens en grenzen van anderen zijn belangrijke aandachtspunten in de begeleiding. Voor meisjes is specifieke training in seksuele weerbaarheid belangrijk. Voorlichting kan zowel gegeven worden door de GGD als door de mentor.

10.5 Voorlichting over mensenhandel

Als medewerker in de beschermde opvang speel je een belangrijke rol om de jongeren weerbaarder te maken tegen mensenhandel. Dit kan door bewustwording en kennis te vergroten onder je collega's, maar vooral ook onder de jongeren zelf. Voorlichting is een manier om jongeren weerbaarder te maken. Naast algemene informatie over wat mensenhandel is, kun je ze onder andere informeren over de risico's in Nederland, de rechten die zij hebben en tips geven om veilig te blijven.⁵²

10.6 Activiteiten

Het is voor jongeren belangrijk om naast het onderwijs iets om handen te hebben. Activiteiten voor jongeren zijn een middel om contact tussen mentoren en jongeren te bevorderen en om hun competenties te ontwikkelen. Gezamenlijke activiteiten geven veel inzicht in de ontwikkeling van de jongeren. Veel voorkomende activiteiten in de amv-opvang zijn: Sport, bordspellen, verven, groepsuitjes, moestuintje, muziekavond en kookactiviteiten. Dit zijn activiteiten die de groep en mentoren samen uit kunnen voeren.

10.7 Competentietrainingen

Deze trainingen zijn gericht op het verwerven van competenties en kunnen ook in groepsverband georganiseerd worden. Te denken valt aan ov-training, kook-en boodschappen training, budgetteren, hygiëne, huiswerkbegeleiding, verkeersles, terugkeertraining, respect campagne, over de streep, zwemmen, fietsles, kennis Nederlandse maatschappij en seksuele voorlichting. Het organiseren van de activiteiten en competentietrainingen is lokaal geregeld.

10.8 Inspraak en participatie

Een manier om de veerkracht van jongeren te versterken is door hen inspraak te geven in de dagelijkse gang van zaken in de opvanglocatie. Voorbeelden hiervan zijn jongerenraad, bewonersoverleg, betrekken bij besluiten die hen raken en het samen organiseren van activiteiten. Jongeren leren dat ze invloed hebben op hun leefomgeving wat hen versterkt in het terugpakken van de regie op hun leven. Andere voordelen hiervan zijn:

- Vergroten van zelfstandigheid en weerbaarheid;
- Jongeren een eigen stem geven;
- Met de frisse blik van jongeren naar de leefomgeving kijken.
- De stem van kinderen en jongeren versterken.
- Rekening leren houden met elkaar en compromissen sluiten.

---

⁵² In 2019 heeft het Rode Kruis in samenwerking met het COA, Vluchtelingenwerk Nederland, CoMensha en Nidos een toolkit ontwikkeld voor het bespreken van mensenhandel met (voormalig) asielzoekers. De volledige versie is te vinden op www.mensenhandelacademy.nl/asielketen/toolkit.

11. TOEKOMST EN TERUGKEER

11.1 Visie COA op terugkeer

De activiteiten in deze fase zijn voortdurend gericht op terugkeer. Het doel hiervan is iedere uitgeprocedeerde te bewegen tot zelfstandige terugkeer naar het land van herkomst. Hiervoor wordt de uitgeprocedeerde voorzien van de juiste bagage om een eigen koers uit te kunnen zetten. De activiteiten worden onderscheiden in gesprekken en programma's.

Centraal aandachtspunt is het besef dat alle COA-medewerkers de taak hebben om te signaleren, te stimuleren en informatie te verstrekken om de zelfstandige terugkeer te bevorderen en de termijnen zo strikt mogelijk te hanteren.

11.2 Kerndilemma: onzekere toekomst

Wie met amv werkt, krijgt te maken met het thema toekomst en terugkeer. Voor veel jongeren die naar Nederland komen, geldt dat zij proberen in Nederland of in een ander land in Europa een nieuw bestaan op te bouwen, hetzij zelfstandig of in hereniging met familie. Of zij ingevolge beleid en regelgeving in aanmerking komen voor een verblijfsvergunning in Nederland is onzeker. Het kan ook betekenen dat zij moeten terugkeren, al dan niet vrijwillig. Of dat zij, als er geen alternatief is, in de illegaliteit terechtkomen. Dit is voor jongeren niet gemakkelijk. Voor de mensen die de jongeren begeleiden, is het van belang dat zij eerlijk zijn tegen de jongeren over het verblijfsperspectief en dat zij hen duidelijke informatie en heldere boodschappen geven.

Inleven, ondersteuning bieden, present zijn, gezag verwerven, motiveren waar kan, activeren waar moet: het is de basis van het begeleidingswerk en heeft tijd nodig.

Voor de jongeren is de juridische procedure rond verblijf en terugkeer spannend. Het veroorzaakt stress en gevoelens van onveiligheid. Omgaan met deze gevoelens is onderdeel van de begeleiding. Enige juridische kennis van de procedure is voor de mentoren dan ook van belang om te kunnen anticiperen op de gevoelens van onveiligheid bij jongeren.

11.3 Kerndilemma: opgroeien in een andere cultuur

In de ideale situatie groeien amv het beste op in hun eigen omgeving, mits veilig. De praktijk is echter weerbarstig en nauwelijks vanuit Nederland te beïnvloeden. De familie van de jongere speelt een grote rol. De keuze om naar Europa te komen is vaak een keuze van de familie of de jongere loopt juist weg van (de druk van) zijn familie. Het is daarom belangrijk om de jongeren te leren de eigen regie te nemen in dit dilemma. Hierbij wordt waar mogelijk zijn netwerk en indien in beeld de familie bij betrokken.

Mentoren dienen met het gegeven van deze dilemma's te werken en de jongeren zo goed mogelijk te begeleiden in de ontwikkeling van een toekomstperspectief. Toekomstperspectief is meer dan alleen maar terugkeer. Voor jongeren kan een toekomst in de illegaliteit of een toekomst in een ander land net zo reëel zijn. Praten over toekomstperspectief biedt daarom meer aanknopingspunten voor een gesprek dan louter praten over terugkeer. Dit is een uitgangspunt voor methodisch handelen.

11.4 **Beproefde methodieken**

Nidos heeft toekomst en terugkeer verwerkt in haar voogdijmethodiek.⁵³ De voogdijbegeleiding richt zich specifiek ook op mogelijke contacten van de jongeren met familie in land van herkomst. Zij heeft daartoe de 'dubbel C benadering' ontwikkeld: commitment van de jongere en commitment van de familie.⁵⁴

Ook zijn in de opvang een aantal instrumenten ontwikkeld die gebruikt kunnen worden om het gesprek over de toekomst en terugkeer te ondersteunen.⁵⁵

De nadruk op gerichte toekomstbegeleiding vindt plaats met name in de verblijfsfase voor het verwerven van competenties die voor de jongere van belang zijn (versterken van zelfredzaamheid) en in de laatste fase van het verblijf als het toekomstscenario heel dichtbij komt.

De praktijk heeft uitgewezen dat met een individuele benadering waar de familie bij betrokken is, met een zorgvuldig geregisseerde dosering en met een afgestemde aanpak tussen de verschillende instanties, terugkeer als toekomstbestemming bespreekbaar gemaakt kan worden. Of jongeren dan ook daadwerkelijk terugkeren, hangt vervolgens van veel factoren af die veelal buiten het bereik van de mentoren en voogden liggen. Het bespreekbaar maken, zo mogelijk samen met de familie, is echter een essentiële factor in de begeleiding naar toekomst en terugkeer.

Mentoren bepalen met elkaar op welke manier zij het thema toekomst en terugkeer vorm gaan geven. Ook het afstemmen met de voogdij is op dit thema essentieel.

Alle partijen betrokken bij de jongere werken samen vanuit hun eigen verantwoordelijkheid en belangen. De doelstellingen van de verschillende partijen zijn echter verschillend. Dat kan betekenen, dat de uitvoerders met elkaar in conflict kunnen raken. Vaak komt dat omdat men niet goed van elkaar weet welke verantwoordelijkheden men heeft en vanuit welk kader gewerkt wordt. Zo is DT&V gericht op (gedwongen) vertrek van de jongere,

---

⁵³ Schippers (2017)

⁵⁴ Verstegen (2012)

⁵⁵ Zie instrumentengids hoofdstuk Toekomst

terwijl de kerntaak van het COA is om opvang en begeleiding te bieden. Dat kan botsen.

Een professionele instelling van allen die beroepsmatig betrokken zijn, is derhalve een vereiste. Regelmatig stilstaan bij het uitwisselen van de visie op toekomst en terugkeer is voor de medewerkers van deze organisaties belangrijk.

11.5 Gesprekken over toekomst en terugkeer

Gesprekken over toekomst en terugkeer verlopen vaak in onderstaande volgorde die veel gelijkenis vertoont met de motivatiecirkel van Prochaska⁵⁶:

- *Afweer, geen gespreksonderwerp:*

Dit is een fase waar de mentor het gesprek over de toekomst in gang moet brengen. Daarvoor kan hij gebruik maken van een aantal instrumenten zoals de levenslijn, het toekomstgesprek, de kosten-batenanalyse of spelvormen.⁵⁷ Het is van belang om ruimte te geven voor afweer. Forceren heeft in deze fase weinig zin.

- *Gesprekken over herkomstland:*

Praten over vroeger: over de familie en vrienden, over gebruiken, over de school, over het weer, etc., is voor jongeren prettig. Het roept herinneringen op. Dat kunnen prettige en minder prettige herinneringen zijn. Prettige herinneringen zijn een goede voedingsbodem voor gesprekken over terugkeer.⁵⁸ Gesprekken zijn goed te combineren met activiteiten als samen koken, samen klusjes doen, samen reizen etc. Als je samen bezig bent met een activiteit, hoef je elkaar niet de hele tijd aan te kijken en ‘als vanzelf’ ontstaan dan gesprekken.

- *Contacten met familie gebruiken:*

Via internet en social media staan veel jongeren in contact met hun familie, in Europa danwel in hun eigen land. In dit netwerk van contacten kunnen jongeren delen hoe het met hen gaat en hoe ze hun toekomst zien. Jongeren beschouwen deze contacten als privédomein en zijn lang niet altijd bereid daar informatie over te geven aan de mentoren. Nidos besteedt daar in haar dubbel C benadering veel aandacht aan.

- *Openstaan voor informatieverzameling:*

In deze fase is de jongere bereid om aan het werk te gaan door zelf te zoeken naar informatie. Bij wijze van steun in de rug verwijst de mentor naar informatiebronnen (internet; organisaties; landgenoten, etc.).

---

⁵⁶ Zie instrumentengids Motivatiecirkel

⁵⁷ Zie instrumentengids

⁵⁸ Tjin A Djie, (2007)

- *Zelf zoeken naar informatie*

Als de jongere bezig gaat met zelf zoeken is hij zelf aan het werk voor de toekomst. De mate van energie zegt wat over de gemotiveerdheid voor de keuze. Ondersteuning of samen zoeken is vaak een grote stimulans voor de jongere. Het is daarom ook een goede groepsactiviteit.

- *Afweging van eigen keuze:*

Wel of niet een keuze maken voor terugkeer zegt ook iets over de competenties van de jongere. De ruimte voor eigen keuzes zijn klein. Competente jongeren zullen eerder stappen zetten: als je het idee hebt dat je iets aankunt, durf je het ook eerder. Daarom is het van belang om de jongeren de vaardigheden bij te brengen die ze nodig hebben om stappen te maken.

- *Beslissing nemen:*

Grote levensbesluiten hebben grote consequenties: je toekomst wordt er door bepaald. Dat betekent dat het eng is om dergelijke besluiten te nemen en ongewis: je weet niet hoe de beslissing uitpakt en of de toekomst er inderdaad zo uitziet als je nu denkt. Daarom is het logisch dat mensen gaan twijfelen nadat het besluit genomen lijkt: *'was dit wel verstandig? Wat als... Zal ik het wel doen? Ik kan toch ook... Anderen zeggen...'* Een beslissing nemen om terug te keren betekent dus niet per definitie dat die beslissing duurzaam is. In de praktijk komt het vaak voor dat jongeren later terugschrikken voor hun besluit en weer in de afweer schieten. Dat hoort ook bij het ontwikkelingsproces van de jongere.

- *Keuze realiseren:*

Dat betekent plannen maken en uitvoeren. Samen met andere instellingen als DT&V, IOM, Cordaid, etc. De mentor en voogd begeleiden en wijzen de weg in deze fase.

In de praktijk blijkt dat jongeren regelmatig terugvallen in een vorige fase of helemaal geen duidelijke keuze kunnen maken. Het is een goede keuze om het werken met de jongeren aan hun toekomstperspectief te laten plaatsvinden in de woonfase en niet in de wenperiode. In de woonfase zijn jongeren gewend aan hun nieuwe leefomgeving en is er tijd geweest om te investeren in de relatie. De kans is groter dat jongeren open staan voor toekomstgesprekken, omdat ze hebben kunnen ervaren dat mentoren terugkeer niet voorop stellen.

Werken aan de toekomst met de jongere is meer dan het voeren van terugkeergesprekken. Toekomst en terugkeer zijn ook bij uitstek onderwerpen voor groepsactiviteiten. Er zijn een aantal push- en pull-factoren te benoemen die een rol spelen in de besluitvorming over terugkeer.

Mentoren kunnen deze factoren herkennen, zodat zij hun methodisch handelen hierop kunnen baseren.

11.6 Push en Pull factoren bij terugkeer

9.2.4 Push-factoren

- *Heimwee:*

Een vaak onderschatte factor is dat veel jongeren leiden aan heimwee. Ze missen hun familie, het eten, de geur van hun land. Ze voelen zich eenzaam. Ze zijn goed in staat om dat te verbergen.

- *Gebrek aan welkomervaring:*

Jongeren kunnen ervaren dat ze weinig echt welkom geheten worden. Zij ervaren bijvoorbeeld van de autoriteiten een kritische houding t.a.v. hun verblijf als gevolg van het toelatingsbeleid in Nederland.

- *Negatieve besluitvorming over de verblijfsprocedure:*

De uiteindelijke negatieve beslissing van de IND fungeert vaak als katalysator in het denkproces van de jongere: *‘Als ik hier toch niet kan blijven kan ik beter meewerken aan terugkeer en mijn eigen inbreng daarbij hebben’*.

- *Niet lukken van gezinshereniging*

Als blijkt dat hereniging met familieleden niet mogelijk is, kan dit katalyserend werken.

- *Perspectieven in eigen land.*

Sommige initiatieven en scholingsprogramma's stimuleren jongeren een nieuw bestaan op te bouwen in eigen land die hen in staat stellen om met opgeheven hoofd terug te keren.

9.2.5 Pull-factoren:

- *Slechte omstandigheden in het land van herkomst:*

Dat kunnen de algemene leefomstandigheden zijn, maar ook de persoonlijke omstandigheden. Onder andere nare ervaringen bij het vertrek, slechte familieomstandigheden en trauma's door oorlogsomstandigheden vormden de aanleiding voor vertrek en waren het waard om een ellendige reis voor te maken. Het is erger daarheen terug te moeten keren dan om een onzekere toekomst tegemoet te gaan.

- *Afbetalingsregeling voor de reis:*

De familie van de jongere kan een grote financiële bijdrage hebben geleverd aan het vertrek en de reis. Dit heeft invloed op het beslissingsproces van de jongere.

- *Eerverlies:*

Er is vaak veel energie gestoken in het vertrek van de jongere, zowel financieel als emotioneel. Daarom is het belangrijk dat jongeren met opgeheven hoofd kunnen terugkeren.

- *Illegaliteit is een prettiger vooruitzicht dan terugkeer:*

Jongeren hebben vaak geen idee van het leven in ‘illegaliteit’ in Nederland. De kans om deze door te brengen in een kwetsbare positie (misbruik) of vreemdelingenbewaring is groot. Het is dus van belang dat jongeren hierover goede informatie krijgen.

11.7 **Competentiegericht werken aan de toekomst**

De jongeren hebben geen speciale competenties nodig om met hun toekomstperspectief om te gaan. Wel is nodig dat zij zich op een aantal specifieke terreinen competent voelen:

- zelfredzaamheid;
- omgaan met geld;
- zeker over hun opleiding;
- sociale vaardigheden in het netwerk;
- opbouwen van het netwerk;
- omgaan met autoriteiten;
- omgaan met seksualiteit;
- aangaan van contacten met familie
- bewust van veiligheidsrisico's.

Competente jongeren nemen eerder besluiten over de toekomst. Mentoren doen er goed aan te werken aan de competenties, zonder te sturen op de uitkomst. Druk op de besluitvorming leidt vaak tot afweer en weer opnieuw beginnen met de afweging.

11.8 **17,5 jarigen**

De opvang van jongeren van 17,5 jaar en ouder bij binnenkomst vereist speciale aandacht van mentoren. Er gebeurt veel in korte tijd, zowel op het gebied van begeleiding als op procedureel gebied. Mentoren starten direct met gesprekken over verschillende toekomstscenario's. Juist voor deze groep is dit van belang vanwege de korte periode die zij hebben om plannen te maken. Na hun 18^e jaar kan twee keer drie maanden verlenging worden aangevraagd wanneer de beschermingsvraag nog actueel is. In die periode wordt gewerkt aan uitstroom.

In afstemming tussen mentor en voogd wordt bekeken wat nodig is om een jongere optimaal voor te bereiden op zijn toekomst. Hierbij kan gedacht

worden aan intensivering gesprekken, toekomsttrainingen en voorbereiding op het leven op een azc.

12. BIJZONDERE ZORG

12.1 Verhoogde risico's

Uit onderzoek blijkt dat amv een verhoogd risico hebben op gedragsproblemen en psychische problemen.⁵⁹ De jongeren kampen met verlieservaringen, gevoelens van vervreemding en ontworteling. Zowel internaliserend probleemgedrag zoals depressies en moeilijkheden met sociale contacten als externaliserend probleemgedrag zoals gewelddadig en dreigend gedrag komen in sterke mate voor bij de jongeren. Deze problemen zijn zeer herkenbaar voor mentoren, voogden en hulpverleners.⁶⁰ Deze professionals signaleren problemen zoals schoolverzuim, concentratiestoornissen, angsten, spanningen, hoofdpijn en slaapproblemen. Ook gedragsstoornissen, problemen in het contact met leeftijdgenoten en mentoren, apathie, depressieve gevoelens en suïcidedreiging komen voor. Jongeren kunnen zich erg eenzaam voelen. Ze missen vrienden, familieverbanden, culturele, sociale en religieuze referentiekaders die ervoor zorgen dat ze zich 'thuis' en geborgen kunnen voelen en van daaruit eigenwaarde en zelfvertrouwen kunnen ontwikkelen. Juist voor jonge vluchtelingen zijn daarom dagonderwijs, groepsactiviteiten, recreatie, beweging, sport en spel en sociale contacten, óók met 'gewone' Nederlandse gezinnen en jongeren erg belangrijk.

12.2 Lichamelijke klachten

Een deel van jonge asielzoekers heeft lichamelijke gezondheidsproblemen, vaak voortkomend uit verwaarlozing van medische klachten of verwondingen opgelopen tijdens oorlogshandelingen, een uitbuitingssituatie of de lange reis naar Europa.

Infectieziekten die voorkomen, zijn: tuberculose (TBC), malaria, HIV, hepatitis B, scabiës en darmparasieten. Afhankelijk van de herkomst en de reis komen deze infectieziekten in meerdere en mindere mate voor.

Amv moeten zonder uitzondering uitgebreid medisch gescreend worden. Bij aanhoudende of zeer ernstige lichamelijke klachten verwijzen mentoren jongeren door naar de huisarts.

---

⁵⁹ Bean, Eurelings-Bontekoe & Ph. Spinhoven 2005.

⁶⁰ Schippers 2017

12.3 Seksueel geweld

Veel jongeren hebben in het land van herkomst of tijdens de vlucht geweld meegemaakt, ook seksueel geweld. Sommige jongeren hebben deelgenomen aan het geweld en dit heel bewust meegemaakt.

Sommige meisjes zijn verminkt als gevolg van meisjesbesnijdenis. Deze praktijken kunnen leiden tot problemen bij het plassen, tot urineweginfecties en nierbeschadigingen. Ook kan stuwings van menstratiebloed plaatsvinden, waardoor de baarmoeder zich vult met bloed. In Nederland is meisjesbesnijdenis strafbaar.

Lichamelijke klachten als gevolg van fysiek en seksueel geweld:

- hoofdpijn;
- buikpijn en klachten in de (onder)buik en aan geslachtsorganen en/of anus.
- botbreuken;
- littekens;
- klachten aan het gehoor;
- chronische pijn in getroffen lichaamsdelen.

12.4 Psychische klachten en trauma's

Het komt regelmatig voor dat jongeren hun psychische klachten als lichamelijke klachten presenteren, bijvoorbeeld in de vorm van misselijkheid, hoofdpijn en buikpijn. Soms is dat een vertrouwde en veilige manier van hulp vragen. Het herkennen van trauma's, de gedragsuitingen daarvan en doorverwijzen behoort tot de taak van de mentoren. In overleg met de gedragsdeskundige en de voogd wordt bekeken of het nodig is om de begeleiding aan te passen.

Psychische klachten kunnen door jongeren toegeschreven worden aan 'bovennatuurlijke' ervaringen als duivelbezitting en de gevolgen van 'het boze oog' en voodoo.

Sommige jongeren hebben een hoge drempel voor psychologen en psychiaters. Ze hebben hier andere beelden bij die vaak samen gaan met gevoelens van schaamte. Jongeren zijn gebaat bij GGZ-specialisten met een transculturele aanpak die deze drempel weg kunnen nemen⁶¹. Voor de mentoren is het belangrijk dat zij in hun regio zicht hebben op het aanbod van de GGZ.

Jongeren kunnen geheugenproblemen ervaren. Deze wijzen op gebreken in de capaciteit van jongeren om dingen te kunnen onthouden. Jongeren kunnen het moeilijk volhouden hun aandacht op één taak te richten, die aandacht vast te houden en zich niet te laten afleiden. Het is van belang dat er goed

---

⁶¹ Schippers (2017)

onderzoek wordt verricht naar de oorzaken van de concentratieproblemen. Zo kan men te weten komen welke vaardigheden aangeleerd moeten worden om de gevolgen enigszins te kunnen compenseren.

Jongeren kunnen lijden aan posttraumatische stressklachten (PTSS). De jongeren hebben verlies, ernstig leed en schokkende gebeurtenissen meegemaakt. Wanneer op gevoelens van vertrouwen inbreuk wordt gemaakt, zie je de wereld niet langer als veilig en dat maakt jongeren soms verward, hulpeloos, angstig en depressief. Voor de behandeling van PTSS zijn verschillende vormen van hulpverlening en therapieën voorhanden, die via het de huisarts opgestart kunnen worden.

Jongeren verwerken traumatische schokken op verschillende wijzen. Wat voor de één traumatisch is, hoeft dat voor de ander niet te zijn. Eerder hebben we beschreven dat amv niet alleen een verhoogde kwetsbaarheid, maar ook een grote veerkracht kunnen laten zien. Jonge vluchtelingen met psychische en emotionele problemen (zelfs indien zij kampen met posttraumatische stressklachten en depressieve stoornissen), kunnen toch goed op school en in de samenleving functioneren. Soms zijn beschermende factoren aanwezig, zoals grote probleemoplossende vermogens, een ondersteunend sociaal netwerk en geschikte hulpverlening. Er zijn dus gunstige en minder gunstige verwerkingscondities, die gezocht kunnen worden in de persoonlijkheid van de jongere maar ook in zijn omgeving, waaronder goede opvang, hulp en adequate reactie op stressverschijnselen. De klachten serieus nemen en de jongeren aandacht geven in een presente benadering helpt aan het herstel van veiligheid.

Door hun sociale isolement, onzekere toekomst en psychische en lichamelijke problemen hebben jongeren een vergroot risico op verslavingsgevoeligheid. Verslavingsgedrag kan zich op alcohol en drugs richten, maar ook op andere aspecten dan roesmiddelen, bijvoorbeeld aan gokverslaving en computerverslaving.

De voogden van Nidos zijn verantwoordelijk voor de toeleiding naar bijzondere vorm van zorg en begeleiding en houden ook het toezicht op de voortgang van deze begeleiding.

12.5 Doorverwijzing

Jongeren in de beschermde opvang hebben via de huisarts toegang tot medische zorg. Overleg tussen de huisarts en de mentor is onderhevig aan beperkingen als gevolg van medische beroepsgeheim. De voogd moet voor jongeren onder de 16 jaar ook toestemming geven voor medische handelingen.

Mentoren en voogden dienen gezondheids- en ontwikkelingsproblemen vroegtijdig te signaleren (en in te brengen in het multidisciplinair overleg), en de jongeren indien nodig door te (laten) verwijzen naar de juiste

professionals, zorginstanties, artsen en hulpverleners. Een voorbereiding op dit bezoek is een mentortraak. Doorvragen bij artsen en hulpverleners is een competentie die door veel jongeren nog geleerd moet worden. Jongeren kunnen verantwoordelijkheid opbouwen om zelf verantwoordelijk te zijn voor hun medicijngebruik. Dit is uiteraard maatwerk en vindt plaats in overleg met de voogd.⁶²

12.6 Tienermoeders in een aparte opvang

Een aantal meisjes is in het land van herkomst of onderweg zwanger geraakt, vaak door verkrachting en/of het werk in de prostitutie. De meesten van hen blijken weinig af te weten van de fysieke en emotionele veranderingen tijdens een zwangerschap.⁶³ De meisjes die door een verkrachting zwanger zijn geraakt kampen met de gevolgen van deze traumatische ervaringen en hebben vaak van tevoren zeer negatieve gevoelens over hun kind. Deze jonge moeders beleven twee ingrijpende mijlpalen tegelijkertijd: volwassen worden en moeder zijn. De dynamiek van deze twee mijlpalen is tegengesteld. Bij het volwassen worden is de aandacht gericht op zichzelf en bij het moeder zijn is de aandacht juist gericht op het kind.⁶⁴ Werken met tienermoeders betekent een evenwicht vinden tussen puber mogen zijn en moeder moeten zijn.⁶⁵

De individuele begeleiding is intensief en vergt veel deskundigheid van de mentoren in:

- de bescherming van de veiligheid;
- risico van mensenhandel en de bewustmaking hierin;
- de persoonlijke ontwikkeling van de minderjarige adolescent;
- de ontwikkeling van de zwangerschap en het moederschap;
- de ontwikkeling van het kind en de interactie en hechting tussen moeder en kind.
- het schrijven van een ontwikkelingsplan voor de baby.

Het aanvullende doel is de tienermoeders te laten beschikken over voldoende opvoedkundige, praktische en sociale vaardigheden en maatschappelijke redzaamheid om zo zelfstandig mogelijk in een volgende opvang/woongelegenheden te kunnen functioneren met hun kind.

De tienermoeders hebben daarnaast te maken met veel extern contact zoals het consultatiebureau, de jeugdarts, de kraamzorg, maatschappelijk werk in het ziekenhuis en de verloskundige.

---

⁶² Zie Handleiding en protocol toezicht medicijngebruik amv

⁶³ Snijders 2004, pag. 65, 66.

⁶⁴ Veltink 2012, pag. 21 .

⁶⁵ Brekelman 2012, pag. 10 .

12.7 Versterken veerkracht en bouwen aan protectieve factoren

Vergroten van het (vaak negatieve) zelfbeeld bij deze tienermoeders is van enorm belang, omdat een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen bijdragen aan een beter hechtingsproces tussen moeder en kind. Affectie in het contact met het kind is een protectieve factor voor beiden. De mentor let goed op de sterke kanten, kwaliteiten, karaktereigenschappen van de jonge (aanstaande) tienermoeder en bekrachtigt deze. Dat betekent ‘kijken naar wat er wel is in plaats van feedback te geven op wat er (nog) niet is’! De mentor sluit aan bij de gevoelens, wensen, behoeften, waarden, normen en ideeën over opvoeding van de (aanstaande) moeder. Hierbij laat zij parallel zien hoe de moeder kan aansluiten bij de behoeften van haar kind.

Andere belangrijke protectieve factoren zijn 24-uurs begeleiding met een goede taakverdeling die de zorg voor het kind kan verlichten, een goede relatie met de mensen om haar heen en een zinvolle dagbesteding.⁶⁶

Daarnaast wordt, evenals bij de andere jongeren in de Beschermd Opleiding, hoog ingezet op het organiseren van activiteiten. De tienermoeders zijn immers ook pubers bij wie het ontdekken van talenten en plezier met elkaar heel belangrijk is. Een vaste dagstructuur met strikte regels rond het opstaan, eten, onderwijs, activiteiten en individuele momenten zorgt voor voorspelbaarheid en veiligheid en helpt de jonge moeder een goede dagstructuur aan te leren voor haar kind.⁶⁷

12.8 Competentiegericht werken

In een aantal herkomstlanden worden meisjes vaak al jong zwanger en daarmee als volwassene gezien. Na hun huwelijk (op jonge leeftijd) leidt de familie ze gaandeweg toe naar het moederschap. De (aanstaande) tienermoeders in de beschermde opvang zijn echter niet voorbereid op een plotselinge (vaak ongewilde) zwangerschap en staan opeens oog in oog met taken die behoren bij de zwangerschap en het moederschap. Daarnaast is het een cultureel dilemma of deze taken überhaupt passen bij hun ontwikkelingsleeftijd. In de westerse samenleving is het uitgangspunt dat moederschapstaken niet passen bij de ontwikkelingsleeftijd van een puber. (Aanstaande) moeders moeten dezelfde competenties leren als de andere jongeren in de Beschermd Opleiding en zij moeten daarnaast pedagogische, affectieve en praktische vaardigheden aanleren van het moederschap, gericht op en in het contact met het kind. De mentor draagt hiertoe waarden en normen over, waarbij zij nieuwsgierig is naar de waarden en normen van de tienermoeder. Ze bereidt de jongere voor op de eisen en verwachtingen die de samenleving aan haar als moeder stelt.⁶⁸

---

66 Brekelmans 2010, pag. 10.

67 Brekelmans 2012, pag. 13.

68 Brekelmans 2010, pag. 11, 12.

De mentor leert in de individuele en groepsgesprekken de (aanstaande) tienermoeders over de sociale kaart in Nederland rondom moeder en kind. In groepsgesprekken komen belangrijke thema's aan de orde. Het koppelen van leuke activiteiten aan de te leren competenties geeft de (aanstaande) tienermoeders plezier in het leren. In de Instrumentengids staat een competentielijst voor de jonge moeder, waaraan de mentor samen met haar werkt.

12.9 **Begeleiding tijdens de zwangerschap**

De meisjes worden in de zwangerschap in de fasen wennen en wonen goed begeleid en in de gaten gehouden door externe deskundigen, zoals de verpleegkundige van de GGD, de gynaecoloog en maatschappelijk werkers in het ziekenhuis en eventueel een psycholoog. De tienermoeders worden besproken en vanuit het daar besproken diagnostisch beeld wordt een behandelplan opgesteld en/of bijgesteld, dat wordt geïntegreerd in het begeleidingsplan. Binnen vier weken na aankomst is een meisje besproken in het casuïstiekoverleg en ligt het begeleidingsplan klaar. De jeugdbeschermer gebruikt dit voor haar plan van aanpak. Jeugdbeschermer, mentor en eventueel psycholoog zitten in de uitvoering van het behandelplan/begeleidingsplan op één lijn.

De mentor geeft voorlichting over de zwangerschap en de bevalling met behulp van video's, boekjes en/of thematische boxen. Belangrijk is de alertheid op het voedingspatroon, op het dag- en nachtritme, op de veiligheid en op het reduceren van stressfactoren door ontspanning.

In de eerste maanden dient zich bij veel meisjes de keuze tussen abortus of behouden van het kind aan. De keuze kan veel emoties oproepen, zeker na een verkrachting. Ook kunnen er achter deze keuzes opdrachten (onder andere tot abortus) van de mensenhandelaar of religieuze overwegingen meespelen, die nog meer stress voor het meisje meebrengen. Deze keuze is dus heel ingrijpend en vergt veel deskundige begeleiding. Het meisje wordt daarom vanaf het begin van haar zwangerschap eventueel begeleid door een externe psycholoog. Soms schakelt deze een organisatie in (Siriz) die deskundig is op het begeleiden van meisjes/vrouwen in de keuze abortus of niet, op de verwerking na abortus en op het op het gebied van hechting en acceptatie van het kind na de geboorte.

In veel culturen waar de jongeren vandaan komen is het gewoon dat het kind veel bij de moeder is en daarnaast ook door zusjes, tantes en oma's wordt opgevoed. De groep tienermoeders, met de pedagogische begeleiding door de mentoren, biedt voor de zwangere meisjes een vervangend familienetwerk. Door te kijken en af en toe te helpen met de verzorging van andere baby's leert de aanstaande moeder veel. De mentor betreft dan ook de aanstaande

moeders bij dit proces. Zo wordt ‘on the job’ geleerd. Dat verlicht ook de taken van de moeder.

De mentor maakt samen met de aanstaande moeder een bevallingsplan⁶⁹ en regelt samen de uitzet.

De mentor:

- geeft voorlichting over lichamelijke en psychische veranderingen tijdens de zwangerschap;
- begeleidt in het aanleren van competenties;
- betreft de (aanstaande) tienermoeders bij de opvoeding van de andere tienermoeders;
- maakt met de aanstaande tienermoeder een bevallingsplan;
- stimuleert contact te maken met het kindje in haar buik om de hechting op gang te brengen;
- initieert en begeleidt groepsgesprekken over opvoeding en ontwikkeling van het jonge kind.

12.10 Begeleiding in het moederschap

Na de bevalling blijven de jonge moeders drie dagen in het ziekenhuis ter observatie en begeleiding. Vervolgens krijgen zij thuis nog acht dagen na de bevalling kraamzorg. Zij gaan daarna regelmatig naar het consultatiebureau. Juridisch gezien blijft de moeder onder (tijdelijke) voogdij tot zij 18 jaar is, maar afhankelijk van de situatie kan dat langer zijn. Haar kind komt ook onder voogdij van Nidos te staan.

De tienermoeder bouwt vanaf het eerste moment van de geboorte een relatie met haar kind op. Je ziet vaak dat de moeder verantwoordelijkheid gaat nemen voor haar leven en dat van het kind. De geboorte van het kind zorgt voor een positieve ommekeer.⁷⁰ Sommige jonge moeders kunnen vanaf het begin met enige begeleiding goed ingaan op de behoeften van hun baby. Zij hebben dit geleerd door hun eigen socialisatie en door het zorgen voor eigen zusjes en broertjes. Zij laat daarbij regelmatig andere normen en waarden zien dan wat gebruikelijk is in de westerse cultuur. De mentor toont ook hierin veel nieuwsgierigheid en vraagt hoe familie dat doet in het land van herkomst. Als het gedrag in Nederland als heel ‘vreemd’ en zelfs onveilig gezien wordt legt de mentor dat uit en probeert zij ander gedrag aan te leren. Op praktisch gebied leert de mentor de jonge moeder hoe zij de baby verzorgt en hygiëne betracht door uitleg te geven, voor te doen, feedback te geven en te bekrachtigen. Een goed hulpmiddel is het werken met symbolen, foto’s en tekeningen.⁷¹

---

⁶⁹ Zie instrumentengids Bevallingsplan

⁷⁰ Velting 2012, pag. 26.

⁷¹ Snijders 2004, pag. 66.

Bij een aantal meisjes zullen traumatische ervaringen, hun (soms ook al traumatische) socialisatie en/of het gegeven dat hun baby lijkt op de verkrachter, dit natuurlijke proces zodanig beïnvloeden dat zij hier meer hulp van een psycholoog bij nodig hebben. De mentor speelt hierin ook een belangrijke rol. Haar begeleiding vloeit voort uit het behandelplan dat gezamenlijk met de psycholoog is opgesteld en dat regelmatig in de casuïstiekbesprekingen terug komt. Hechting, sensitiviteit en stimuleren van ontwikkeling van haar kind zijn dan ook thema's die ook in het begeleidingsplan terugkomen.

Vorming van een veilige hechting

Gehechtheid wordt beschouwd als een mijlpaal in de ontwikkeling van een kind en een voorwaarde voor de evenwichtige ontwikkeling van de persoon (Bowlby, 1953).⁷² Uit observatie blijkt vrijwel meteen na de geboorte of de moeder aansluit in de interactie op de gevoelens, de behoeften en de gehechtheidsignalen van haar kind of niet. Dit houdt in dat ze deze waarneemt, ze juist interpreteert en er adequaat op reageert.⁷³ Een sensitieve houding van moeder naar kind brengt een veilige hechting op gang, wat de basis is voor het aangaan van duurzame affectieve relaties en een gezonde identiteitsvorming. Traumatische ervaringen en psychische problemen dragen vaak bij aan een onveilige hechting.⁷⁴ Veilige relaties met professionele opvoeders kunnen echter dienen als mogelijke compensatie.⁷⁵ Als blijkt dat dit natuurlijke hechtingsproces bij de moeder verstoord is kan de mentor daar veel in bijdragen.

De mentor:

- leert de moeder de signalen van gevoelens, behoeften en hechtingsgedrag bij het kind te herkennen;
- leert deze juist te interpreteren;
- complimenteert de moeder op de momenten als ze goed aansluit op haar baby;
- doet voor hoe het moet;
- legt uit waarom dat zo belangrijk is voor het kind;
- is een compenserend hechtingsfiguur;
- ontlast de moeder als zij te gestrest is.

Ontwikkelingstaken baby en peuter

De mentor observeert of de moeder haar kind voldoende stimuleert in haar ontwikkeling en ondersteunt haar als zij dit niet goed kan door voordoen en

---

72 Van IJendoorn 2012, pag. 12.

73 Van IJendoorn 2012, pag. 17.

74 Van IJendoorn 2012, pag. 75.

75 Van IJendoorn 2012, pag. 75.

het geven van uitleg hierover. Ze leert de moeder spelletjes die de ontwikkeling bevorderen te doen met haar kind vanaf jonge leeftijd. De psycholoog heeft naast de begeleiding van de mentorgesprekken met de jonge moeders over de band tussen moeder en kind, slaapproblemen, omgaan met stress en verleden. Daarnaast worden de moeders ontlast in hun taken als zij gestrest zijn en signalen vertonen van posttraumatische stress-stoornis en/of herbelevingen.

12.11 **Veiligheid kind**

De mentor houdt de veiligheid van het kind in de gaten. Daarbij houdt ze rekening met het verschil tussen haar eigen normen en waarden en die van de jongere. Als ze meerdere keren signaleert dat de moeder de veiligheid van haar kind niet kan waarborgen, is het belangrijk om dat te melden in de casuïstiekbesprekingen en aan de jeugdbeschermer, vast te leggen in het dossier en extra alert te zijn op crisissituaties.

12.12 **De mentor**

Bovenstaand vergt een aantal extra competenties van de mentor. Zij moet opgeleid zijn en/of ervaring hebben in het pedagogische veld van baby's en kleine kinderen. Ze moet kennis hebben van (vroegkinderlijke) ontwikkelingsfasen, behendig zijn in de verzorging van baby's en kleine kinderen en ze moet sensitief zijn naar de moeder en het kleine kind. Voor de jonge en onzekere moeder is het van groot belang dat ze veiligheid om zich heen ervaart. Dat kan alleen als de mentor deze competenties goed beheerst en daar zelf zeker van is. De sensitiviteit naar de moeder toe houdt in dat de mentor aansluit bij de (vaak verwarrende) gevoelens van de moeder die tevens puber is en bij haar eigen cultureel bepaalde opvoedingsstijl en technieken. Waar nodig geeft zij voorlichting over westerse opvoedingstechnieken en laat ze goede voorbeelden zien.

13. **REGELS EN BEGRENZING**

13.1 **Regels**

Regels betekenen houvast, voorspelbaarheid en veiligheid. Regels zijn nodig om samen te kunnen leven in een groep. Het bestaan van regels is een groepsbelang, want dat creëert veiligheid. Een jongere weet wat hij kan verwachten en wat van hem verwacht kan worden. Het gevaar van te veel regels, van onnodige en onbegrijpelijke regels, geeft echter het gevoel van vrijheidsberoving en overbodige machtsuitoefening en kan bij jongeren veel onmacht en boosheid oproepen.

Hoe meer een regel leeft of wordt herkend als zinvol of redelijk, des te meer zal het handhaven van die regel een zaak van de hele groep worden.⁷⁶ Regels in de begeleiding van jongeren kunnen heel effectief zijn als de regels voldoen aan de volgende voorwaarden:

- regels zijn er in het belang van de jongeren en de groep; Bijvoorbeeld veiligheidsregels (brandveiligheid) die voor jongeren en mentoren van belang zijn;
- regels die opgesteld zijn in samenwerking met de jongeren worden beter nageleefd;
- het aantal regels is overzichtelijk en op 1 A4 toegankelijk gemaakt;
- regels zijn opgesteld in begrijpelijke taal voor de jongere;
- regels worden positief geformuleerd;
- regels zijn flexibel en worden door mentoren én jongeren regelmatig geëvalueerd op hun relevantie;
- regels zijn geen onderdeel van de eerste kennismaking op de opvanglocatie;

Naast de bestaande COA-huisregels bestaan er ook lokale goede gewoonten en gebruiken die voldoen aan bovenstaande criteria.

Als er verzet tegen regels komt vanuit de jongeren is het belangrijk dat te onderzoeken:

- Is het waarom en de achtergrond van de regel duidelijk?
- Waar of op wie is het verzet gericht?
- Is er sprake van pubergedrag?
- Is er sprake van groeps cultuur?
- Is er sprake van gevoel van onveiligheid?
- Is er sprake van onheuse bejegening?

Afhankelijk van de analyse kunnen er interventies worden ingezet. Voor het aanpakken van pubergedrag zijn andere interventies nodig dan voor het aanpakken van een groeps cultuur. Het onderwerp verdient permanente aandacht op de teamagenda.

13.2 **Begrenzing**

Regels en begrenzing gaan hand in hand. In de opvang van amv zijn de begrenzingen vooral pedagogische interventies.

De volwassenenopvang gebruikt de regeling onthouding verstrekkingen (rov) vaak als begrenzingsinstrument. Deze regeling voorziet bijvoorbeeld door het inhouden van zakgeld bij een breed scala aan regelovertreding.

---

⁷⁶ Gualtherie van Weezel, 2004 p. 134

Binnen de amv-opvang zetten mentoren pedagogische interventies in en gaan vooral het gesprek aan, zodat jongeren leren welk gedrag gewenst is.

Voorbeelden van pedagogische interventies die werken zijn:

- Interventies die een directe relatie hebben met de regelovertreding: bijv.: reparatie van schade, of financiële tegemoetkoming aan gedupeerde.
- Interventies die productief zijn: bijv. een extra schoonmaakbeurt, een extra kookbeurt.

13.3 Norm-overschrijdend gedrag

Norm-overschrijdend of excessief gedrag van jongeren zoals schelden, vernielingen of fysiek geweld, komt voor. Ook hier geldt dat het belangrijk is dat onderzocht wordt waar dit gedrag door veroorzaakt wordt: of het vaak voorkomt; of het incidenteel is; of er een relatie ligt met eerder gesignaleerd gedrag; en of er sprake is van post-traumatische stress. Dit onderzoek is van belang om vast te stellen welke interventie ingezet kan worden. Mogelijke interventies zijn:

- Trauma sensitieve interventies, zoals triggers herkennen en psycho-educatie
- Verbaal aanspreken
- Een individueel gesprek
- Een groepsgesprek
- Uit de situatie halen en contact houden
- Aangifte doen
- Bespreken in het MDO (multidisciplinair overleg) en organiseren ICO (individueel casusoverleg)

Bij norm-overschrijdend gedrag waarbij de veiligheid (van jongere en mentor) in gedrang komt is een aantal principes van belang:

- Grijp in voorafgaand aan of aan het begin van het incident en voorkom zo onnodige escalatie. Hoe langer hiermee wordt gewacht, hoe groter het risico op escalatie.
- Vraag assistentie en treedt gezamenlijk op. Assistentie is altijd goed om te vragen, onder andere om de andere jongeren te ondersteunen in hun dagelijkse taken of om hen rustig te krijgen, terwijl een mentor de jongere(n) naar een rustige omgeving leidt om af te koelen.
- Na afloop is evaluatie noodzakelijk in klein verband met betrokkenen en leidinggevende. In eerste instantie is het van belang om als mentor je verhaal te kunnen vertellen en je emoties te mogen uiten. In een later stadium kan het nuttig zijn om met elkaar te analyseren waardoor het gedrag is veroorzaakt en hoe het eventueel te voorkomen zou zijn

geweest. Op basis van de resultaten van een dergelijke analyse kunnen dan aanpassingen of maatregelen genomen worden.

- Belang van het doen van aangifte afwegen. Mentoren hebben soms het gevoel dat methodisch werken en aangifte doen elkaar uitsluiten. Het is belangrijk dat jongeren leren dat aan zware overtredingen consequenties hangen. Van belang hierbij is dat de jongere op deze consequenties is gewezen en de kans heeft gekregen zijn gedrag te stoppen. Nadien is er aandacht voor het herstel van de relatie jongere-mentor.

14. Bronnen en literatuur

- Albrecht, G., M. J. G. Haspels, H. J. M. Spanjaard (2003). *Jonge ama's. Competentiegerichte begeleiding van alleenstaande kinderen, jongeren en kindgezinnen in een kindergroep. Handleiding voor groepsleiders*. Duivendrecht, PI research B.V.
- Assche, Veerle van, Greetje Hermans (2000). *Grenzen, gezag en begeleiding: dilemma's van jeugdwerkers en opvoeders*. PSW-paper 2000/12
- Baart, A. (2004). *Een theorie van de presentie*. Utrecht Boom Lemma.
- Bean, T., Eurelings-Bontekoe, E.H.M. Spinhoven Ph. (2005) *Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers (AMA's) en de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ)* Oegstgeest Stichting Centrum '45
- Berg, van den Marieke en Dianne Keur (2019). *Toolkit voor het bespreken van uitbuiting/ mensenhandel met (voormalig) asielzoekers*. Een samenwerkingsproject tussen het Nederlandse Rode Kruis, Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA), VluchtelingenWerk Nederland, CoMensha en Nidos, in het kader van het transnationale project STEP: Sustainable integration of Trafficked human beings. Gefinancierd door AMIF.
- Berger, Marianne en Edith Geurts (2e druk 2007). *De betovering verbroken – methodiek preventie en aanpak meisjesprostitutie*. Amsterdam: SWP
- Berk, M. (2004) *Groeien tegen de stroom in. De geschiedenis van de Kleine Wooneenheid*. In: Snijders, Jannephine (redactie)(2004). *In Holland staat een huis –Twaalfeneenhalf jaar kleinschalige opvang van ama's*. Amsterdam:SWP
- Berk, Martin, Anneke Hoogenboom, Marian De Kleermaeker en Kees Verhaar (2016). *De jeugdprofessional in ontwikkeling. Handboek voor professionals in het jeugddomein*. Schulink Wolters Kluwer.
- Blaak, M., D. Engelhard, F. de Frenne, M. Sproet (2004). *De smaak van Noedelsoep. Begeleiding van Chinese ama's in opvang en onderwijs*. Utrecht: Pharos
- Blokland, G. (2005). *Over opvoeden gesproken. Methodiekboek pedagogisch adviseren*. Utrecht: NIZW Jeugd / Amsterdam SWP
- Bree, J. de (2001). *Grondslagen SPH. Competent sociaal pedagogisch hulpverleners*. Amsterdam: SWP

- Delfos, M.F. (2009, vijfde druk). *Ik heb ook wat te vertellen! Communiceren met pubers en adolescenten*. Amsterdam: SWP
- Doorn, Lia van, Yvonne van Etten, Mirjam Gademan (2008). *Outreaching werken. Handboek voor werkers in de eerste lijn*. Bussum: Coetinho
- Endt-Meijling, M. van, (2009) *Met nieuwe ogen. Werkboek voor de ontwikkeling van een transculturele attitude*. Bussum: Coutinho
- Engelhard, David (2003) *Quickscan naar het psychosociale welzijn van ama's in relatie tot het terugkeerbeleid*. Utrecht: Pharos
- Elseman, Esther, Lisette de Klerk, Agnet Konings (april 2008). *Pedagogische visie Beschermd Opgang AMV Etten-Leur*. Etten-Leur: Stichting de Zuid Wester
- Essen, J. van & J. Bala (2007) *Als glas in lood*. Utrecht: Pharos.
- Groothuis, Margriet en Monica Bau Santos Uang Cheng (2016) Reflectie: een onmisbaar instrument voor de jeugdprofessional. In: Berk M, ea, *De jeugdprofessional in ontwikkeling*. Schulink Wolters Kluwer.
- Gualtherie van Weezel, Lies en Kees Waaldijk (2004). *Sociaal agogisch handboek werken in de (semi) residentiële hulpverlening*. Houten: Bohn Stafleu en van Loghum
- Haspels, M. J. G., G. Albrecht, H.J.M. Spanjaard (2001). *AMA's in ontwikkeling. Competentiegerichte begeleiding van alleenstaande minderjarige asielzoekers in kleine wooneenheden*. Duivendrecht: PI Research
- Hermanns, (2005) Prof. dr. J., Prof. Dr. C. van Nijnatten, Prof. Dr. F. Verheij en drs. M. Reuling. *Handboek Jeugdzorg deel 1 Stromingen en specifieke doelgroepen*. Houten Bohn Stafleu Van Loghum.
- Hermanns, (2005) Prof. dr. J., Prof. Dr. C. van Nijnatten, Prof. Dr. F. Verheij en drs. M. Reuling. *Handboek Jeugdzorg deel 2 Methodieken en programma's*. Houten Bohn Stafleu Van Loghum.
- Hoffman, Edwin. (2002) *Interculturele gespreksvoering. Theorie en praktijk van het TOPOI model*. Houten Bohn Stafleu Van Loghum.
- Hofstede, Geert (13e druk 2000). *Allemaal andersdenkenden. Omgaan met cultuurverschillen*. Amsterdam: Contact.
- IJzendoorn, M.H. van. (2008). *Opvoeding over de grens. Gehechtheid, trauma en veerkracht*. Amsterdam Boom.
- IJzendoorn, Rien van, Marian Bakermans-Kranenburg (2010). *Gehechtheid en trauma*. Amsterdam: Hogrefe
- Inspectie Jeugdzorg (2016). *Kwaliteit opvang alleenstaande minderjarige vreemdelingen* Utrecht: Inspectie Jeugdzorg
- Jacobs, G. (1998) *Rationeel-emotieve therapie, een praktische gids voor hulpverleners*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum
- Jong, Peter de, Insoo Kom Berg (2002, tweede druk). *De kracht van oplossingen. Handwijzer voor oplossingsgerichte gesprekstherapie*. Lisse: Swets en Zeitlinger
- Kal, D (2004). *De onopgeefbare wil het beste van iemands mogelijkheden waar te laten worden. Lezing voor MEE, Amstel en Zaan*.

- Kalverboer, Margerite, Janneke Faber, Elianne Zijlstra (2008). *Ama's, pleeggezinnen en besluitvorming. Het ontwikkelingsbelang van jonge ama's bij snelle besluitvorming rond het toekennen van een verblijfsrecht*. Amsterdam: SWP
- Kersemaekers, M. (2003). *Vriendschap. Teksten uit het presentieonderzoek*. <http://www.presentie.nl/documenten>
- Klaassen, H.M. (2004) *Eindevaluatie ama-campus. Opvangen en opvoeden van alleenstaande minderjarige asielzoekers*. Den Haag. Ministerie van Justitie, Departementale Projectenpool
- Kohli, R. K. S. (2006). *Het geluid van stilte. Luisteren naar wat ama's wel en niet vertellen*. In: Phaxx 3 - 2006
- Kromhout, M.H.C. en Y.H. Leijstra (2006). *Terugkeer en MOB bij Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen, landelijk beleid en lokale praktijk*. Den Haag: WODC
- Lans, Jos van der. (2010). *Eropaf! De nieuwe start van het sociaal werk*. Amsterdam/Antwerpen Augustus
- Lieshout, P.A.D. van, M.S.S. van der Meij, J.C.I. de Pree (2007). *Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid*. WRR verkenning 15. Amsterdam: Amsterdam University Press
- Metz, Elles ter en Marianne Haspels(2005). *Competentiegericht werken aan de toekomst*. PI-Research. Duivendrecht.
- Ministerie van Justitie (2009). *Brief van de Staatssecretaris aan De Tweede Kamer van 11 december 2009 inzake herijking beleid amv*.
- Miller, W.R. , Stephen Rollnick (2005) *Motivationale gespreksvoering. Een methode om mensen voor te bereiden op verandering*. Gorinchem: Ekklesia
- Munter, M. B. de (1997) *Motivationale gespreksvoering*. Uit: Caleidoscoop 9:5, 28
- Pater, Wendie de, (2016) *Methodieken voor het begeleiden van alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv)* In: Berk M, ea, *De jeugdprofessional in ontwikkeling*. Schulink Wolters Kluwer.
- Parton, N., P. O'Byrne, (2007). *Social work, een constructieve benadering*. Houten, Bohn, Stafleu en van Loghum
- Pijnenburg, Huub en Marion van Hattum (2016). *Sleutelfactoren doen het samen: Naar een integratief werkzame factorenmodel voor de jeugdsector*. In: Berk ea, *De jeugdprofessional in ontwikkeling. Handboek voor professionals in het jeugddomein*. Schulink Wolters Kluwer.
- Pinto, D. (2004). *Interculturele communicatie conflicten en management*. . Houten: Bohn Stafleu Van Loghum
- Remmerswaal, J. (2013) *Handboek Groepsdynamica. Een inleiding op theorie en praktijk*. Amsterdam/Soest Nelissen
- Schippers, Marjan.(2017). *Kinderen, gevlucht en alleen. Een interculturele visie op de begeleiding van alleenstaande gevluchte kinderen*. Utrecht Nidos.

- Slot, N.W., H.J.M. Spanjaard (2009, derde druk). *Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg: hulpverlening voor kinderen en jongeren in tehuizen*. Baarn: HB-uitgevers
- Slot, N.W., H.P.C. Veldhuizen, J. Creemers, M.J.G. Haspels (2003). *Competentiegericht werken met ama's in de tussenvariant*. Duivendrecht: PI Research B.V.
- Snijders, Jannephine (redactie) (2004). *In Holland staat een huis – Twaalfeneenhalf jaar kleinschalige opvang van ama's*. Amsterdam: SWP
- Smit, M. en H. Brouwer (1999). *Veranderingen in de Kleine Wooneenheden voor alleenstaande minderjarige asielzoekers?* Leiden, Rijksuniversiteit
- Spanjaard, Han en Marijke van Vugt (2005). *Kort Ambulant. Handleiding voor kortdurende ambulante jeugdzorg gericht op competentievergroting*. NIZW jeugd. Amsterdam: SWP
- Spinder, Siemen en Anjo van Hout (2008). *Jong en onderweg*. Utrecht. Nidos
- Stevens, L. (2e druk 2008). *Overdenken en doen. Een pedagogische bijdrage aan adaptief Onderwijs*. Den Haag: Procesmanagement primair onderwijs
- Stout, Anneke (1999) "*Je suis tombé en Europe, comme ça*" *A comparison about the social isolation of minor unaccompanied asylumseekers in Belgium and the Netherlands and their experiences in building up social networks*. Londen: North London University.
- Thomeer Bouwens, M. en M. Smit (2000, tweede druk). *Alleenstaande minderjarige asielzoekers op eigen benen*. Leiden, universiteit Leiden
- Tjin A Djie, K. en I. Zwaan (2007) *Beschermjassen, transculturele hulp aan families*. Assen: Van Gorcum
- Tjon a Ten, Walther (2003) *Hoe gezond zijn jeugdige asielzoekers?* PHAXX, Kwartaalblad Vluchtelingen en Gezondheid, jaargang 10, nummer 4. Utrecht: Pharos, Landelijk Kenniscentrum voor Migranten, Vluchtelingen en Gezondheid
- Traumasensitief opvoeden(2018): <https://www.nji.nl/nl/WEB-Hoe-begeleid-je-kinderen-en-jongeren-met-complex-trauma-in-gezinsvervangende-woonsituaties.pdf>
- Vernieuwde methodiek amv opvang* (2010) . COA, februari 2010.
- Veer, G. van der (1996). *Voogdijmaatschappelijk werk en gevluchte adolescenten*. Utrecht: de Opbouw
- Veltink, Anneke (2012). *Tienermoeders in de Beschermd Opvang (concept afstudeeronderzoek)*. Christelijke Hogeschool Windesheim
- Verstegen, T. (2012) *Een duurzaam terugkeerperspectief voor ama's; commitment van het kind en commitment van de familie. De dubbel C benadering*. Nidos geraadpleegd www.nidos.nl
- Vonk, Peter. (2014) *De jeugdzorgwerker. Zeven onmisbare vermogens en hoe die te versterken*. Vonk. Functionele Mensenkennis Zwolle.
- Zandijk, Jan (2016). Het belang van presentie in het werken met en voor kinderen, jongeren en hun ouders. In Berk e.a.. *De jeugdprofessional in ontwikkeling. Handboek voor professionals in het jeugddomein*. Schulinck Wolters Kluwer.

doc. 3

De opvang van amv in de Beschermd Opvang

datum: 27-05-2020
naam: Unit Uitvoeringsprocessen, portefeuille Veiligheid en
Bijzondere opvang

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	3
2.	Missie en visie.....	5
3.	Geldende wet- en regelgeving	6
4.	Doel en doelgroep van de Beschermd Opgang	7
5.	Beschermingsmaatregelen in de beschermde opvang voor amv	9
6.	Methodiek.....	14
7.	Afstemming tussen de betrokken partijen	16
8.	Veiligheid.....	17
9.	Ondersteuning en begeleiding	18
10.	Informatiedeling	19
11.	Gegevensverstrekking	19
12.	De opvang van amv in de Beschermd Opgang.....	20
13.	Mogelijkheden na beëindiging.....	21
14.	Verantwoording/rapportage.....	23

15. Bijlagen.....	24
Bijlage 1 – huisregels beschermde opvang.....	24
Bijlage 2 – Leer- en ontwikkelpad BO	0

1. Inleiding

In 2006 verdwenen er veel Nigeriaanse meisjes¹ en Indiase jongens uit opvanglocaties. Naar aanleiding hiervan heeft de toenmalige Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie op 5 december 2006 de Tweede Kamer in een brief² geïnformeerd over de gedachte aan een pilot besloten opvang voor jongeren die ouder zijn dan 12 jaar. Besloten opvang werd in de brief als volgt gedefinieerd:

"Opvang van alleenstaande minderjarige vreemdelingen in een kleinschalige setting met intensieve en persoonlijke begeleiding; de jongeren mogen in deze situatie de opvanglocatie slechts met instemming en zonodig onder begeleiding verlaten."

In het Algemeen Overleg op 4 april 2007 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de brief en is groen licht gegeven voor de pilot. Dit is de basis geweest voor de beschermde opvang zoals we die nu kennen.

De pilot had een looptijd van 2 jaar: van 1 januari 2008 tot en met 31 december 2009. Het doel was "het beschermen van jongeren die het risico lopen slachtoffer te worden van mensenhandel of mensensmokkel en zodoende het voorkomen van de verdwijning van deze jongeren uit de opvang". In haar brief van november 2008 heeft de staatssecretaris aan de Tweede Kamer toegezegd dat de pilot 'Beschermd Opvang' vanaf eind 2009 door het WODC³ zou worden geëvalueerd.⁴

Op 20 mei 2010 heeft het WODC het evaluatierapport 'Tussen beheersing en begeleiding' opgeleverd. De toenmalige Minister van Justitie heeft in zijn brief aan de Tweede Kamer van 18 juni 2010 als volgt gereageerd:

- *de bescherming en begeleiding van amv's als risicogroep vormt een speerpunt in het nationale en Europese amv-beleid; in vervolg op de pilot Beschermd Opvang en met inachtneming van het bijgevoegde evaluatierapport van het WODC van deze pilot, draag ik zorg voor een verantwoorde vorm van het continueren van de Beschermd Opvang;*
- *in combinatie met het vervolg van de beschermende maatregelen wordt een alternatief regime voor bewaring voor amv's uitgewerkt.*

Hiermee is de beschermde opvang een structureel onderdeel geworden van opvang van het COA.

Na een langdurig voortraject is op 1 januari 2012 vanuit het Europees Vluchtelingenfonds (EVF) het project 'Beschermd Opvang' gestart. Het doel van het project luidde als volgt:

---

¹ Het onderzoek naar de verdwijning van de Nigeriaanse meisjes is bekend geworden onder de noemer 'Koolvis'

² TK 2006-2007, 27 062, nr. 56

³ Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

⁴ TK 2008-2009, 27 062, nr. 63

Het doel van het project is de optimalisatie van de Beschermd Opgang op grond van de conclusies van het WODC-rapport en verbeterpunten die door medewerkers in de Beschermd Opgang zelf worden aangedragen. Daarnaast zullen de uitkomsten van het project Reception Expert Teams (RET) met betrekking tot de opvang van en informatie over slachtoffers van mensenhandel in het project betrokken worden.

Resultaten na afloop van het project:

- 1. Een aangepaste begeleidingsmethodiek*
- 2. De inrichting van de Beschermd Opgang is aangepast aan de eis dat bewoners meer bewegingsvrijheid moeten hebben en meer gelegenheid voor activiteiten buiten de opvang.*
- 3. Een advies met betrekking tot een keteninformatiesysteem, dat aansluit op het systeem dat al bestaat in de opvang van volwassen slachtoffers van mensenhandel.*
- 4. Een methodiek waarmee medewerkers in de opvang (potentiële) slachtoffers van mensenhandel of uitbuiting kunnen herkennen en zo nodig begeleiden of doorplaatsen.*
- 5. Een internationaal seminar waarop de projectresultaten gepresenteerd worden.*

Bij de voortzetting van de beschermde opvang heeft het COA de opdracht meegekregen dat niet langer sprake is van vrijheidsbeneming. Op 30 juni 2013 is het project afgerond. Een aangepaste methodiek is opgeleverd en de inrichting van de beschermde opvang is aangepast.

De inspecties Gezondheidszorg en Jeugd en Justitie en Veiligheid (voorheen de Inspectie Jeugdzorg, de Inspectie voor de Gezondheidszorg en de Inspectie Veiligheid en Justitie) hebben de taak toezicht te houden op de naleving van de Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015 en de daaruit voortvloeiende regelgeving. Het COA valt ook onder dit toezicht.

In 2015 heeft de Inspectie Jeugdzorg in samenwerking met de Inspectie Veiligheid en Justitie dan ook een onderzoek uitgevoerd naar de beschermde opvang. Dit hebben zij gedaan aan de hand van het toetsingskader 'Kwaliteit van de beschermde opvang'. Het toetsingskader bestaat uit 18 criteria.

De bevindingen en aanbevelingen zijn op 21 januari 2016 aangeboden aan de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. In zijn brief van 7 maart 2016 aan de Tweede Kamer heeft hij als volgt gereageerd:

Ik ben het met de Inspecties eens dat de kwaliteit van de Beschermd Opgang voor deze zeer kwetsbare groep op alle in het toetsingskader gestelde criteria voldoende dient te zijn. Ik neem de bevindingen van de Inspecties dan ook uiterst serieus. Ik heb het COA gevraagd zo spoedig mogelijk een plan van aanpak met verbetermaatregelen op te stellen en door te voeren. In dit verbeterplan heeft het COA de acties beschreven die door het COA en de betrokken partners worden ingezet op de twaalf gebieden die door de Inspecties als onvoldoende zijn beoordeeld.

De verbeteracties zijn op 1 juli 2016 afgerond. Daarop hebben de inspecties in december 2016 een hertoets naar de kwaliteit van de beschermde opvang voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen uitgevoerd. De conclusie was dat de beschermde opvang aan 16 van de 18 criteria voldoet. Aan de twee overgebleven criteria wordt vanaf september 2017 voldaan.

2. Missie en visie

Missie

De missie van het COA luidt:

“Het COA is de organisatie in de vreemdelingenketen die asielzoekers leefbare en veilige opvang biedt en hen begeleidt naar een toekomst in Nederland of daarbuiten. Dit doet het COA in samenwerking met partners in de samenleving.”

Visie

De algemene visie van het COA luidt:

“Wij zijn de professionals op het gebied van opvang en begeleiding van asielzoekers en vervullen een centrale rol in het opvangproces in Nederland, waarbij we flexibel inspelen op de aard en de omvang van de asielinstroom en -uitstroom.

In goede samenwerking met de betrokken partners bereiden we asielzoekers voor op integratie en (arbeids)participatie in Nederland of we dragen bij aan terugkeer met een perspectief.

Wij bieden kwalitatief hoogwaardige begeleiding aan asielzoekers, tot over de randen van de opvang. De eigen verantwoordelijkheid van de asielzoeker is daarbij uitgangspunt. Zij krijgen de begeleiding die zij nodig hebben.

Wij zijn proactief, voorbereid op nieuwe ontwikkelingen en ingericht op flexibiliteit ten aanzien van alle facetten van ons werk. Wij werken aan een goed nationaal en internationaal netwerk, gericht op het Nederlandse perspectief.”

De visie van het COA op de Beschermde Opvang luidt:

“Wij beschermen potentiële, vermoedelijke en daadwerkelijke minderjarige slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel. Dit doen wij door het bieden van besloten opvang en beschermende maatregelen waarbij de individuele vrijheid als uitgangspunt geldt. De jongere krijgt daarbij de kans op te groeien tot een zelfstandige, zelfredzame volwassene en de mogelijkheid een ontwikkeling door te maken die past bij de leeftijd.”

3. Geldende wet- en regelgeving

Wet

Bij wet⁵ is vastgelegd dat het COA de organisatie is die zorg draagt voor de opvang van alle asielzoekers in Nederland.

Het COA is belast met:

- *de materiële en immateriële opvang van asielzoekers;*
- *het plaatsen van asielzoekers in een opvangvoorziening;*
- *het plaatsen van asielzoekers op gemeentelijke opvangplaatsen, en het betalen van bijdragen aan de desbetreffende gemeente ten behoeve van de kosten van deze opvang;*
- *werkzaamheden met betrekking tot de bemiddeling bij de uitstroom van verblijfsgerechtigden naar door burgemeester en wethouders beschikbaar gestelde huisvesting;*
- *door bewindspersonen aan het COA op te dragen andere taken die samenhangen met de opvang van asielzoekers.*

Rva

In de regeling verstrekkingen asielzoekers (Rva 2005)⁶ staat in artikel 3, lid 1 het volgende:

Het COA draagt zorg voor de centrale opvang van asielzoekers door erin te voorzien dat hen opvang wordt geboden in een opvangvoorziening.

Dit geldt ook voor een asielzoeker die de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt

Welke doelgroepen dit betreft is verder uitgewerkt in de Rva 2005. Voor minderjarige asielzoekers vanaf 15 jaar biedt het COA veilige opvang met speciale begeleiding. Amv tot 15 jaar worden direct door de voogdijinstelling Stichting Nidos in een opvanggezin geplaatst. In principe blijven de kinderen daar wonen tot ze meerderjarig zijn. Wanneer Nidos kinderen van 13-14 jaar niet direct in een opvanggezin kan plaatsen, worden ze opgevangen door het COA.

Alleenstaande vreemdelingen van 13 tot en met 17 jaar worden na binnenkomst in Nederland opgevangen in een speciale procesopvanglocatie voor amv (pol-amv). Ze doorlopen net als volwassen asielzoekers de rust- en voorbereidingstijd (rvt) en de algemene asielprocedure (AA).

Na afronding van de AA worden amv die een verblijfsvergunning hebben verkregen zo snel mogelijk opgevangen door Nidos. Jongeren die na de AA nog geen vergunning hebben, worden geplaatst in een kleine woonvoorziening onder verantwoordelijkheid van het COA.

Nidos is aangewezen als de voogdijorganisatie voor de amv. In het burgerlijk wetboek is beschreven dat de uitoefening van de voogdij gelijkgesteld is met de omvang van het

---

⁵ Wet Centraal Orgaan opvang asielzoekers, paragraaf 2, artikel 3

⁶ Regeling verstrekkingen asielzoekers en andere categorieën vreemdelingen 2005

ouderlijk gezag. De voogd is de wettelijk vertegenwoordiger voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen. De voogd is verantwoordelijk voor hun welzijn en heeft tot taak de jongeren te beschermen.

Vreemdelingencirculaire

De term B8.3 verwijst naar hoofdstuk 8.3 van boek B van de vreemdelingencirculaire 2000 (voorheen was dit hoofdstuk B9). In dit hoofdstuk wordt de procedure beschreven voor slachtoffers en getuigenaangevers van mensenhandel. Het doel ervan is buitenlandse slachtoffers van mensenhandel in staat te stellen aangifte te doen door dreiging van onmiddellijke uitzetting weg te nemen. De politie moet slachtoffers van mensenhandel daarom altijd op het recht van aangifte en B8.3 wijzen.

Aan het recht op aangifte is het recht op een tijdelijke verblijfsstatus gekoppeld; tijdens en ten behoeve van de strafrechtelijke procedure.

Jeugdwet

Het COA is verantwoordelijk voor de opvang van (potentiële) minderjarige slachtoffers van mensenhandel en/of mensensmokkel. In de praktijk is de opvang uitbesteed aan twee jeugdhulpaanbieders: Jade Zorggroep en XONAR. Beide contractpartners hebben zich te houden aan de Jeugdwet. Daarnaast is in de wet de uitvoering van de kindbeschermingsmaatregelen omschreven. Het COA is formeel niet gebonden aan de Jeugdwet. Gezien het feit dat het toetsingskader van de inspectie Gezondheidszorg & Jeugd is gebaseerd op de Jeugdwet en de inspectie de beschermde opvang en de opvang voor amv regelmatig toetst, handelt het COA in de geest van de Jeugdwet.

Beroepscode

Voor jeugdhulpaanbieders is de ‘beroepscode voor de jeugdzorgwerker’ opgesteld. De beroepscode is verplicht voor jeugdzorgwerkers. De code is een instrument dat geraadpleegd kan worden bij vraagstukken en dilemma’s en is opgesteld door de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers/NVMW.

Programma van Eisen

Het COA heeft de opvang en begeleiding van de beschermde opvang uitbesteed aan twee contractpartners. Jade Zorggroep in het Noorden en XONAR in het Zuiden. De dienstverlening is vastgelegd in een Raamovereenkomst⁷ en in een Programma van Eisen⁸. Jade Zorggroep en XONAR voeren gedurende de looptijd van de Raamovereenkomst de Dienstverlening uit zoals in het Programma van Eisen is omschreven.

4. Doel en doelgroep van de beschermde opvang

Het COA verzorgt op grond van bovenstaande de beschermde opvang van amv en is daarmee op hoofdlijnen verantwoordelijk voor het toezicht, de veiligheid en de

---

⁷ Raamovereenkomst Beschermde Opvang amv

⁸ Programma van Eisen inzake de 2B dienst “Beschermde Opvang als onderdeel van Kleinschalige Opvang amv” ten behoeve van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers door middel van een onderhandelingsprocedure

begeleiding van de jongeren. De beschermde opvang is gelijk aan de opvang van alleenstaande minderjarige vreemdelingen aangevuld met een aantal beschermingsmaatregelen.

Doel van de beschermde opvang

In de beschermde opvang worden aanvullende, samenhangende maatregelen getroffen ter bescherming van risico-amv's tegen mensenhandel en mensensmokkel en de vergroting van de veiligheid van de jongeren. Het doel is het beschermen en weerbaar maken van jongeren om te voorkomen dat ze worden uitgebuit of verdwijnen. Dit wordt ondermeer bereikt door vierentwintigjarige begeleiding van jongeren met daarbij een beperking in de bewegingsvrijheid en extra beveiligings- en beschermingsmaatregelen. Daarnaast wordt het doen van aangifte van mensenhandel en/of mensensmokkel in de beschermde opvang bevorderd.

Doelgroep

De beschermde opvang is bedoeld voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen en/of B8-vergunninghouders in de leeftijd van 13 tot 18 jaar die slachtoffer zijn of kunnen worden van mensenhandel en/of mensensmokkel en hierdoor extra bescherming en/of ondersteuning nodig hebben dat niet geboden kan worden in de reguliere amv-opvang. Hierop zijn uitzonderingen mogelijk. Bijvoorbeeld wanneer iemand 18 is geworden, maar nog niet de gehele methodiek heeft doorlopen of nog een beschermingsvraag heeft. Het kan ook voorkomen dat een jongere uitgebuit wordt door zijn ouders. Ook dan kan een uitzondering gemaakt worden. Uitzonderingen worden altijd in overleg met het COA bepaald. Ook (potentiële) slachtoffers van eengerelateerd geweld, huiselijk geweld en minderjarigen die gedwongen zijn getrouwd (kindhuwelijken) kunnen terecht in de beschermde opvang.

5. Beschermingsmaatregelen in de beschermde opvang voor amv

Het COA past, om het doel van de beschermde opvang te realiseren, verscheidene maatregelen toe ter bescherming van de bewoners. Deze worden op de locaties uitgevoerd door Jade en XONAR. De beschermde opvang is een besloten opvang waar amv niet te allen tijde zonder toestemming van de begeleiding uit kunnen en gefaseerde beperkingen kent in de vrijheden.

Grenzen van de beschermingsmaatregelen

De maatregelen brengen soms een beperking van de individuele vrijheden van de amv met zich mee. Een van de doelen van de beschermde opvang is de amv die er verblijven bescherming te bieden en het tegengaan van verdwijningen. Dit doel vereist en rechtvaardigt dat waar nodig vrijheidsbeperkende beschermingsmaatregelen worden ingezet. Tegelijkertijd moeten ook de vrijheden van de amv zo goed mogelijk worden beschermd. De wettelijke eisen die hieraan zijn gesteld, staan in het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, het Internationaal Verdrag voor Burgerlijke en Politieke Rechten, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, de Vreemdelingenwet en de Jeugdwet.

Proportionaliteit

Bij het beperken van fundamentele vrijheden van jongeren gaat het er vooral om dat het juiste middel (proportionaliteit) en het minst-vergaande middel (subsidiariteit) wordt ingezet om het beoogde doel te bereiken. Omdat het om een kwetsbare groep jongeren gaat en het de fundamentele vrijheden van onze samenleving raakt, is het van zeer groot belang dat deze maatregelen zo zorgvuldig mogelijk worden toegepast. Om deze zorgvuldigheid te bewaken en uniformiteit in de toegepaste maatregelen te bewerkstelligen, dient hierover een duidelijk beleid te zijn opgesteld.

Beschermingsmaatregelen

Hieronder wordt benoemd welke beschermingsmaatregelen worden toegepast in de beschermde opvang. Aangegeven wordt of het om maatregelen gaat die per fase kunnen verschillen of die voor het gehele verblijf gelden. In het overzicht wordt een omschrijving gegeven van het doel van de betreffende maatregelen. Verder zal, daar van toepassing, aangegeven worden op wat voor manier hierbij gedifferentieerd mag worden tussen bewoners en wat er moet gebeuren indien deze maatregelen niet worden nageleefd door de bewoners.

Bij iedere toepassing van een maatregel dient de vraag te worden gesteld: ‘Wordt door deze maatregel de kans op verdwijning voorkomen of verkleind?’

De beschrijving van onderstaande maatregelen zijn uitgebreider dan de versie die de jongere ontvangt. Onderstaande versie geeft extra toelichting voor de medewerker in de beschermde opvang.

Maatregel	Reden	Fase	Toelichting	Handhaving
Innemen mobiele telefoons	Een mensenhandelaar kan via telefonisch contact druk blijven uitoefenen	Wennen: geen beschikking over mobiele telefoon Wonen: geen beschikking over mobiele telefoon Vertrek: geen beschikking over mobiele telefoon	De jongeren mogen geen mobiele telefoon bij zich dragen. Bij binnenkomst leveren de jongeren de mobiele telefoon(s) in. De Beschermden Opvang beheert de telefoons. De jongeren mogen alleen in aanwezigheid van een medewerkers van de Beschermden Opvang of een jeugdbeschermer telefoneren. De jongeren mogen in geen enkele fase een mobiele telefoon bij zich dragen, omdat een mobiele telefoon uitgeleend kan worden aan een andere jongere	Bewoner moet de telefoon alsnog inleveren. Een medewerker van de Beschermden Opvang of een jeugdbeschermer licht toe waarom een jongere geen mobiele telefoon bij zich mag dragen
Alleen onder begeleiding toegang tot internet	Een mensenhandelaar kan via sociale media druk blijven uitoefenen	Wennen: alleen onder toezicht Wonen: alleen onder toezicht Vertrek: alleen onder toezicht	Bewoners hebben alleen onder begeleiding van een medewerker van de Beschermden Opvang of een jeugdbeschermer toegang tot internet. De jongeren hebben in geen enkele fase zelfstandig	Een medewerker van de Beschermden Opvang of een jeugdbeschermer licht toe waarom een jongere niet zonder begeleiding toegang tot het internet krijgt. Zorgen worden

			toegang tot het internet, omdat via via informatie gedeeld kan worden	in de risico-inventarisatie en taxatie of het begeleidingsplan opgenomen
Beperkt zelfstandig buiten functioneren	Een mensenhandelaar kan contact leggen en/of onderhouden. Een jongere loopt ook het risico (weer) in een uitbuitingssituatie terecht te komen	Wennen: alleen onder begeleiding Wonen: Korte tijd en kleine straal zelfstandig rond locatie Vertrek: Lange tijd en grote straal zelfstandig rond locatie	Het besluit om een jongere naar een andere fase te laten gaan is een kernbeslissing, waar de jeugdbeschermer instemming aan moet verlenen	Een medewerker van de Beschermd Opleiding of een jeugdbeschermer licht toe waarom een jongere beperkt zelfstandig buiten de locatie mag bewegen. Zorgen worden in de risico-inventarisatie en taxatie of het begeleidingsplan opgenomen. Eventueel wordt het vermissingsprotocol ingezet.
Beperkt toegang tot financiële middelen	De financiële middelen worden beheerd door de medewerkers in de Beschermd Opleiding. Hierdoor is er zicht op geldstromen die te maken kunnen hebben met	Wennen: geen toegang Wonen: kleine bedragen om te leren zelfstandig te budgetteren Vertrek: zelfstandig leren pinnen	Het besluit om een jongere naar een andere fase te laten gaan is een kernbeslissing, waar de jeugdbeschermer instemming aan moet verlenen. De bankpas of de moneycard wordt na gebruik	Het omgaan met financiën maakt onderdeel uit van het activiteitenplan

	mensenhandelaar en en uitbuiting		ingeleverd bij de mentor	
Logeren is niet toegestaan en logees worden niet ontvangen	Als een jongere gaat logeren, is er geen zicht meer op de jongere. Hierdoor kan de veiligheid niet worden gegarandeerd Logees zijn onbekend, waardoor de veiligheid niet gegarandeerd kan worden	Wennen: niet toegestaan Wonen: niet toegestaan Vertrek: niet toegestaan	Als een jongere gaat logeren, is er geen zicht meer op de jongere. Hierdoor kan de veiligheid niet worden gegarandeerd Logees zijn onbekend, waardoor de veiligheid niet gegarandeerd kan worden	Een medewerker van de Beschermde Opvang of een jeugdbeschermer licht toe waarom een jongere niet mag logeren. Zorgen worden in de risico-inventarisatie en taxatie of het begeleidingsplan opgenomen
De buitendeur gaat 's nachts op slot	Verdwijningen in de periode dat er minder medewerkers op de locatie aanwezig zijn, worden hierdoor tegengegaan	Wennen: gesloten Wonen: gesloten Vertrek: gesloten	De jongeren worden niet gescheiden per fase, maar wonen samen. Dit maakt dat de buitendeur 's nachts altijd op slot gaat	Een medewerker van de Beschermde Opvang of een jeugdbeschermer licht toe waarom de deur op slot gaat.
Cameratoezicht	Cameratoezicht ondersteunt het algehele toezicht op jongeren en kan dreigingen van buitenaf registreren. Het doel is het tegengaan van verdwijningen	Wennen: toezicht Wonen: toezicht Vertrek: toezicht	De jongeren worden niet gescheiden per fase, maar wonen samen. Daarom is er cameratoezicht voor iedereen	Niet van toepassing

Gesloten opvangen	Bij acuut gevaar en bij grote verdwijningsrisico's kunnen jongeren gesloten worden opgevangen. Het doel is het tegengaan van verdwijningen. Het COA kan jongeren niet gesloten opvangen. Een aanvraag doet Nidos bij de kinderrechter	Wennen: kan aangevraagd worden Wonen: kan aangevraagd worden Vertrek: kan aangevraagd worden	Gesloten opvang kan voor elke jongere aangevraagd worden	Niet van toepassing
--------------------------	---	--	--	---------------------

6. Methodiek

Methodiek amv-opvang

Het COA kent een overkoepelende amv-methodiek die uitgangspunt is voor alle amv-locaties. In alle opvangvormen van het COA staat de ontwikkeling van competenties van de jongeren centraal. De jongeren volgen onderwijs en de begeleiding houdt rekening met het toekomstperspectief. Dit kan zowel terugkeer zijn, als toelating in Nederland en integratie.

Methodiek beschermde opvang

De methodiek van de beschermde opvang is gelijk aan de amv-methodiek met een extra component gericht op bescherming en het vergroten van de weerbaarheid van de jongeren⁹. Jongeren in de beschermde opvang hebben een aantal specifieke kenmerken waar mentoren rekening mee moeten houden. Gelet op de grote kwetsbaarheid en het feit dat sommigen vanuit een situatie van seksueel misbruik en uitbuiting zijn geplaatst, is een intensieve begeleiding op zijn plaats. Het is cruciaal dat de jongeren bij het verlaten van de beschermde opvang voldoende weerbaar zijn tegen eventuele uitbuiting en misbruik. De methodiek beschermde opvang geeft richting aan het handelen van de mentoren en laat ruimte voor aanpassingen die in de praktijk nodig blijken met het oog op het leveren van maatwerk. De methodiek ‘Alleenstaande minderjarige vreemdelingen, Methodiek Beschermde Opvang’ is voor alle medewerkers beschikbaar.

Bij de jongeren en bij de beschermde opvang zijn meerdere organisaties betrokken. Goede en regelmatige afstemming is dan ook noodzakelijk. Hiervoor zijn onder andere de volgende overleggen ingericht:

Voogden-mentorenoverleg

De mentoren, de jeugdbeschermers en eventueel de gedragswetenschapper van de beschermde opvang komen vier keer per jaar bij elkaar. In dit overleg vindt procesafstemming plaats. Het voorzitterschap rouleert tussen Nidos en de Beschermde Opvang.

Driegesprek

(Minstens) Elke zes weken hebben de jongere, Nidos en Jade of XONAR een gesprek over de voortgang van de jongere. Dit is het driegesprek. Het eerste driegesprek wordt binnen 4 weken na aankomst van de jongere georganiseerd. Bij deze gesprekken staat de ontwikkeling voorop. In dit gesprek kan ook worden gekeken of een jongere naar een volgende fase kan. Het besluit hierover wordt een kernbeslissing genoemd. De kernbeslissingen en de onderbouwing van het besluit, worden aan het dossier in IBIS toegevoegd. Kernbeslissingen zijn belangrijk voor de veiligheid en ontwikkeling van de jongere. De jeugdbeschermer neemt deze beslissingen in overleg met de leidinggevende en mentoren en soms met de nationale recherche, politie, IND en/of de Koninklijke Marechaussee. Soms kan de voortgang of een besluit in het strafrechtelijk onderzoek deze beslissing beïnvloeden. De jeugdbeschermer kan een eindbesluit nemen dat indruist tegen de mening van de instelling en/of van de onderzoekers. Dit besluit zal dan altijd

---

⁹ De amv-methodiek is herijkt in 2018. De methodiek voor de beschermde opvang is herijkt in 2020 en is gebaseerd op de herijkte amv-methodiek. Hiermee komt de oorspronkelijke methodiek voor de beschermde opvang te vervallen.

gebaseerd zijn op de veiligheid, stabilisering en ontwikkeling van de jongere en wordt in nauw overleg met betrokken partijen genomen.

Driegesprek school

Eens in de 12 weken hebben de jongere, het onderwijs en Jade een gesprek over de voortgang van de jongere.

Bewonersoverleg

De beschermde opvang biedt opvang en opvoeding in een fysieke leefomgeving van goede kwaliteit waar een leefklimaat is dat passend is bij de bewoners. Daarnaast draagt de beschermde opvang er zorg voor dat de (gemeenschappelijke) belangen van bewoners worden behartigd. De jongeren hebben in dit overleg invloed op de kwaliteit en uitstraling van de leefomgeving en hebben invloed op de activiteiten die worden aangeboden. Het bewonersoverleg vindt ten minste een keer in twee weken plaats.

Dossieropbouw

Het IBIS¹⁰ is leidend bij de vorming van het dossier. Zo wordt een eenduidige en volledige dossiervorming gewaarborgd.

Om te kunnen monitoren of de jongere zich ontwikkelt en de weerbaarheid en zelfstandigheid wordt vergroot, is goede dossieropbouw noodzakelijk. Tegelijkertijd is nauwe samenwerking met collega's, teamleider, jeugdbeschermer, leerkrachten en ketenpartners belangrijk voor de veiligheid, het risicomanagement en de ontwikkeling van de jongere. Voor de rapportages en overdracht is een goed begeleidingsplan¹¹ hiertoe het geëigende middel. Het begeleidingsplan bevat de volgende onderdelen: beschermende factoren, zorgelijke signalen, beschermingsplan, SMART-doelen en behaalde doelen. De competentielijst, de signaleringslijst en het risico-inventarisatie- en taxatieformulier maken het overzicht compleet. De mentor waakt ervoor dat het begeleidingsplan niet enkel een opsomming wordt van wat de jongere kan/niet kan, maar geeft een beschrijving van de sterke en zorgpunten van de jongere op de diverse leefgebieden.

Activiteitenplan

Het aanleren van competenties is de basis van een goed en uitgebalanceerd activiteitenprogramma. Iedere activiteit die de mentor organiseert is ten behoeve van het werken aan competenties. Het team maakt voor een aantal activiteiten een maand/jaarprogramma. Daarin kunnen de standaard thema's die regelmatig terugkomen in de groepsactiviteiten een plek krijgen, zoals onder andere voorlichting over voeding, gezondheid en hygiëne, brandveiligheid, seksualiteit, financiën, mensenhandel, de wijkagent, sociale kaart, ontspanningsoefeningen, begrijp je lichaam, hechting kinderen, internetgebruik, alcohol en drugs, culturele achtergronden, et cetera. Daarnaast kunnen de activiteiten door jongeren zelf en de activiteiten door derden geprogrammeerd worden.

Plannen om geld te verwerven voor activiteiten en talentontwikkeling worden in het activiteitenplan verder uitgewerkt.

---

¹⁰ Integraal Bewoners Informatie Systeem van het COA

¹¹ Vanaf de herijking van de methodiek in 2020 wordt gewerkt met het begeleidingsplan. Voorheen was dit het werkplan.

Overige procesbeschrijvingen en werkinstructies

Naast dit beleidskader van het COA, hebben de contractpartners zelf vormgegeven beschrijvingen en instructies. Daarnaast heeft de beschermde opvang toegang tot de andere relevante processen van het COA.

7. Afstemming tussen de betrokken partijen

Om een jongere de juiste, persoonlijke begeleiding te kunnen bieden, is afstemming nodig. Afstemming tussen personen en organisaties die betrokken zijn bij de jongere. Om afstemming vorm te geven zijn de volgende overleggen en afstemmingsmomenten ingericht:

Teamvergadering

De mentoren en leidinggevendenden houden een keer in de twee weken een werkoverleg, waarin leidinggevendenden en mentoren:

- organisatorische zaken bespreken;
- ervaringen met elkaar delen;
- nieuwe ontwikkelingen bespreken;
- nieuwe instrumenten/vaardigheden introduceren of bespreken;
- casuïstiekbespreking voeren.

Intervisie

Eens in de acht weken hebben de mentoren begeleide intervisie. Dit is een vorm van collegiale ondersteuning bij werkproblemen in een leergroep, bestaande uit gelijken die binnen een gezamenlijk vastgestelde structuur tot inzichten en oplossingen tracht te komen. Intervisie is gericht op een zelfsturend en op een reflectie gericht leerproces van de deelnemers.

Zorgoverleg

In het zorgoverleg wordt de zorg rond een jongere besproken met Nidos eventueel aangevuld met andere partijen. Dat is afhankelijk van de zorgvraag en kan per casus verschillen. Het overleg wordt voorgezeten door Nidos en kan door elke partij geïnitieerd worden.

Het Multidisciplinair Overleg (MDO)

Het MDO is een overleg van Nidos, beschermde opvang, school en GGZ (en eventueel GGD en de huisarts). Hier worden jongeren besproken en houden betrokken partners elkaar op de hoogte van de ontwikkelingen. Het overleg vindt een keer in de drie maanden plaats en wordt voorgezeten door Nidos.

Keten Overleg Beschermde Opvang (KOB)

In het KOB (voorheen Casuïstiek Overleg Beschermde Opvang (COBO)) wordt het proces en de samenwerking met de verschillende betrokken organisaties besproken. Casuïstiek kan ook worden besproken, maar dan op hoofdlijnen. Hierbij kan worden gedacht aan opvallendheden bij bepaalde groepen. De keten bestaat uit de volgende

partijen (onder andere): Advocatuur, AVIM, COA, CoMensha, DT&V, EMM, IND, IOM, Jade/ XONAR, Nidos en Raad voor Rechtsbijstand. Het overleg vindt ten minste een keer per kwartaal plaats in zowel het Noorden als het Zuiden en wordt voorgezeten door Nidos.

Multi Disciplinair Team (MDT)

In het MDT wordt multidisciplinair gekeken of jongeren (nog) terecht beschermd worden opgevangen. Het risico-inventarisatie- en taxatieformulier dient als onderleggen van het MDT. De beschermde opvang, Nidos en AVIM komen een keer per zes weken bij elkaar. Per contractpartner kan de samenstelling aan worden gevuld met partijen uit het netwerk die van belang zijn. Het overleg wordt voorgezeten door Nidos.

Lokaal Keten Overleg

In het Lokaal Keten Overleg (LKO) bespreken de ketenpartners (DT&V, beschermde opvang, AVIM) en Nidos jongeren die daadwerkelijk terug moeten keren, omdat zij niet in Nederland mogen blijven. Afhankelijk van de dossiers schuift Nidos aan bij dit overleg. Gezamenlijk bespreken zij een vertrekstrategie.

De jeugdbeschermer is op de hoogte en/of aanwezig bij de vertrekgesprekken. Zij stemt af met de mentor/leidinggevende van de beschermde opvang. Het LKO is op casusniveau en vindt op verzoek van DT&V plaats.

8. Veiligheid

Een van de uitgangspunten van de beschermde opvang is bescherming bieden aan de jongeren. Veiligheid van (potentiële) slachtoffers mensenhandel is daarbij een essentieel aandachtspunt voor iedereen die werkt in de beschermde opvang. Een goede inschatting van de veiligheid is noodzakelijk om jongeren, die risico lopen op uitbuiting, te kunnen beschermen en adequate hulp te kunnen verlenen. Om hier uitvoering aan te kunnen geven zijn een aantal beschermende maatregelen vastgesteld (zie hoofdstuk 5). De maatregelen kunnen een beperking in de vrijheid van de jongere betekenen. De methodiek is er op gericht de weerbaarheid van de jongere te vergroten. Bij voldoende weerbaarheid zullen maatregelen niet meer nodig zijn.

Risico-inventarisatie en taxatie

Om medewerkers in de beschermde opvang te ondersteunen bij een zorgvuldige beoordeling van de veiligheid van jongeren wordt een risicotaxatie-instrument gebruikt. Dit instrument is een checklist die de medewerkers helpt om op basis van de beschikbare informatie te beoordelen of een jongere nu of in de toekomst een risico loopt. Het maakt onderdeel uit van het amv-dossier en wordt bewaard in IBIS.

Het taxatie-instrument wordt ingevuld bij instroom van een nieuwe bewoner en voor het eerste begeleidingsplan. Daarna wordt het (minstens) om de 8 weken ingevuld. Indien er acute zorgen zijn of wanneer er acuut gevaar is, wordt hierop direct de nodige actie in overleg met COA en/of Nidos ondernomen. Acties en leerdoelen die hieruit voortkomen, worden opgenomen in het begeleidingsplan. Na (minstens) acht weken wordt het begeleidingsplan geëvalueerd en daarmee ook de acties en leerdoelen die zijn voortgekomen uit het risicotaxatie-instrument. Dit instrument dient als onderlegger van het MDT. Het instrument wordt opgeslagen in het IBIS-dossier van de jongere.

Beschermingsplan

Het opbouwen van het bewustzijn dat een jongere zelf bescherming wil en daardoor steeds vaker onbegeleid, dus zelfstandig acties kan ondernemen, begint met het samen maken van een concreet beschermingsplan. Daarin staat wat de jongere moet doen om zichzelf te beschermen en wordt het netwerk om de jongere heen in beeld gebracht.

Het beschermingsplan is onderdeel van het begeleidingsplan.

Lokaal veiligheidsnetwerk

De jongeren zijn kwetsbaar en kunnen verdwijnen. Daarom is rond elke locatie een veiligheidsnetwerk ingericht. Hier maakt in ieder geval de politie deel van uit en wordt aangevuld met andere relevante partijen.

Klachtenreglement

Bewoners van de beschermde opvang hebben het recht om zelfstandig een klacht in te dienen. Hierdoor hebben de jongeren onder andere de mogelijkheid om hun klacht te delen met een onafhankelijk partij. De klachtenregeling is laagdrempelig voor de jongeren, op de locatie aanwezig en te allen tijde toegankelijk.

Vertrouwenspersoon

De jongeren hebben de mogelijkheid om in gesprek te gaan met een onafhankelijk vertrouwenspersoon. Soms kunnen of willen de jongeren niet in gesprek met de medewerkers van de beschermde opvang. Daarom is een onafhankelijk vertrouwenspersoon aangesteld. De vertrouwenspersoon is laagdrempelig bereikbaar en ten minste een keer per maand op de locatie aanwezig.

Huisregels

Om het verblijf van de jongeren zo veilig en leefbaar mogelijk te maken zijn een aantal huisregels opgesteld. De jongeren worden vooraf geïnformeerd over de inhoud van de huisregels. De huisregels zijn als bijlage toegevoegd (bijlage 1).

Geweldsincidenten en calamiteiten

In het kader van de Jeugdwet, zijn jeugdzorginstellingen (Jade, XONAR en Nidos) verplicht geweldsincidenten en calamiteiten te melden aan de inspectie Jeugdzorg. Het COA is niet verplicht te melden, maar meldt mee als er een incident heeft plaatsgevonden op een amv-locatie (waaronder de beschermde opvang).

9. Ondersteuning en begeleiding

Deskundigheidsbevordering

Van de medewerkers in de beschermde opvang worden specifieke kwaliteiten en competenties geëist. Hiertoe worden medewerkers opgeleid. Het COA en de contractpartners zijn beiden verantwoordelijk voor een deel van de trainingen. Deze staan beschreven in het leer- en ontwikkelpad voor de beschermde opvang. Deze is als bijlage opgenomen (bijlage 2).

10. Informatiedeling

Het COA heeft een centrale rol als het gaat om het delen van informatie van de jongeren. Dit geldt zowel voor gedetailleerde informatie als voor globale informatie. Elk verzoek tot het delen van informatie, wordt vooraf afgestemd met het COA.

De conclusies, evaluaties en acties n.a.v. het laatst ingevulde risico-inventarisatie en taxatieformulier en begeleidingsplan worden opgenomen in de overdracht naar de vervolglocatie. Openstaande acties en leerdoelen n.a.v. het begeleidingsplan worden tevens opgenomen in de overdrachtsrapportage. Daarnaast wordt de netwerkkaart opgenomen in de overdrachtsrapportage.

Tussen de mentoren die elkaar afwisselen in diensten vindt elke keer mondelinge en schriftelijke overdracht plaats. Ook is er regelmatig een overdracht/overleg tussen leerkrachten in het onderwijs en mentoren/leidinggevenden van de beschermde opvang. Gedegen overdrachtsrapportages op basis van goede observaties zijn vereist, zodat interpretaties en conclusies niet te veel uit elkaar kunnen lopen.

De informatie die over een jongere wordt gedeeld, wordt opgenomen in het Integrale Bewoners Informatie Systeem (IBIS). De informatie is na doorplaatsing naar andere opvang van het COA, inzichtelijk voor de medewerkers daar. De medewerkers van de beschermde opvang en van het COA hebben dezelfde autorisaties.

11. Gegevensverstrekking

Rechten en plichten

Iedereen die gebruik maakt van de opvang die door het COA wordt aangeboden, wordt gevraagd het rechten- en plichtendocument te ondertekenen. Dit geldt ook voor de jongeren die gebruik maken van de beschermde opvang. Het ondertekende document wordt opgeslagen in het dossier in IBIS.

Verwerking en uitwisseling algemene persoonsgegevens

Het COA verwerkt de algemene persoonsgegevens van de bewoner. Het gaat hier om gegevens als naam, adres, nationaliteit, geboortedatum, geboorteplaats, burgerlijke staat en financiële gegevens. Het COA hoeft de bewoner geen toestemming te vragen voor het verwerken van deze gegevens omdat het COA deze gegevens nodig heeft om de bewoner adequate opvang te kunnen bieden.

Verwerking en uitwisseling bijzondere persoonsgegevens

De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)¹² bepaalt dat gegevens waaruit ras, etnische afkomst, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen blijken en gegevens over iemands gezondheid, strafrechtelijke gegevens en biometrische gegevens met het oog op iemands identificatie bijzondere persoonsgegevens zijn. Organisaties mogen deze gegevens alleen gebruiken als aan bijzondere voorwaarden wordt voldaan. Het verwerken van deze bijzondere persoonsgegevens is in principe

---

¹² Uitvoeringswet Algemene Verordening Gegevensbescherming: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0040940/2020-01-01>

verboden tenzij daar expliciet toestemming voor wordt gegeven. Tijdens het rechten- en plichtengesprek moet dan ook de uitdrukkelijke toestemming van de bewoner worden gevraagd voor het verwerken van deze gegevens gedurende het verblijf in de beschermde opvang en het verstrekken van deze gegevens aan de ketenpartners.

Consequentie niet toestemmen verwerking en uitwisseling bijzondere persoonsgegevens
Als de bewoner weigert toestemming te geven voor het verwerken van de gegevens over zijn gezondheid, dan zal bij vertrek of uitzetting geen rekening kunnen worden gehouden met zijn medische omstandigheden, omdat hij immers geen toestemming heeft gegeven voor de verwerking van gezondheidsgegevens. Indien de bewoner geen toestemming wil geven voor de verwerking en uitwisseling van deze bijzondere gegevens, dan moet hij tijdens het rechten en plichtengesprek op de consequenties gewezen worden. Wijs de bewoner er nogmaals op het feit dat het COA deze gegevens alleen mag verstrekken aan de ketenpartners met het doel om de gezondheid en veiligheid van hemzelf en de betrokken medewerkers zoveel mogelijk te borgen en niet aan andere partijen.

Minderjarigen

Voor jongeren die nog geen 16 jaar zijn, geeft Nidos toestemming voor het verstrekken van persoonsgegevens. De wet¹³ zegt hierover het volgende:

- Indien artikel 8 van de verordening niet van toepassing is, is in de plaats van de toestemming van de betrokkene die van zijn wettelijk vertegenwoordiger vereist indien de betrokkene de leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt.
- Toestemming kan door de wettelijk vertegenwoordiger van de betrokkene te allen tijde worden ingetrokken.

Wijzigen of verwijderen van gegevens uit IBIS

Een verzoek tot het wijzigen of verwijderen van gegevens uit de IBIS registratie wordt in behandeling genomen na toestemming van het COA. De volgende gegevens zijn minimaal benodigd:

- V-nummer van bewoner
- Het betreffende IBIS veld met bestaande inhoud
- De gewenste wijziging
- De reden van wijziging

De medewerker mailt het verzoek naar de contactpersoon (beleidsadviseur) van het COA, en na akkoord van beleidsadviseur dient de contactpersoon een servicecall in bij ICT, met daarin vermeld dat de beleidsadviseur de wijziging heeft goedgekeurd.

12. De opvang van amv in de beschermde opvang

Plaatsing vanuit AC Ter Apel

De meeste amv die geplaatst worden in de beschermde opvang zijn in AC Ter Apel geïndiceerd door Nidos. Medewerkers van Nidos baseren hun indicatie op eigen

---

¹³ Wet Algemene Verordening Gegevensbescherming, artikel 5

waarneming tijdens het intakegesprek, of nadat zij door IND of AVIM zijn geattendeerd op signalen van mogelijk slachtofferschap. De Unit Plaatsing van het COA en de overige ketenorganisaties in Ter Apel volgen over het algemeen deze indicatie. Nadat een amv is herkend als (mogelijk) slachtoffer van mensenhandel, eerwraak of kindhuwelijk en besloten is tot plaatsing in de beschermde opvang, wordt door Unit Plaatsing van het COA onmiddellijk gezorgd voor vervoer naar de beschermde opvang.

Zijinstroom

Het kan voorkomen dat een jongere later (potentieel) slachtoffer wordt van mensenhandel, of dat het later wordt herkend in de amv-opvang. Plaatsing in de beschermde opvang kan dan alsnog wenselijk zijn.

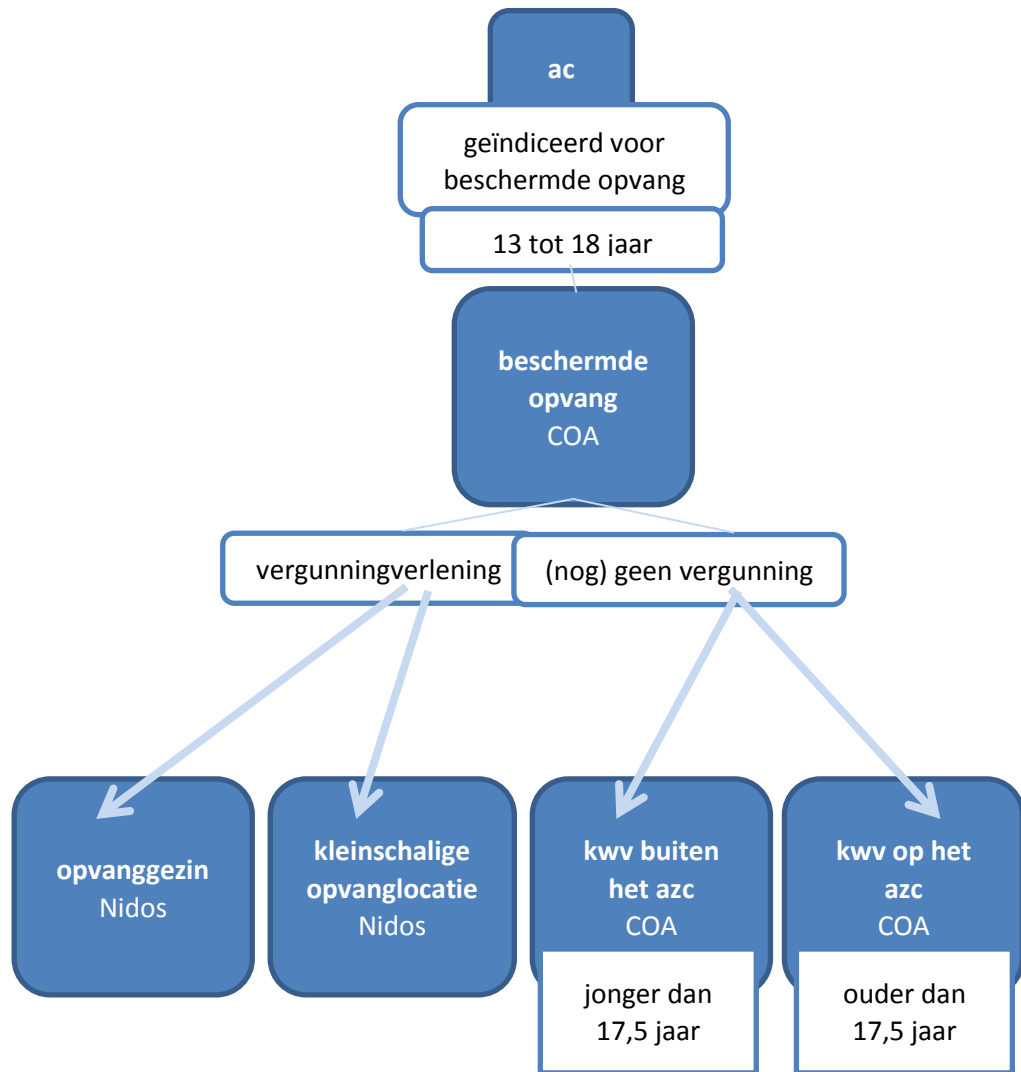
Als er sprake is van een acute situatie buiten kantoortijden, kan het reguliere plaatsingsproces niet doorlopen worden. In dat geval kan de sturende locatie contact opnemen met de beschermde opvang (bij contractpartner Jade Zorggroep) via het telefoonnummer 06-27876826 om een logeerplek te regelen. De volgende dag overleggen de manager bijzondere opvang, de mentor en de jeugdbeschermer van Nidos of de plaatsing terecht was.

Wanneer er geen sprake is van een acute situatie maar wel van zorgelijke signalen, wordt een individueel casusoverleg (ICO) georganiseerd met alle betrokken partijen. Indien hierin besloten wordt dat de amv een plek in de beschermde opvang nodig heeft, volgt een reguliere plaatsing via fmplaatsingterapelau@coa.nl

13. Mogelijkheden na beëindiging

In de methodiek is in de ‘afscheidsperiode’ beschreven wat de mogelijkheden zijn voor verblijf, wanneer een jongere voldoende zelfstandig en/of weerbaar is om de beschermde opvang te verlaten.

De mentor en de jeugdbeschermer bespreken samen met de jongere de mogelijkheden en welke keuze zij adviseren. In de afscheidsperiode wordt de jongere vervolgens voorbereid op de gekozen vervolgovang.

14. Verantwoording/rapportage

De contractpartijen zijn zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit en inrichting van hun panden en voor de begeleiding die zij bieden. Het COA is echter als opdrachtgever uiteindelijk verantwoordelijk en aanspreekbaar. Steekproefsgewijs checkt het COA de kwaliteit, bijvoorbeeld op het voldoen aan wet- en regelgeving, zoals vergunningen, en brandbeveiliging van panden. Door middel van de voortgangsrapportages wordt zichtbaar of toezicht en controle heeft plaatsgevonden.

Periodieke voortgangsrapportages (eens per kwartaal) door de contractpartners vormen de basis voor de verantwoording over de geleverde prestaties in de afgelopen 3 maanden. Er vindt eens per kwartaal een gesprek plaats met een afvaardiging van het COA¹⁴. Verder worden er maandelijks capaciteit- en bezettingsrapportages geleverd, welke voor de maandelijkse afrekening van belang zijn. Een rapportage die voldoet aan de eisen die in de Raamovereenkomst zijn vastgelegd, wordt hierbij als primaire input voor het gesprek gebruikt.

Daarnaast vindt een keer per kwartaal een beleids- en processenoverleg plaats. De beleidsadviseur van het COA is hierbij de gesprekspartner. In dit gesprek worden inhoudelijke besprekpunten over beleid en processen doorgenomen.

Kwaliteitsborging

Om de kwaliteit te kunnen borgen en bewaken, wordt jaarlijks bij iedere contractpartij een collegiale toets uitgevoerd. De contractpartners bezoeken elkaar samen met een beleidsadviseur van het COA en toetsen elkaar op basis van het collegiale toetsingskader. De collegiale toets heeft als doel van elkaar leren en het ontvangen van feedback op de juiste uitvoering van de gestelde opdracht / kaders. De bevindingen worden door middel van een rapportage gedeeld. Deze rapportage wordt aangeboden aan de getoetste contractpartij en de contracteigenaar van het COA. De locaties stellen een plan van aanpak op naar aanleiding van de bevindingen. Het COA monitort de voortgang een keer per tertaal.

---

¹⁴ Gesprekspartners nader te bepalen na de organisatieverandering per 1 juli 2020.

15. Bijlagen

Bijlage 1 – huisregels beschermde opvang

Huisregels Beschermde Opvang

Welkom in de Beschermde Opvang. Om je verblijf zo veilig en leefbaar mogelijk te maken, hebben we een aantal regels opgesteld.

1. Nederlandse wet- en regelgeving

Algemene regel is dat je tijdens je verblijf in de beschermde opvang alle wetgeving en normen van de Nederlandse samenleving dient na te leven.

In Nederland gelden grondrechten, zoals:

- Gelijke behandeling en discriminatieverbod: Opmerkingen of andere beledigende uitingen over geloof, sekse, seksuele geaardheid, leeftijd of nationaliteit worden niet getolereerd.
- Het recht op vrijheid van godsdienst en levensovertuiging.
- Het recht op privacy.

2. Woonruimte

- Het is niet toegestaan te roken in het gebouw.
- Jij en je medebewoners zijn verantwoordelijk voor het schoonhouden van de woonruimte.
- Je gaat zorgvuldig om met de eigendommen van anderen. Je bent zelf aansprakelijk voor beschadigingen aan de woonruimte of aan voorwerpen.
- Zorg dat je geen overlast veroorzaakt. Tussen 22 uur en 8 uur respecteer je de nachtrust van anderen.

3. Onderwijs

Alle minderjarigen hebben het recht op onderwijs. Dit betekent dat je verplicht bent om naar school te gaan. Als je door ziekte of een andere goede reden niet naar school kunt, moet je dit melden bij een mentor.

4. Wat mag niet?

- Het bezit van wapens of andere gevaarlijke voorwerpen.
- Het bezitten, gebruiken of handelen in drugs, alcohol en wapens.
- Het discrimineren, intimideren en beledigen van anderen en het gebruik van fysiek geweld.
- Een persoon fotograferen of filmen zonder uitdrukkelijke toestemming van die persoon. Gemaakte foto's of opnamen mogen zonder toestemming van de betreffende persoon niet openbaar worden gemaakt of worden verzonden aan anderen.

5. Vrijheidsbeperkende beschermingsmaatregelen

Om je te kunnen beschermen zijn er extra regels. Deze regels zijn niet in elke fase gelijk. In het schema op de volgende pagina kun je zien welke regels voor jou gelden.

6. Locatieafspraken

Naast de algemene huisregels, overleg je met de mentor over locatiespecifieke afspraken.

Maatregel	Reden	Fase	Toelichting	Handhaving
1. Mobiele telefoons worden ingenomen	Een mensenhandelaar kan telefonisch contact druk blijven uitoefenen.	<p>Wennen: geen beschikking over mobiele telefoon</p> <p>Wonen: geen beschikking over mobiele telefoon</p> <p>Vertrek: geen beschikking over mobiele telefoon</p>	<p>Bij binnenkomst lever je de mobiele telefoon(s) in. De medewerkers beheren de telefoons. Je mag alleen in aanwezigheid van een medewerker van de Beschermd Opvang of een jeugdbeschermer telefoneren.</p>	Als blijkt dat je toch een mobiele telefoon hebt, moet je deze alsnog inleveren. Een medewerker van de Beschermd Opvang of een jeugdbeschermer licht toe waarom je geen mobiele telefoon bij je mag dragen.
2. Alleen onder begeleiding toegang tot internet	Een mensenhandelaar kan via sociale media druk blijven uitoefenen	<p>Wennen: alleen onder toezicht</p> <p>Wonen: alleen onder toezicht</p> <p>Vertrek: alleen onder toezicht</p>	Je hebt alleen onder begeleiding van een mentor van de Beschermd Opvang of een jeugdbeschermer toegang tot internet.	Een medewerker van de Beschermd Opvang of een jeugdbeschermer licht toe waarom je niet zonder begeleiding toegang tot het internet krijgt.

<p>3. Beperkt zelfstandig buiten functioneren</p>	<p>Een mensenhandelaar kan contact leggen en/of onderhouden. Je loopt ook het risico (weer) in een uitbuitingssituatie of onveilige situatie terecht te komen.</p>	<p>Wennen: alleen onder begeleiding Wonen: Korte tijd en kleine straal zelfstandig rond locatie Vertrek: Lange tijd en grote straal zelfstandig rond locatie</p>	<p>Het besluit om je naar een volgende fase te laten gaan is een kernbeslissing, waar de jeugdbeschermer instemming aan moet verlenen.</p>	<p>Een mentor van de Beschermde Opvang of een jeugdbeschermer licht toe waarom je beperkt zelfstandig buiten de locatie mag bewegen.</p>
<p>4. Beperkt toegang tot financiële middelen</p>	<p>De financiële middelen worden beheerd door de medewerkers in de Beschermde Opvang.</p>	<p>Wennen: geen toegang Wonen: kleine bedragen om te leren zelfstandig te budgetteren Vertrek: zelfstandig leren pinnen</p>	<p>Het besluit om je naar een volgende fase te laten gaan is een kernbeslissing, waar de jeugdbeschermer instemming aan moet verlenen. De bankpas of de moneycard wordt na gebruik ingeleverd bij de mentor.</p>	<p>Het omgaan met financiën maakt onderdeel uit van het activiteitenplan / werken aan leerdoelen.</p>
<p>5. Logeren is niet toegestaan en logees worden niet ontvangen</p>	<p>Als je gaat logeren, is er geen toezicht meer. Hierdoor kan je veiligheid niet worden gegarandeerd. Logees zijn onbekend, waardoor de veiligheid niet gegarandeerd kan worden.</p>	<p>Wennen: niet toegestaan Wonen: niet toegestaan Vertrek: niet toegestaan</p>	<p>Als je gaat logeren, is er geen toezicht meer. Hierdoor kan je veiligheid niet worden gegarandeerd. Logees zijn onbekend, waardoor de veiligheid niet gegarandeerd kan worden</p>	<p>Een medewerker van de Beschermde Opvang of een jeugdbeschermer licht toe waarom je niet mag logeren.</p>

<p>6. De buitendeur gaat 's nachts op slot</p>	<p>Verdwijningen in de periode dat er minder medewerkers op de locatie aanwezig zijn, worden hierdoor tegengegaan.</p>	<p>Wennen: gesloten Wonen: gesloten Vertrek: gesloten</p>	<p>De jongeren worden niet gescheiden per fase, maar wonen samen. Dit maakt dat de buitendeur 's nachts altijd op slot gaat.</p>	<p>Een medewerker van de Beschermden Opvang of een jeugdbeschermer licht toe waarom de deur op slot gaat.</p>
<p>7. Cameratoezicht</p>	<p>Op de locatie waar je verblijft, hangen camera's zodat de medewerkers kunnen zien wat er in en rond de locatie gebeurt.</p>	<p>Wennen: toezicht Wonen: toezicht Vertrek: toezicht</p>	<p>De jongeren worden niet gescheiden per fase, maar wonen samen. Daarom is er cameratoezicht voor iedereen.</p>	<p>Niet van toepassing</p>

Bijlage 2 – Leer- en ontwikkelpad BO

Fase 1: inwerken		Fase 2		Fase 3		Fase 4	
Eerste ½ jaar	T ¹⁵	Jaar 1	T	Jaar 2 en 3	T	Jaar 4 en verder	
Introductie BO-methodiek	1,5	Juridische Aspecten van het Werk	1	BO-methodiek (verdieping) (Uitvraag voor ontwikkeling staat uit 01-2019)	1		
Introductie AMV methodiek (nu in ontwikkeling 01-2019)	1,5	Incidentenregistratie & maatregelen 2.0 (uitrol voor de hele COA organisatie in2019)	0,5				
Medicatiebeheer- en uitreiking	1	Signalen mensenhandel en mensensmokkel	1				
AVG	e-learning	Veilig Wonen en Werken (teamtraining)	1				

¹⁵ T = tijd (in dagen)

Trainingen in de blauwe balk zijn optioneel

Opleidingen die Xonar en Jade zelf (dienen) aan (te) bieden aan eigen medewerkers

Tijdsbepaling is indicatief

Bij aanvang functie (eerste jaar)	2 ^e en 3 ^e jaar	4 ^e jaar en daarna
<ul style="list-style-type: none"> • BHV basis • Agressiebeheersing basis • Mondeling communicatie basis¹⁶ <ul style="list-style-type: none"> ○ actief luisteren (LSD, OMA, NIVEAU) ○ feedback geven en ontvangen 	<ul style="list-style-type: none"> • BHV herhaling • Agressiebeheersing herhaling • Mondeling communicatie verdieping <ul style="list-style-type: none"> ○ onderhandelen ○ adviesvaardigheden ○ interculturele communicatie 	<ul style="list-style-type: none"> • BHV herhaling • Agressiebeheersing herhaling • Mondeling communicatie verdieping <ul style="list-style-type: none"> ○ onderhandelen ○ adviesvaardigheden ○ interculturele communicatie

¹⁶ Jade heeft dit opgenomen in de training agressiereductie, cultuur en gedrag, welke jaarlijks door alle BO medewerkers moet worden gevolgd.

<ul style="list-style-type: none"> • Office ¹⁷ • 	<ul style="list-style-type: none"> • Office (herhaling / verdieping) • Individuele leer- en ontwikkelroute in relatie tot eisen die het werk stelt en de eigen ambities in de functie of m.b.t. doorgroeien, te bepalen in overleg met leidinggevende. 	<ul style="list-style-type: none"> • Office (herhaling / verdieping) • Individuele leer- en ontwikkelroute in relatie tot eisen die het werk stelt en de eigen ambities in de functie of m.b.t. doorgroeien, te bepalen in overleg met leidinggevende.
•	•	•
<ul style="list-style-type: none"> • Geweldloos Verzet • Hechting • Trauma 		
<ul style="list-style-type: none"> • Inwerkprogramma waar diverse thema's aanbod komen • Training veilig omgaan met persoonsgegevens • Jaarlijkse training, Reageren op seksueel overschrijdend gedrag • Jaarlijks methodiektraining / verdiepingstrainingen voor alle medewerkers 		

---

¹⁷ Valt bij Jade onder wenselijke deskundigheidsbevordering, die door leidinggevende individueel of per team ingezet kan worden wanneer nodig.

doc. 4

Evaluatie proces aantreffen amv tot opvangen in beschermde opvang.

Naar aanleiding van het verdwijnen van Vietnamese bewoners uit de beschermde opvang in augustus 2019.

Inleiding

Het COA heeft de politieke opdracht om amv die (potentieel) slachtoffer van mensenhandel zijn, op te vangen in de beschermde opvang. Een van de voornaamste doelen van het opvangen en begeleiden in de beschermde opvang, is het tegengaan van verdwijningen en zo voorkomen dat jongeren (weer) ten prooi vallen aan een mensenhandelaar. Jade Zorggroep en XONAR verzorgen, in opdracht van het COA, de opvang en begeleiding van amv in de beschermde opvang in respectievelijk het Noorden en het Zuiden.

In augustus 2019 zijn meerdere (groepen) Vietnamese jongeren verdwenen uit de beide beschermde opvanglocaties. Het COA wil graag inzicht in het proces van aantreffen amv tot aan (weglopen uit) de beschermde opvang. Het doel is in kaart te brengen welke spelers een rol spelen in het proces en bekijken waar eventuele knelpunten zich voordoen. In een later stadium kan onderzocht worden welke verbetermaatregelen hiervoor mogelijk zijn.

Opzet

Om inzicht te krijgen in het proces, zijn diverse gesprekken gevoerd met betrokken partijen. Ook is schriftelijke informatie uit mailwisselingen tussen de beschermde opvanglocaties en het COA gebruikt.

Betrokken partijen

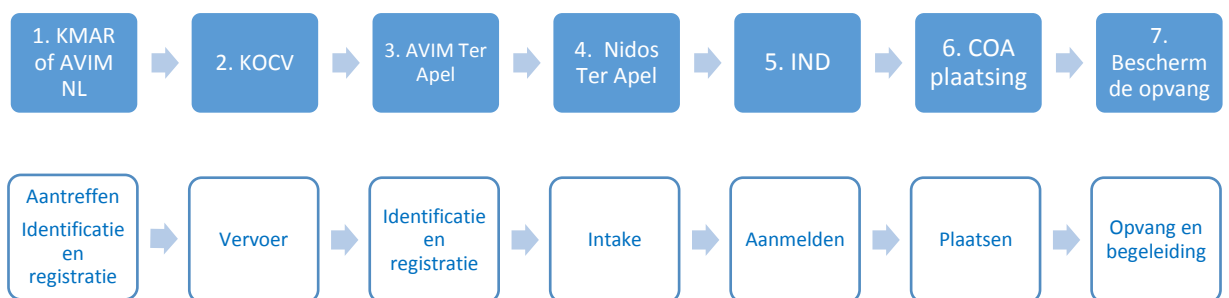
AVIM	Partij die de vreemdeling voor het eerst in Nederland kan aantreffen. AVIM zorgt voor identificatie en registratie van de aangetroffen personen.
KMAR	Partij die de vreemdeling voor het eerst in Nederland kan aantreffen. KMAR zorgt voor identificatie en registratie van de aangetroffen personen.
KOCV	Ketenbreed Operationeel Coördinatiecentrum Vreemdelingen coördineert het vervoer van asielzoekers.
Nidos	Voogdij-instelling Nidos (aanmeldcentrum Ter Apel) indiceert jongeren (al dan niet) voor de beschermde opvang.

Jade Zorggroep	Verzorgt opvang en begeleiding van jongeren in de beschermde opvang in het Noorden in opdracht van het COA.
XONAR	Verzorgt opvang en begeleiding van jongeren in de beschermde opvang in het Zuiden in opdracht van het COA.

Proces van aantreffen amv tot plaatsing in de beschermde opvang

Er worden twee processen gehanteerd bij het aantreffen van amv die in de beschermde opvang worden geplaatst. Eerst wordt het reguliere proces geschetst en een toelichting gegeven op de verschillende partijen en hun werkwijze. Daarna wordt het ‘logeerproces’ geschetst. De Vietnamese jongeren zijn allemaal geplaatst in de beschermde opvang via het laatste proces.

Reguliere proces aantreffen amv tot opvangen in de beschermde opvang

Ad 1. Aantreffen, identificatie en registratie amv door KMAR of AVIM

Op het moment dat een vreemdeling voor het eerst in Nederland wordt aangetroffen (o.a. door zeehavenpolitie, KMAR, AVIM) wordt ter plaatse gekeken of er sprake is van mensensmokkel (indicaties, verdachte situatie, andere personen betrokken) en of er opsporingsindicaties zijn. Identificatie en registratie kan ter plekke plaatsvinden, maar veelal wordt een minderjarige naar Ter Apel gebracht.

KMAR/AVIM neemt telefonisch contact op met KOCV.

Ad 2. Vervoer door KOCV

Het KOCV is een centraal vervoerscentrum dat opereert vanuit Den Haag. Zij coördineert het vervoer van asielzoekers in het asielproces, wat o.a. betekent dat zij een taxi regelt om de aangetroffen vreemdeling te vervoeren naar Ter Apel. Het KOCV neemt, in het geval van het aantreffen van een amv jonger dan 15 jaar, telefonisch contact op met Nidos of te horen of de taxi naar Ter Apel moet rijden of naar een

schakelgezin (een logeeradres). Als een amv ouder is dan 15, wordt per mail gecommuniceerd dat er een amv aangetroffen is, welke gegevens bekend zijn en hoe laat de taxi zal arriveren te Ter Apel. De gegevens die meegezonden worden, zijn vaak beperkt tot een leeftijd en een nationaliteit en of er asiel is aangevraagd.

Ad 3. Identificatie en registratie door AVIM Ter Apel

Bij aankomst in Ter Apel vindt identificatie en registratie plaats. Personalìa worden gevraagd, vingerafdrukken afgenomen, een foto gemaakt en er wordt gekeken in de systemen of personen voorkomen in de database. Hier krijgt de vreemdeling ook een V-nummer.

Als de identiteit van de aangetroffen personen niet bekend is, dan kan er in het kader van 'vaststellen identiteit' gekeken worden in de telefoon en bagage. Als er indicaties mensensmokkel zijn dan kan in het kader van een strafrechtelijk onderzoek de telefoon uitgelezen worden. In dat geval kan de KMAR de telefoon langere tijd in beslag.

Iedere ongedocumenteerde alleenstaande minderjarige vreemdeling en ongedocumenteerde vreemdeling waarbij de meerderjarigheid/minderjarigheid niet direct kan worden vastgesteld na opgave van zijn leeftijd, wordt aan een leeftijdsschouw onderworpen. Deze schouw wordt onafhankelijk van elkaar uitgevoerd door AVIM/KMAR en IND.

Ad 4. Indicatie door Nidos Ter Apel

Nidos Ter Apel ontvangt een bericht van KOCV dat een minderjarige aangetroffen is (leeftijd en nationaliteit) en opvang behoeft. Nidos neemt de intake met de jongere af, verstrekt informatie over Nidos en over de gang van zaken en zorgt voor de voogdij-aanvraag. Het product van dit gesprek is het kennisgevingsformulier, waarin staat aangegeven voor welke vervolgoptie de jongere wordt geïndiceerd.

Ad 5. Aanmelding bij IND

Wanneer de jongere een asielaanvraag wil indienen, neemt de IND op Ter Apel een aanmeldgehoor af.

Wanneer een jongere geen asiel aanvraagt, wordt de bij Ad 3. genoemde leeftijdsschouw niet uitgevoerd, omdat hij niet door de IND gezien wordt. In dat geval wordt de leeftijd aangehouden die geregistreerd is bij het aantreffen van de vreemdeling.

Ad 6. Plaatsing door COA Plaatsing

Nidos Ter Apel neemt contact op met COA Plaatsing met de vraag in welke beschermde opvanglocatie de jongere geplaatst kan worden (op basis van bezetting / verdeling jongens en meisjes).

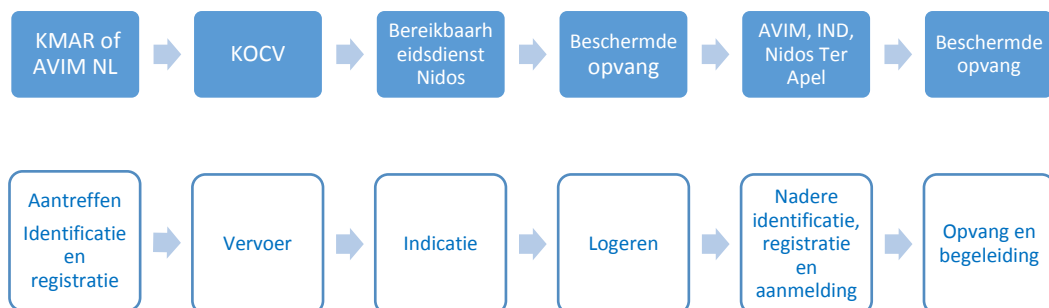

Ad 7. Opvangen en begeleiden in de Beschermd opvang

De teamcoördinatoren van de beschermde opvang ontvangen van Nidos bericht dat de jongere wordt geplaatst in de beschermde opvang. De jongere wordt per taxi naar de beschermde opvang gebracht.

Proces aantreffen amv en logeren in de beschermde opvang

Dit proces is gevolgd bij het aantreffen van de Vietnamese jongeren.

Een afwijking van het reguliere proces is het logeren in de beschermde opvang.

Wanneer een jongere in de avond of nacht wordt aangetroffen, kan hij het proces in Ter Apel niet doorlopen vanwege de kantoor tijden bij Nidos, AVIM en IND. Het KOCV belt naar de landelijke bereikbaarheidsdienst van Nidos dat er een amv is aangetroffen. Wanneer er signalen zijn van (potentieel) slachtofferschap mensenhandel, kan Nidos besluiten de jongere voor een nacht te laten logeren in de beschermde opvang in het Noorden. Vanwege de bekende risico's op mensenhandel voor Vietnamese vreemdelingen, is op dit moment afgesproken dat alle minderjarige Vietnamezen standaard in de beschermde opvang worden geplaatst.

De volgende dag vindt vroeg in de ochtend transport plaats van het logeeradres naar Ter Apel. Dit wordt ook door het KOCV geregeld. In Ter Apel vindt dan vervolgens het reguliere proces plaats.

Om de logeerplek te regelen, neemt de landelijke bereikbaarheidsdienst van Nidos rechtstreeks contact op met de beschermde opvang om een logeerplek te regelen. De bereikbaarheidsdienst betreft een jeugdbeschermer, met een regiomanager als achterwacht. Er is geen sprake van een kennisgevingsformulier, omdat Nidos (en de andere partijen in Ter Apel) de jongere nog niet hebben gesproken. De gegevens die met de beschermde opvang kunnen worden gedeeld, zijn meestal een opgegeven naam, leeftijd en nationaliteit. Soms ontvangt Nidos een dag later de gegevens van het proces verbaal van de KMAR, waardoor er helemaal geen gegevens van de logés bekend zijn.

Bevindingen

Uit de gesprekken met de verschillende partijen, kwam een aantal opvallende (knel)punten naar voren die hieronder puntsgewijs beschreven worden. Het zijn knelpunten omdat ze het, op verschillende tijden in het proces, moeilijk maken om de verdwijning van (potentiële) minderjarige slachtoffers mensenhandel te voorkomen en de jongeren zo goed mogelijk te beschermen.

Leeftijd

- Wanneer de aangetroffen vreemdeling geen (geldige) identificatiedocumenten bij zich heeft, kan er onduidelijkheid ontstaan over de leeftijd. Vanuit de opvang komen regelmatig signalen dat er jongeren geplaatst worden die vermoedelijk (een stuk) ouder zijn dan 18 jaar. Dit was ook het geval bij een aantal Vietnamese bewoners. Volgens de operationeel specialist van AVIM is het voordeel voor hen hiervan, dat ze geen IBS kunnen krijgen. Een minderjarige Vietnamese vreemdeling wordt in eerste aanleg niet opgesloten, een volwassene wel. Een ander voordeel van het opgeven van een jongere leeftijd is dat het mogelijk wordt gemaakt om te 'infiltreren' in de beschermde opvang om andere aanwezigen te kunnen beïnvloeden en informatie door te spelen.
- Naast dat het niet de opdracht is om meerderjarigen op te vangen in de beschermde opvang, brengt het veiligheidsrisico's met zich mee voor de aanwezige jongeren en heeft het invloed op de groepsdynamiek.
- De verdwenen Vietnamese jongeren hadden geen asielaanvraag ingediend. Hierdoor worden zij in Ter Apel niet gezien door de IND en worden zij niet onderworpen aan de leeftijdsschouw (onafhankelijk uitgevoerd door AVIM en IND). In dat geval wordt de leeftijd aangehouden die is geregistreerd bij het aantreffen van de vreemdeling. Zonder bewijsmateriaal kan deze leeftijd niet aangepast worden, ondanks sterke vermoedens van onjuistheid.

Gegevensdeling

- De twee beschermde opvanglocaties geven aan dat de informatie die zij ontvangen bij aankomst van een jongere in de beschermde opvang zeer summier is. Dat geldt voornamelijk in het geval dat een jongere komt logeren. Als een jongere aan het begin van het weekend aangetroffen wordt, kan het zijn dat hij meerdere dagen komt logeren. Vaak is alleen een naam, geboortedatum en nationaliteit bekend. Soms hebben de jongeren een V-nummer. Zij staan bij het COA en Nidos nog niet in het systeem, omdat ze nog niet aangemeld zijn in Ter Apel. Dat brengt naast vragen rondom financiering van de logeerplek, ook met zich mee dat er geen dossiers aangemaakt en bijgehouden kunnen worden en geen rekening kan worden gehouden met bepaalde persoonlijke omstandigheden (zoals ziekte).

Vervoer / toezicht

- Voor het transport van de vreemdeling naar Ter Apel zet het KOCV taxibusjes in van taxibedrijf [---]. Dit is regulier personenvervoer; geen cellenbus of taxi met speciale beveiliging. Wanneer een passagier uit de taxi wil stappen, heeft de chauffeur geen middelen of bevoegdheden om op te treden en dit tegen te gaan.
- Wanneer de jongere het aanmeld- en registratieproces doorloopt in Ter Apel, is er geen constant toezicht op hem, wat het mogelijk maakt om het aanmeldcentrum te verlaten. Twee Vietnamese jongeren zijn na een nacht logeren in de beschermde opvang weggelopen vanuit Ter Apel.

Logeren

- Het COA, Nidos en Jade Zorggroep hebben afgesproken dat amv die (potentieel) slachtoffer zijn van mensenhandel een nacht mogen logeren in de beschermde opvang in het Noorden, voorafgaand aan hun aanmelding in Ter Apel. Deze afspraak is niet schriftelijk vastgelegd. Afgesproken is dat er 5 plekken beschikbaar zijn voor logés. Ten tijde van de afspraak beschikte Jade Zorggroep over een aparte jongens- en meisjeslocatie; op dit moment is dat niet meer het geval.
- In augustus werden 10 minderjarige Vietnamezen tegelijkertijd aangetroffen en werd Jade Zorggroep door Nidos gebeld dat er 10 jongeren zouden komen logeren. Jade Zorggroep heeft aangegeven dat dit niet mogelijk was omdat het niet kon zorgen voor een veilige spreiding van jongens en meisjes, ook rekening houdend met de reeds aanwezige jongeren (----). Als uitzondering is met XONAR (Zuiden) kortgesloten dat zij die avond 4 logés zouden opvangen, die de dag erna weer naar Ter Apel zouden moeten voor aanmelding en registratie. Bij aankomst op de beschermde opvang, zijn drie van de vier jongeren uit de taxi gevlucht. Er was vrijwel geen informatie over deze jongeren bekend.
- De logeerregeling wordt ervaren als een crisisplaatsing. De bereikbaarheidsdienst van Nidos Ter Apel belt (in de avond/ nacht) rechtstreeks naar de teamcoördinator van de beschermde opvang.

In beslag nemen van goederen

- Er bestaat veel onduidelijkheid over het innemen van de telefoon en het geld van de jongere. De beschermde opvanglocaties geven aan dat jongeren soms wel en soms niet hun bezittingen bij zich hebben als ze aankomen. Ze krijgen geen terugkoppeling over wie wat waar heeft ingeleverd.
- AVIM / KMAR kan de telefoon innemen bij het aantreffen van de jongeren, in het kader van strafrechtelijk onderzoek. In dat geval kan het weken duren voordat de telefoon teruggegeven wordt (aan de beschermde opvang, die het vervolgens in bewaring stelt).
Als dat niet het geval is, neemt AVIM/KMAR de telefoon niet in. Wanneer de jongeren in de taxi naar Ter Apel of de logeerplek in de beschermde opvang

zitten, beschikken zij dus over communicatiemiddelen en geld. In de beschermde opvang wordt dit in beslag genomen, maar de medewerkers zijn niet bevoegd om te fouilleren waardoor waarschijnlijk niet alles ingeleverd wordt. Er zijn signalen dat jongeren alsnog telefoons in hun bezit hadden. Op deze manier kunnen de jongeren contact hebben met elkaar en de buitenwereld.

- Wanneer de jongere na een nacht logeren in de beschermde opvang naar Ter Apel wordt gebracht, wordt zijn telefoon en geld in een envelop gedaan en meegegeven aan de taxichauffeur, die het vervolgens aan Nidos Ter Apel geeft. Het kan namelijk zijn dat de jongere niet definitief geplaatst wordt in de beschermde opvang in het Noorden. Dit kan een veiligheidsrisico zijn voor de chauffeur.

Niet ondertekenen documenten

- De Vietnamese jongeren die geplaatst werden in de beschermde opvang, weigerden de documenten te tekenen (zoals rechten- en plichtendocument, huisregels). Het is voor de opvanglocaties niet duidelijk wat daar de (juridische) consequenties van zijn en hoe zich dit verhoudt tot hun werkzaamheden en bevoegdheden in de dagelijkse praktijk.

Urgentie betrokken partijen

- Door de beschermde opvanglocaties en Nidos werd benoemd dat het lijkt alsof niet iedere partij evenveel urgentie ziet in deze casus. Om jongeren met een beschermingsvraag te kunnen opvangen, begeleiden en beschermen, is een goede samenwerking met alle partijen nodig.
- Opvallend is bijvoorbeeld dat, na het verdwijnen van de Vietnamese jongeren uit de beschermde opvang, door de politie en/of AVIM niet direct actie is ondernomen om de achtergebleven telefoons te onderzoeken. De telefoons worden ook niet bij aankomst in Ter Apel onderzocht.
- Ook bleven een aantal Vietnamese jongeren achter in de beschermde opvang, die niet met hun landgenoten mee gevlucht zijn. Een van hen had de mentoren gewaarschuwd wat het ontsnapingsplan was en had informatie over de route en de handelaar. AVIM is het gesprek pas na een paar dagen aangegaan, na herhaaldelijke oproepen van Nidos en de beschermde opvang, omdat AVIM en de politie het niet eens waren over wie dit op zou moeten pakken.

Conclusie

Een van de voornaamste doelen van het opvangen en begeleiden in de beschermde opvang, is het tegengaan van verdwijningen en zo voorkomen dat jongeren (weer) ten prooi vallen aan een mensenhandelaar. Betrokken partijen benadrukken dat het probleem in breder verband opgepakt zou moeten worden en niet alleen in Nederland. Nederland is slechts een ‘tussenschakel’ in het grotere plaatje. Internationale samenwerking op dit

vlak is gewenst.

Door de verschillende partijen in het proces in Nederland wordt aangegeven dat het zeer complex is om de Vietnamese vluchtelingen tegen te houden en te beschermen. De genoemde (knel)punten zijn hier een illustratie van. Signalen dat de jongeren weg zouden lopen waren herkend en gedeeld middels een voormelding bij de politie. De mentoren zagen het gebeuren, maar konden de jongeren niet tegen houden. Door de 'beslotenheid' van de beschermde opvang wordt het moeilijker gemaakt en ontmoedigd om te vertrekken, maar het blijft mogelijk. De medewerkers vinden het lastig een balans te vinden tussen het opbouwen van een vertrouwensband en de jongeren nauwlettend in de gaten houden. Daarbij hebben de opvanglocaties en Nidos de indruk dat de door hen gevoelde urgentie niet bij alle betrokkenen aanwezig is.

Met deze korte evaluatie zijn de verschillende (knel)punten in het proces van de beschermde opvang in kaart gebracht. Een logische vervolgstap is het nader analyseren van de knelpunten en het formuleren van verbetervoorstellen om het proces te optimaliseren.

doc. 5

Huisregels Beschermd Opvang

Welkom in de Beschermd Opvang. Om je verblijf zo veilig en leefbaar mogelijk te maken, hebben we een aantal regels opgesteld.

1. Nederlandse wet- en regelgeving

Algemene regel is dat je tijdens je verblijf in de beschermde opvang alle wetgeving en normen van de Nederlandse samenleving dient na te leven. In Nederland gelden grondrechten, zoals:

- Gelijke behandeling en discriminatieverbod: Opmerkingen of andere beledigende uitingen over geloof, sekse, seksuele geaardheid, leeftijd of nationaliteit worden niet getolereerd.
- Het recht op vrijheid van godsdienst en levensovertuiging.
- Het recht op privacy.

2. Woonruimte

- Het is niet toegestaan te roken in het gebouw.
- Jij en je medebewoners zijn verantwoordelijk voor het schoonhouden van de woonruimte.
- Je gaat zorgvuldig om met de eigendommen van anderen. Je bent zelf aansprakelijk voor beschadigingen aan de woonruimte of aan voorwerpen.
- Zorg dat je geen overlast veroorzaakt. Tussen 22 uur en 8 uur respecteer je de nachtrust van anderen.

3. Onderwijs

Alle minderjarigen hebben het recht op onderwijs. Dit betekent dat je verplicht bent om naar school te gaan. Als je door ziekte of een andere goede reden niet naar school kunt, moet je dit melden bij een mentor.

4. Wat mag niet?

- Het bezit van wapens of andere gevaarlijke voorwerpen.
- Het bezitten, gebruiken of handelen in drugs, alcohol en wapens.
- Het discrimineren, intimideren en beledigen van anderen en het gebruik van fysiek geweld.
- Een persoon fotograferen of filmen zonder uitdrukkelijke toestemming van die persoon. Gemaakte foto's of opnamen mogen zonder toestemming van de betreffende persoon niet openbaar worden gemaakt of worden verzonden aan anderen.

5. Vrijheidsbeperkende beschermingsmaatregelen

Om je te kunnen beschermen zijn er extra regels. Deze regels zijn niet in elke fase gelijk. In het schema op de volgende pagina kun je zien welke regels voor jou gelden.

6. Locatieafspraken

Naast de algemene huisregels, overleg je met de mentor over locatiespecifieke afspraken.

Maatregel	Reden	Fase	Toelichting	Handhaving
1. Mobiele telefoons worden ingenomen	Een mensenhandelaar kan telefonisch contact druk blijven uitoefenen.	<p>Wennen: geen beschikking over mobiele telefoon</p> <p>Wonen: geen beschikking over mobiele telefoon</p> <p>Vertrek: geen beschikking over mobiele telefoon</p>	Bij binnenkomst lever je de mobiele telefoon(s) in. De medewerkers beheren de telefoons. Je mag alleen in aanwezigheid van een medewerker van de Beschermd Opgang of een jeugdbeschermer telefoneren.	Als blijkt dat je toch een mobiele telefoon hebt, moet je deze alsnog inleveren. Een medewerker van de Beschermd Opgang of een jeugdbeschermer licht toe waarom je geen mobiele telefoon bij je mag dragen.
2. Alleen onder begeleiding toegang tot internet	Een mensenhandelaar kan via sociale media druk blijven uitoefenen	<p>Wennen: alleen onder toezicht</p> <p>Wonen: alleen onder toezicht</p> <p>Vertrek: alleen onder toezicht</p>	Je hebt alleen onder begeleiding van een mentor van de Beschermd Opgang of een jeugdbeschermer toegang tot internet.	Een medewerker van de Beschermd Opgang of een jeugdbeschermer licht toe waarom je niet zonder begeleiding toegang tot het internet krijgt.
3. Beperkt zelfstandig buiten functioneren	Een mensenhandelaar kan contact leggen en/of onderhouden. Je loopt ook het risico (weer) in een uitbuitingssituatie of onveilige situatie terecht te komen.	<p>Wennen: alleen onder begeleiding</p> <p>Wonen: Korte tijd en kleine straal zelfstandig rond locatie</p>	Het besluit om je naar een volgende fase te laten gaan is een kernbeslissing, waar de jeugdbeschermer instemming aan moet verlenen.	Een mentor van de Beschermd Opgang of een jeugdbeschermer licht toe waarom je beperkt zelfstandig buiten de locatie mag bewegen.

		Vertrek: Lange tijd en grote straal zelfstandig rond locatie		
4. Beperkt toegang tot financiële middelen	De financiële middelen worden beheerd door de medewerkers in de Beschermd Opgang.	<p>Wennen: geen toegang</p> <p>Wonen: kleine bedragen om te leren zelfstandig te budgetteren</p> <p>Vertrek: zelfstandig leren pinnen</p>	Het besluit om je naar een volgende fase te laten gaan is een kernbeslissing, waar de jeugdbeschermer instemming aan moet verlenen. De bankpas of de moneycard wordt na gebruik ingeleverd bij de mentor.	Het omgaan met financiën maakt onderdeel uit van het activiteitenplan/ werken aan leerdoelen.
5. Logeren is niet toegestaan en logees worden niet ontvangen	Als je gaat logeren, is er geen toezicht meer. Hierdoor kan je veiligheid niet worden gegarandeerd. Logees zijn onbekend, waardoor de veiligheid niet gegarandeerd kan worden.	<p>Wennen: niet toegestaan</p> <p>Wonen: niet toegestaan</p> <p>Vertrek: niet toegestaan</p>	Als je gaat logeren, is er geen toezicht meer. Hierdoor kan je veiligheid niet worden gegarandeerd. Logees zijn onbekend, waardoor de veiligheid niet gegarandeerd kan worden.	Een medewerker van de Beschermd Opgang of een jeugdbeschermer licht toe waarom je niet mag logeren.

<p>6. De buitendeur gaat 's nachts op slot</p>	<p>Verdwijningen in de periode dat er minder medewerkers op de locatie aanwezig zijn, worden hierdoor tegengegaan.</p>	<p>Wennen: gesloten Wonen: gesloten Vertrek: gesloten</p>	<p>De jongeren worden niet gescheiden per fase, maar wonen samen. Dit maakt dat de buitendeur 's nachts altijd op slot gaat.</p>	<p>Een medewerker van de Beschermd Opgang of een jeugdbeschermer licht toe waarom de deur op slot gaat.</p>
<p>7. Cameratoezicht</p>	<p>Op de locatie waar je verblijft, hangen camera's zodat de medewerkers kunnen zien wat er in en rond de locatie gebeurt.</p>	<p>Wennen: toezicht Wonen: toezicht Vertrek: toezicht</p>	<p>De jongeren worden niet gescheiden per fase, maar wonen samen. Daarom is er cameratoezicht voor iedereen.</p>	<p>Niet van toepassing</p>

doc. 6

Instrumentengids Amv beschermde opvang Januari 2020

datum:

31-10-2019

Inhoud

1.	Dagelijks leven	3
1.1	Activerende vragen.....	3
1.2	De levenslijn.....	6
1.3	Het ecogram.....	7
1.4	VIP-kaart	10
1.5	Wie-voor-wat-schema	10
1.6	De weekkaart.....	11
1.7	De motivatiecirkel	13
2.	Omgaan met emoties	15
2.1	Het helpende gedachtenschema.....	15
2.2	Spanningsthermometer	17
2.3	Grenstekening.....	18
2.4	Stopspel	18
2.5	Oefeningen met gevoelens.....	18
3.	Tweegesprekken	19
3.1	Beschermjassen	19
3.2	Genogram	20
3.3	Contextuele vragen bij genogram en beschermjassen	21
3.4	Stel je voor aan de hand van je hand	21
3.5	Kwaliteitenhandspel	22
3.6	Steunvragen observatielijst.....	23
3.7	Doelkaarten.....	35
3.8	Het culturele interview	37
4.	Ontspanningsoefeningen	40
4.1	Ademhalingsoefening.....	40
4.2	Suggestieve ontspanningsoefening.....	40
4.3	Spierontspanningsoefening.....	40
4.4	Zintuigen hier en nu.....	41
4.5	Mandala's tekenen en/of kleuren.....	41

5.	Toekomst	41
5.1	Toekomstkwartet	41
5.2	Toekomstspin	41
5.3	Het toekomstgesprek	42
5.4	De kosten-batenanalyse	44
5.5	Checklist ontwikkelingstaken toekomst	45
5.6	Bevallingsplan	49
5.7	Thema's competenties tienermoeders	49
5.8	Competentielijst moeder en kind	52
6.	Intervisie en casuïstiek	53
6.1	Methodische casuïstiekbepreking	53
6.2	Reflectiecirkel van Korthagen	54
6.3	De roddelmethode	56
7.	Participatie	57
7.1	Jongerenraad/huiskamervergadering	57
7.2	Jongeren-denktank	57
7.3	Peer to peer	58
7.4	Verbeterfoto's	58
7.5	Wedstrijd	59
8.	Groepsdynamiek	60
8.1	Over de streep	60
8.2	Emotiespel	62
8.3	Probleem oplossen	62
9.	Bijlagen	63
	Bijlage 1 Symbolen Genogram	63
	Bijlage 2 Doelkaarten	64
	Bijlage 3 Toekomstkwartet	67
	Bijlage 4 Over de streep	75

1. Dagelijks leven

1.1 Activerende vragen¹

- A. Open vragen
- B. 'Wat ging er vroeger beter?' vragen
- C. Vragen naar uitzonderingen
- D. De wondervraag
- E. Vragen naar keuzemogelijkheden en het onderzoeken van verschillende opties
- F. Scorings- of cijfervragen
- G. Copingvragen of 'hoe doe je dat?'
- H. Contextuele vragen
- I. Confronterende vragen

A. Open vragen

Op een gesloten vraag kan een jongere makkelijk met 'ja' of 'nee' antwoorden. De mentor is hard aan het werk en de jongere hoeft niets te doen, terwijl deze de verantwoordelijkheid moet nemen voor verandering. Vragen die beginnen met 'wat' en 'hoe' nodigen de jongere uit meer te vertellen en na te denken.

B. 'Wat ging er vroeger beter?'- vragen

Kijk naar successen uit het verleden van de jongere, hoe klein ze ook zijn. Vraag hoe hij die successen voor elkaar heeft gekregen. Die vraag is op zich al een subtiel compliment. Mentoren gaan op zoek naar de draagkracht van de jongere door te vragen hoe hij in het verleden met vergelijkbare situaties is omgegaan. Vragen als: 'Hoe zou je dat vroeger hebben aangepakt', of 'Wat deed je toen waardoor het beter ging', brengen de jongere in contact met zijn kracht en stimuleren hem weer kleine stapjes in de goede richting te zetten. Iemand zal eerder beginnen weer wat vertrouwen in zichzelf te krijgen als hij kan terugkijken op goede dingen uit het verleden.

C. Vragen naar uitzonderingen

Uitzonderingen zijn momenten waarop het gedrag van mensen zich onderscheidt van het 'normale' – vaak als negatief ervaren – patroon. Er zijn ook momenten of specifieke situaties waarin het wel goed gaat.

Een jongere die veel ruzie heeft op de groep heeft dat niet altijd. Door op zoek te gaan naar die uitzonderingen kunnen mentor en jongere achterhalen wat er op die momenten anders ging in de interactie. Door de jongere zo precies mogelijk te laten beschrijven wat hij anders deed in die situatie, waardoor er geen ruzie ontstond, is hij in staat dat gedrag te herhalen en over te dragen op andere momenten. Het benoemen van het eigen aandeel geeft aan waar de kracht en de competenties van de jongere liggen, waarbij positieve gevoelens en/of gedachten bevestigd worden. Nieuw gedrag leidt tot andere gevoelens en gedachten.

---

¹ Van Hout en Spinder 2004, bewerkt door De Pater 2009.

D. De wondervraag

De ‘wondervraag’ is een andere mogelijkheid om de jongere te helpen zelf acties te ondernemen. De vraag naar het wonder vraagt letterlijk om het heden even te laten voor wat het is, en zich voor te stellen hoe het leven eruitziet in een geslaagde toekomst. Dat kan een energie gevend effect hebben.

De wondervraag kan als volgt luiden: Stel je voor, vannacht terwijl je slaapt is er een wonder gebeurd. Je problemen zijn opgelost. Waaraan denk je dat je de volgende ochtend zou merken dat er wat veranderd is?’ of ‘Als jij de baas zou zijn, wat zou er dan veranderen?’. Het antwoord vormt een aanknopingspunt voor verdere vragen, hoe onmogelijk het antwoord ook lijkt. De mentor blijft doorvragen tot er een passende oplossing uitkomt. Hoe gedetailleerder de verhalen zijn, hoe meer kans er is dat er concrete taken uitkomen, waarmee de volgende dag al begonnen kan worden.

De mentor helpt bij het vertalen van vage doelen naar concreet gedrag en moedigt de jongere aan.

Bijvoorbeeld de jongere die het fijn wil hebben op de groep. ‘Hoe ziet het eruit als jij het fijn hebt op de groep?’ ‘Wat zou jij dan anders doen?’ ‘Wat zou jij daar voor stap in kunnen zetten?’, ‘Hoe zou ik je daarbij kunnen helpen?’

E. Vragen naar keuzemogelijkheden en het onderzoeken van verschillende opties

Het in kaart brengen van diverse opties is een methode die de ander kan helpen inzicht te geven in de verschillende mogelijkheden en de voor- en nadelen daarvan.

De jongere krijgt de vraag voorgelegd een concrete situatie te benoemen waarover hij zelf ontevreden is. Vervolgens bedenken jongere en mentor welke mogelijkheden er zijn om veranderingen in die situatie te realiseren. De diverse mogelijkheden worden opgeschreven en onder iedere optie worden de voor- en nadelen op een rijtje gezet. Bij analfabeten of anders-gealfabetiseerden wordt gebruik gemaakt van plaatjes of tekeningen.

F.. Scorings-, cijfer- of schaalvragen

Deze vragen worden onder andere gebruikt om in te schatten hoe groot de bereidheid is aan veranderingen te werken. Ook bij deze vragen wordt de jongere geactiveerd zelf te verwoorden over welke aspecten van het leven hij niet tevreden is en waarmee hij concreet aan de slag kan gaan.

De jongere krijgt de vraag een bepaalde concrete situatie een cijfer tussen de nul en de tien te geven. Er wordt uitgelegd dat het cijfer tien het positieve uiterste van de schaal aangeeft en het cijfer nul het negatieve uiterste. Wanneer de jongere een cijfer hoger dan nul geeft, kan de mentor proberen de eigen kracht van de jongere bloot te leggen: ‘Dus je geeft een drie aan die situatie. Waar was je wel tevreden over, zodat het geen nul is geworden?’ en ‘wat heb je nodig om naar een 7 te gaan?’

Met behulp van scoringsvragen kan ook gezocht worden naar het vertrouwen dat jongeren hebben in hun eigen vermogens: ‘Geef jezelf eens een cijfer voor de hoop die je hebt dat jij dit probleem kunt oplossen?’ Wanneer de jongere scoort met een vijf, kan de vraag volgen: ‘Wat zou er in je leven moeten veranderen om van die vijf naar een zes te gaan?’ Vervolgens komen de stappen aan de orde die de jongere kan zetten om die hogere score te realiseren.

G. Copingvragen of 'hoe doe je dat?'

'Copingvragen' vormen een bruikbaar hulpmiddel om op zoek te gaan naar wat de jongere beweegt om het bijltje er niet helemaal bij neer te gooien. De mentor accepteert de manier waarop de jongere de dingen ziet en vraagt vervolgens hoe hij zich te midden van zulke zware omstandigheden toch staande kan houden. 'Ik hoor dat je het moeilijk hebt gehad, er zijn zoveel dingen anders gegaan dan je graag had gewild. Ik vraag me af hoe je de kracht gevonden hebt om toch door te gaan. Waardoor kun je elke ochtend toch weer opstaan en aan je dag beginnen?'

Doordat de jongere met enige hulp zijn copingvaardigheden ontdekt, groeit zijn zelfvertrouwen.

Een variant op de copingvraag is de jongere om advies vragen om met hem naar passende copingstrategieën op zoek te gaan. Deze is met name in te zetten wanneer de jongere een copingsvaardigheid heeft, die hem onderweg of in het land van herkomst heeft geholpen, maar niet effectief is in de opvang. Zo kan de mentor aan een jongere, die zich voor het contact afsluit, vragen: 'Kun je mij vertellen wat ik moet doen om met jou in gesprek te komen?' In plaats van de slachtofferrol wordt hem nu een adviserende rol toebedeeld. Dit geldt ook voor de vraag: 'Stel dat je een vriend hebt die een vergelijkbare situatie heeft meegemaakt. Wat zou je hem adviseren om de zaken beter te laten verlopen?' De gedragsdeskundige kan eventueel ondersteunen om in te schatten welke stappen veilig zijn om te zetten.

H. Contextuele vragen

Bij contextuele vragen probeert de mentor de situatie en de problemen van de jongere te plaatsen binnen een breder maatschappelijk en historisch verband: de vragen worden geformuleerd vanuit een systeemtheoretische context. Ze leveren vooral bij jongeren uit een 'wij-cultuur' (h)erkenning op. Bij hen zijn de familie, de groepssaamhorigheid en de groepsnormen en -waarden belangrijker dan het individu en de individuele verantwoordelijkheid. Ook de status en de positie binnen de hiërarchie van de familie, de eer van de groep en het verdedigen hiervan, spelen in een 'wij-cultuur' een veel grotere rol dan in de 'ik-cultuur', die kenmerkend is voor het Westen. Dit heeft methodische consequenties voor het activeren en aanspreken van jongeren uit een 'wij-cultuur' op hun verantwoordelijkheid. Vragen als: 'Wat vind jij hiervan?', of 'Wat wil jij zelf?', zullen hen niet in beweging brengen, omdat het voor hen met hun achtergrond geen relevante en herkenbare vragen zijn. Vragen waarin een link ligt met de eigen cultuur en tradities uit het land van herkomst leveren deze (h)erkenning wel op. 'Hoe wordt er binnen jouw cultuur en tradities tegen deze problemen aangekeken?', 'Wat zou je gedaan hebben wanneer dit probleem zich in jouw eigen land had voorgedaan?'

I. Confronterende vragen

Soms is het nodig jongeren met behulp van meer confronterende vragen in beweging te krijgen. Het is de kunst geen beschuldigende toon aan te slaan, maar met neutrale en positieve woorden de ernst van de situatie benoemen. Op die manier blijft men buiten de strijd of alles nu wel of niet goed gaat en hoeft de jongere niet nadrukkelijk toe te geven dat er problemen zijn.

Simpele en rechtstreekse vragen kunnen duidelijk maken dat er iets moet veranderen en dat je hen aanspreekt op hun verantwoordelijkheid. 'Hoe kun jij voorkomen dat je in de prostitutie belandt? Welke stappen moet je dan ondernemen?'

1.2 De levenslijn

Er zijn 2 typen levenslijnen die gebruikt kunnen worden,

a) de reconstructie levenslijn

Door een chronologielijn te trekken kan de jongere met hulp van de mentor allerlei gegevens en gebeurtenissen uit zijn geschiedenis een plaats geven. In sommige werksoorten is het zelfs vrij gangbaar om op basis van eerdere documentatie een (concept) levenslijn samen te stellen en die aan de jongere voor te leggen. In andere sectoren werkt men samen met de jongere een levenslijn uit vanwege ordeningsoverwegingen en om de jongere te stimuleren het eigen verhaal te vertellen. Aan de hand van de jaartallen worden de belangrijkste gebeurtenissen opgenomen. Soms wordt daarmee zelfs in een oogopslag de synchroniciteit van bepaalde zaken helder.

In deze vorm worden ook wel eens parallellevenslijnen getrokken: die van het ouderlijk gezin, die van het kind, die van de schoolcarrière enz.

Voorbeeld levenslijn

Levenslijn Samuel

Jaar	Maand	Leeftijd	Gebeurtenis
2001	augustus	0	Geboren
2017	September	16	Samuel komt aan in Nederland. Plaatsing op de poa van het COA
	November		Samuel krijgt een negatieve beschikking Samuel krijgt het nieuws dat zijn vader is overleden
	December		Samuel wordt herenigd met zijn broertje van 14 jaar.
2018	Februari	16	Samuel en zijn broertje verhuizen naar een kwv
	April		Samuel begint verdovende middelen te gebruiken, gaat niet meer naar school en de relatie met zijn broertje verslechterd.
	September	17	Samuel verbetert zijn gedrag en is begonnen met een kappersopleiding.

b) de perspectief levenslijn

Vertel de jongere dat je benieuwd bent hoe hij zijn toekomst ziet, hoe hij denkt dat zijn leven later zal zijn. Teken ter introductie al meteen een lijn met een beperkt aantal leeftijden, zodat je visueel duidelijk maakt dat je het wilt hebben over het leven dat nog komt. Gebruik bijvoorbeeld de huidige leeftijd, 20, 40 en 80 jaar.

Vraag de jongere hoe zijn leven er op verschillende leeftijden uit zal zien. Nadat je hebt aangegeven waar de jongere nu op de lijn zit (de huidige leeftijd), ga je naar het eind van de lijn. Vraag de jongere hoe hij denkt dat zijn leven eruit zal zien als hij (bijvoorbeeld)

80 is. Waar en hoe woont hij? Woont hij alleen of met anderen? Zijn er kinderen en kleinkinderen? Wat doet hij? Stimuleer de jongere hierover te fantaseren. Ga vervolgens stap voor stap terug naar de huidige leeftijd en leg verbanden tussen de verschillende leeftijden (als je met 80 kleinkinderen hebt, zal je op je 40ste kinderen hebben). Zo worden verre toekomstbeelden langzamerhand omgezet in wensen/plannen voor de meer nabije toekomst.

Bespreek vervolgens hoe de jongere zijn toekomstbeeld kan bereiken. Door terug te werken naar de huidige leeftijd, komt aan het eind de vraag aan bod: “Wat kun je nu doen zodat je op je 20ste ... hebt/doet/bent?”. Hieruit volgen één of meer doelen en een actieplan, waarmee verder kan worden gewerkt. Door aan de informatieverzameling (direct een actieplan) te verbinden, wordt de jongere geactiveerd om voor zijn toekomst aan de slag te gaan.

Levenslijn en terugkeer

Voor veel jongeren in de opvang is het een onvermijdelijk perspectief dat hun verblijf niet in Nederland zal zijn. De jongere voorbereiden op dit perspectief en daarbij aansluiten bij zijn eigen wensen is een belangrijke taak voor de mentor in samenwerking met de voogd. De levenslijn kan gebruikt worden om terugkeer tot een gespreksonderwerp te maken, maar ook de jongeren doelen te ontlokken die hij mogelijk heeft voor de toekomst.

Het maken van een levenslijn in het kader van terugkeer omvat de volgende stappen:

1. Introduceer de levenslijn.
2. Teken een lijn met een aantal leeftijden.
3. Vraag de jongere hoe zijn leven er op verschillende leeftijden uit zal zien.
4. Bespreek hoe de jongere zijn toekomstbeeld kan bereiken.
5. Teken een tweede lijn.
6. Vraag de jongere hoe zijn leven er op verschillende leeftijden uit zal zien als hij teruggaat naar zijn land.
7. Bespreek hoe de jongere zijn toekomstbeeld kan bereiken, de verschillen en overeenkomsten en stel prioriteiten.

1.3 Het ecogram

Het ecogram is een hulpmiddel om het sociale netwerk van de jongere in beeld te brengen. De mentor en jongere krijgen zicht op hulp- en steunbronnen van de jongere, afgezet tegen de risico's van overvraging van het systeem en eventueel de kans op sociaal isolement.

Meestal start de mentor met het werken aan een ecogram met de vraag: wie zijn er in jouw leven allemaal belangrijk? In het schema is de jongere het uitgangspunt: de centrale cirkel. De mentor kan daar zelf vorm aan geven door op een leeg vel een cirkel te tekenen (hoeft niet zo groot als in het voorbeeld).

In overleg met de jongere zoekt de mentor vervolgens naar mensen die op het ecogram moeten komen. De jongere tekent /schrijft deze mensen ‘om zich heen’. Sommigen laten de jongere deze mensen meteen op een bepaalde afstand te zetten naar gelang de relatie, maar dit is niet aan te raden. Het maakt het proces minder dynamisch en het is lastig interpreteerbaar. De lijnen die later worden gezet zijn daar meer helder in.

Na de verzameling van belangrijke personen voor de jongere, vraagt de mentor de jongere om lijnen te trekken, telkens tussen de centrale figuur en een van de anderen. De lijnen geven de relatie aan tussen de jongere en de ander. Zo kan er een spanningslijn zijn, een positieve lijn en een neutrale lijn. De mentor kan ook de jongere zelf kleuren laten bepalen voor deze lijnen.

Het kan gebeuren dat de vraag ‘wie zijn er belangrijk voor je?’ beperkend werkt. De mentor kan concretiserende vragen stellen zoals:

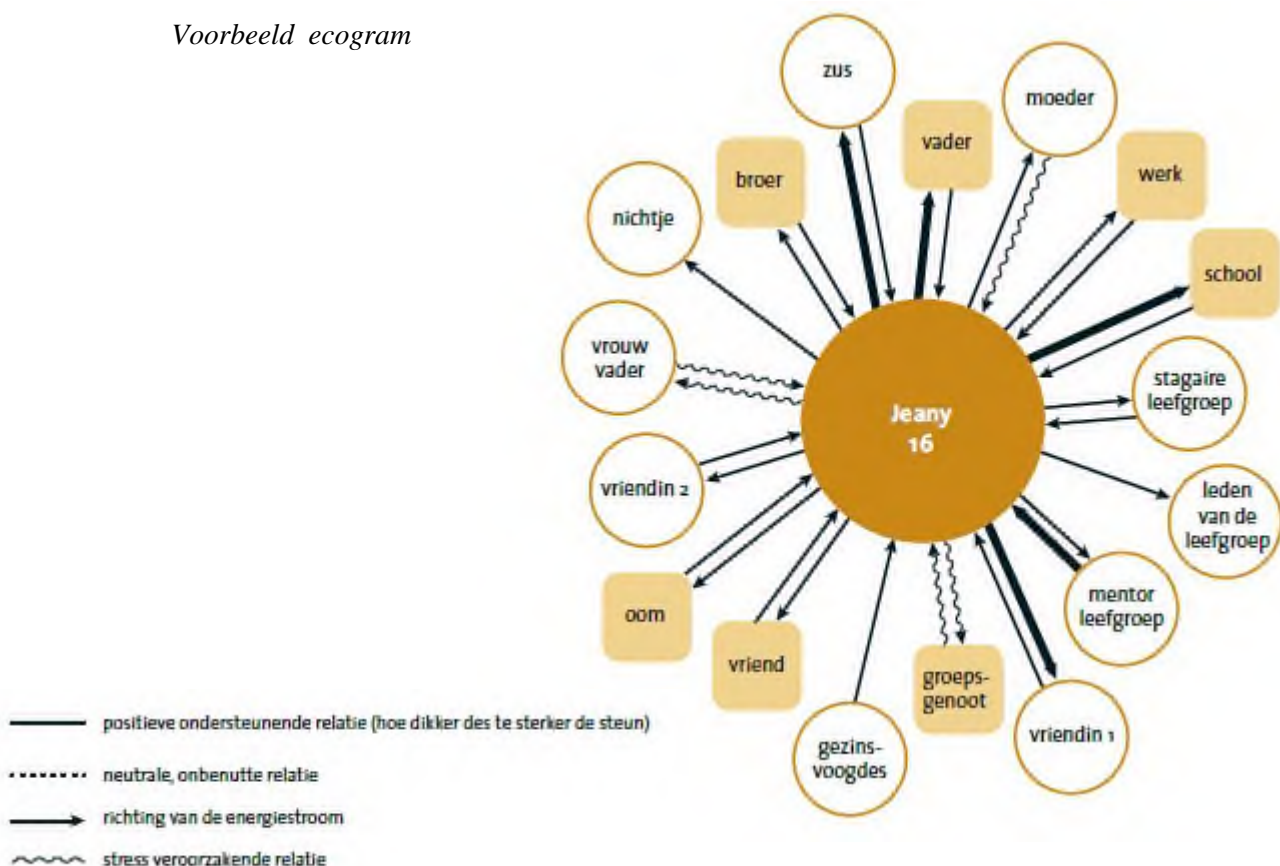
- Als je hulp nodig hebt bij het koken, wie vraag je dan?
- Als je samen met iemand zou kunnen gaan sporten, wie zou dat dan zijn?
- Met wie zou je een middag kunnen gaan winkelen? Enz.

De jongere bepaalt wie er in het ecogram komen te staan. De mentor onthoudt zich ervan de jongere te overtuigen er bepaalde mensen op te zetten. Ook overleden personen en huisdieren kunnen op een ecogram een plek krijgen.

De mentor heeft het zo veel mogelijk over concrete personen: namen zijn belangrijk. Hoe abstracter het blijft (bv vrienden, school, voetbal) hoe meer het een verhaal aan de buitenkant blijft.

Technisch: dikwijls is de eerste aanzet voor een ecogram rommelig, te krap van opzet. In dat geval kan het handig zijn, dat de mentor aanbiedt een gefatsoeneerde versie te maken, die de jongere dan de volgende keer kan goedkeuren en aanvullen. De jongere kan natuurlijk zelf ook een mooie versie maken. Dat werkt tevens activerend.

Voorbeeld ecogram

Netwerkanalyse bij ecogram

Het vervolg op het ecogram is de netwerkanalyse:

1. Bij wie kan de jongere voldoende steun halen?
  - a. emotionele steun (vertrouwen, troost, waardering)
  - b. alledaagse sociaal emotionele steun (sympathie, samen iets doen)
  - c. instrumentele steun (praktisch, even op terugvallen)
  - d. informatieve steun (informatie en advies, meedenken)
  - e. evaluatieve steun (feedback op functioneren van de jongere)zie ook de 5 ondersteuningsrollen van Gilligan.

2. Is er voldoende variatie in het netwerk?

In welke mate zijn de verschillende categorieën aanwezig?
Welke is wat betreft omvang te weinig ontwikkeld, welke eventueel teveel?

  - a. familie
  - b. groepsleden
  - c. vrienden, bekenden, collega's
  - e. hulp- en dienstverleners

- 3 Duurzaamheid van de relaties.

- 4 Dichtheid van het netwerk: te dicht leidt tot overvragen (valt meestal samen met beperkt netwerk)

Uit onderzoek van Robbie Gilligan bleek dat jongeren met een 'ernstig' jeugdzorg-verleden in die gevallen redelijk 'op de pootjes terecht kwamen' waarin sprake was van beschikbaarheid van VIP's: volwassenen die op vrijwillige basis een paar 'rollen' voor hun rekening namen in cruciale periodes:

Caregiver zorgbieder

Social worker coördinator regelzaken

Advocate pleitbezorger

Counselor meedenker, rustpunt

Mentor bemoediger, stimulator

1.4 VIP-kaart²

De mentor vult samen met de jongere De Very Important Persons-kaart in als vervolg op het netwerkschema. De VIP-kaart heeft tot doel de belangrijkste personen uit het netwerk en de inhoud van het contact met deze personen in kaart te brengen.

Persoon waar het om gaat	Leeftijd	Hoe lang kennen jullie elkaar 1 minder dan een maand 2 een maand tot een jaar 3 meer dan 1 jaar	Hoe vaak zien jullie elkaar 1 nooit 2 een enkele keer per jaar 3 elke maand 4 wekelijks/dagelijks	Kun je terecht voor concrete hulp 1 bijna nooit 2 soms 3 bijna altijd	Kun je terecht als je het moeilijk hebt 1 bijna nooit 2 soms 3 bijna altijd	Wie neemt meestal het initiatief tot contact 1 de ander 2 ik 3 beiden even vaak	Hoe belangrijk is deze persoon + heel erg ± gaat wel - Niet	Wat zou je graag anders willen? Nu en straks
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								

1.5 Wie-voor-wat-schema³

De mentor heeft nu zicht op het netwerk van de jongere en de belangrijkste personen daarin. Belangrijk is om na te gaan welke ondersteuning een jongere nu en in de toekomst nodig heeft. Met het Wie-voor-wat-schema gaat de mentor samen met de jongere per ontwikkelingstaak, zoals wonen, voor jezelf zorgen, naar school gaan en vrije tijd, na welke steun de jongere nu heeft en welke steun hij straks nodig heeft. De mentor bedenkt met de jongere een plan om ervoor te zorgen dat de benodigde steun geregeld is.

Bij het maken van een plan, pakt de mentor het netwerkschema er weer bij. De jongere en de mentor gaan na wie op welke momenten iets voor de jongere kan betekenen en hoe hij dit aan diegene kan vragen. Een andere mogelijkheid is dat de mentor en jongere tot de conclusie komen dat de jongere zijn netwerk moet uitbreiden en dat hij bijvoorbeeld bedenkt waar hij nieuwe mensen kan ontmoeten.

Het analyseren van het netwerk hoeft niet altijd betrekking te hebben op iedereen die een jongere kent (het gehele netwerk). De mentor en de jongere kunnen er ook voor kiezen slechts een deel van het netwerk in kaart te brengen, bijvoorbeeld het contact met leeftijdgenoten of de contacten binnen school. Het kan zijn dat de mentor van een jongere al weet dat hij naast de mensen uit de poa, de kwv en de school geen contacten heeft. Dan kan hij volstaan om zich tot deelgebieden te beperken

² Uit: Amv in ontwikkeling – PI Research Duivendracht.

³ Uit: Amv in ontwikkeling – PI Research Duivendracht.

Ook kunnen mentor en jongere een gedeelte van het netwerk in het land van herkomst in kaart brengen. Dat kan een goede insteek zijn om meer zicht te krijgen op vaardigheden die een jongere in het land van herkomst had met betrekking tot bijvoorbeeld contact leggen en onderhouden, uitgaan en omgaan met jongens/meisjes.

Voorbeeld wie-voor-wat-schema

... je ziek voelt	... wilt praten over je toekomst	... een moeilijke keuze moet maken
... schulden hebt gemaakt en je wil er vanaf	... vragen hebt over seks	... boos bent op de mentoren

Naar wie ga je toe als je ...

... je verveelt en iets leuks wilt gaan doen	... je rot voelt	... hulp nodig hebt bij je huiswerk
... niet weet hoe je een ruzie moet oplossen	... band lek is en je het niet zelf wil plakken	... heel goed nieuws hebt

1.6 De weekkaart

Een weekkaart is een chronologische schets van het dagelijks leven van de jongere, waarbij 'de klok' als het ware is ingebouwd. De jongere noemt een aantal feitelijke gegevens, maar geeft ook zijn persoonlijke beleving van de situatie weer.

1. Introduceer de weekkaart bij de jongere.

Voorbeeld: "Youssef, ik weet nog niet zo veel van je en ik wil je graag beter leren kennen. Het liefst zou ik een soort film van je willen maken met de titel 'Een dag uit het leven van Youssef.' Dat gaat een beetje moeilijk, want dan moet ik de hele dag achter je aanlopen. Wat wel een mogelijkheid is, is het maken van een soort filmscript. We beschrijven van uur tot uur jouw dag op papier. Om daar later eventueel een film van te kunnen maken, moet dat heel precies. Ik zou jouw leven als het ware voor me moeten kunnen zien. Daarom zal ik veel vragen stellen. Dit filmscript noemen wij een weekkaart. Mijn voorstel is dat we nu samen een weekkaart maken."

2. Ga aan de slag

Neem één of meer grote vellen papier, die je op een muur of op een bord kunt hangen en maak met behulp van viltstiften een dagschema. Vul dit schema samen met de jongere zo concreet, specifiek en beeldend mogelijk in. Dit geeft veel informatie. Bovendien toon je op deze wijze je belangstelling en interesse en ontstaat er een sfeer van samenwerken. Wanneer een jongere bijvoorbeeld vertelt: "Elke maandagavond om acht

uur wil ik tv kijken”, neem daar dan geen genoegen mee, maar vraag door: “Naar welk programma kijk je, waarom vind je dat interessant, wat vind je nog meer leuk om te zien?”

Als mentor houd je zoveel mogelijk (oog)contact met de jongere om zijn aandacht en concentratie in de gaten te houden. Het is daarbij van belang te letten op je positie als mentor ten opzichte van het papier waar je op schrijft en de jongere. Kies je positie zo dat je tijdens het schrijven (oog)contact met de jongere houdt.

Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag

Alternatieven voor de weekkaart

Voor jongeren voor wie het gebruik van de weekkaart niet geschikt is, kunnen de volgende alternatieven gebruikt worden om informatie te verzamelen:

De weekkaart zonder ‘klok’

Als blijkt dat de jongere moeite heeft met ‘de klok’ die in de weekkaart zit ingebouwd, bijvoorbeeld omdat zijn tijdsbesef onvoldoende is, kan de dag verdeeld worden in 3 dagdelen: ochtend, middag en avond.

De mentor legt bij het beschrijven van de dag uit, dat er gekeken wordt naar de bezigheden in de ochtend, middag en avond. De mentor kan voor het maken van een dagindeling ook gebruik maken van een andere structuur die de dag voor de betreffende jongere vorm geeft, bijvoorbeeld een lesrooster.

Een derde mogelijkheid is om van tevoren op de flappen papier een dagindeling te maken met daarop een aantal gemarkeerde tijdstippen (opstaan, avondeten, naar bed gaan) en deze als leidraad voor de weekkaart te gebruiken.

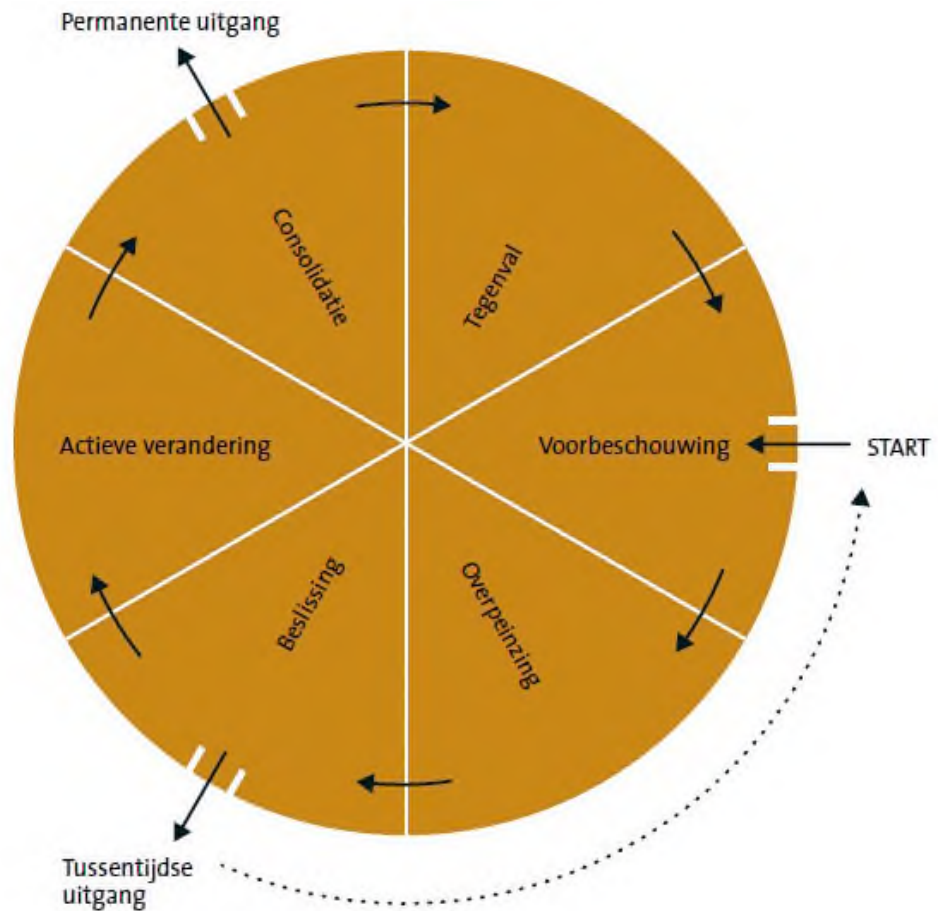
Visuele middelen

Jongeren die niet kunnen lezen, hebben baat bij het gebruik van visuele middelen. De jongere een tekening laten maken is hier een voorbeeld van. De mentor laat de jongere tekeningen maken die betrekking hebben op zijn dagindeling. Hij tekent bijvoorbeeld een voetbal wanneer hij vertelt dit na school te doen.

Een andere mogelijkheid is het gebruiken van bestaande afbeeldingen (bijvoorbeeld uit tijdschriften) of pictogrammen die betrekking hebben op de verschillende activiteiten die hij onderneemt.

1.7 De motivatiecirkel⁴

Deze cirkel deelt het motivatieproces op in 6 fasen.

Fase 1: Voorbeschouwing

Er is geen probleembesef en geen veranderingswens bij de jongere. De belangrijkste opdracht voor de mentor bestaat in deze fase uit het opbouwen van een (vertrouwens)relatie, bewustwording, bespreekbaarheid creëren en het gevoel van zelfwaarde verhogen. Het is ook belangrijk om de jongere als totale mens te zien, in zijn of haar context.

Fase 2: Overpeinzing

Het probleem is gezien, het bewustzijn rond dit thema is verhoogd. Emotionele reacties, eventueel weerstand kunnen het gevolg zijn. Er is ook nieuwsgierigheid naar alternatieven. In deze fase kan de mentor werken met observaties en testen, het is bij voorkeur de fase van screening en oriëntatie... van het zoeken naar mogelijkheden en alternatieven.

Fase 3: Beslissing

---

⁴ Prochaska en Diclemente 1982

In deze fase worden mogelijke oplossingen geanalyseerd en worden voor- en nadelen afgewogen. De jongere maakt een keuze, committeert zich hieraan, wetende dat er inspanningen geleverd moeten worden en is bereid dat ook te doen.

Fase 4: Actieve verandering

Het aanleren van nieuw gedrag en nieuwe competenties, het leren beheersen of counteren van oude gedragspatronen. De jongere start in een actief traject. Ook in deze fase blijft motiverend werken belangrijk.

Fase 5: Consolidatie

Geleerde gedragspatronen moeten onderhouden worden en oude gedragspatronen mogen niet opnieuw doorbreken. Volgen en blijvend motiveren is in deze fase nog nodig.

Fase 6: Terugval

Dit is normaal in het proces en kan verschillende vormen en proporties aannemen. Het is geen mislukking maar geeft feedback. De cirkel zal sneller te doorlopen zijn bij de volgende poging.

2. Omgaan met emoties

2.1 Het helpende gedachtenschema

Het helpende gedachtenschema helpt de jongere om zijn gedachten en gevoelens over een situatie te ordenen. Door de gedachten, gevoelens en de situatie als het ware uit elkaar te halen, krijgt hij een duidelijk overzicht wat er allemaal met hem gebeurt tijdens een moeilijke situatie. Vervolgens kan hij met hulp van de mentor kijken welke gedachten hem niet en welke wel helpen in de situatie.

Het helpende gedachtenschema

- A. Je begint met het beschrijven van de moeilijke situatie. Probeer te beschrijven waar en wanneer de situatie precies plaatsvond en wat er precies gebeurde
- B. Daarna ga je de gedachten die je had tijdens de situatie beschrijven. Dit kan moeilijk zijn, omdat allerlei gedachten door je hoofd schieten tijdens zo'n situatie. Denk aan de situatie terug en probeer de voor jou belangrijkste gedachten op papier te zetten.
- C. Nu beschrijf je wat je voelde tijdens en na de situatie. Met gevoelens worden hier zowel emoties (bijvoorbeeld boos, angstig, onzeker, schuldig, agressief) als lichamelijke reacties (bijvoorbeeld trillende handen, kriebel in je buik, hartkloppingen) bedoelt. Vervolgens ga je beschrijven hoe je je gedraagt tijdens de situatie (bijvoorbeeld in het begin normaal, later onrustig en agressief)
- D. Wat was het resultaat? Heb je datgene bereikt wat je wilde bereiken?
- E. Beschrijf wat je zou willen doen in die situatie? Welke actie had je willen ondernemen?
- F. Uitdagen van de gedachten onder B. Hier kijk je of je gedachten kloppen bij de situatie. Tevens toets je of de gedachten helpend zijn. Dus: is de gedachte waar en helpt deze gedachte je om te bereiken wat je wilt bereiken? Maak vervolgens een nieuw gedachtenlijstje. Dus: wat kan ik beter denken in plaats van wat ik dacht?
- G. Beschrijf de gevolgen van de nieuwe gedachten.

Helpende gedachtenschema

A. Wat is er gebeurd? (alsof je door een camera naar de situatie kijkt)

B. Wat zijn je gedachten over A.? (Geef iedere gedachte een nummer)

1.

2.

3.

C1. Omschrijf je gevoelens.

C2. Wat deed je?

D1. Wat was het resultaat van je gedrag?

D2. Is dat wat je wilde bereiken?

E. Wat zou je willen doen?

F. Welke gedachten kunnen helpen E te bereiken? Maak nu hieronder nieuwe gedachten
(1. Is de gedachte waar? En 2. helpt deze gedachte je om te bereiken wat je wilt bereiken?)

*

*

*

G1. Welk gevoel zouden deze gedachten je kunnen opleveren?

G2. Wat betekenen bovenstaande gedachten en gevoelens voor je gedrag?

2.2 Spanningsthermometer⁵

Dit instrument is in de eerste plaats een hulpmiddel tot zelfobservatie en is ontwikkeld voor agressie, ergernis en spanning.

De eerste stap is het verzamelen van situaties waar sprake is van agressie, spanning of ergernis. Daarna iken de mentor en de jongere de thermometer. Zij maken een schaalverdeling door de gradaties en de bewoordingen die de jongere zelf hanteert aan te brengen op de thermometer. Daarna classificeren mentor en jongere de verzamelde situaties naar de mate van oploop en dat duiden zij aan op de thermometer. De hamvraag is daarbij: wanneer is het nog net beheersbaar en wanneer niet meer.

Daarmee komen we bij het tweede doel: een hulpmiddel om beter grip op het eigen gedrag te krijgen. Waaraan merkt de jongere bijvoorbeeld dat de spanning naar hoogte 5 oploopt? De mentor geeft vervolgens de opdracht om de komende tijd te kijken of de jongere de situaties die zich vanaf dan voordoen, kan scoren op de thermometer.

De tweede fase bestaat uit het ontwikkelen van een EHBO-kaart: welke helpende gedachten en gedragingen kan de jongere gebruiken om beneden de kritische grens (hoogte 5) te blijven. De kunst is dat de jongere deze EHBO-maatregelen zoveel mogelijk zelf bedenkt. Dat kan bijvoorbeeld met behulp van uitzonderingsvragen zoals: hoe lukte het je om die keer toch niet in schelden uit te barsten?

De gevonden maatregelen worden vervolgens op de EHBO-kaart opgenomen. De jongere krijgt de kaart uitgereikt met de opdracht daar drie maal daags even op te kijken.

Voorbeeld spanningsthermometer

10 Explosief of juist volledig dichtklappen
9
8 Bloednerveus
7
6 Iets te heftig
5 Behoorlijk gespannen
4 Gezonde spanning (bijvoorbeeld zoals vlak voor een wedstrijd)
3
2 Beetje zenuwachtig
1
0 Volkomen ontspannen

⁵ Spanjaard en Van Vugt 2005, pag. 159.

EHBO-kaart

Eerste hulp bij te heftige spanning (dingen die ik kan doen als ik op 5 zit.)

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

2.3 Grenstekening

Dit is een assertiviteitsoefening om de jongere te leren zijn grens aan te geven als iemand daar overheen komt.

De mentor tekent op een vel papier in het midden een verticale streep. Hij legt uit dat de jongere en de mentor samen een tekening gaan maken, waarbij de jongere op de ene kant mag tekenen en de mentor op de andere kant. Terwijl ze aan het tekenen zijn, gaat de mentor af en toe over de lijn heen en tekent op het gebied van de jongere. Dat doet hij steeds meer tot de jongere daar iets van zegt en zijn grens aangeeft. De mentor kan vervolgens vragen stellen, zoals waarom de jongere er wat van zegt, dat de mentor bijvoorbeeld al vaker over de grens heen is gegaan, waarom heeft de jongere niet eerder iets aangegeven et cetera.

2.4 Stopspel

Dit spel kan in de vorm van een kringspel of met z'n tweeën.

De mentor loopt om de beurt naar een jongere en komt dichtbij. De jongere moet 'stop' zeggen als de mentor voor haar te dichtbij komt. Dit kan de mentor op allerlei manieren doen: stil en rustig, pratend, hard pratend, non verbaal wat agressiever, et cetera. Het beste is om dit langzaam op te bouwen en hierbij te helpen. Overvallen en te plotselinge acties kunnen voor deze jongeren een heel negatief effect hebben. Van te voren zegt de mentor tegen de jongeren dat ze hun grens moeten aangeven. Ook zegt de mentor dat, als ze niet meer mee willen doen omdat het voor hen te veel wordt, ze uit de cirkel moeten stappen en dus ook daar duidelijk hun grens aan moeten geven.

Ook dit is een weerbaarheidsoefening, waarbij de jongere leert haar grens tijdig aan te geven.

2.5 Oefeningen met gevoelens

Doos met gevoelens

De mentor laat de jongeren een aantal leuke kaarten maken met op elke kaart een gevoel uitgebeeld (of de mentor maakt ze zelf) en stopt ze in een doos. Om de beurt pakt een jongere een kaart uit de doos en beeldt het gevoel uit. Vervolgens raden de anderen welk

gevoel het is. Het doel is dat jongeren emoties leren herkennen bij anderen en dat dit er verschillend uit kan zien.

Kickerspel

De jongeren lopen vrij in de ruimte, waar zeven vellen zijn neergelegd met boos, bang, blij, verdrietig, trots, onmacht en een blanco vel. De mentor noemt een aantal situaties op en de jongeren moeten springen naar het vel wat het meest van toepassing is op hun gevoel bij hetgeen wat de mentor heeft opgenoemd. De mentor vraagt aan de jongeren waarom ze naar dat vel zijn gesprongen.

Tijdens dit spel worden de vragen luchtig gehouden. Het gaat erom dat jongeren gevoelens leren herkennen en benoemen. Denk aan vragen zoals, wakker gemaakt worden door een mentor, liedjes van thuis horen, huisregels naleven en naar de IND gaan.

3. Tweegesprekken

3.1 Beschermjassen

Beschermjassen als metafoer is een concept waarmee de bedenker 'de interventies die verlies van 'enveloppent' (omhulling) van het familiesysteem tijdens en na migratie compenseren en dragelijker maken'⁶ bedoelt.

Beschermjassen zijn ankers uit het verleden en uit het heden, zoals: familie, of personen die daaraan doen denken, vrienden van vroeger of nieuwe vrienden met oog voor het verleden, bekende gewoonten, eten, geuren, muziek, beelden et cetera. Kortom alles wat oud en vertrouwd was toen het nog veilig was. Voor de jongeren in de opvang is dit verleden vaak verstoord door de achtergronden van hun vertrek. Desondanks koesteren ook zij hun herinneringen. 'Er is altijd een verlangen naar verwevenheid met de cultuur van herkomst.'

'Beschermjassen' als werkwoord betekent dat je mensen in een moeilijke levensfase overgang inbedt in de groep of de cultuur. Tjin A Djie stelt dat het 'herinbedden' in een steunsysteem van centraal belang is om een nieuwe levensfase in te kunnen gaan.

'Beschermjassen stellen mensen in staat zich te 'hernemen', dat wil zeggen zich te herwortelen in hun oorspronkelijke cultuur en sterker de fase van re-integratie aan te gaan.'⁷ Het 'herinbedden' in familie en sociale verbanden heeft een stabiliserend effect. Religieuze symbolen, de taal, de manier waarop mannen en vrouwen met elkaar omgaan, de manier van bewegen, geuren, muziek, feesten, allerlei zintuiglijke waarnemingen, kunnen deze ervaringen oproepen. Door aansluiting bij en herkenning van de context uit het verleden kunnen gevoelens van vervreemding en verwarring worden verminderd en kan er contact gezocht worden met de onbekende buitenwereld.

---

⁶ Spinder, Van Hout en Hesser 2010.

⁷ Tjin A Djie, Zwaan 2007. pag. 45 .

Zo stelt Halleh Ghorashi⁸ dat Iraanse vrouwen in Nederland veel moeite hebben met het aangaan van een emotionele binding met Nederland. Terwijl Iraanse vrouwen in Amerika daar wel in zijn geslaagd. Zij verklaart dit onder andere uit het gegeven dat Iraniërs in Amerika jaarlijks het herfstfestival Mehregan vieren, een feest uit de oude geschiedenis van Perzië. Enerzijds geeft dit feest de Iraniërs een gevoel van thuis, het sluit aan bij de eigen oude tradities, anderzijds zorgt het voor aansluiting bij Amerika omdat het vergelijkbaar is met een Amerikaans traditioneel feest Thanksgiving, dat in dezelfde periode wordt gevierd.

De mentor kan met de jongere op zoek gaan naar belangrijke ankers uit het verleden die hem kunnen helpen om in de huidige situatie vertrouwen en veiligheid te ervaren.

In het boek van Tjin A Djie en De Zwaan wordt het genogram en een bijbehorend lijstje met vragen genoemd als instrument om het begrip ‘beschermjas’ praktisch handen en voeten te geven.

3.2 Genogram

Het genogram is een hulpmiddel om de familieverhoudingen in kaart te brengen. Het gaat in feite om een stamboom waarin de verwantschap met allerlei familieleden is geordend.

Zoals bij veel instrumenten verdient het de aanbeveling dat de mentor een beginnetje maakt, in samenspraak met de jongere, om vervolgens, na bijvoorbeeld een schets van het (ouderlijk) gezin, de pen aan de jongere te geven.

De ervaring leert dat indien de jongere zijn genogram ‘mag’ tekenen er een authentiek verhaal boven kan komen. De jongere moet daarvoor dit verhaal vrijelijk kunnen vertellen zonder sturing van de mentor. Hooguit geeft de mentor af en toe een voorzet om door te gaan. Verder geeft hij uiteraard een (korte/ingetogen) reactie indien daarvoor aanleiding is.

Bij het maken van een genogram komen soms pijnlijke familiethema's naar boven. Belangrijk is dat pijn er ‘moet mogen zijn’ en dat het vaak voldoende is dat het tijdens de genogramsessie is genoemd. De mentor kan daar op een later tijdstip op terugkomen.

Technisch: er zijn allerlei symbolen in omloop om een genogram vorm te geven. De mentor legt niet teveel nadruk op de technisch correcte uitvoering. Als het een heel rommelig geheel wordt kunnen de mentor of de jongere daar een mooie versie van maken.

Voordat een mentor met de jongere een genogram gaat maken, verdient het aanbeveling dat hij zelf eerst een genogram van zijn eigen familie heeft gemaakt om zo te ervaren hoe dat is en om te oefenen met de techniek en symbolen.

Zie bijlage 1 voor de symbolen behorende bij een genogram.

---

⁸ Tjin A Djie, Zwaan 2010, pag. 62.

3.3 Contextuele vragen bij genogram en beschermjassen

Als het genogram van de jongere getekend is, interviewt de mentor de jongere over het verhaal achter de tekening. In plaats van op het ik-gerichte vragen te stellen, zoals “hoe voel je je” en “wat zou je zelf willen”, nodigt het genogram uit om context gerelateerde vragen te stellen, vragen over het systeem dus. Daarbij is het belangrijk dat de mentor niet de boventoon voert, maar luisterend langs de zijlijn staat. Hij laat de jongere weten dat hij, samen met hem, op zoek wilt gaan naar de krachtbronnen/beschermjassen in zijn systeem. De volgende vragen zijn van belang:

- Wie zijn gemigreerd? (in beeld brengen in genogram)
- Hoe zijn jullie manieren, tradities, waarden, normen?
- Zijn in jullie familie mannen of vrouwen de baas?
- Wie zijn de gezagsdragers, wie nemen belangrijke beslissingen? (in beeld brengen in genogram)
- Op welke wijze komen deze beslissingen tot stand, hoe gaat dat?
- Welk effect heeft de migratie gehad op de besluitvorming?
- (Op welke wijze) is er nog contact met de gezagsdragers?
- Wie zijn steunfiguren, wie helpen je of hielpen je voor de migratie als je het moeilijk hebt? (in beeld brengen in genogram)
- Wat zijn de voor- en nadelen van de cultuur van herkomst? Wat wil je vasthouden en welke wil je opgeven?
- Wat zijn de voor- en nadelen van leven in Nederland? Waar botst het? Wat gaat juist goed?
- Hoe zou het probleem in het land van herkomst opgelost worden?

Als er gezagsdragers in beeld zijn is het belangrijk ze te betrekken bij het zoeken naar oplossingen. Vaak is het zo dat de gezagsdragers in de familie niet in Nederland zijn. Dan is het goed om de jongere te adviseren ze telefonisch of per e-mail te raadplegen. Ook kan de mentor de jongere vragen zich te verplaatsen in de gezagsdragers. Als de betreffende gezagsdrager overleden is, is dit eveneens een mogelijkheid. Als oma gezagsdrager is vraagt de mentor de pupil bijvoorbeeld: “Wat zou oma je adviseren om nu te doen? Wat zou oma aan de hulpverleners adviseren? Wie zouden oma helpen om dit besluit te nemen of uit te voeren?”

Dergelijke vragen zijn natuurlijk ook van belang als er geen genogram gemaakt is.

3.4 Stel je voor aan de hand van je hand⁹

Met dit instrument kun je iemand zijn krachten helder krijgen en een beeld vormen van het zelfinzicht van de jongere en wat hij moeilijk vindt.

De mentor vraagt aan de jongere om zich voor te stellen 'aan de hand van zijn hand'.

Koppel heel duidelijk aan iedere vinger één vraag:

- duim: waar ben je goed in?
- wijsvinger: waar ga je naar toe?
- middelvinger: waar heb je een hekel aan?
- ringvinger: waar ben je trouw aan?
- pink: waarin ben je klein?

---

⁹ Uit: Morgen doe ik het nog beter - Peta Twijnstra 2018

De jongere beantwoordt vinger voor vinger de vragen. De mentor beantwoordt daarna dezelfde vragen. Als je het luchtiger wilt houden, kun je de wijsvinger- en pinkvragen wijzigen in:

- wijsvinger: waar spreek je anderen op aan?
- pink: waarin kun je groeien?

3.5 Kwaliteitenhandspel

De mentor laat de jongeren hun hand natekenen en mooi beschilderen of kleuren. In elke vinger schrijft de jongere vervolgens een van haar kwaliteiten. De mentor kan de jongere dit vervolgens ook van elkaar laten doen. Deze hand(en) hangt ze boven haar bed.

3.6 Steunvragen observatielijst¹⁰

Competenties

Steunvragen amv

Zelfverzorging

<ul style="list-style-type: none"> • Maaltijd Koken • Gezond eten 	<ul style="list-style-type: none"> • Kun je koken? Zo nee, wil je het leren? • Zo ja, waar heb je dit geleerd, in je thuisland of elders? • Wil je hierin nog iets bijleren, b.v. gerechten van hier of elders in Europa? • Kun je een eenvoudige maaltijd bereiden? • Kook je eigen gerechten uit je thuisland of anders? • Geef eens een voorbeeld van hoe je een gerecht maakt. • Zo nee, wat eet je zoal, en wie helpt je, unitgenoten e.d.? • Ken je het verschil tussen ontbijt, lunch en diner? En hoe is dat in je eigen land? • Vind je koken leuk? Zo ja, waarom, zo nee waarom niet? • Ken je het gebruik van het gasfornuis, magnetron, oven en weet je hoe je deze schoon moet maken? Hoe werkte dit in je thuisland? • Weet je waar een afzuigkap voor dient, hoe deze werkt en waarom en hoe je deze schoon moet maken? • Waar bewaar je je voedingsproducten en hoe doe je dat, afgedekt/ingepakt? • Weet je welk voedsel je in de koelkast of het vriesvak moet bewaren? Hoe maak je deze schoon? • Weet je wat gezonde voeding is? Wat is in je thuisland gezonde voeding? • Kun je zorgdragen voor een hygiënische omgeving tijdens en na het koken? Wat betekent een hygiënische omgeving voor jou? • Hoe doe je dit? Was je je handen voor en/of tijdens het koken b.v.? • Hoe vaak en hoe laat eet je per dag en wat? Hoe was dat in je thuisland? • Weet je wat je lichaam nodig heeft aan voeding? • Kijk je naar houdbaarheidsdatums, ingrediënten. enz.?
<p>Persoonlijke hygiëne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vindt je dat je jezelf goed kunt verzorgen? Zo nee, waarom niet? • Hoe vaak douche je? • Hoe vaak en wanneer poets je je tanden? • Heb je genoeg spullen voor je verzorging? • Wat voor producten gebruik je? • Waar koop je het? • Hoe vaak wissel je je kleding en beddengoed? Hoe vaak was je je kleding? • Zie: ‘adequaat kleden’.

¹⁰ PI Research Duivendrecht

<p>Adequaat kleden</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Heb je genoeg kleding? Waar kun je extra kleding kopen? • Ken je de verschillende weersomstandigheden en hoe je hierbij te kleden? • Houd je rekening met je kledingkeuze wanneer je ergens naartoe gaat? • Kun je je eigen kleding repareren als deze kapot is? • Weet je hoe de wasmachine en –droger te gebruiken? • Ken je het verschil tussen witte/bonte was? • Weet je waar de pictogrammen op een label in je kleding voor staan? • Ben je gesteld op moderne nieuwe kleding, zo ja welke? Spaar je extra voor nieuwe kleding, schoenen? • Koop je wel eens kleding van handelaren hier op het centrum of elders? Hoe werkte dit in je thuisland kwamen daar ook geregeld handelaren voor verkoop van goederen langs de deur?
<p>Dag- en nachtritme</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Slaap je goed? In slaap vallen en doorslapen? • Hoeveel uren slaap heb jij nodig om je fit te voelen? • Heb je een goed dag- nachtritme, leg eens uit? Is het hier anders dan in je thuisland? • Hoe laat ga je naar bed en hoe laat sta je op? • Bij een verstoord dag-nacht ritme: waardoor denk je dat dit komt, nachtmerries, unitgenoten, enz.? • Hoe probeer je hierin verandering te brengen? • Slaap je vaak overdag, ben je vaak moe ?
<p>Boodschappen doen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Waar doe je boodschappen en hoe? Met de fiets of anders, met een speciale tas enz.? • Weet je de verschillende winkels te vinden zoals, supermarkt, fietsenmaker, drogisterij, 2^e hands winkel etc.? • Ga je alleen boodschappen doen of met anderen? • Ken je goedkope winkels en de tweedehands winkel? • Ken je de producten in de winkel of moet je vaak hulp vragen? • Koop je bewust in, verschil tussen diverse producten? • Ben je al in andere steden geweest? • Wil je producten uit je eigen land kopen, weet je ook waar? • Ken je de gedragsregels in een supermarkt? Zijn die anders dan in je land van herkomst? • Koop je wel eens voeding van ‘handelaren’ hier op het centrum of elders? Is dit legaal of illegaal wat denk je? Hoe werkte dat in je thuisland?

Adequaat omgaan met ziekte

- Wat versta jij onder ziek zijn? Hoe denken we in Nederland over ziek zijn?
- Voel je je gezond, heb je gezondheidsproblemen nu of ooit gehad?
- Wat zou je doen als je ziek werd? Wat deed je als je ziek werd in je thuisland?
- Wie hielp je? Wat zei de dokter, directe omgeving als je hoofdpijn had?
- Weet je waar en waarom je moet melden dat je ziek bent b.v. amv-team, school of beveiliging?
- Wat zou je doen in een noodsituatie? Waarvoor dient 112?
- Denk je dat ziek zijn anders is voor jongens dan b.v. meisjes?
- Neem je preventieve maatregelen ter voorkoming van ziekte? Koop je zelf paracetamol, pleisters e.d.? Zo nee, weet je waar en waarom je deze kunt kopen en wat de kosten hiervan zijn?
- Hoe zou je evt. preventieve maatregelen kunnen nemen?
- Weet je hoe het medisch systeem in Nederland werkt, wachttijden afspraken e.d.?
- Evt. extra uitleg geven over GZA, apotheek, huisarts, tandheelkunde, doorverwijzing door een huisarts.
- Op je centrumpas staat je zorgnummer, waarvoor dient dit?
- Hoe ben je verzekerd als asielzoeker tegen ongevallen en ziekte?
- Hoe werkte het medisch systeem in je thuisland?
- Hoe vind je de hulpverlening in Nederland en waarom?

Dagelijkse routine

Naar school gaan

- Ga je elke dag naar school? Vind je het leuk? (Check ook de aanwezigheidslijsten van school en of de jongere op tijd komt.)
- Begrijp je alles wat de leraar zegt (zo nee, vraag hoe de jongere dit oplost)?
- Wat doe je als je op school iets niet snapt?
- Hoe belangrijk is het voor jou om naar school te gaan?
- Wat zou je willen leren op school in de periode dat je hier verblijft?
- Hoe belangrijk is dat voor je toekomst?
- Heb je al ideeën over wat je later als beroep wilt gaan doen?
- Mis je veel school i.v.m. afspraken of ziekte?

Huisregels navolgen

- In de voorlichting zijn je de huisregels verteld, ken je ze nog (zo ja, voorbeelden laten noemen; zo nee, nogmaals vertellen)?
- Zijn er regels die je niet begrijpt?
- De huisregels zijn onder meer om ervoor te zorgen dat iedereen die hier woont zich veilig voelt, voel je je veilig?
- Zijn er regels die je moeilijk vindt om na te komen?
- Weet je waarom er bepaalde regels zijn?
- Zijn er regels die je onzinnig vindt?
- Welke regels mis je?

<ul style="list-style-type: none"> • (Corvee) taken uitvoeren. • (Corvee) taken op tijd afkrijgen 	<ul style="list-style-type: none"> • Houd je je kamer goed schoon? Hoe vaak poets je? • Wat maak je dan schoon? Praat je hierover met huis- en/of kamergenoten? • Hoeveel keer per week maak je schoon? • Hoe poets je openbare gedeeltes van je huis? • Vind je jouw leefomgeving schoon? • Hoe is het geregeld in je huis/kamer?
<p>Met de tijd werken</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kun je klokkijken? (zo ja, de proef op de som nemen; zo nee, opnemen in begeleidingsplan). • Komt de jongere afspraken na, komt hij op tijd? • Gebruik je een agenda? • Hoe onthoud je je afspraken? • Uit observatie: zijn de afspraken van de 1^e weken goed doorlopen?
<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten ondernemen • Meedoen met activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • Weet je waar de huiskamer/recreatieruimte is? • Kom je er wel eens? • Weet je welke activiteiten er worden georganiseerd? • Doe je mee aan activiteiten; welke? • Verveel je je wel eens? • Wanneer komt dat voor? • Wat doe je dan? • Doe je aan sport; welke sport? • Maak je muziek? • Kun je goed tekenen? • Wat vind je leuk om te doen? • Bezoek je een kerk, moskee of tempel? • Heb je ideeën voor nieuwe activiteiten? Zou je willen helpen met organiseren en wat zou je dan willen doen? • Heb je hobby's?
<p>Aanwijzingen opvolgen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vind je het moeilijk om te doen wat anderen van je vragen? • Wat is moeilijk? • Zijn er momenten waarop je het moeilijk vindt om te luisteren? • Bij wie vindt je dat vooral lastig? • Is je bekend waarom je soms dingen moet? • Weet je wat de rol is van de mentor/amv medewerker? • Maakt het uit of een man of vrouw iets tegen je zegt?
<p>Zelfredzaamheid</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • De weg kennen in de opvang • De weg kennen in het centrum • De weg kennen in Nederland 	<ul style="list-style-type: none"> • Durf je de weg te vragen? • Weet je de verschillende disciplines op de locatie te vinden? Ken je de openingstijden? • Weet je waar het postkantoor, politie, busstation, bank, treinstation enz. is? • Ben je al in het centrum geweest?

	<ul style="list-style-type: none"> • Ga je dan alleen, of met anderen? • Zou je alleen durven? • Ben je gewend aan het verkeer hier? (stoplichten, zebrapaden...) • Ken je de verkeersregels zowel voor voetgangers als voor fietsers? • Zijn er grote verschillen tussen de verkeersregels hier en in je thuisland?
<p>Reizen met OV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Weet je hoe het openbaar vervoer werkt? • Hoe kun je kaartjes kopen? • Hoe kun je zo goedkoop mogelijk reizen? • Voor welke afspraken krijg je een trein- of OV chipkaart? • Hoe kun je zien wanneer je trein of bus vertrekt? • Wat doe je als je de trein/bus mist ? • Hoe weet je waar en wanneer je moet overstappen? • Wat gebeurt er als je geen kaartje hebt? • Hoe plan je een reis naar je afspraak? • Ken je de gedragsregels rondom het openbaar vervoer in Nederland? (eerst mensen uit laten stappen en dan instappen, niet bellen met de telefoon op luidspreker, muziek zonder koptelefoon luisteren in het OV etc.)
<p>Met geld omgaan.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Weet je hoe het Nederlandse geld werkt ? • Ken je de waarden van de euromunten en -biljetten ? • Kun je gepast betalen? • Weet je hoe het wekgeld is opgebouwd? (zakgeld/eetgeld) • Is het geld dat je krijgt genoeg om alles te kopen wat je nodig hebt? Zo nee, wat doe je dan ? • Kun je een vergelijking maken tussen de waarde van geld hier en in je thuisland en de spullen die je er voor kunt kopen? • Spaar je of wil je gaan sparen? Waar spaar je: op de bank of op de kamer, en waar wil je voor sparen? Spaar je ook voor je thuisland? • Waar besteed je je geld aan? • Leen je wel eens geld uit aan of van anderen? • Waar heb je je schoolgeld voor gebruikt? • Weet je wat een bank is en snap je hoe een pinpas werkt? • Zorg bij aankopen voor een bon. Weet je wat een garantie is?
<p>Plannen en vooruit denken</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Waar moet je rekening mee houden in je huidige situatie? • Wanneer, waar en waarom moet je toestemming vragen? • Wie kan je helpen? • Waar kun je je vraag stellen? • Hoe kun je je doel bereiken? • Welke stappen moet je eerst zetten? • Wat zijn mogelijke alternatieven? • Hoe kom je tot besluiten? • Hoe maak je je afwegingen? • Wat is een netwerk? Heb je al een netwerk en hoe vorm je dit? • Wat kan de waarde van een goed netwerk voor jou zijn?

<p>Informatie verzamelen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Heb je voldoende informatie voor je eerste periode hier? • Weet je waar je welke informatie kunt krijgen? • Vraag je naar informatie bij andere bewoners/jongeren? • Is er verschil tussen informatie die je krijgt van medebewoners en informatie van het amv-team of andere disciplines? Zo ja welke? • Hoeveel informatiebronnen denk je nodig te hebben om een realistisch beeld te vormen? • Begrijp je dat ook jij een informatiebron kunt zijn voor ons? Zodat wij zaken beter kunnen afstemmen, begrijpen enz.? • Weet je waar je informatie kunt krijgen over je thuisland?
<p>Omgaan met anderen</p>	
<p>Weten waar de mentor voor is</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kom je wel eens in het amv-kantoor en waarvoor? • Weet je wie de mentoren zijn en wat het verschil is tussen de amv medewerkers en jouw mentor? • Hoe is je contact met mentoren? • Durf je om hulp te vragen als je een vraag hebt? • Ken je enkele namen van mentoren? • Kun je me vertellen wat mentoren doen? (zo nee, uitleggen) • Wat zouden wij voor jou kunnen betekenen? • Vanuit observaties: groet hij het amv team, spreekt hij je wel eens aan in de wandelgangen?
<p>Actief zijn in twee- of driegesprek</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Heb je inbreng? Welke? • Heb je het gesprek voorbereid? • Weet je waar een tweegesprek voor is? • Waardoor kan een tweegesprek belangrijk voor jou worden? • Wat zou jij willen bespreken? • Wat houdt je bezig? • Weet je hoe vaak je een tweegesprek hebt? • Ken je het belang ervan? • Weet je wat er van je verwacht wordt? • Hoe onthoud je gemaakte afspraken? • Hoe zorg je ervoor dat je op tijd bent? • Wat doe je als je een dubbele afspraak hebt? • Durf je het te zeggen als je iets niet snapt? • Durf je het aan te geven als je iets niet of anders wil? • Durf je zelf om een extra gesprek te vragen?
<p>Gezag van de mentor respecteren</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe geef je het aan wanneer je het ergens niet mee eens bent? • Wat doe je als je het oneens blijft met de mentor? • Wanneer luister je wel en wanneer niet naar de mentor? En waarom?
<ul style="list-style-type: none"> • Weten waar de voogd voor is 	<ul style="list-style-type: none"> • Weet je wie jouw voogd is? Kennen ze dit ook in je thuisland? • Heb je al een afspraak gehad met je voogd van Nidos? • Zijn de taken van Nidos jou duidelijk?

<ul style="list-style-type: none"> • De positie van de voogd respecteren 	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zou je zoal kunnen vragen aan je voogd? • Hoe verloopt het contact met je voogd, kom je er vaak? • Weet je hoe je contact kunt leggen met je voogd?
<p>Afspraken maken en nakomen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ken je de openingstijden van interne en externe instanties? • Weet je hoe je een afspraak kunt maken? • Weet je waar je bij het maken van een afspraak rekening mee moet houden? • Waar moet je gemaakte afspraken melden en waarom? • Hoe kun je gemaakte afspraken onthouden? Hoe doe jij dat? • Als je buiten het azc een afspraak hebt, waar moet je dan rekening mee houden? Hoe en waar regel je vervoersbewijzen? • Wanneer heb je recht op een OV-chipkaart/treinkaart van het amv-team ? • Begrijp je de consequenties en soms ook de kosten van het niet nakomen van afspraken? Hoe werkt dit in je thuisland?
<p>Op mensen/organisaties afstappen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Heb je land-/taalgenoten leren kennen? • Heb je contacten met andere jongeren? • Klikt het tussen jou en je kamergenoten? • Heb je contacten met meisjes/jongens? • Heb je contacten met volwassenen? • Helpen deze je bij bepaalde zaken? • Hoe communiceer je binnen je huis/kamer en met andere nationaliteiten? • Heb je al contacten buiten het centrum? • Zijn er ook mensen waar je geen contact mee wil? Hoe ga je hiermee om? • Heb je geleerd onderscheid te maken tussen goede en slechte personen? Zo ja, hoe doe je dit ? • Zijn er zaken waarmee je moeite hebt in je huis/kamer/centrum? • Voel je je veilig op de locatie? • Zijn er organisaties waarmee je in contact wil komen en weet je hoe je dit moet doen?
<p>Vragen stellen aan de leraar of anderen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stel je wel eens een vraag op school? • In welke taal doe je dat? • Vind je het gewoon om vragen te stellen op school? • Vind je het belangrijk wat anderen van je vinden als je iets niet weet? • Weet je wanneer je een vraag kunt stellen? • Weet je hoe je een vraag moet stellen? • Met welke vragen ga je naar een docent?
<p>Actief meedoen in de groep</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ben je graag deel van een groep? • Wat is jouw rol binnen de groep? • Weet je hoe je de sfeer positief kunt beïnvloeden?

	<ul style="list-style-type: none"> • Kun je geven en nemen? • Weet je wanneer het verstandig is om een mentor erbij te halen? • Wat vind jij belangrijk in het met elkaar te verblijven in de unit/huis/azc? • Ken je jouw sterke punten? Waar ben je goed in? • Herken je een (informeel) leider binnen de groep? Wat vind je hiervan?
<p>Vrienden maken</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe is je contact met de andere jongeren, je kamergenoten, landgenoten en andere culturen? • Met wie ben je vaak samen en hoe ziet dat contact er uit? • Wat betekent vriendschap voor jou? • Heb je vrienden op de locatie? • Hoe maak je afspraken met elkaar? • Kun je alles bespreken met je vrienden?
<p>Omggaan met emoties</p>	
<p>Nee kunnen zeggen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Is het moeilijk om nee te zeggen? Wanneer is dit moeilijk? • Tegen wie vind je het moeilijk om nee te zeggen? • Waar ben je bang voor? • Mag je als meisje of jongen bepaalde dingen weigeren? • Hoe kun je hulp vragen als er niet naar je wordt geluisterd? • Zou je dit willen leren? • Wie en/of wat zou je daarbij kunnen helpen? • Hoe spreek je anderen aan als die iets doet wat je niet wil? • Durf je een ander over iets aan te spreken? • Waar let je dan op? • Wat zou je hierin nog kunnen leren? • Hoe los je conflicten op?
<p>Zich herstellen na een teleurstelling.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Herken je bij jezelf reacties op een teleurstelling? • Hoe ga je met teleurstellingen om en hoe deed je dat in het verleden? • Wat hielp je bij het herstel? Wat moeten anderen vooral niet doen? • Wie en/of wat zou je hierbij kunnen helpen? • Welke teleurstellingen verwacht je hier tegen te komen? • Praat je daar met anderen over? • Hoe kunnen mensen aan jou zien dat je teleurgesteld bent?
<p>Gevoelens uiten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wat doe je als je boos bent op iemand? • Heb je geleerd om als je boos bent op iemand dat tegen hem te zeggen? • Wat is gebruikelijk in je land van herkomst? • Hoe kan ik zien dat je boos bent? • Heb je in het verleden weleens problemen ondervonden door boos te worden op iemand?

	<ul style="list-style-type: none"> • Waar kun je geïrriteerd door raken? • Wat kan je helpen om irritaties te voorkomen? • Ben je wel eens verdrietig? Waarover ben je verdrietig? • Durf je aan anderen te laten zien dat je verdriet hebt? • Hoe kan ik aan je zien dat je verdrietig bent? • Hoe kunnen anderen dan rekening met je houden? • Is er iemand bij wie je troost kunt vinden?
Met stress omgaan	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is stress ? Herken je signalen van stress bij jezelf ? • Waaraan herken je ze? • Hoe reageer je op stress? • Wat werkt voor jou om de stress te verminderen? • Welk advies geef je anderen als ze gebukt gaan onder stress? • Hoe ging je in het verleden om met stressverschijnselen? • Hoe kunnen anderen jou het beste helpen/ondersteunen? • Zie je stressvolle situaties aankomen? • Wat kun je doen om stress te voorkomen? • Welke stressvolle momenten verwacht je nog tegen te komen? • Zie je veel mensen in je omgeving die last hebben van stress?
Hulp zoeken	<ul style="list-style-type: none"> • Herken je het wanneer je hulp nodig hebt? • Weet je bij wie je terecht kunt? • Bij wie zoek je nu hulp? • Durf je om hulp te vragen? • Wat heb je nodig om om hulp te kunnen vragen?
Ontspannen	<ul style="list-style-type: none"> • Wat betekent ontspannen voor jou? • Wat zorgt ervoor dat jij je kunt ontspannen? • Hoe kan jouw mentor je hierin ondersteunen? • Welke andere mensen of organisaties kunnen iets voor jou betekenen hierin?

Omgaan met seksualiteit

Benoemen van een gevoel van verliefdheid	<ul style="list-style-type: none"> • Kun je aangeven wat belangrijke aspecten zijn bij vriendschappen? • Wat is voor jou het verschil tussen vriendschap en verliefdheid? • Heb je kennis over het eigen lichaam, geestelijk/lichamelijk? • Ben je wel eens verliefd geweest? Waaraan herkende je dat? • Durf je dat te uiten naar de ander?
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kennen van voorbehoedsmiddelen ▪ Gebruik maken van voorbehoedsmiddelen 	<ul style="list-style-type: none"> • Weet je wat een seksuele relatie inhoud? • Wat weet je van het lichaam van de andere sekse? • Weet je wat de risico's en gevaren zijn? (Zwangerschap, SOA) • Heb je seksuele voorlichting gehad? • Hoe kun je je beschermen? Welke voorbehoedsmiddelen ken je? • Welke voorbehoedsmiddelen passen het beste bij jou? • Gebruik je voorbehoedsmiddelen?

<p>Eigen grenzen benoemen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn rolpatronen? Ben je je bewust van rolpatronen en rolverschillen? • Ken je je rechten m.b.t. seksualiteit? • Wat zijn volgens jou de consequenties van een seksuele relatie? • Weet je hoe ver je wil gaan? Durf je dit te bespreken? • Durf je het aan te geven wanneer je iets niet wilt op seksueel gebied? Ben je bang de ander hierin teleur te stellen?
<p>Grenzen van anderen respecteren</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Heb je respect voor de ander, waaruit blijkt dat? • Wat doe je als jij graag iets wilt, maar de ander niet? • Hoe reageer je als iemand “nee” zegt? • Ken je de rechten van de ander m.b.t. seksualiteit? • Weet je wat de gevolgen kunnen zijn bij het over de grenzen heen gaan van de ander?
<p>Veiligheid</p>	
<p>Signaleren en doorgeven van risico's</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn volgens jou risico's van het leven op de locatie waar je nu woont? • Praat je met andere jongeren/bewoners hierover? • Ken je verhalen van waar het fout is gegaan? • Wat zou je hier zelf aan kunnen doen? • Wat zouden wij hier aan kunnen doen?
<ul style="list-style-type: none"> • Sociale risico's in kunnen schatten • Adequaat handelen bij sociale risico's 	<ul style="list-style-type: none"> • Heb je een duidelijke indruk van mensen waarmee je contact hebt? • Maak je verschil tussen de contacten die je hebt ? • Weet je wat je moet doen wanneer mensen je oneerbare voorstellen doen of je achtervolgen? • Stap je bij een onbekende in de auto? • Welke risico's zou je kunnen lopen bij het uitgaan? • Heb je contacten buiten het centrum? • Ga je alleen of met meerderen uit? • Zou je snel iets van vreemden aannemen? • Ben je wel eens aangesproken door een vreemde die je een verzoek heeft gedaan? • Ben je bekend met de term discriminatie? • Weet je van jezelf hoe je reageert op bijvoorbeeld alcohol, discriminatie, uitdaging, provocerend gedrag etc. • Heb je wel eens het gevoel dat er iets niet pluis is? Wat doe je dan? • Als jou iets overkomt vertel je dat aan anderen? • Heb je anderen wel eens gewaarschuwd voor gevaren? • Voel je je verantwoordelijk voor nieuwe land - of unitgenoten?
<p>Kennen van de omgangsregels</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gedraag je je anders in een groep dan wanneer je alleen bent? • Wat zijn de verschillen in de omgang tussen Nederland en je thuisland? • Zijn er situaties waarin je niet wist hoe je je moest gedragen? Wat heb je gedaan?

	<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er situaties waarbij je zou willen weten hoe je je moet gedragen?
Weten wat te doen bij brand	<ul style="list-style-type: none"> • Heb je brandvoorlichting gehad? Wat weet je er nog van? • Weet je welke brandblusmiddelen er zijn op locatie en waar ze voor zijn? • Wat doe je als er brand is? • Weet je welk nummer je moet bellen als er brand is?
Risico's van mensenhandel kennen	<ul style="list-style-type: none"> • Wat doe je als je in een situatie komt waar je gedwongen wordt contact te hebben met mensen waar je liever niet mee te maken hebt? • Als je illegaal in Nederland zou verblijven, hoe kom je dan aan je geld? • Weet je wat prostitutie is? • Heb je voorlichting gehad over loverboys & prostitutie? Zo ja, vertel eens wat je ervan vond en wat je ervan begrepen hebt? • Weet je waar je terecht kan voor hulp m.b.t. seksuele problemen/seksueel geweld (waaronder gedwongen prostitutie)? • Ken je je rechten?
Risico's van alcohol en drugs kennen	<ul style="list-style-type: none"> • Heb je wel eens alcohol gedronken of drugs gebruikt? Welke? • Wat was het effect hiervan; wat voelde je? • Weet je wat alcohol en drugs met je lichaam en hersenen doen? • Weet je waarom je geen alcohol en drugs mag nuttigen/gebruiken als je minderjarig bent? • Wat weet je over verslaving? • Weet je wat je kunt doen als je verslaafd bent en er vanaf wil?
Verkeersregels kennen	<ul style="list-style-type: none"> • Welke verkeersregels in Nederland ken je? • Wat vind je het belangrijkste wanneer het om fietsveiligheid gaat? • Waar kan de politie boetes voor geven? • Wat zijn de verkeersregels in jouw land en denk je dat die hetzelfde in Nederland zijn?
Zwemmen	<ul style="list-style-type: none"> • Kun je zwemmen? Zo ja, waar heb je dat geleerd en zo nee, wil je een zwemdiploma halen? • Wat zijn de gevaren van zwemmen? • Hoe zorg je ervoor dat je veilig bent als je gaat zwemmen? • Weet je wat badmeesters doen en waarom het belangrijk is naar ze te luisteren? • Ken je de gevaren van zwemmen in zee en rivieren?

Toekomst

Denken en praten over de toekomst

- Wat waren je verwachtingen toen je naar Nederland kwam?
- Hoe zie je de toekomst nu voor je?
- Praat je met landgenoten over de toekomst?
- Wat vinden anderen hiervan?
- Hoe belangrijk is hun mening hierover voor jou?
- Welke stappen denk/ga je op korte termijn zetten?
- Waar liggen je interesses?
- Wat zou je in de toekomst willen gaan doen? Wat is daar voor nodig?
- Hoe zou het zijn om terug te keren naar je eigen streek?
- Hoe zou men daar op reageren?
- Wat kan jou helpen? Wat is juist belemmerend?
- Hoe zou je weer relatief veilig kunnen leven in het land van herkomst?
- Wat zou je kunnen betekenen voor je familie?
- Hoe kun je een inkomen genereren in het land van herkomst?
- Wat zou je hier nog willen leren?
- Wat verwacht je hierin van je mentor(en)?

Contact zoeken met familie/bekenden.

- Welke mogelijkheden ken je?
- Wie of wat kan je daarbij helpen?
- Heb je nog contact met mensen in je thuisland?
- Wat doet het met je als je berichten van het thuisfront ontvangt?
- Welke instanties in het land van herkomst zijn via internet/telefoon te benaderen?

Zoeken naar informatie

- Ben je op de hoogte van de huidige situatie in je land/streek van herkomst?
- Hoe houd je jezelf op de hoogte?
- Praat je daarover met landgenoten?
- Als je ergens informatie over wilt hebben, wat doe je dan?
- Welke bronnen/media gebruik je daarvoor?
- Heb je daar hulp bij nodig; wat zou je nog willen leren?

Risico's inschatten van keuzes voor de toekomst

- Wat zijn volgens jou de voor- en nadelen van terugkeer?
- Wat zijn volgens jou de voor- en nadelen van illegaliteit?
- Wat zijn volgens jou de voor- en nadelen van doormigreren?
- Welke informatie heb je nog nodig om een keuze te maken?
- Praat je met het thuisfront over dilemma's, wensen etc. ten aanzien van het maken van een keuze?
- Zou je hierover met landgenoten willen/kunnen praten?

Vorbereiden op opleiding/werk.

- Wat is je ambitie?
- Hoe gaat het op school? Wat gaat goed en wat is moeilijk?
- Wat zou je nog willen leren?

	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn je talenten? • Wie kan je daarbij helpen? • Welke mogelijkheden zijn er? • Wat betekent e.e.a. voor je toekomst?
Weten wat Nederlandse organisaties kunnen bieden.	<ul style="list-style-type: none"> • Welke organisaties ken je? • Heb je contact met hen gehad? • Wat vond je daar van? • Heb je een vervolgspraak? • Weet je welke instanties je nog meer kunnen helpen? • Weet je hoe je dit kenbaar kunt maken?
<ul style="list-style-type: none"> • Weten in welke fase de procedure verkeert • Weten wat de juridische status inhoudt voor de toekomst 	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is de stand van zaken in je procedure? • Wat is de laatste keer dat je bericht hebt ontvangen van je advocaat? • Wat zijn je verwachtingen? • Op welke termijn verwacht je (meer) duidelijkheid? • Praat je hierover met landgenoten?

3.7 Doelkaarten

Met doelkaarten kan de mentor een beeld krijgen van de wensen tot verandering van een jongere. Het werken met doelkaarten structureert het vinden van specifieke, concrete doelen die de jongere belangrijk vindt. Hierbij kunnen de kaarten tevens een hulpmiddel zijn om jongeren te leren prioriteiten te stellen. Daarnaast levert het gebruik van doelkaarten vaak een aantal kleinere doelen op die relatief makkelijk te bereiken zijn. Hiermee heeft de mentor een extra middel in handen om jongeren te motiveren. Op iedere doelkaart staat een lijst met mogelijke wensen en behoeften ten aanzien van een bepaald onderwerp. Over iedere ontwikkelingstaak waarmee jongeren tussen 12 en 18 jaar te maken krijgen, is een doelkaart.

Voorbeeld doelkaart

Instanties en autoriteiten

Ik zou graag:

- leren wat ik moet zeggen als ik een officiële instantie bel of aan het loket sta
- leren wat je moet doen, als een instantie je niet eerlijk behandelt
- leren ingewikkelde papieren in te vullen
- niet meer bang voor de politie zijn
- leren wat ik terug kan zeggen, als ik vind dat anderen mij onrechtvaardig behandelen
- aangifte doen van iets dat mij is overkomen
- beter weten wat wel/niet van de wet mag
- niet in aanraking met criminaliteit komen
- iets anders:

De mentor introduceert de doelkaarten en legt uit dat iedere kaart over een nieuw onderwerp gaat en dat het de bedoeling is dat de jongere die dingen aankruist die hij zou willen bereiken of die volgens hem nu een probleem zijn.

Voorbeeld

De mentor stelt Redouan (15 jaar) voor om te kijken welke dingen hij in zijn leven zou willen veranderen. Redouan vindt dat goed. De mentor legt de doelkaarten uit: “Het gaat niet om goede en foute antwoorden, het gaat om dingen die je graag zou willen veranderen in je leven.” Redouan werkt alle kaarten door en kruist op elk kaartje zo’n twee tot vier items aan. Opvallend is dat er allerlei, voor de mentor, onverwachte items worden aangekruist. De mentor schrijft intussen alle aangekruiste items op losse papiertjes.

Redouan verdeelt, als hij alle kaartjes afgewerkt heeft, de papiertjes in drie groepen: ‘minder belangrijk’ (kan nog even wachten), ‘belangrijk’ en ‘meest belangrijk’.

Redouan vraagt of hij iets mag vragen: “Waar zijn we nu eigenlijk mee bezig, waar leidt dit toe?” De mentor zegt: “Dat is een goede vraag. De bedoeling van deze kaartjes is dat het jou helpt te kiezen waaraan de komende weken het eerst gewerkt gaat worden.

Voordat je kunt zeggen wat je als eerste wil aanpakken, is het goed om eerst op een rijtje te zetten wat jij allemaal belangrijk vindt en wat je wil veranderen.”

Nadat Redouan alle items gecategoriseerd heeft, vraagt de mentor of Redouan het stapeltje ‘meest belangrijk’ op volgorde van belangrijkheid wil leggen. Daarna leest hij zijn stapeltje ‘meest belangrijk’ voor. De mentor schrijft de genoemde doelen in volgorde op het formulier ‘Doelkaarten’. Tot slot vraagt de mentor bij deze doelen om een toelichting. Het doelkaartenformulier van Redouan komt er uiteindelijk als volgt uit te zien:

Doel	Toelichting
1. Motivatie krijgen	Ik wil meer zin krijgen in school. Ik wil meer motivatie krijgen voor huiswerk.
2. Druggebruik onder controle hebben	Ik wil niet verslaafd raken, wel wil ik af en toe kunnen en mogen blowen.
3. Geld lenen	Ik wil geld lenen om een trainingspak te kunnen kopen.
4. Een scooter kopen	Ik wil graag een scooter als ik 16 ben.
5. Stoppen met vechten/ruzie maken	Ik wil graag dat er minder ruzie is op school
6. Meer energie krijgen	Ik wil minder snel moe zijn
7. Geld hebben om uit te gaan	Ik heb € 12,95 zakgeld en € 45 eetgeld per week. Als ik blow heb ik meer geld nodig.

De mentor zegt dat de doelen die Redouan nu genoemd heeft van belang zijn voor de komende gesprekken. Per keer zal hij één of twee van deze doelen aan de orde stellen. Redouan krijgt een kopie van het doelkaartenformulier.

Het is belangrijk dat de mentor ruim de tijd (± een uur) neemt voor het werken met de doelkaarten en dat hij probeert ondertussen zoveel mogelijk informatie te verzamelen door met de jongere te praten over de keuzes die hij maakt.

Zie bijlage 2 voor de doelkaarten

3.8 Het culturele interview¹¹

Deel 1

Doel

Binnen de amv opvang wonen jongeren vanuit allerlei landen met verschillende culturele achtergronden. Doordat de mentoren zelf ook een andere culturele achtergrond hebben kunnen er makkelijk misverstanden, onbegrip en onduidelijkheid ontstaan. De valkuil voor de medewerker kan zijn, omdat een jongere uit een bepaald land komt, hij zich al een beeld vormt van een jongere. Dit beeld hoeft niet te kloppen. Het culturele interview is een instrument dat ingezet kan worden om duidelijkheid te creëren en begrip te kweken.

Culturele achtergrond/identiteit

Om een beeld te krijgen van een jongere en waar hij vandaan komt is het wenselijk de jongere te bevragen op zijn culturele achtergrond.

- Welke taal spreek je thuis? Welke taal met vrienden?
- Tot welke subgroep behoor jij?
- Voel je je tot deze groep behoren of ook tot een andere? Worden mensen met dezelfde normen en waarden gemist? Waarom en kan dit uitgelegd worden?
- Wat zijn voor jou de belangrijkste zaken uit jouw cultuur?

Opvoeding

De wijze van opvoeding kan erg verschillen. Dingen die in het land van herkomst acceptabel waren, kunnen hier juist verboden zijn, zoals vrouwenbesnijdenis en de pedagogische tik.

- Wat voor opvoeding heb jij gekregen?
- Wat zijn belangrijke faseovergangen geweest in jouw leven?
- Welke normen en waarden heb jij van huis uit meegekregen?
- Wat zijn jouw heilige huisjes (onaantastbare waarheden)?
- In hoeverre komt de opvoeding die jij jouw kinderen wil geven overeen met de opvoeding die je van je ouders hebt gekregen?

Netwerk

De sociale omgangsvormen kunnen erg verschillend zijn met die van het land van herkomst. Jongeren komen vaak uit een cultuur waar de groep centraal staat in

---

¹¹ Hans Rohlof, Noa Loevy, Lineke Sassen & Stephanie Helmich

tegenstelling tot de individualistische samenleving in Nederland. Jongeren moeten ook helemaal opnieuw beginnen met het opbouwen van een netwerk, dat vaak niet makkelijk is.

- Wat was jouw positie in het gezin of de familie?
- Wie is er binnen jouw familie een belangrijke raadgever?
- Als je het (emotioneel) moeilijk hebt naar wie ga je dan toe?

Geloof als steun

Voor veel jongeren kan het geloof een grote steun zijn en neemt het geloof een centrale plaats in in de manier van leven. In de begeleiding kan het van belang zijn dit aspect mee te nemen.

- Ben je gelovig?
- Bid je en zo ja, hoe vaak?
- Heb je het gevoel dat je door het gebed steun krijgt en hoezo?
- Zijn er periodes waarin je vaker bidt?

Deel 2

Culturele elementen in de relatie tussen mentor en jongere

Mentoren kunnen gezien worden als iemand die gelijk staat aan de jongere. Anderen hebben juist het gevoel dat een mentor boven hen staat of juist beneden hen. Veel jongeren zijn met name in het begin zeer gevoelig voor hiërarchie.

- Zou het in het land van herkomst denkbaar zijn om een begeleider van een ander geslacht te hebben?
- Wat betekent het voor een jongere om een mentor van een ander geslacht te hebben?
- Als de jongere zelf een mentor uit zou mogen kiezen zou hij dan een voorkeur hebben voor een mannelijke of vrouwelijke mentor en waarom?
- Als de jongere zelf een mentor uit zou mogen kiezen zou hij dan een voorkeur hebben voor een mentor met dezelfde culturele achtergrond en waarom?
- Hoe vind jij het om gesprekken te voeren via een tolk en hoe is dit voor een jongere?
- Hoe is het voor de jongere om gesprekken te voeren in een taal die niet zijn eigen is?
- Welke verwachtingen heeft een jongere van jou als mentor?
- Hoe zie je de relatie tussen jou en de jongere?

Opvoeding

De wijze van opvoeding kan erg verschillen. Dingen die in het land van herkomst acceptabel waren, kunnen hier juist verboden zijn, zoals vrouwenbesnijdenis en de pedagogische tik.

- Welke normen en waarden uit andere culturen spreken jou aan en pas je toe/zou je toe willen passen in je eigen leven/opvoeding aan jouw kinderen?

Omgaan met ziekte en klachten

Jongeren voelen zich vaak onbegrepen of niet serieus genomen door de medische opvang. De reden hiervan is dat er in het land van herkomst vaak op een andere manier met ziekte en klachten wordt omgegaan dan in Nederland.

- Hoe denkt de jongere dat de klachten zijn ontstaan? En zijn er andere verklaringen voor de klachten?
- Hoe zou men in de cultuur van de jongere de klachten verklaren?
- Als er in de eigen gemeenschap iemand met dezelfde klachten zou zijn, hoe zou hij dan worden geholpen door zijn omgeving? (bijvoorbeeld bidden, rust, laten verzorgen)
- Heeft de jongere het gevoel dat hij nu ook op deze manier wordt geholpen?
- Wordt er in de eigen cultuur gebruik gemaakt van alternatieve of gebedsgenezers of gaat men altijd naar een reguliere dokter of ziekenhuis?
- Welke hulp is er tot nu toe geboden voor de klachten en wat heeft het meeste geholpen?
- Wat voor een behandeling wordt er door de jongere zelf gewenst of zou hij het prettigst vinden?

4. Ontspanningsoefeningen

4.1 Ademhalingsoefening

Om te kunnen ontspannen is een juiste manier van ademen noodzakelijk. De beste manier is de buikademhaling. De mentor begeleidt de jongere in het ontspannen en begint met de jongere zo ontspannen mogelijk te laten liggen. Vervolgens instrueert ze:

- Sluit je ogen.
- Leg je handen op je buik, zo kun je goed voelen hoe je buik op en neer gaat.
- Adem in door je buik uit te zetten.
- Adem uit en voel met je handen dat je buik weer platter wordt.
- Adem in en tel in gedachten (eenentwintig, tweeëntwintig, enzovoort).
- Adem uit, en tel in gedachten even ver als bij het inademen.
- Neem een pauze die even lang duurt als het in- of uitademen; tel in gedachten.
- Begin dan weer met inademen en tellen; herhaal de oefening enige keren.

4.2 Suggestieve ontspanningsoefening

De mentor laat de jongere beginnen met haar aandacht te richten op de ademhaling. Let op het ritme van in- en uitademing. Als er al wat ontspanning is opgetreden zegt de mentor dat de jongere zich achtereenvolgend moet richten op de voeten..., de kuiten..., de knieën... en zo heel langzaam naar boven toe. Laat de jongere steeds letten op dat gevoel van ontspanning.

Vervolgens suggereert ze dat ze op het strand ligt. Schuin tegen de duinen aan. Ze voelt het warme zand en de warmte van de zon op haar huid. En de koelte van het zeebriesje dat voor precies genoeg afkoeling zorgt. Ze hoort het ruisen van de zee. De mentor suggereert dat ze heel ontspannen is en nu slaperig en moe.

De mentor laat haar na verloop van tijd weer terugkomen in het hier en nu. Zij laat haar bewust worden van de geluiden van buitenaf. Als de mentor de oefening wil beëindigen, telt ze langzaam tot drie. Bij één richt de jongere zich weer op de omgeving, bij twee opent zij de ogen, bij drie rekt ze zich helemaal uit, zodat ze weer fit wordt.

4.3 Spierontspanningsoefening

Behalve de oefening zoals die hierboven staat kan de mentor de jongere ook helpen oefeningen te doen die gericht zijn op het leren ontspannen van de verschillende spiergroepen. Bij deze spierontspanningsoefening gaat het er om het gevoel van spanning en ontspanning van een spier te leren onderscheiden. Bij de oefening wordt dan ook telkens één spiergroep gespannen en daarna weer ontspannen. Als de jongere de spiergroep na spanning weer loslaat, concentreert ze zich op het gevoel van ontspanning dat in die spiergroep ontstaat. Zo'n gevoel is voor iedereen anders; soms lijkt het alsof die spieren wat zwaarder aanvoelen, en soms alsof ze wat warmer zijn. De mentor loopt met de jongere de verschillende spiergroepen af (been, bil, arm, hand).

4.4 Zintuigen hier en nu

De mentor laat de jongere in een gemakkelijke houding zitten en laat haar dan bewust worden van de geluiden om haar heen. Langzaam laat ze haar benoemen welke geluiden ze hoort. Dat laatste hoeft niet, ze kan het ook voor zichzelf houden. Dan blijft ze nog meer in het hier en nu, want dan komt er geen taal bij, waarover ze moet nadenken. Vervolgens laat de mentor haar ditzelfde doen met beelden, met voelen, met ruiken en proeven. De mentor let erop dat ze ondertussen rustig doorademt.

4.5 Mandala's tekenen en/of kleuren

Het woord mandala komt uit het Sanskriet en betekent 'cirkel'. Dat staat symboliek voor de oneindigheid van het leven. Ze zijn meestal rond en bestaan uit afbeeldingen, vormen en symbolen. Er zit vaak veel symmetrie in, gerangschikt rond een middelpunt. Oorspronkelijk komen mandala's uit Tibet, waar boeddhistische monniken ze gebruikten bij het mediteren. Tegenwoordig worden ze overal ter wereld gemaakt. Mandala's hebben een positief effect bij mensen. Ze brengen rust, harmonie en evenwicht. Mandala's tekenen of inkleuren werkt ontspannend, bevordert de concentratie en stimuleert de creativiteit. Mandala's moeten in één richting gekleurd worden en van buiten naar binnen. Zo werken mensen onbewust naar hun eigen middelpunt toe. Mandala's zijn overal te vinden op internet om uit te printen.

5. Toekomst

5.1 Toekomstkwartet¹²

Mentor en jongeren spelen het toekomstkwartet als een gewoon kwartet. In het spel komt een aantal thema's aan bod die met de toekomst te maken hebben. Al spelende kan de mentor reacties van de jongeren gebruiken om in gesprek te komen over een bepaald onderwerp. De mentor kan doorvragen en ook vragen stellen aan andere jongeren. Wel is aan te raden om het spel de eerste keer zonder te veel extra vragen te spelen, zodat jongeren leren kwartetten. Doel van het spel is enerzijds het gesprek over de toekomst te bevorderen, anderzijds om informatie te verzamelen over de kennis en ideeën die jongeren hebben over de toekomst. Zie bijlage 4 voor (een voorbeeld van) de spelkaarten en de spelregels.

5.2 Toekomstspin¹³

Het is soms lastig om in een groep te beginnen met een gesprek over de toekomst. Soms komt een gesprek spontaan op gang, soms is het nodig dat de mentor het nodige voorwerk doet en enkele hulpmiddelen inzet. Om jongeren te stimuleren over de toekomst te praten begint de mentor met een toekomstspin als warming-up. De mentor schrijft midden op een flap het woord TOEKOMST. Hierna vraagt de mentor aan de

---

¹² PI Research Duivendrecht

¹³ PI Research Duivendrecht

jongeren zo veel mogelijk dingen te noemen die zij bij de toekomst vinden horen. Dat kan zijn “een status”, “een baan”, “klote”, et cetera. De mentor accepteert alle inbreng van de jongeren zonder deze te beoordelen en schrijft alles op wat jongeren benoemen. Ook zaken die te maken hebben met uitvindingen of gebeurtenissen in de toekomst, zoals Nederland wint de kampioenschappen. De mentor stuurt niet, maar mag wel vragen stellen, zoals:

- Zijn er misschien dingen in je eigen toekomst die je kunt noemen?
- Wat zou je zelf willen in de toekomst?
- Wat willen jouw vrienden in de toekomst?
- Wat voor een toekomst willen ouders voor hun kinderen?
- Wat verwacht je dat er de komende jaren gaat gebeuren?

Het doel is om jongeren voor te bereiden op het praten over de toekomst en het biedt vaak aanknopingspunten om verder te praten. Nadat de flap is volgeschreven, worden de opgenoemde associaties in thema's ondergebracht, bijvoorbeeld school, werken, gevoelens, terugkeer en toekomstige gebeurtenissen.

Samen met de jongeren stelt de mentor een prioriteitenlijst op van de thema's. Dit kan bijvoorbeeld door iedere jongere een top 3 te laten maken, Per jongere zet je streepjes bij de drie onderwerpen die hij het liefste bespreekt. Aan het eind tel je het aantal streepjes, het thema met de meeste streepje behandel je in de komende bijeenkomst.

De thema's plant de mentor meteen in en bespreekt met de jongeren wie wil meewerken aan het voorbereiden van de verschillende thema's. De mentor maakt per keer afspraken over wat ze samen gaan doen en wie wat doet.

Deze oefening kan ook in een 1 op 1 situatie worden gebruikt. De mentor doet dezelfde oefening op een papier en laat de jongere zelf schrijven. Wanneer een jongere weinig tot niets kan noemen, draagt de mentor een aantal suggesties aan. Bij elke suggestie vraagt de mentor steeds in hoeverre dit ook voor de jongere geldt. Afhankelijk van het antwoord wordt het woord dan, eventueel in aangepaste vorm, genoteerd.

5.3 Het toekomstgesprek¹⁴

Het toekomstgesprek is een gespreksvorm die de mentor vooral inzet als de mentor, de voogd, of de jongere zich zorgen maken over hoe het zal gaan als de jongere de opvang heeft verlaten. In het gesprek kijken jongere en mentor in een ‘glazen bol’ en maken drie toekomstscenario's. Eén van de perfecte toekomst, één rampzalige toekomst en één realistische toekomst.

Een toekomstgesprek kan gebruikt worden om doelen te formuleren waaraan gewerkt kan worden in de amv-opvang. Om deze reden is het van belang om dit instrument te gebruiken wanneer een jongere nog een tijd zal verblijven in de amv opvang. Als de mentor het toekomstgesprek voert tegen het einde van de begeleiding, dan zal hij hooguit een actieplannetje kunnen maken van zaken die de jongere tot aan zijn vertrek moet regelen/ondernemen.

---

¹⁴ PI Research Duivendrecht

De toekomstscenario's worden ingevuld aan de hand van de 8 ontwikkelingstaken¹⁵. Op elk van deze acht gebieden wordt gekeken hoe de toekomst eruit zal zien. De mentor kan accenten leggen op die competenties waar de jongere nog vaardigheden moet leren of waar problemen worden verwacht. De jongere noemt daarbij zoveel mogelijk zelf hoe zijn eigen toekomstscenario's er over vier jaar en over één jaar uit zullen zien, terwijl de mentor de aangedragen situaties noteert op flappen.

Introductie van het toekomstgesprek

De mentor legt aan de jongere uit dat hij met hem wil praten over hoe de toekomst eruit zal zien. Dat hij met de jongere 3 scenario's wil bespreken. De perfecte toekomst, waarin alles fantastisch gaat, een rampzalige toekomst en een realistische toekomst. Daarbij kijken de mentor en de jongere naar verschillende gebieden in zijn leven. De jongere mag vervolgens kiezen naar welke toekomst eerst wordt gekeken: de perfecte of de rampzalige toekomst. De realistische toekomst wordt als laatste ingevuld, waarbij gekeken wordt of rampen of perfecte situaties meer of minder realistisch zijn in de realistische toekomst.

Invullen van de rampzalige toekomst

Boven aan een flap wordt 'rampzalige toekomst' geschreven. Voor deze flap wordt een rode stift gebruikt.

De mentor vraagt de jongere wat het ergste is wat er zou kunnen gebeuren als hij straks de opvang verlaat. Andere vragen die gesteld kunnen worden om rampen helder te krijgen zijn "wat is je grootste nachtmerrie", "waar ben je bang voor" of "waarvan zou je 's nachts wakker kunnen worden en denken 'Oh, als me dat maar niet gebeurt'". De mentor noemt daarbij in het begin zelf geen voorbeelden. Wanneer de jongere een ramp erg algemeen formuleert (bijvoorbeeld 'problemen met mijn familie') probeert de mentor de situatie wel verder te concretiseren. Als de jongere zelf geen rampen meer kan bedenken, vult de mentor eventueel nog een ramp aan.

De mentor kan dit moment gebruiken om rampen te introduceren waar hij of de voogd zich zorgen om maken. Bijvoorbeeld: de mentor geeft aan dat er meiden zijn die bang zijn dat ze in de prostitutie terecht komen als ze illegaal in Nederland verblijven. Hij gaat na of dit voor de jongere een ramp is en of hij denkt dat hem dat ook zou kunnen overkomen. Rampen waarvan de jongere blijft volhouden dat deze absoluut niet voor hem gelden worden wel op de flap gezet, maar hier wordt achter gezet dat dit niet specifiek geldt voor de jongere. Tot slot wordt gecheckt of al de ontwikkelingsgebieden aan bod zijn gekomen.

Invullen van de perfecte toekomst

Boven aan de flap zet de mentor met groen 'Perfekte toekomst'. Wanneer er voldoende tijd is, kan een perfecte toekomst voor 'over 1 jaar' en 'over 5 jaar' worden gemaakt. Anders wordt alleen een perfecte toekomst voor 'over 1 jaar' gemaakt. De mentor vraagt hoe de perfecte toekomst eruit ziet. Ook bij de perfecte toekomst geeft de jongere zoveel mogelijk aan hoe deze eruit ziet en heeft de mentor de taak deze situaties zoveel mogelijk te concretiseren. Wanneer de jongere zelf geen aanvullingen meer heeft, gaat

---

¹⁵ De 8 ontwikkelingstaken zijn: zelfverzorging, dagelijkse routine, zelfredzaamheid, omgaan met anderen, omgaan met emoties, omgaan met seksualiteit, veiligheid en toekomst.

de mentor na of op alle ontwikkelingstaken is geconcretiseerd hoe het hiermee is in de perfecte toekomst en wordt zonodig verder aangevuld door de jongere.

Aangezien jongeren weerstand kunnen hebben om terugkeer te bespreken, kan de mentor ervoor kiezen om twee flappen met een perfecte toekomst te maken: “als je teruggaat naar je land, hoe zou dan je perfecte toekomst eruitzien?” en “Als je hier mag blijven, hoe zou dan je perfecte toekomst eruitzien?”

Invullen realistische toekomst

Nadat de flappen met de perfecte en rampzalige toekomst in de kamer zijn opgehangen wordt gekeken naar de realistische toekomst ‘over 1 jaar’ (ingevuld met zwart). De jongere wordt gevraagd om per ontwikkelingstaak aan te geven hoe hij hier over 1 jaar in z'n realistische toekomst in staat. De mentor concretiseert dit, met name op de aandachtsgebieden van de jongere en stelt regelmatig de vraag “als je kijkt hoe je dit nu doet, is het dan realistisch om te verwachten dat je dat straks zo gaat doen als jij niet meer binnen de amv-opvang woont?” Ook hierbij heeft de jongere de regie. Als hij meent dat het realistisch is dat hij straks bijvoorbeeld de juiste papieren kan bemachtigen om een positieve beschikking te krijgen, dan wordt dit ingevuld.

De mentor kan met name het invullen van de realistische toekomst gebruiken, om de jongere (beperkt) voorlichting te geven hoe het over het algemeen gaat met jongeren die bijvoorbeeld de illegaliteit ingaan.

Ook hier kan de mentor ervoor kiezen om twee flappen te maken. Het gaat immers om het vaardigheidsniveau van de jongere en niet zozeer om het maken van een realistische inschatting of hij hier mag blijven of niet. De mentor stelt de jongere de vraag: “als je terug zou gaan naar je land, wat is dan realistisch in wat je van jezelf kunt verwachten?” en “als je hier mag blijven, wat is dan realistisch?”

Na invulling van de realistische toekomst worden de drie toekomstscenario's kort samengevat.

Bespreken van rampen

Bij het bespreken van de rampen wordt teruggegaan naar de rampzalige toekomst. De mentor geeft aan dat deze rampen de jongere zouden kunnen overkomen. Vervolgens wordt per ramp besproken hoe de jongere dit kan voorkomen en, wanneer het toch gebeurt, hoe hij de situatie zou kunnen veranderen. Daarbij wordt de ramp opnieuw op een flap gezet. Eronder wordt geschreven ‘hoe voorkomen’ en ‘hoe veranderen’. De mentor vraagt daarbij aan de jongere aan welke oplossingen hij denkt. Op elke oplossing wordt feedback gegeven en de mentor vult slechts aan als de jongere zelf geen oplossingen kan bedenken of als een belangrijke oplossing over het hoofd wordt gezien.

Afsluiten toekomstgesprek

Het gesprek wordt afgesloten door kort aan de jongere te vragen wat hij van het gesprek vond.

5.4 De kosten-batenanalyse¹⁶

De kosten-batenanalyse is een hulpmiddel dat de mentor kan inzetten om samen met een jongere de voor- en nadelen van bepaald gedrag of een bepaalde keuze op een rij te zetten. De mentor krijgt informatie over wat de jongere wel en niet weet over het te

---

¹⁶ PI Research Duivendrecht

bespreken onderwerp en welke voor- en nadelen de jongere kan bedenken. Ook kan de mentor dit hulpmiddel gebruiken om jongeren te leren een goede afweging te maken bij het maken van keuzes. De jongere of de mentor legt de ander een dilemma voor. De jongere noemt vervolgens zoveel mogelijk voor- en nadelen op van dit dilemma. De mentor schrijft dit op een flap-over. Vervolgens bepaalt de jongere hoeveel waarde de verschillende voor- en nadelen voor hem hebben. Dit kan in de vorm van cijfers, of in de vorm van plussen (+) en minnen (-). Op basis van het opgetelde resultaat komt de jongere tot een keuze.

Stappen

- 1 Introduceer de techniek
- 2 Kies een situatie en schrijf de situatie in enkele woorden boven aan het papier.
- 3 Verdeel de ruimte daaronder in vier kolommen.
- 4 inventariseer met de jongere welke voordelen het betreffende gedrag voor hem heeft.
- 5 Inventariseer met de jongere welke nadelen het betreffende gedrag voor hem heeft.
- 6 Vul de geïnventariseerde voor- en nadelen zo nodig aan door andere situaties aan te halen waarin gelijksoortig gedrag een rol speelde.
- 7 Vraag de jongere aan elk voor- en nadeel een cijfer tussen de 0 en de 100 toe te kennen.

De kosten-batenanalyse kan nieuwe informatie geven m.b.t. het gekozen toekomstperspectief. Het creëert veelal ook nieuwe ingangen om aan te gaan werken. Gekeken wordt welke nadelen er zijn en in hoeverre hieraan gewerkt kan worden. Ook wordt onderzocht in hoeverre de voordelen sterker gemaakt kunnen worden. Tot slot wordt een plan gemaakt wie waar aan gaat werken op welke wijze.

Voorbeeld kosten-batenanalyse

Terug naar land van herkomst			
Voordelen		Nadelen	
Mijn familie weer zien	100	Onzekerheid	80
In mijn land zijn	80	Weinig geld	90
Mijn land helpen opbouwen	70	Bang om mijn familie teleur te stellen	100
Mijn eigen cultuur	50		
Totaal 300		Totaal 270	

5.5 Checklist ontwikkelingstaken toekomst¹⁷

Onderstaande mogelijke werk-, actiepunten en hulpmiddelen zijn voorbeelden.

Participeren in onderwijs of werk		
Doelen	Mogelijke werk- en actiepunten	Hulpmiddelen

¹⁷ PI Research Duivendrecht

Inventariseren van de beroepen die je zou kunnen of willen uitoefenen	<ul style="list-style-type: none"> • Beroepengids vragen op school • Naar beroepenmarkt • Mensen die een beroep uitvoeren opzoeken en interviewen • Op internet informatie zoeken over verschillende beroepen 	Internet
Opleidingsmogelijkheden in kaart brengen	<ul style="list-style-type: none"> • Studiegids vragen op school • Op internet zoeken naar opleidingen (op websites van scholen in de buurt) • Mentor of voogd zoekt uit wat er mogelijk is in de samenwerking met scholen in de buurt 	Internet
Uitzoeken wat je onderwijsmogelijkheden zijn (aansluiting bij leerniveau)	<ul style="list-style-type: none"> • Meedoen aan een observatieklas • Invullen van leertesten 	Profielen binnen ISK
Een opleiding kiezen die wat biedt op korte of lange termijn	<ul style="list-style-type: none"> • Beroepsinteressesettest invullen • op internet zoeken naar beroepen die veel worden gedaan, of waar veel vraag naar is in het land van herkomst 	Aangepaste doelkaarten
Een stageplek/werkervaringplek zoeken		Bestanden BBL
Naar school/opleiding gaan		Onderwijsdagboek
Naar stageplek/werkervaringplek gaan		Stageboek

Creëren en onderhouden van een eigen woon- en leefsituatie		
Doelen	Mogelijke werk- en actiepunten	Hulpmiddelen
Inventariseren van de woonmogelijkheden in Nederland		Internet
Inventariseren van de woonmogelijkheden in land van herkomst		Internet
Maken van een keuze ten aanzien van woon- en leefsituatie in de toekomst		Baten en kostenanalyse Toekomstgesprek
Leren van vaardigheden ten aanzien van de toekomstige woon/leefsituatie (individueel)		Gedragsoefening
Kiezen van een woonplaats in het land van herkomst	<ul style="list-style-type: none"> • Contact zoeken met mensen in woonplaats in het land van herkomst • Bedenken in welke plaatsen de jongere zou willen wonen • Via netwerkanalyse kijken waar de jongere contacten heeft. • Op een rijtje zetten wat de voor- en nadelen zijn van de verschillende woonplaatsen 	Pen & papier Bibliotheek Internet
Informereren naar woonmogelijkheden in het land van herkomst (bij familie, vrienden, opvanghuis, eigen huis, etc.)		
Omgaan met financiën		
Doelen	Mogelijke werk- en actiepunten	Hulpmiddelen
Geld sparen voor de toekomst	<ul style="list-style-type: none"> • Geld sparen van het weekgeld dat je krijgt • Baantje zoeken 	
Inventariseren welke spullen je nodig hebt		
Materialen verwerven die je nodig hebt	<ul style="list-style-type: none"> • Kopen/ruilen/maken 	
Bedenken hoe je aan extra geld kunt komen	<ul style="list-style-type: none"> • Werken 	

Omgaan met autoriteiten en instanties		
Doelen	Mogelijke werk- en actiepunten	Hulpmiddelen
Op de hoogte zijn van je eigen status	<ul style="list-style-type: none"> • Informatie opvragen bij de advocaat • Informatie opvragen bij Nidos 	
Weten wat de status voor je betekent		
Op de hoogte zijn van de mogelijkheden in Nederland		
Weten welke formulieren je nodig hebt		Internet
Weten waar je moet zijn voor welke instantie		
Gebruik maken van instanties		
Inventariseren welke instanties je nodig hebt in land van herkomst		
Contact leggen met instanties in land van herkomst		Netwerkanalyse/wie-voor-wat-schema voor het land van herkomst
Informatie opvragen over woonmogelijkheden in land van herkomst		

Omgaan met het verleden en achtergebleven familie en vrienden		
Doelen	Mogelijke werk- en actiepunten	Hulpmiddelen
Informatie verzamelen over de situatie in het land van herkomst		Internet, social media
Land van herkomst een plek geven in het dagelijks leven	<ul style="list-style-type: none"> • Traditioneel eten koken • Film kijken van het land van herkomst • Foto's, posters etc. verzamelen 	
Inventariseren van de woonplaatsen van familie/vrienden in Nederland		
Inventariseren van de woonplaatsen van familie/vrienden in land van herkomst	<ul style="list-style-type: none"> • Informatie opvragen bij het Rode Kruis 	Internet, Rode Kruis
Contact leggen met familie/vrienden in land van herkomst		Wie-voor-wat-schema Internet, social media
Contact leggen met familie/vrienden in Nederland		Wie-voor-wat-schema Internet, social media
Netwerkanalyse van oude contacten		VIP-kaart

Opbouwen en onderhouden van sociale contacten en vriendschappen		
Doelen	Mogelijke werk- en actiepunten	Hulpmiddelen
Netwerk in Nederland in kaart brengen		VIP-kaart
Nieuwe contacten leggen met landgenoten in Nederland	<ul style="list-style-type: none"> • Uitzoeken waar je landgenoten tegen kan komen • Naar locaties gaan waar je landgenoten tegen kan komen • Lid worden van een club waar je landgenoten tegen kan komen 	
Inventariseren van belangrijke personen in land van herkomst	<ul style="list-style-type: none"> • Op internet uitzoeken welke belangrijke personen je nodig kan hebben. • Wie-voor-wat-schema invullen met je mentor 	Wie-voor-wat-schema
Contact leggen met landgenoten, die ook teruggaan/willen teruggaan en in Nederland wonen	<ul style="list-style-type: none"> • Bespreken met landgenoten waar je nog contact mee hebt • Vragen of landgenoten die teruggaan jou een bericht sturen, nadat ze teruggekeerd zijn 	
Contact leggen met landgenoten in het land van herkomst die terug zijn gegaan		

5.6 Bevallingsplan

- Algemene gegevens jongere
- Algemene informatie
- Waar ga je bevallen?
- Wat neem je mee en stop je in je kraamtas?
- Wie wil je bij je hebben tijdens de bevalling?
- Welke bijzonderheden en/of specifieke wensen heb je voor, tijdens of na de bevalling?
- Overige bijzonderheden?
- Afspraken:
- Belangrijke telefoonnummers:

5.7 Thema's competenties tienermoeders¹⁸

De volgende thema's worden in het programma 'Lima' voor tienermoeders gefaseerd uitgewerkt. Onderstaande lijst is deels aangepast aan de (aanstaande) tienermoeders in de Beschermd Opvang. De fasen zijn afgeleid van de 5 fasen in het 'Lima' programma.

¹⁸ naar: Brekelmans 2010.

De laatste fase in dat programma is niet van toepassing in de Beschermd Opvang. De vierde fase is hier geïntegreerd in de derde fase.

Fase 1: observatie- en gewenningsfase

- Kamerverzorging (aan de hand van een checklist met dagelijkse handelingen leert de jongere de slaapkamer netjes en hygiënisch te houden);
- Wasverzorging (de jongere leert hoe vaak ze de was moet doen, hoe ze de was moet sorteren, op hoeveel graden ze moet wassen);
- Gezondheidskunde (verloop van de zwangerschap, borstvoeding en flesvoeding, de bevalling, het consultatiebureau, de pasgeborene);
- Zwangerschapsgymnastiek/zwemmen/yoga.

Fase 2: zorgfase

- Persoonlijke verzorging (de jongere leert de basisvaardigheden met betrekking tot persoonlijke hygiëne en verzorging);
- Verzorging kind (bad, verschonen, ziektes en verzorging baby, bedrituelen, bedje verschonen, flesjes en spenen uitkoken, hygiëne rondom leefruimte baby);
- Studie- en werkvaardigheden (naar school gaan);
- Baby basis (contact maken en hechting, verzorging, voeding, slapen, dagschema, volgen in ontwikkeling, ontspanning);
- Girls' talk (alles rond relaties en seksualiteit);
- Agressie regulatie training (eigen grenzen aan kunnen geven, grensoverschrijdend en onverantwoordelijk gedrag voorkomen, zelfcontrole verbeteren, emoties managen, sociale vaardigheden vergroten, persoonlijke relaties verbeteren).

Fase 3: zelfredzaamheid

- Vrijtijdsbesteding (indeling vrije tijd, het doen van activiteiten, ontdekken talenten en interesses);
- Maaltijdverzorging (etiketten lezen, gezond eten, hygiëne in de keuken, boodschappen doen, recepten);
- Schoonmaakwerkzaamheden (uitbouwen schoonmaakwerkzaamheden);
- Geldzaken (geld uitgeven en sparen, uitleg vaste lasten, gas en elektra, verzekeringen, omgaan met huishoudgeld);
- Netwerk en relaties (welke contacten heeft de jongere om zich heen die haar (kunnen) steunen);
- Sociale vaardigheden (non-verbaal, verbaal, normen en waarden, samenwerking, conflicthantering).

Girl's talk

- Opkomen voor jezelf (situaties goed kunnen inschatten, feedback kunnen geven en ontvangen, grenzen stellen en durven te vragen, om kunnen gaan met boosheid, om kunnen gaan met negatieve en positieve gedachten, positief naar zichzelf kunnen kijken, situaties kunnen veranderen);

- Opvoeden en zo (leren het kind positief te bekrachtigen);
- Spel als hulp (een positief opvoedingsklimaat creëren, goed contact kunnen maken met het kind, plezier krijgen in de opvoedingsrelatie, inzicht krijgen in de ontwikkeling van het kind, zelfvertrouwen krijgen als opvoeder).

5.8 Competentielijst moeder en kind

Naam:

Geboortedatum:

Nationaliteit:

Competentie	Sterk	Zorg	Klaar voor	Klaar
Ik sta op tijd op				
Ik houd mij aan het voedingsschema van mijn kind				
Ik houd mijn kind goed vast				
Ik houd mij aan een vast dag en nachtritme voor mijn kind				
Ik doe mijn kind elke dag in bad				
Ik verschoon mijn kind op tijd				
Ik verschoon regelmatig het bedje				
Ik kleed mijn kind goed aan				
Ik breng mijn kind op tijd naar bed				
Ik houd mij aan een vast bedritueel				
Ik ga hygiënisch om met spenen en flesjes				
Ik doe de was voor mij en mijn kind				
Ik pak mijn kind op als het huilt				
Ik praat met mijn kind				
Ik lach naar mijn kind				
Ik speel met mijn kind				
Ik stimuleer mijn kind in het spel				
Ik knuffel mijn kind regelmatig				
Ik let goed op de veiligheid van mijn kind				
Ik kan koorts opnemen bij mijn kind				
Ik kan de nageltjes knippen van mijn kind				
Ik ga regelmatig naar het consultatiebureau				
Ik volg de adviezen op van het consultatiebureau				

6. Intervisie en casuïstiek

6.1 Methodische casuïstiekbespreking

Inleiding

Een methodische casuïstiekbespreking (mcb) is een bespreking van een casus met professionals die hetzelfde werk doen. Het methodische aspect ligt in de methodiek van het bespreken. Een bewonersbespreking kan via een mcb efficiënt en effectief verlopen. In de begeleiding van amv zijn het nemen van weloverwogen besluiten en een verantwoorde methodische uitvoering van essentieel belang. Mentoren bespreken met elkaar het begeleidingstraject, hoe zij hierin hebben gehandeld en wat het effect was. Door expertise met elkaar uit te wisselen, blijven we van elkaar leren.

Inbreng mentor

De mentor is de inbrenger van de casus. Middels rapportage en begeleidingsplan is iedere mentor op de hoogte van de begeleiding van de betreffende jongere. In de mcb moet een besluit genomen worden over de volgende stap van de begeleiding. De mentor zet de vraag op papier met een korte toelichting van max 1 A4. Deelnemers aan het overleg ontvangen de vraag minimaal 1 week voor het overleg. De schriftelijke toelichting verplicht de inbrenger nog eens goed na te denken over de vraag die hij wil inbrengen.

Omvang deelnemers mcb

De mcb bestaat minimaal uit 5 en maximaal 10 personen. De mcb wordt voorgezeten door één van de collega's. Kenmerk van de voorzitter is dat hij zich niet uitlaat over de inhoud maar uitsluitend de voortgang bewaakt zoals deze hier is omschreven. Vooral de tijd en het letten op de soort vragen zijn van belang in dit voorzitterswerk.

Start inbreng

De inbrenger licht nogmaals de casus toe. Nieuwe informatie na de schriftelijke indiening komt op tafel. De vraag van de inbrenger wordt kort geformuleerd en nog eens geherformuleerd door de voorzitter.

Verhelderende vragen

Alle deelnemers krijgen in één ronde de mogelijkheid om verhelderende vragen te stellen. Dat zijn vragen die de inbrenger moeten helpen de casus helder te krijgen. Daar mogen geen opvattingen, meningen en waardeoordelen in vervat zijn. In deze fase is het niet de bedoeling dat er al een oplossing ter tafel komt. De inbrenger luistert naar de vraag en geeft antwoord. Kort en bondig

Vernieuwde probleemstelling

Vaak brengen de verhelderende vragen een nieuwe probleemstelling of een verscherping van de vraag teweeg. De inbrenger formuleert opnieuw de vraag en een nieuwe ronde verhelderende vragen volgt. Vervolgens krijgt de inbrenger nogmaals de gelegenheid de inbrengvraag te formuleren. De voorzitter herformuleert de vraag nogmaals.

Kern van het probleem

De deelnemers krijgen de mogelijkheid om de kern van het probleem te verwoorden. Vaak is dat een professioneel dilemma. Na deze ronde verwoordt de inbrenger zijn dilemma. Daarna kunnen de deelnemers een advies uitbrengen over het dilemma. Dat gaat gepaard met een onderbouwing.

Afronding

De inbrenger geeft aan welk advies hem het meeste aanspreekt en waarom. De casus wordt afgesloten. Van de mcb wordt door één van de deelnemers een kort verslag gemaakt, waarin probleemstelling en resultaat centraal staan. De verslagen worden verzameld op een voor iedereen toegankelijke plek. Vaak kun je na verloop van tijd met deze verslagen ook conclusies trekken over gewenste interventies en begeleidingsmethodieken.

6.2 Reflectiecirkel van Korthagen¹⁹

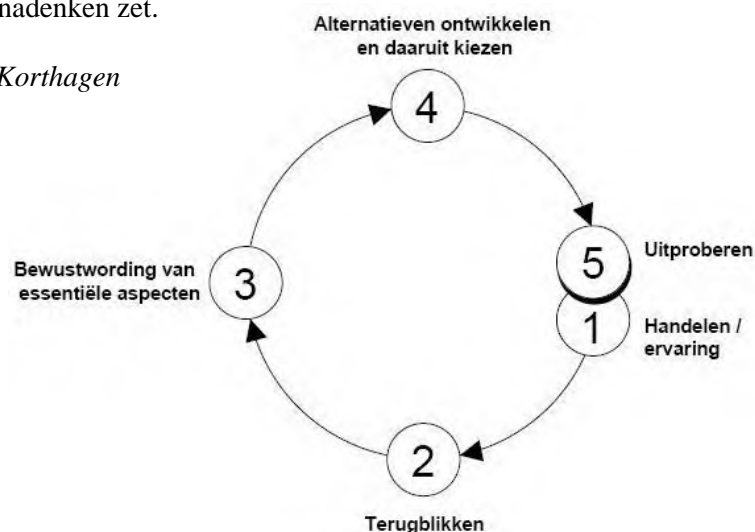
De cirkel helpt om een situatie van verschillende kanten te bekijken en systematisch te reflecteren. Op deze manier kan de inbrenger terugblikken op een situatie en hier van leren voor de volgende keer. Het model helpt om dieper naar een casus te kijken en mogelijk een blinde vlek te ontdekken. Tegelijkertijd leren collega's elkaar beter kennen en is er meer inzicht waarom collega's handelen zoals ze handelen.

Breng een casus/situatie in die impact heeft gehad op jou de afgelopen tijd. Hulpvragen zijn:

- Welke situatie had de laatste tijd (negatieve) impact op mij?
- Welke situatie kan ik herinneren die mij dagenlang aan het denken heeft gezet.
- Welke situatie zit me dwars?
- Probeer nadat de situatie concreet is uitgelegd in fase 1, vanaf dan alleen nog maar de casus vanuit jezelf te bekijken en vanuit het eigen handelen en laat het gedrag van jongere/collega/iets anders los maar kijk naar wat het met je deed.

Collega's stellen objectieve vragen zonder oordeel. Probeer vragen te stellen die de casus inbrenger tot nadenken zet.

Reflectiecirkel van Korthagen

¹⁹ Prof. Dr. F. Korthagen ontwikkelde in 1993 de reflectiecirkel naar analogie van de leercyclus van David Kolb

Hulpvragen bij elke fase

Fase 1: handelen

- Wat is er gebeurd?
- Waar is het gebeurd?
- Met wie? Wie waren er bij?
- Hoe gebeurde het?
- Wat wilde je bereiken?
- Waar wilde je op letten?
- Wat wilde je uitproberen?

Fase 2: Terugblikken op het handelen

- Wat gebeurde er concreet?
- Wat wilde je?
- Wat deed je? Wat was het effect op anderen?
- Wat dacht je?
- Wat voelde je?
- Wat waren je verwachtingen?

Fase 3: Bewust worden van essentiële aspecten

- Wat wilde je bereiken?
- Waarom heb je het zo aangepakt?
- Wat hield je tegen?
- Wat betekende dit voor jou? En voor een ander?
- Hoe zie jij jezelf? Hoe denk je dat een ander naar je kijkt?
- Welke denkbeelden, waarden en normen, fantasieën en angsten spelen mee?
- Welke overtuiging van jou over jezelf of over anderen zou mee kunnen spelen?
- Wat heeft die gedachte/dat gevoel met jezelf te maken?
- Overkomt je dit vaker? Wanneer en hoe enz.?
- Herken je dit gevoel/gedachte/gedrag?
- Als je kijkt naar de regels/gedragscode, hoe kijk je er dan op terug?
- Wat is dus het probleem (of de positieve ontdekking)?

Fase 4: Formuleren van handelingsalternatieven

- Hoe zou je het anders kunnen doen?
- Wat zie je andere mensen in zo'n situatie doen?
- Welke alternatieven/mogelijkheden zie ik?
- Welke voor- en nadelen hebben die?
- Welke mogelijkheden spreken mij aan?
- Wat heb je daarvoor nodig? Wat zou helpen?
- Welke kracht van jezelf kan je daarbij inzetten?
- Wat neem je nu mee voor de volgende keer?

Fase 5: Uitproberen

- Wat is nu anders gegaan dan de vorige keer?
- Wat heb je daarvan geleerd? Wat heeft het je opgeleverd?
- Hoe kun je dat verder toepassen?

6.3 De roddelmethode²⁰

Bij deze methode moet de inbrenger toezien hoe de anderen over hem 'roddelen'. Hij mag zich niet mengen in het gesprek. Bij deze methode is het van belang dat het onderling vertrouwen in de groep groot is.

Stap 1 Introductie vraag

De inbrenger introduceert zijn vraag en geeft een korte toelichting

Stap 2 Probleemverkenning

De overige mentoren verkennen de vraag met gerichte, open vragen. Op inhoud, relatie, gevoel en procedure.

Stap 3 Roddelen

De inbrenger gaat buiten de kring, met zijn rug naar de groep, zitten en bemoeit zich op geen enkele manier met het gesprek. Hij luistert aandachtig en maakt notities over zaken die hem raken of opvallen. De overige mentoren "roddelen" 15 minuten met elkaar over de vraag van de inbrenger en over mogelijke achtergronden, oorzaken en oplossingen.

Stap 4 Reactie van de inbrenger

De inbrenger komt terug in de groep en vertelt wat hij heeft ervaren, wat hem raakte en wat hij van de oplossing/het advies vindt.

Stap 5 Evaluatie

Inbrenger en overige mentoren kijken samen terug op het proces. Wat heeft het opgeleverd en hoe is het door iedereen ervaren?

---

²⁰ Nies, H., M. Keesen en M. Born, *Interne werkmap intervisie NIZW*, 2002

7. Participatie

7.1 Jongerenraad/huiskamervergadering

Het doel van dit instrument is:

- het bevorderen van de veerkracht door invloed op de omgeving te versterken
- Vergroten van zelfstandigheid en weerbaarheid
- Jongeren een eigen stem geven en versterken
- Met de frisse blik van jongeren kijken naar de leefomgeving.

De jongeren bepalen zelf de agenda van dit overleg, kiezen een voorzitter en spreken af wie er eventueel een verslag maakt.

Het is belangrijk dat de jongeren het gevoel hebben dat zij zich open kunnen uitspreken over hoe ze de opvang ervaren. Zij moeten zeker weten dat ze alles kunnen zeggen. Er wordt zorg gedragen voor een veilige situatie voor jongeren, waarin zij alles open kunnen bespreken.

Voorwaarden

- De bijeenkomst is in het belang van kinderen en jongeren en levert belangrijke informatie op en wordt als zodanig serieus genomen.
- De jongerenraad bestaat uit 5 tot 10 jongeren tussen de 12 en 18 jaar. Voor de huiskamervergadering geldt dat het deelnemersaantal hoger kan liggen. De jongeren gaan 1 x per kwartaal met de manager bijzondere opvang in gesprek.
- De agenda van de bijeenkomst wordt twee weken voor de bijeenkomst met de manager bijzondere opvang bekend gemaakt, inclusief wie de bijeenkomst zal voorzitten als onafhankelijk gespreksleider.
- De jongeren kunnen overleggen met de plaatselijke bestuurders en met organisaties in de omgeving. (bijvoorbeeld over zaken die betrekking hebben op onderwerpen buiten het centrum)
- Jongeren worden waar mogelijk betrokken bij de uitvoering van aanbevelingen
- De termijn waarop het COA schriftelijk reageert op de vragen/suggesties/ ideeën van de raad ten aanzien van wat het COA zou kunnen doen, is uiterlijk 2 weken na de bijeenkomst met de jongerenraad. Als er meer tijd nodig is om te reageren op specifieke punten wordt aangegeven wanneer dat zal zijn.

7.2 Jongeren-denktank

Een mentor stelt een jongeren-denktank samen, die samen met mentor(en) actief deelneemt aan de ontwikkeling van een product of dienst. De denktank kan bijvoorbeeld testen, meedenken en tips geven. De denktank komt verschillende malen bij elkaar om uiteindelijk met de mentoren 'iets' te creëren. Doordat jongeren betrokken worden bij het meedenken, worden hun perspectief en wensen meegenomen. Ook leren jongeren samen te werken, te overleggen en verantwoordelijkheid te nemen en te dragen.

Voorbeeld jongeren-denktank

De huiskamer wordt verbouwd en gerenoveerd. In een eerste bijeenkomst kan met huisvesting en een mentor besproken worden wat de wensen en behoeften zijn. In een volgende bijeenkomst wordt het ontwerp en de inrichting gepresenteerd, waar de denktank een mening over geeft en adviseert. In een laatste bijeenkomst wordt het definitieve ontwerp gekozen en gestart.

7.3 Peer to peer

Peer to peer vindt plaats binnen de eigen cultuur van jongeren: het zijn jongeren zelf die het initiatief nemen of zich laten inschakelen om te onderzoeken wat er breed binnen hun *peergroup* leeft. Op deze manier is het mogelijk beleid of aanbod beter aan te laten sluiten bij de vragen en ideeën die leven bij groepen jongeren. Hier kan ook gebruik gemaakt worden van interviews met en door jongeren.

Het voordeel van dit instrument is dat mentoren toegang krijgen tot informatie vanuit het perspectief van de doelgroep. Voor jongeren is het laagdrempelig om te laten weten wat ze willen of denken, omdat er geen hiërarchische of culturele verschillen zijn tussen de “onderzoeker” en hemzelf. Hierdoor kan informatie opgehaald worden over tevredenheid, ideeën of vragen aanzien van bepaalde zaken. Jongeren die ingeschakeld worden kunnen zich gesterkt voelen vanwege het appèl dat wordt gedaan op hun nieuwe rol, vaardigheden en kennis.

De mentoren leggen aan de jongeren die ingezet worden uit, wat de bedoeling is. Namelijk dat mentoren informatie of ideeën willen over een bepaald onderwerp en of zij binnen hun culturele groep willen onderzoeken hoe de rest van de jongeren daarover denkt. Het is belangrijk dat ze uitgelegd wordt dat het gaat om alle meningen en dat deze ook mogen afwijken. Tip is om de jongeren met de mentoren te laten oefenen.

Voorbeeld peer to peer

Mentoren vragen aan jongeren om binnen de culturele groep een groeps gesprek te organiseren over onderwijs in Nederland. Wat is het verschil met Eritrea, wat betekent onderwijs voor de toekomst en welke steun zouden zij hierbij willen? De ingezette jongeren halen voorstellen op om hun wensen te realiseren en bespreken deze met mentoren.

7.4 Verbeterfoto's

Mentoren zetten dit instrument in in een bestaande, concrete situatie die verbetering behoeft. Jongeren, mentoren of andere professionals komen drie keer samen om een bestaand probleem op te lossen. In de eerste bijeenkomst maken deelnemers foto's van alles wat voor verbetering vatbaar is en hoe jongeren het graag zouden zien. In de tweede bijeenkomst bespreekt de groep wat er nodig is om de problemen op te lossen. De derde bijeenkomst resulteert in een zo concreet mogelijk plan, het liefst met een taakverdeling. Waar mogelijk wordt de oplossing gezamenlijk uitgevoerd. Alle deelnemers hebben een gelijkwaardige inbreng.

Voordeel is dat, naast dat de wensen en het perspectief van de jongeren wordt meegenomen, er betrokkenheid en een dialoog is. Geef van te voren duidelijk aan wat de

kaders zijn, zoals financiën of een tijdsbestek waarbinnen zaken geregeld kunnen worden. Dit is afhankelijk van wat het probleem is.

Voorbeeld verbeterfoto's

Jongeren zouden hun leefomgeving graag huiselijker inrichten. Ze maken foto's van hun woning en van specifieke elementen die niet voldoen. Tevens maken de jongeren foto's van wenselijke situaties (bijvoorbeeld kamers die jongeren zelf hebben aangekleed). In een bijeenkomst met mentoren lichten de jongeren het fotomateriaal toe en bedenkt de groep wat er nodig is om deze wensen op te pakken. Het beeldmateriaal maakt direct aan mentoren zichtbaar waar jongeren mee kampen. In een slotbijeenkomst wordt een concreet plan opgesteld met een taakverdeling.

7.5 Wedstrijd

Het uitschrijven van een wedstrijd stimuleert jongeren na te denken over een bepaald onderwerp dat zij belangrijk vinden. Denk aan wedstrijden over het inrichten van speelruimte, plannen om de locatie te verbeteren, maar ook over belangrijke thema's, zoals leven met andere culturen. Een wedstrijd is geschikt om (out of the box) ideeën te genereren, maar zet jongeren ook aan tot nadenken over belangrijke onderwerpen. Er zijn verschillende varianten mogelijk. Een prijs uitreiken voor de meest originele ideeën werkt stimulerend. Andere opties zijn een winnend voorstel (eventueel in aangepaste versie) uitvoeren of de winnaar een (virtueel) budget geven om het idee zelf uit te voeren. Stel een jury samen die de inzendingen samen bekijkt, bespreekt en beslist wie de winnaar is.

Voorbeeld wedstrijd

Mentoren zetten een wedstrijd uit over respect voor elkaars gebruiken en gewoonten. Vooraf is in het team afgesproken wie er met de winnaar aan de slag gaat om zijn idee tot uitvoer te brengen en wat het budget is.

In een middag of avond kunnen jongeren ideeën indienen door gebruik te maken van een fotocollage, geschreven tekst, videomateriaal of iets anders. Vervolgens wordt een datum geprikt om met de jury alle ideeën te kunnen bekijken. Ook wordt een datum geprikt waarop het winnende idee bekend gemaakt zal worden.

8. Groepsdynamiek

8.1 Over de streep

‘Over de Streep’ heeft als doelstelling dat muren tussen verschillende groepen afbrokkelen en vooroordelen over elkaar veranderen door de gelijkennis met elkaar te ontdekken. Deze werkvorm biedt jongeren de mogelijkheid om meer van zichzelf te laten zien en te delen wat er echt speelt in hun leven zonder te hoeven praten. Jongeren merken dat ze vaak niet de enigen zijn die over de streep gaan, ze denken na over hun eigen keuze en zien de keuze van een ander. Dat bindt en sterkt in de eigen keuze. Door het eventuele gesprek wat erop volgt worden de beweegredenen van anderen duidelijk. Vaak roept dit begrip en respect op. Bepaalde thema’s die anders niet besproken worden, komen aan bod. Jongeren zien dat zij in veel gevallen niet de enige zijn die met bepaalde gevoelens en/of gedrag worstelen. Deze ervaring creëert saamhorigheid, maar ook respect en inzicht in de ander en in zichzelf. Het affectieve aspect wordt bij de deelnemers aangesproken door waardering te tonen en elkaar aan te moedigen.

Iedereen gaat aan een kant van de ruimte staan. De streep bevindt zich in het midden van de ruimte. Elke stelling begint met: “Ga over de streep als...”. Een mentor noemt de stelling en iedereen krijgt de gelegenheid om wel of niet over de streep te gaan. Afhankelijk van de taalkennis kan er voor gekozen worden om live tolk(en) in te zetten. Het is dan belangrijk om vooraf aan de tolken uit te leggen wat deze werkvorm inhoudt.

Afhankelijk van het doel van deze werkvorm kan er gekozen worden voor de ‘light’ versie van over de Streep. Hierbij gaat het vooral om elkaar laagdrempelig beter te leren kennen en kan gekozen worden voor stellingen zoals “Ga over de streep als je graag sport”. In deze vorm is er een mogelijkheid om direct na de stelling met jongeren in gesprek te gaan waarom er voor een optie is gekozen. Laat de jongeren elkaar eerst aankijken zonder nog iets te zeggen. Een mentor kan vervolgens vragen of er iemand is die meer wil vertellen over de gemaakte keuze. Vervolgens gaat iedereen weer aan een kant staan voor de volgende stelling. Soms zijn er meerdere mentoren nodig, afhankelijk van de grootte van de groep (een mentor om de vragen te stellen en een ander om het proces te observeren en eventueel door te vragen). Het is altijd aan te raden om de mentoren mee te laten doen. Gebruik stellingen zoals “Ga over de streep als je bereid bent om iemand met een andere culturele achtergrond uit te nodigen bij jou te komen eten”. Stimuleer dat ter plekke afspraken ontstaan!

Link ter illustratie: <https://youtu.be/WniB08g42Jo>

Diepgang qua persoonlijke stellingen stimuleert affectie/compassie. Naast het preventieve is dit vooral effectief bij oplopende spanningen en conflicten tussen groepen onderling. Hierbij gaat het om stellingen waarin aspecten zoals geweld en discriminatie aan bod komen. Bereid de jongeren hier goed op voor en bouw de ‘zwaarte’ van de stellingen langzaam op. Het is niet de bedoeling dat deze werkvorm een therapeutische sessie gaat worden. Emoties kunnen hoog oplopen en mentoren interveniëren hierop zoals ze dat normaal gesproken doen in dit vak. Als er voor deze versie wordt gekozen, dan is het van groot belang om onderstaande zaken in acht te nemen:

- Mentoren doen mee
- Activiteit vindt plaats in volledige stilte, zodat de deelnemers niet het gevoel krijgen dat over hen gepraat wordt.
- Formuleer stellingen in de vorm van ‘betreft jezelf of een dierbare’ en creëer pas na de activiteit ruimte voor vragen en uitwisseling van ervaringen. Dit creëert veiligheid en verlaagt de drempel om over de streep te gaan, omdat er aan de hand van de stelling niet af te leiden valt dat het de deelnemer zelf betreft en direct na de stelling geen persoonlijke vragen volgen. Tevens kan het visuele aspect van hoeveel personen hetzelfde hebben meegemaakt, als zeer indrukwekkend worden ervaren.
- Publiek is niet gewenst i.v.m. het creëren van een veilige omgeving voor de deelnemers
- Vraag commitment/instemming om mee te doen onder vermelding dat de deelnemers te allen tijde ervoor kunnen kiezen om uit het spel te stappen. In dat geval verlaat de deelnemer de ruimte. Een mentor gaat mee om de reden te achterhalen en hierop te interveniëren/eventuele nazorg te bieden
- Benoem het belang van het discreet omgaan met de informatie die de deelnemers over elkaar te weten komen, uit respect voor de ander en zijn veiligheidsbeleving
- Laat de activiteit door een voor de jongeren onbekende/externe persoon leiden, zodat de mentor geen observant/publiek vormt zonder zelf mee te doen
- Introduceer handgebaar voor liefde en respect, zodat jongeren deze naar elkaar kunnen tonen zonder te praten. Stimuleer dit ook.
- Vertel na de stelling en nadat de deelnemers overgestoken zijn meer over het genoemde aspect (belang/impact). Zie voorbeeldstellingen in bijlage 5.
- Moedig deelnemers aan om elkaar te steunen d.m.v. handgebaar (deelnemers aan de andere kant van de streep) of arm over de schouder (deelnemers die ook over de streep zijn gegaan)
- Gebruik apparatuur voor simultaan vertalen (zonder deze apparatuur zijn de jongeren geneigd om in de buurt van de tolk te gaan staan om beter te kunnen horen wat er gezegd wordt. Dit zorgt voor een ongewenst effect; namelijk het creëren van twee of meerdere groepen terwijl saamhorigheid centraal staat)
- Sluit positief af door een papier op de rug van de deelnemers te plakken, waarop anderen (anoniem) iets liefs of een compliment op kunnen schrijven De ervaring leert dat sommige jongeren hier naderhand zoveel waarde aan hechten, dat ze deze letterlijk boven hun bed hangen.
- Deel je ervaringen met andere locaties zodat we samen met elkaar en van elkaar kunnen leren
- Benader eventueel interne collega's voor inhoudelijk advies

Link ter illustratie: https://youtu.be/QK7ueQLh4_8

Zie voorbeeldstellingen in bijlage 5 om inspiratie op te doen. Afhankelijk van eigen inschatting en het doel kunnen de stellingen naar eigen wens worden aangepast.

8.2 Emotiespel

Jongeren leren tijdens het emotiespel gevoelens met elkaar te delen. Ze leren hun eigen emoties te uiten, maar ook de emoties van anderen te respecteren. Ook bij dit instrument gaat het om verbinding en het gesprek met elkaar aangaan. Jongeren leren daarnaast dat ze hun gevoel mogen uiten en gehoord worden.

De mentor tekent vier gezichten op papier die de emoties bang, blij, bedroefd en boos uitdrukken. De gezichten worden in de hoeken van de ruimte gelegd. Leg ze uit aan de jongeren, zodat iedereen dezelfde associatie heeft bij dezelfde gezichten. Noem bepaalde gebeurtenissen of situaties, waarna jongeren naar de desbetreffende hoek lopen die overeenkomt met hun gevoel daarbij. Laat ze kort toelichten en met elkaar delen waarom ze daar staan.

Belangrijk is om klein en veilig te beginnen, om het daarna op te bouwen.

Voorbeelden van situaties/gebeurtenissen

Hoe voel(de) je je

- de eerste dagen op locatie
- toen je voor het eerst op de locatie met iemand op een kamer sliep
- tijdens het sporten
- als je in bed ligt
- als je een brief krijgt van de IND
- als het in huis donker is
- als je met vrienden bent
- als je met vreemden bent
- als je eten van het land van herkomst eet

Laat de jongeren op het eind elkaar een compliment geven over wat ze leuk vonden om te horen of te zien.

8.3 Probleem oplossen

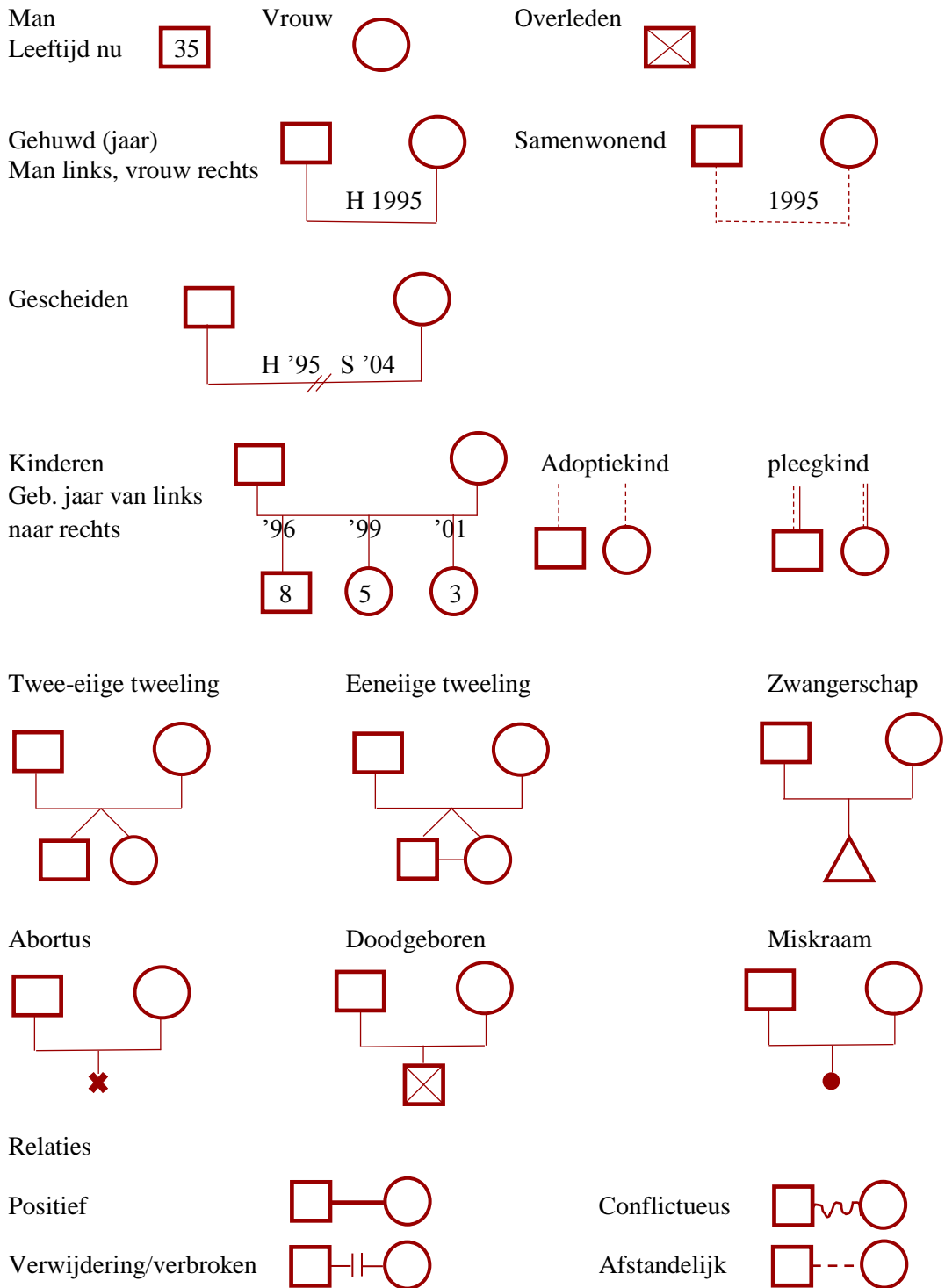
Jongeren leren met elkaar tot oplossingen te komen voor problemen waar zij tegenaan lopen. De groep deelnemende jongeren is gemengd qua achtergrond en afkomst. Een mentor legt uit dat de jongeren 10 tot 15 minuten krijgen om problemen te benoemen waar ze op locatie mee te maken hebben. De mentor noteert de problemen op een briefje en stopt deze in een doosje. Er worden 2 of 3 problemen uit het doosje getrokken. Vervolgens laat hij de jongeren samen oplossingen bedenken. Per probleem krijgen de jongeren maximaal 15 minuten en proberen ze zo veel mogelijk oplossingen te bedenken. De mentor begeleidt het gesprek. De oplossingen, die tijdens het probleem oplossen worden aangedragen, zijn oplossingen die binnen de jongeren zelf liggen en waar ze meteen mee aan de slag kunnen.

Voorbeelden

1. Je wil graag biljarten, maar er zijn andere jongeren aan het spelen
2. Je mag niet meedoen met een spel
3. Je hebt niet genoeg geld om een winterjas te kopen
4. Degene die bij je op de kamer woont, belt de hele dag waardoor je niet kunt slapen.

9. Bijlagen

Bijlage 1 Symbolen Genogram

Bijlage 2 Doelkaarten

Wonen en leven

Ik zou graag:

- een kamer voor mezelf hebben
- in een andere stad/plaats wonen
- een rustige plek hebben, zonder lawaai
- iets leren over voedsel en gezond eten
- leren koken
- een bromfiets/scooter kopen
- schulden afbetalen
- geld lenen
- geld sparen
- met mijn geld rondkomen
- vaker schoonmaken/stofzuigen
- vaker de afwas doen
- mijn eigen kamer schoonmaken
- meer regelmaat hebben
- elke ochtend mijn bed opmaken
- iets anders:

Kopen of repareren van de volgende spullen

- televisie
- telefoon
- kleding
- schoenen
- laptop
- PlayStation
- iets anders:

Gezin en familie

Ik zou graag:

- met mijn ouders in contact komen
- zoeken naar vermiste familieleden
- ruzies met mijn broer/zus/neef/nicht etc. vermijden
- van mijn aanwezige familie loskomen/zelfstandiger worden
- kunnen opschieten met mijn familieleden
- iets anders:

Vrije tijd

Ik zou graag:

- meer geld hebben om uit te gaan
- fitness-oefeningen doen
- uit de buurt blijven van (straat)bendes
- weten hoe het openbaar vervoer werkt
- een abonnement hebben voor het openbaar vervoer
- voldoende privacy (ruimte voor mezelf)
- op een sportclub gaan
- luisteren naar muziek
- muziek maken
- liedjes/verhalen/gedichten schrijven
- meer tijd voor plezier en ontspanning
- meer tijd hebben voor mezelf
- dansen
- een wandeling maken om er even uit te zijn
- voldoende slaap krijgen
- mijn angst verminderen
- minder verplichtingen hebben
- een adres hebben om op weekendverlof te gaan
- fietsen
- Nederland ontdekken
- met Nederlanders in contact komen
- iets anders:

Instanties en autoriteiten

Ik zou graag:

- leren wat ik moet zeggen als ik een officiële instantie bel of aan het loket sta
- leren wat je moet doen, als een instantie je niet eerlijk behandelt
- leren ingewikkelde papieren in te vullen
- niet meer bang voor de politie zijn
- leren wat ik terug kan zeggen, als ik vind dat anderen mij onrechtvaardig behandelen
- aangifte doen van iets dat mij is overkomen
- beter weten wat wel/niet van de wet mag
- niet in aanraking met criminaliteit komen
- iets anders:

Relaties, intimiteit en seksualiteit

Ik zou graag:

- iemand vinden die mij gelukkig maakt
- meer tijd doorbrengen met vaste vriend(in)
- een vaste vriend(in) vinden die me met respect behandelt
- vaste vriend(in) vinden die me vertrouwt
- op een prettige manier met iemand willen vrijen
- iemand vinden om mee te praten
- iemand vinden op wie ik kan rekenen
- goede vriendschappen ontwikkelen
- met iemand praten over homoseksualiteit
- veilig vrijen, niet met zwangerschap of geslachtsziekten te maken krijgen
- met iemand vrijen
- seksuele voorlichting krijgen
- weten hoe ik mezelf kan beschermen tegen opdringerige mensen
- trouwen
- mezelf beschermen tegen verkrachting
- ooit een eigen gezin hebben
- een zwangerschapstest doen
- vrijgezel blijven
- iets anders:

School en werk

Ik zou graag:

- vaker op school zijn
- een diploma halen
- specifieke werkervaring hebben (evt. door stage)
- beter leren rekenen
- beter leren lezen
- beter talen leren
- betere cijfers halen
- beter omgaan met leerkrachten
- vaker op tijd komen
- op tijd mijn huiswerk maken
- leren omgaan met leerproblemen
- financiële steun krijgen voor een opleiding
- werk gaan zoeken
- solliciteren
- me netjes kleden voor een sollicitatiegesprek
- leren hoe ik me moet presenteren bij een sollicitatiegesprek
- een goede opleiding/school volgen
- iets anders:

Bijlage 3 Toekomstkwartet

Doel

Dit is het toekomstkwartet. Allereerst een leuk spel om te spelen, maar daarnaast ook een leuke manier om met de toekomst bezig te zijn.

Middelen

Een spel zelfgemaakte kaarten (zie hieronder)

Werkwijze

Je speelt dit spel met minimaal 2 spelers. Allereerst worden de kaarten geschud. Dan mag een van de spelers delen. Iedere speler krijgt vier kaarten. De overige kaarten worden met de rug naar boven in het midden van de tafel gelegd: dit is de "pot". De kaarten hebben een verschillend thema. Van iedere kleur zijn er steeds vier kaarten, deze kaarten hebben een gezamenlijk thema. Op iedere kaart staan onderwerpen genoemd die binnen het thema passen. Bijvoorbeeld: thema "geld" met de onderwerpen "illegaal werken", "uitkering", "stelen", "legaal werken". Op elke kaart is één van de onderwerpen dik gedrukt. Het dikgedrukte onderwerp is het onderwerp van die kaart. Elk thema heeft dus vier kaarten met een dikgedrukt onderwerp.

Spelregels

Wat is de bedoeling?

Het is de bedoeling om door te vragen en te ruilen steeds een set van dezelfde kleur bij elkaar te zoeken. Als de set compleet is heeft de speler een KWARTET. Het kwartet wordt omgekeerd op tafel gelegd. Het doel van het spel is om zoveel mogelijk kwartetten te verzamelen.

Hoe verzamel ik kaarten?

Alle spelers beginnen met vier kaarten, waarschijnlijk met verschillende thema's. Je mag nu aan een van de andere spelers om een kaart vragen. Je moet dan steeds het thema en één onderwerp noemen. Bovendien moet je zeggen van wie je de kaart wilt hebben. Bijvoorbeeld: "Gaby, mag ik van 'geld' de kaart 'stelen'? LET OP: je mag alleen om een kaart van een bepaald thema vragen, als je al een kaart in je hand hebt van dat thema!

Hoe kom ik aan de beurt?

Alle spelers kiezen blind een kaart. Op iedere kaart staat een nummer. De speler met het hoogste nummer mag beginnen. Als je aan de beurt bent, vraag je een van de andere spelers om een kaart. Als deze jou de kaart kan geven, mag je nog een kaart vragen aan een van de spelers. Zodra je om een kaart vraagt en de betreffende speler kan jou de kaart niet geven, pak je een kaart van de pot. Daarna is je beurt voorbij en is degene die jou niet jou kaart kon geven aan de beurt.

Hieronder zijn een aantal kaarten met thema's weergegeven. De mentor print deze uit, en knipt er kaartjes van. Om het spel te spelen kan de mentor kiezen met welke thema's hij aan de slag gaat (allemaal mag ook).

De kaarten

Thema: geld verdienen

Sparen

Klusje in de buurt

Zwart werken

Criminaliteit (prostitutie, stelen, drugs)

Thema: geld verdienen

Sparen

Klusje in de buurt

Zwart werken

Criminaliteit (prostitutie, stelen, drugs)

Thema: geld verdienen

Sparen

Klusje in de buurt

Zwart werken

Criminaliteit (prostitutie, stelen, drugs)

Thema: geld verdienen

Sparen

Klusje in de buurt

Zwart werken

Criminaliteit (prostitutie, stelen, drugs)

Thema: wonen in Nederland na je 18^{de}

Wonen in een azc

Illegaal een kamer huren

Illegaal bij vrienden wonen

Niet, terug naar thuisland

Thema: wonen in Nederland na je 18^{de}

Wonen in een azc

Illegaal een kamer huren

Illegaal bij vrienden wonen

Niet, terug naar thuisland

Thema: wonen in Nederland na je 18^{de}

Wonen in een azc

Illegaal een kamer huren

Illegaal bij vrienden wonen

Niet, terug naar thuisland

Thema: wonen in Nederland na je 18^{de}

Wonen in een azc

Illegaal een kamer huren

Illegaal bij vrienden wonen

Niet, terug naar thuisland

Thema: onderwijs

Nederlands leren

Praktijkopleiding volgen

Diploma halen

Niet naar school gaan/spijbelen

Thema: onderwijs

Nederlands leren

Praktijkopleiding volgen

Diploma halen

Niet naar school gaan/spijbelen

Thema: onderwijs

Nederlands leren

Praktijkopleiding volgen

Diploma halen

Niet naar school gaan/spijbelen

Thema: onderwijs

Nederlands leren

Praktijkopleiding volgen

Diploma halen

Niet naar school gaan/spijbelen

Thema: werk zoeken in thuisland

Met hulp van organisaties

Solliciteren op internet

Vakopleiding met kansen in thuisland

Met hulp van familie

Thema: werk zoeken in thuisland

Met hulp van organisaties

Solliciteren op internet

Vakopleiding met kansen in thuisland

Met hulp van familie

Thema: werk zoeken in thuisland

Met hulp van organisaties

Solliciteren op internet

Vakopleiding met kansen in thuisland

Met hulp van familie

Thema: werk zoeken in thuisland

Met hulp van organisaties

Solliciteren op internet

Vakopleiding met kansen in thuisland

Met hulp van familie

Thema: toekomstperspectief

Legaal in Nederland

Terug naar thuisland

Naar een ander land gaan

Illegaal in Nederland

Thema: toekomstperspectief

Legaal in Nederland

Terug naar thuisland

Naar een ander land gaan

Illegaal in Nederland

Thema: toekomstperspectief

Legaal in Nederland

Terug naar thuisland

Naar een ander land gaan

Illegaal in Nederland

Thema: toekomstperspectief

Legaal in Nederland

Terug naar thuisland

Naar een ander land gaan

Illegaal in Nederland

Thema: werken in thuisland

Handeltje starten

Werken bij een bedrijf

Bij familie werken

Werkloos

Thema: werken in thuisland

Handeltje starten

Werken bij een bedrijf

Bij familie werken

Werkloos

Thema: werken in thuisland

Handeltje starten

Werken bij een bedrijf

Bij familie werken

Werkloos

Thema: werken in thuisland

Handeltje starten

Werken bij een bedrijf

Bij familie werken

Werkloos

Thema: veilige seks

Condoms

De pil

Niet vrijen

Zelfbevrediging

Thema: veilige seks

Condoms

De pil

Niet vrijen

Zelfbevrediging

Thema: veilige seks

Condoms

De pil

Niet vrijen

Zelfbevrediging

Thema: veilige seks

Condoms

De pil

Niet vrijen

Zelfbevrediging

Thema: risico's

Drugs

Schulden

Alcohol

Uitbuiting

Thema: risico's

Drugs

Schulden

Alcohol

Uitbuiting

Thema: risico's

Drugs

Schulden

Alcohol

Uitbuiting

Thema: risico's

Drugs

Schulden

Alcohol

Uitbuiting

Thema: contact houden met vrienden

Social media (facebook, snapchat etc.)

Email

Brieven sturen

Bellen

Thema: contact houden met vrienden

Social media (facebook, snapchat etc.)

Email

Brieven sturen

Bellen

Thema: contact houden met vrienden

Social media (facebook, snapchat etc.)

Email

Brieven sturen

Bellen

Thema: contact houden met vrienden

Social media (facebook, snapchat etc.)

Email

Brieven sturen

Bellen

Thema: vriendschap

Met elkaar delen

Voor elkaar opkomen

Elkaar opzoeken

Elkaar helpen

Thema: vriendschap

Met elkaar delen

Voor elkaar opkomen

Elkaar opzoeken

Elkaar helpen

Thema: vriendschap

Met elkaar delen

Voor elkaar opkomen

Elkaar opzoeken

Elkaar helpen

Thema: vriendschap

Met elkaar delen

Voor elkaar opkomen

Elkaar opzoeken

Elkaar helpen

Thema: wonen in thuisland

Alleen wonen

Bij vrienden wonen

Bij familie wonen

In de grote stad wonen

Thema: wonen in thuisland

Alleen wonen

Bij vrienden wonen

Bij familie wonen

In de grote stad wonen

Thema: wonen in thuisland

Alleen wonen

Bij vrienden wonen

Bij familie wonen

In de grote stad wonen

Thema: wonen in thuisland

Alleen wonen

Bij vrienden wonen

Bij familie wonen

In de grote stad wonen

Thema: familie in thuisland

Niet welkom

Met geld welkom

Met diploma welkom

Welkom

Thema: familie in thuisland

Niet welkom

Met geld welkom

Met diploma welkom

Welkom

Thema: familie in thuisland

Niet welkom

Met geld welkom

Met diploma welkom

Welkom

Thema: familie in thuisland

Niet welkom

Met geld welkom

Met diploma welkom

Welkom

Thema: ouders

Contact zoeken

Ouders zijn trots

Blij om jou te zien

Boos als jij terug komt

Thema: ouders

Contact zoeken

Ouders zijn trots

Blij om jou te zien

Boos als jij terug komt

Thema: ouders

Contact zoeken

Ouders zijn trots

Blij om jou te zien

Boos als jij terug komt

Thema: ouders

Contact zoeken

Ouders zijn trots

Blij om jou te zien

Boos als jij terug komt

Bijlage 4 Over de streep

Luchtige, opstartstellingen

Ga over de streep als,

- je 24 uur zonder je smartphone kan
- je wel eens enorm om jezelf hebt gelachen
- je wel eens verliefd bent geweest
- je wel eens een mentor voor de gek hebt gehouden
- je wel eens hebt gedaan alsof je ziek bent om niet naar school te hoeven

Persoonlijke stellingen

Ga over de streep als,

- je dit spannend vindt
- je je wel eens anders hebt voorgedaan dan wie je werkelijk bent.
- je wel eens met vrienden over de situatie in jouw land praat.
- je wel eens een compliment geeft aan iemand
- je het belangrijk vindt anderen te helpen zonder hier iets voor terug te willen
- je wel eens verdrietig bent geweest. (deel je dit met vrienden?)
- je het belangrijk vindt wat anderen van je denken
- je het moeilijk vindt om contact te maken met anderen
- er dingen zijn in je leven waar je niet over wilt praten
- je geweld hebt gezien onderweg tijdens je vlucht
- je wel eens bent gediscrimineerd
- je je wel eens minder dan de rest hebt gevoeld
- je vrienden hebt met een andere culturele achtergrond
- je godsdienstig bent opgevoed
- je wel eens een iemand hebt geslagen
- je vrienden hebt
- je je familie mist
- je vrienden hebt met een ander geloof

Diepgaande stellingen:

Ga over de streep als,

- Je iemand mist, iemand die je kwijt ben omdat deze persoon overleden is of om andere reden geen onderdeel meer uitmaakt van jouw leven - (Denk aan de persoon voor wie jij bent overgestoken. Heeft die persoon geweten hoeveel je van hem houdt? Heb jij dat vaak genoeg gezegd? Als je de mogelijkheid hebt, doe dat alsnog.)
- Je ooit een kind bent geweest - (Denk goed na of je oversteekt of niet. En als je bent overgestoken, steun dan de mensen die dat niet hebben gedaan. En als je beseft dat je niet had moeten oversteken, dan kun je nog terug. Velen van ons hebben nooit een jeugd gehad. Er werden dingen van ons verwacht. Soms moeten we zorgen voor de mensen die voor ons hadden moeten zorgen. We zijn getuige geweest van dingen die geen kind zou moeten zien.)
- Jij je ooit gediscrimineerd of vernederd hebt gevoeld of nare opmerkingen toegeworpen kreeg m.b.t. jouw culturele achtergrond, je religie of je huidskleur - (Sta erbij stil wat het betekent om te staan waar je nu staat. Kijk diegene die

overgestoken zijn in de ogen. Is er misschien iemand die overgestoken is om iets wat jij hebt gezegd? Misschien zijn die grapjes toch niet zo leuk. Misschien is dat wat we zeggen kwetsend voor mensen om wie we geven. Ze kunnen zich buitengesloten voelen/het gevoel krijgen dat ze er niet bij horen. Wees lief voor elkaar!)

doc. 7

Van:

Verzonden: dinsdag 10 september 2019 11:03

Aan:

Onderwerp: RE: Vraag over zoektocht Vietnamese ama's

eens

Van:

Verzonden: maandag 9 september 2019 10:52

Aan:

CC:

Onderwerp: RE: Vraag over zoektocht Vietnamese ama's

Hoi

Dit zijn in mijn ogen geen achtergrondvragen.
Ik bespreek vanmiddag wel even met
geven over dit onderwerp.

in hoeverre wij openheid willen/ kunnen

Met vriendelijke groet,

Van:

Verzonden: maandag 9 september 2019 10:48

Aan: '

Onderwerp: FW: Vraag over zoektocht Vietnamese ama's

Hierbij de vragen van

. Zullen we met zijn 3-en even bellen hierover?

Van:

Verzonden: maandag 9 september 2019 10:33

Aan:

Onderwerp: Re: Vraag over zoektocht Vietnamese ama's

Hoi

,
Excuus voor de late reactie, ik was een paar dagen weg. Mijn voorkeur gaat uiteraard uit naar een persoonlijk gesprek, telefonisch of op locatie. Ik merk in de praktijk dat dat vaak beter werkt omdat je op elkaars vragen en antwoorden in kunt gaan. Het kan mij helpen bij het goed

opschrijven van dit ingewikkelde probleem. Als dat niet mogelijk is, zou ik het volgende willen weten:

Specifiek over dit incident:

- Wat kunnen jullie vertellen over de verdwijning van de 6 Vietnamese jongeren vorige maand? Hoe verdwenen ze? (in een eerdere Wob-procedure over dit onderwerp kwam bijvoorbeeld naar buiten dat de ama's zich bij eerdere verdwijningen simpelweg achter een bank verstopten, etc). Waarom is er een politiehelikopter ingezet bij de zoektocht? Zijn de jongeren überhaupt teruggevonden of is er een idee waar ze zijn?

Meer in het algemeen:

- Wat kunnen jullie vertellen over de complexiteit van het probleem? Deze jongeren verblijven in een beschermde opvang, maar kiezen er zelf voor weg te lopen. Wat kun je daar tegen doen (en wat doen we er al tegen)? Worden Vietnamese jongeren (die relatief vaak verdwijnen) en hun communicatie meer in de gaten gehouden dan anderen? Wordt er met deze jongeren gepraat over hun toekomst? En wat zeggen ze dan?

- Hoe komen deze jongeren in Nederland aan? Melden ze zich simpelweg in Ter Apel? Of is er een andere manier?

- In hoeverre is er zicht op de netwerken rond deze jongeren?

- Wat zouden COA en Xonar nodig hebben (qua middelen) om deze jongeren nog beter te kunnen beschermen?

Hoop dat jullie hier iets mee kunnen. En nogmaals: een persoonlijk gesprek, bv in Cadier en Keer, heeft mijn voorkeur.

met vriendelijke groet,

Op vr 6 sep. 2019 om 10:52 schreef

Van mijn collega's binnen de unit Bijzondere Opvang krijg ik het verzoek of ze schriftelijk mogen reageren als er concrete achtergrondvragen zijn. Ik heb ze laten weten dat aan jou voor te leggen.

Groet,

Van:

Verzonden: woensdag 4 september 2019 09:29

Aan:
Onderwerp: Re: Vraag over zoektocht Vietnamese ama's

Fijn! Dank je.

Op wo 4 sep. 2019 om 09:26 schreef

Yes, heb net vanochtend (mail)contact met hen. De persoon met wie k je in contact wil brengen, is terug van vakantie. Verwacht snel meer duidelijkheid

Groet,

Van:
Verzonden: woensdag 4 september 2019 09:25
Aan:
Onderwerp: Re: Vraag [over zoektocht Vietnamese ama's](#)

Hallo , inmiddels al iets gehoord van Xonar? Zou graag met die mensen bellen of langsgaan. Ik kan uiteraard ook zelf contact opnemen als dat voor jou handiger is.

Groet

Op wo 28 aug. 2019 om 15:02 schreef

Nee, en gelet op de vakanties vrees ik dat dit deze week ook niet meer gaat lukken.

Groet,

Van:
Verzonden: woensdag 28 augustus 2019 11:34
Aan:
Onderwerp: Re: Vraag over zoektocht Vietnamese ama's

Hoi , al iets teruggehoord van de mensen van Xonar?

groet

Op ma 26 aug. 2019 om 15:08 schreef

, ik heb je verzoek uitgezet bij . Je moet alleen niet verwachten dat ze volledige openheid geven in dit soort zaken.

Groet,

Van:

Verzonden: maandag 26 augustus 2019 10:57

Aan:

Onderwerp: Re: Vraag over zoektocht Vietnamese ama's

Fijn. Kan im Limburg of evt telefonisch als dat sneller te regelen is. Ik kwam in mijn zoektocht naar info ook programma van Argos uit maart tegen over dit onderwerp, jullie hebben toen ook veel documenten vrijgegeven nav een WOB van hen. Daarin staat onder meer beschreven hoe jongeren eerder hebben kunnen ontsnappen (door zich achter de bank te verstoppen, etc). Zouden jullie of Xonar daar in dit geval ook iets over kunnen zeggen?

groet

Op ma 26 aug. 2019 om 10:51 schreef

, het is op zioch wel mogelijk om een afspraak te maken met ierland van over dit onderwerp. Dit hebben we eerder al gedaan. Ik ga een poging wagen om de afspraak in de agenda vast te leggen.

Groet

Van:

Verzonden: vrijdag 23 augustus 2019 17:17

Aan:

Onderwerp: Vraag over zoektocht Vietnamese ama's

Hoi ,

Omdat het laat op de vrijdagmiddag is, even per email.

we spraken van het weekend al kort over de verdwenen ama's in Cadier en Keer. Ik begrijp uit een artikel in De Limburger dat het om Vietnamese jongeren gaat. Dat is voor mij aanleiding iets verder in het onderwerp te duiken. Er is afgelopen voorjaar al vaker geschreven (en in de 2e kamer gesproken) over de zorgen die er zijn rond Vietnamese ama's en mensensmokkel. In

hebben we er toen niet over geschreven, maar dit incident is een aanleiding om dat wel te doen. Het is een belangrijk onderwerp. Is het mogelijk om via jullie te spreken met de locatiedirecteur van de betreffende opvang van Xonar of een COA-medewerker die ook van de hoed en de rand weet? Ik zou graag aan de hand van deze 'verdwijning' het bredere verhaal van dit probleem vertellen: waarom verdwijnen die jongeren steeds? waarom is het zo lastig er iets aan te doen? hoe proberen we ze te beschermen? etc

Misschien kunnen we maandag even bellen wat er mogelijk is?

groet en prettig weekend,

--

Met vriendelijke groet,

*****

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het COA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor

Van:

Verzonden: dinsdag 10 september 2019 13:56

Aan:

Onderwerp: FW: Tijdljn vermissing

vraagt het COA om het verslag dat betrekking heeft op de vermissing (MOB) van zes amv op zaterdag 17-8-2019 uit de beschermde opvang. Hij doet dat met een verwijzing naar de documenten die eerder openbaar zijn gemaakt door het COA nav een Wob-procedure. (<https://www.coa.nl/nl/actueel/wob-publicaties/wob-verzoek-argos-iz-vietnamese-alleenstaande-minderjarige-vluchtelingen-amv>).

heeft eerder al gevraagd om een achtergrondgesprek met deze kwestie. Ik heb hem telefonisch laten weten dat de staatssecretaris later dit jaar met een brief aan de Tweede Kamer komt over amv en MOB, en dat we mede om die reden eigenlijk niets kunnen toevoegen aan hetgeen eerder al is gezegd.

Vraag: kunnen we met inachtneming van het weglaten van persoonsgegevens onderstaande tijdljn versturen aan , of moeten we het op een Wob-procedure laten aankomen?

Gr

Van:

Verzonden: zaterdag 17 augustus 2019 16:25

Aan:

Onderwerp: FW: Tijdljn vermissing

Hallo ,

Onderstaand nog de tijdljn.

Als er vragen zijn hoor ik het graag.

Vriendelijke groet,

Tijdljn vermissing

Om een helder beeld te creëren onderstaand de complete tijdlijn van de vermissing. Hierin is de eerder per e-mail gedeelde informatie meegenomen.
Het gaat om de volgende jongeren:

Tijdlijn:

16 Augustus

Signalen door de dag heen:

- Bij [redacted] was er vanmorgen al sprake van verschillende kledingwissels van [redacted]. [redacted] hebben ook de hele dag hun schoenen aangehouden.
- Op de afgesproken bezoektijd om 14 uur trekken [redacted] zich steeds verder terug tot het randje van het zicht vanaf [redacted]. Hier lijkt [redacted] de gespreksleider te zijn, terwijl [redacted] met handgebaren de weg lijkt te wijzen en verschillende aspecten in de omgeving aanwijst. Haar handgebaren lijken een route naar boven aan te duiden, richting parkeerplaats. Halverwege dit gesprek komt [redacted] even terug, loopt [redacted] in en komt na een paar minuten weer naar buiten. In het voorbijgaan kijkt hij recht aan en glimlacht, alvorens hij terugloopt.
- Wanneer [redacted] ruim voor het einde van de bezoektijd, weer terug naar de [redacted] lopen kiezen ze de omweg via het leegstaande pand tussen [redacted] Ik pak meteen mijn spullen om hen niet uit beeld te laten verdwijnen, waarbij [redacted] mij strak aankijkt, en mij ook blijft nakijken. Daarna is het even rustig en zijn zowel jongens als meisjes binnen op de eigen groep.
- De Vietnamese jongens hebben toen op tv via youtube een filmpje gekeken wat ging over de reis van Vietnam naar West-Europa. Hierin kwam het reizen in containers maar ook het werken in de hennepcultuur aan bod. [redacted] kijkt aan het eind van het filmpje nadrukkelijk aan met een grote lach. [redacted] kijkt vervolgens weg en reageert hier niet verder op.
- Rond 16 uur willen [redacted] ineens fruit gaan plukken in de buurt van [redacted]. Terwijl [redacted] met hen meeloopt, en zij de poort net uit zijn belt [redacted] dat de nieuwe jongens op dat moment arriveren. Een van de meisjes vraagt direct of het Vietnamese jongens zijn, alvorens het busje in beeld is. Ze beginnen samen direct enthousiast in hun handen te klappen. [redacted] roept hierbij "my friend" meervoudig en uitgelaten. Zijn direct alert en blijven [redacted] observeren. Gaan in het beeld van de mentoren steeds dichterbij de struiken zitten. Komen later weer terug naar het terras.
- Bij aankomst van de twee nieuwe pupillen [redacted], loopt een van direct op [redacted] af, en schudden elkaar de hand. In intake geeft hij bij [redacted] aan nog niemand te kennen. Heeft een lege blik in zijn ogen. Geen fijn onderbuikgevoel bij dienstdoende mentoren. Andere nieuwe jongen komt onzeker en onderdanig over, en zoekt oogcontact wat lijkt op het zoeken naar geruststelling.
- Vlak na aankomst van de nieuwe jongen vraagt [redacted] of hij 1 minuut bij [redacted] op visite mag. Ik zeg dat dit niet mag, hij loopt toch met een bal richting het hek. Ik loop erachter aan. Hij roept iets naar [redacted], en geeft met een handgebaar een seintje waarop hij terugloopt naar de [redacted] rent direct naar binnen, roept iets naar [redacted] en samen rennen ze gelijk naar boven. Direct nadat [redacted] is belt [redacted], die zegt dat [redacted] met zijn handen een "vogel" gebaar naar de andere jongens maakt. Inmiddels is het op de [redacted] boven hysterisch met gillets en gelach.
- [redacted] hebben zich op moment van typen zojuist omgekleed en komen weer beneden.

Omstreeks 19:00

- deelt met een mentor via google translate dat de nieuw gearriveerde jongeren zullen weglopen. doet dit uit het zicht van deze jongeren en is bang dat zij zien dat hij deze informatie deelt. De beveiliging is gebeld en gevraagd om mede een oogje in het zeil te houden.

Omstreeks 19:30

Heeft contact gehad met de meisjes en komt aan een Mentor vertellen dat de jongeren zullen gaan vertrekken vanavond.

Omstreeks 19:30 – 20:30

- Alle 6 vermiste jongeren lijken zich zichtbaar klaar te maken voor vertrek: veranderen hun kleding naar warmere kleding en trekken jas + dichte schoenen aan.
- Mentor licht wijkagent in. Deze geeft aan lokale politie op de hoogte te brengen zodat er snel gehandeld kan worden als jongeren daadwerkelijk vertrekken
- Mentor stelt beveiliging op de hoogte en vraagt hen mee te observeren/signaleren.
- Alle 6 jongeren hebben zich ondertussen op het voetbalveld verzameld. Één mentor staat ook op dit voetbalveld. Twee mentoren staan op afstand met voetbalveld in het zicht.

Omstreeks 20:30

- Jongeren rennen een route door de bosjes richting de grote weg (rijksweg)
- Mentor belt 112.
- In afstemming met politie gaat mentor verdekt kijken waar jongeren zijn. Jongeren zijn op dit moment op een veld ten zuiden van waar het bordeel ligt op de rijksweg.
- Mentor deelt dit mee aan de politie. 4 politie wagens komen ter plekke. Jongeren zijn op dit moment niet meer vindbaar.
- OAT's worden uitgezet.

Omstreeks 21:30

- gaat in een tolk gesprek met mentor en vertelt het volgende:
  - o Vermiste personen verstoppen zich in het maisveld en wachten daar een uur voordat ze opgehaald worden met een auto en vervolgens naar Frankrijk gebracht worden en daarna weer naar België.
  - o heeft de naam genoemd van een man Deze ontvangt geld van de familieleden van de jongeren zodra ze in Engeland zijn. Deze man wisselt voortdurend van telefoonnummer maar de communicatie met hem schijnt via facebook te lopen
  - o wil zsm aangifte doen bij de politie omdat hij bang is
  - o De jongeren komen via hetzelfde netwerk
  - o De informatie is gedeeld met de politie
  - o Verder maakte hij zich zorgen over het jongste van de twee meisjes omdat zij fysiek niet zo sterk zou zijn.

Omstreeks 21:45

- Mentor neemt contact op met politie om bovenstaande te delen.

Omstreeks 22:00

- Politie komt ter plekke. Vermissing besproken.
  - o Jongeren zijn niet gevonden.
  - o Politie besluit genoemde Maisveld te gaan doorzoeken
  - o In afstemming met politie + voogdij instelling foto's van de jongeren gedeeld. Alleen de foto ontbreekt; deze hebben wij niet.
- Vermissingen doorgegeven volgens Xonar + COA protocol

Vriendelijke groeten,

Van: [---]nidos.nl]

Verzonden: dinsdag 11 februari 2020 16:36

Aan: [---]

Onderwerp: notulen KOBO 10-12-2020

Hierbij de notulen van het KOBO dd. 10-12-2020.

Met vriendelijke groet,

[---]

Regionaal secretarieel medewerker

Van: [---]

Verzonden: maandag 23 maart 2020 15:14

Aan: [---]

Onderwerp: RE: NRC en onderzoek Vietnamese amv's

[Dit is de mail die ik eerder hierover van J en V kreeg:](#)

Ha [---],

Zoals net besproken nog een korte toelichting:

1. Naar aanleiding van de gebeurtenissen in Essex (39 slachtoffer in een koelwagen) is er een JIT (gezamenlijk strafrechtelijk onderzoek) opgestart tussen België en VK. Nederland, lees Landelijk Parket, is gevraagd om de dacty van deze 39 slachtoffers te vergelijken met de Nederlandse databanken. Het EMM heeft dit verzoek van het Landelijk Parket in behandeling genomen en recentelijk is gebleken dat er 2 hits op zijn. Deze twee latere slachtoffers zijn door de KMAR op 27 mei 2019 bij een controle uit een vrachtwagen in de haven van Hoek van Holland gehaald. Aangezien zij mogelijk slachtoffers van mensenhandel waren en aangaven minderjarig te zijn, zijn zij destijds via Ter Apel in een beschermde opvang in Cadier en Keer (Limburg) geplaatst.

Voordat de Kamerbrief met de onderzoeken naar de verdwijning van minderjarige Vietnamezen naar de Kamer gaat, lijkt het me wel belangrijk dat we dit naar buiten brengen. Dit rapport ligt bij de Stass en de verwachting is dat zij dit begin/midden maart naar de Tweede Kamer zal sturen en het daarmee ook openbaar wordt. De politie zoekt nog uit of deze twee slachtoffers bovenop de eerder bekendgemaakte zijn gekomen of dat het nu in totaal twee slachtoffers zijn. Ik houd je hierover op de hoogte. Loopt de woordvoering hierover wederom via COA? Dan kunnen we dat ook doorgeven aan de politie.

2. AVIM Limburg had ten tijde van de vermissing, van deze twee latere slachtoffers, uit de opvang in Cadier en Keer een strafrechtelijk onderzoek lopen met een link naar België.

Groet,

[---]

Woordvoerder

.....
Van: [---]

Verzonden: maandag 23 maart 2020 14:48

Aan: [---]

Onderwerp: RE: NRC en onderzoek Vietnamese amv's

Hoi [---],

Heeft de politie bevestigd dat er sprake is van een tweede identificatie van de Essex slachtoffers als zijnde een jongere uit de beschermde opvang?

De vorige keer was de verspreiding van dit nieuws sneller gegaan dan de officiële bevestiging vanuit de politie.

Groet, [---]

Van: [---]

Verzonden: maandag 23 maart 2020 14:43

Aan: [---]

Onderwerp: NRC en onderzoek Vietnamese amv's

Allen,

NRC's [---] heeft bovengenoemd onderzoek in zijn bezit en gaat daarover publiceren. Ook over het feit dat er sprake is van een tweede identificatie van de Essex slachtoffers onder de voormalige bewoners van de beschermde opvang. Ik heb dat bevestigd, Ook ARGOS belde hier zojuist over.

Ik heb NIDOS geïnformeerd (en J en V en bestuur)

Gr [---]

Van: [---]

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 15:40

Aan: [---]

Onderwerp: RE: NRC en onderzoek Vietnamese amv's

Hallo [---],

We hebben via Nidos gehoord dat er mogelijk een tweede BO jongere in de koelwagen zat. Nog geen ander bericht ontvangen. Ik heb dit wel al aan de groepen doorgegeven omdat ik het lastig vind wanneer zij er via een ander kanaal over geïnformeerd worden.

We denken dat de andere jongere degene is die met [---] vertrokken is. Ik weet dat AVIM deze twee gevolgd is tot in België. Het verdere verloop is ons niet bekend. Maar het kan ook een van de andere 6 jongeren zijn die eerder vertrokken zijn.

Als het formeel bevestigd wordt lijkt het me goed om ook van dit tweede slachtoffer de naam te krijgen. Dan kan ik dat binnen de BO oppakken.

Tot morgen!

[---]

Van: [---]

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 15:28

Aan: [---]

Onderwerp: FW: NRC en onderzoek Vietnamese amv's

Hoi [---],

Zie onderstaande. Ik had jullie de link van het artikel al eerder doorgestuurd, maar nog niet onderstaande bericht, excuses.

[---], waren jullie hier al over geïnformeerd?

We spreken elkaar morgen.

Met vriendelijke groet,

[---]

Van: [---]

Verzonden: dinsdag 9 juni 2020 14:14

Aan: [---]

Onderwerp: FW: vraag om achtergrond ivm verdwijning van

Dag [---]

Ter informatie: onze communicatie medewerker kreeg vandaag een telefoontje van een Belgische journalist van de Standaard.

Onderstaand de mailwisseling (na telefonische vraag).

Vriendelijke groet,

[---]

Van: [---]

Verzonden: dinsdag 9 juni 2020 13:26

Aan: [---]

Onderwerp: RE: vraag om achtergrond ivm verdwijning van

Geachte heer [---]

Ik heb uw vraag intern doorgegeven. Hierop is bij mij aangegeven dat u bij het COA dient te zijn hiervoor, zoals ik daarstraks ook al bij u heb aangegeven.

<https://www.coa.nl/nl/contact>

Met vriendelijke groet,

[---]

Van: [---]

Verzonden: dinsdag 9 juni 2020 12:19

Aan: [---]

Onderwerp: vraag om achtergrond ivm verdwijning van

Beste [---]

Zoals ik aan de telefoon zei, ben ik op zoek naar informatie over de onrustwekkende verdwijning van Vietnamese minderjarigen uit de beschermde opvang. Als ik het goed begrijp, is dat een probleem dat door organisaties als de uwe ernstig genomen wordt, maar waar de overheid nog geen adequaat antwoord op gevonden heeft (Nederland is daarin geen uitzondering, in België zien we gelijkaardige verhalen). Ik weet (op basis van openbare berichtgeving) dat dat ook blijkt uit kwartaalrapporten van Xonar en zou die documenten graag inzien. Volgens mijn informatie zijn er in 2019 minstens twee keer minderjarigen uit een inrichting van Xonar weggelopen, op 16 augustus en op 11 oktober. Ik zou graag met iemand spreken die mij kan vertellen wat Xonar met die verdwijningen heeft gedaan en welke hulp jullie daarbij gekregen hebben van de overheid (Coa, politie...).

De onrechtstreekse aanleiding voor mijn vraag is de aanwezigheid van drie minderjarigen in de koelwagen die in oktober met 39 lichamen werd aangetroffen in Essex. Zoals het Coa al bevestigd heeft, waren twee van die minderjarigen afkomstig uit een inrichting van Xonar. Dat minderjarigen dergelijke risico's lopen, is een belangwekkend probleem. Ik twijfel er niet aan dat Xonar dat ook vindt. Het is mijn bedoeling dat probleem in zijn complexiteit te schetsen. Degelijke informatie van Xonar zal mij daarbij helpen.

Hartelijke groet,

[---]

doc. 8

aan Deelberaad Asiel
Van COA, directie Vakontwikkeling & -ondersteuning, afdeling
Beleid Primair Proces
Datum 20-08-2020
Betreft **Optimalisatie proces aantreffen tot opvangen Vietnamese
amv in de beschermde opvang**
Inlichtingen bij: [---]

Inleiding

Op 5 december 2019 is in het deelberaad asiel (DA) de evaluatie van de verdwijning van een groep Vietnamese alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv) uit de beschermde opvang (BO) besproken. Deze korte evaluatie bracht verschillende knelpunten m.b.t. het proces van aantreffen tot opvangen van (Vietnamese) amv in de BO in kaart. Het advies was om de knelpunten nader te analyseren en verbetervoorstellen te formuleren om het proces te optimaliseren, met als doel de kans op verdwijning van amv te minimaliseren. Het DA kon zich vinden in dit advies en heeft het COA aangewezen om deze opdracht voor haar rekening te nemen en de afstemming met de betrokken partijen te zoeken. In dit memo informeren we het DA over de oplossingsrichtingen en vragen we het DA om de acties te beleggen.

Samenvattend wordt het DA gevraagd:

1. Kennis te nemen van de geformuleerde verbeterpunten en oplossingsrichtingen om het proces van aantreffen tot opvangen in de BO te optimaliseren;
2. Akkoord te gaan met het voorstel om:
  - o te onderzoeken of jongeren die zich bij AVIM / KMar melden ter plaatse geïdentificeerd en geregistreerd kunnen worden.
  - o te onderzoeken of een 'titel V onderzoek' ingesteld kan worden.

Toelichting

Het verdwijnen van Vietnamese jongeren uit de BO is al langer een actueel onderwerp. Naar aanleiding van media-aandacht vanuit het radioprogramma Argos over de tientallen Vietnamese jongeren die de afgelopen vijf jaar zijn verdwenen uit de BO, zijn Kamervragen gesteld¹. De Staatssecretaris heeft vervolgens het Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel (EMM) verzocht om onderzoek te doen naar dit fenomeen. Het onderzoek richtte zich op de periode van 2015 en met 2018, maar ten tijde van het onderzoek bleef de situatie onveranderd. In augustus 2019 verdwenen meerdere Vietnamese jongeren uit twee verschillende locaties van de BO.

Het DA heeft het COA op 5 december 2019 de opdracht gegeven om het proces, waar mogelijk, te optimaliseren. Erkend wordt dat een optimaal proces er hoogstwaarschijnlijk

---

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2019/05/02/antwoorden-kamervragen-over-verdwenen-vietnamese-kinderen/antwoorden-kamervragen-over-verdwenen-vietnamese-kinderen.pdf>.

niet voor zorgt dat verdwijningen volledig voorkomen worden. De beschermde opvang is immers geen gesloten opvang en er zijn factoren die een rol spelen bij het verdwijnen uit de opvang, die buiten de invloedssfeer van de (keten)partners en zelfs buiten Nederland liggen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan pushfactoren zoals de verminderde economische kansen en gebrek aan adequate opleidingsmogelijkheden in Vietnam en pullfactoren die een verblijf in met name het Verenigd Koninkrijk aantrekkelijk maken zoals de omvangrijke Vietnamese gemeenschap en het ontbreken van identificatieplicht aldaar. Desondanks was het zinvol om het proces in Nederland onder de loep te nemen en te onderzoeken waar verbeteringen mogelijk zijn.

Het COA heeft een ketenbreed overleg georganiseerd om de processtappen te bespreken en te onderzoeken waar verbetering mogelijk is. Hieronder worden twee verbeterpunten uiteengezet. Aan de meeste knelpunten lagen namelijk twee problemen ten grondslag:

1. Jongeren worden niet altijd geïdentificeerd en geregistreerd voordat ze in de BO komen.
2. Er is geen wettelijke grondslag om Vietnamese amv als een bijzondere groep te beschouwen en hier (vroegtijdig) naar te handelen.

Verbeterpunten

Verbeterpunt 1: Amv dienen geïdentificeerd en geregistreerd te worden voordat ze opgevangen worden in de BO.

Een van de besproken knelpunten was dat een amv soms zonder gegevens in de BO wordt geplaatst. Dit is het geval wanneer een amv zich in de avond of nacht meldt bij AVIM of in de nacht bij de KMar op Schiphol. Op dat moment kan de amv niet in Ter Apel terecht om de identificatie- en registratiestappen te doorlopen. Vanwege de afspraak dat Vietnamese amv standaard in de BO worden geplaatst, wordt hij² direct na het aantreffen (in overleg met de achterwacht van Nidos) op 'logeerbasis' geplaatst in de BO. De volgende dag wordt hij met de taxi naar Ter Apel gebracht, waar het reguliere aanmeldproces plaatsvindt.

Op het moment dat de amv ongeregistreerd in de BO geplaatst wordt, zijn er dus geen gegevens van hem bekend en is onduidelijk of hij daadwerkelijk minderjarig is. Indien deze persoon verdwijnt, valt hier geen melding van te maken omdat er geen gegevens bekend zijn. Een ander mogelijk scenario is dat de mensensmokkelaar van deze gelegenheid gebruik zou kunnen maken om een 'verkenner' te laten plaatsen in de BO die de locatie, medewerkers en andere jongeren een korte periode kan observeren.

Bovenstaande is met de KMar en AVIM besproken en gezamenlijk is onderzocht hoe dit verbeterd kan worden. Zowel de KMar als AVIM geeft aan dat gehandeld wordt volgens

---

² In deze nota wordt voor het gemak gekozen om een amv te beschrijven in de mannelijke vorm. Vanzelfsprekend gaat het hier zowel om jongens als om meisjes.

hun interne protocol. AVIM heeft de afspraak dat een amv die zichzelf meldt met een asielaanvraag wordt geregistreerd in Ter Apel. Minderjarigen worden met een taxi (geregeld door KOCV) naar Ter Apel gebracht. Indien een vreemdeling wordt aangetroffen in een andere situatie, bijvoorbeeld als inklimmer of in een uitbuitingssituatie, is de afspraak dat hij ter plaatse wordt geïdentificeerd en geregistreerd. De KMar verricht bij iedere amv het identificatie- en registratieproces, ook tijdens de nachtelijke uren. Het enige hiaat is echter het aantreffen van een amv tijdens de nachtelijke uren op Schiphol. De afdeling Asiel & Artikel 4 (A&A4) is dan gesloten, waardoor registratie uitgesteld wordt tot de volgende ochtend. In dat geval wordt door Nidos nachtopvang geregeld, wat in het geval van een Vietnamese jongere de BO betreft. Volgens het EMM-rapport wordt een groot deel van de Vietnamese jongeren op Schiphol aangetroffen door de KMar.

Het voorstel dat uit het ketenbrede overleg naar voren is gekomen is als volgt:

1. AVIM registreert en identificeert alle minderjarigen die zich melden met een asiolverzoek op de plek waar ze zich melden. De gegevens worden vastgelegd in PolitieSuite Handhaving Vreemdelingen (pshv) en er worden vingerafdrukken en een foto afgenomen middels de Basis Voorziening Identiteitvaststelling (bvid) zuil.
2. Op Schiphol, na sluitingstijd van Brigade Vreemdelingenzaken (BVZ) Asiel en A&A4, wordt een amv door personeel van Brigade Grensbewaking (BGB) geregistreerd middels Basis Voorziening Identiteit (BVID) en Vreemdelingen Basis Systeem (VBS), voordat hij naar een nachtopvang (de BO) wordt overgebracht.
3. Wanneer een amv zich alsnog³ meldt bij de KMar (Brigade Politie en Beveiliging, BP&B) op Schiphol Plaza en minderjarig wordt geschat, kan het voorkomen dat de amv zonder registratie naar de nachtopvang (de BO) wordt gebracht. Voor dit scenario moet worden nagegaan wie de amv dient te registreren (BP&B of BGB).

Op deze manier worden er geen personen in de BO geplaatst die niet geregistreerd zijn.

- **Het verzoek aan het DA is om KMar en AVIM de opdracht te geven deze oplossingsrichting verder uit te werken en afstemming te zoeken met LOVIM (Landelijk overleg teamchefs AVIM). Daarnaast om aan de ketenbrede werkgroep 'leeftijdsschouw' de opdracht te geven om deze oplossingsrichting mee te nemen in de uitwerking van de leeftijdsschouw op andere locaties dan Ter Apel (m.n. Schiphol) en van minderjarigen die geen asiel aanvragen.**

Verbeterpunt 2: Stel een 'titel V' onderzoek in om meer (opsporings)informatie op te halen over de Vietnamese amv.

---

³ Een mogelijke situatie is dat de amv erin is geslaagd via een Schengenvlucht in Nederland aan te komen. Daarnaast komt het voor dat een amv die al langere tijd illegaal in Nederland verblijft, zich meldt bij de BP&B op Schiphol Plaza.

Uit het ketenbreed overleg bleek dat medewerkers uit verschillende organisaties te maken hebben met een soortgelijk knelpunt. Hoewel politiek, media en maatschappelijk middenveld Vietnamese amv zien als een bijzondere doelgroep waar extra op ingezet dient te worden, is hier geen juridische basis voor en is het niet mogelijk om voor deze groep af te wijken van de reguliere procesafspraken. Een voorbeeld is het in beslag nemen en uitlezen van de telefoon van een Vietnamese jongere in Ter Apel. Conform proces wordt in de telefoon gekeken naar aanwijzingen om de identiteit vast te stellen en naar eventuele opvallende strafbare feiten. De telefoon wordt niet direct grondig doorzocht op sporen van mensenhandel of –smokkel. Daarnaast is de samenwerking tussen de BO en de politie er nu niet op gericht om mensensmokkel en/of –handel vroegtijdig op te sporen. Zonder aanwijsbaar strafbaar feit, is het niet de opdracht van AVIM om bijvoorbeeld met jongeren in de BO te spreken en te surveilleren bij de locatie. In het EMM-onderzoek wordt aannemelijk gemaakt dat deze groep te maken heeft met een netwerk van mensensmokkel en mogelijk mensenhandel. Echter, de bevoegdheden van de partners in het proces zijn er niet op ingericht om hier aan de voorkant actie in te ondernemen.

Vanuit het ketenbrede overleg kwam het voorstel om voor de doelgroep Vietnamese amv een zogenaamd ‘titel V’ onderzoek in werking te stellen. De Wet (Bijzondere opsporingsbevoegdheden (BOB))⁴ biedt een grondslag voor de bevoegdheid om gebruik te maken van bijzondere opsporingsmethoden (zoals tappen, inblikoperaties en infiltratie) op basis van een redelijk vermoeden dat in georganiseerd verband ernstige misdrijven worden beraamd of gepleegd. In dat geval wordt gesproken van Titel V van het Wetboek van Strafvordering. Deze aanpak wordt binnen de opsporing regelmatig toegepast om een vroegtijdig onderzoek te starten naar een bepaalde doelgroep. In het geval van het verdwijnen van minderjarige Vietnamese bewoners uit de BO is er sprake van verdenking van mensensmokkel. Een titel V onderzoek vindt plaats onder leiding van het Openbaar Ministerie en alvorens er een onderzoek kan worden opgestart, dient over het bedoelde fenomeen een (sfeer)procesverbaal opgemaakt te worden waaruit het redelijke vermoeden blijkt. Het doel is om de achterliggende criminele organisaties bloot te leggen die verantwoordelijk zijn voor het transport, begeleiding etc. van de amv naar West Europa. Het ontmantelen van deze criminele netwerken heeft waarschijnlijk een afname van de toestroom van Vietnamese amv tot gevolg.

- **Het verzoek aan het DA om de KMar de opdracht te geven om, in samenwerking met het Openbaar Ministerie en andere relevante ketenpartners, te onderzoeken wat er voor nodig is om een titel V onderzoek op te starten naar de Vietnamese amv en dit tot uitvoering te brengen.**

Bovenstaande maatregelen stellen de diverse betrokken partijen in staat meer (opsporings)informatie te verzamelen over de Vietnamese jongeren in de BO, wat mogelijk een bijdrage levert aan het tegengaan van verdwijningen.

---

⁴ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0021581/2004-12-01>

doc. 9

Tijdljn vermissing jongeren BO - Xonar

direct via Rotterdam naar	Via Ter apel en Jade	08-08 -2019 via ter Apel naar	08-08 -2019 Via ter Apel naar BO	16-08-2019 Via ter Apel naar BO
--------------------------------------	-----------------------------	--	---	--

Casus

Heenreis:

Vanaf Vietnam naar Thailand gevlogen. Vandaaruit met meerdere vluchten en via vrachtwagencontainers naar Nederland gekomen.

07-08-2019 Aankomst BO (zie bovenstaande pg. 1)

08-08-2019 Intakegesprek

08-08-2019 Signalen

09-08-2019 Opvallendheden

11-08-2019 Eerste contact Vietnamese jongens en meiden

12-08-2019 Slecht geslapen

14-08-2019 Intake Nidos op BO

15-08-2019 Vraagt om

16-08-2019 Dag van vlucht

Casus

Heenreis:

09-08-2019 Aankomst BO (zie bovenstaande pg. 1)

10-08-2019 Intakegesprek

12-08-2019 Wilt niet tekenen voor kamersleutel

16-08-2019 Signalen tot weglopen + vermissing

Casus

Heenreis:

16-08-2019 Aankomst BO (zie bovenstaande pg. 1) & kennismakingsgesprek

16-08-2019 Intakegesprek

16-08-2019 Kennisgevingsbericht

16-08-2019 Moment van vlucht

Casus

Heenreis:

16-08-2019 Aankomst BO (zie bovenstaande pg. 1) & kennismakingsgesprek

16-08-2019 Intakegesprek

16-08-2019 Kennisgevingsbericht

16-08-2019 Moment van vlucht

Casus

Heenreis (info vanuit kennisgeving)

08-08-2019 Aankomst BO (zie bovenstaande pg. 1)

08-08-2019 Intakegesprek

09-08-2019 Rechten- en plichtengesprek

09-08-2019 gesprek mentor,

|

09-08-2019 Signaal/ proberen weg te lopen

Signaal:

11-08-2018 Individuele dagrapportage

)

11-08-2019 Tweegesprek in de avond

15-08-2019 Dagrapportage

16-08-2019 Dag van vlucht:

Casus

—)

Heenreis (info vanuit kennisgeving)

08-08-2019 Aankomst BO (zie bovenstaande pg. 1)

08-08-2018 Intakegesprek

09-08-2019 Rechten- en plichtengesprek

09-08-2019 gesprek mentor,

09-08-2019 Signaal/ weglopen

Signaal:

11-08-2018 Individuele dagrapportage

)

11-08-2019 Tweegesprek in de avond

14-08-2019 Tweegesprek

15-08-2019 Dagrapportage

16-08-2019 Dag van vlucht:

Om een helder beeld te creëren onderstaand de complete tijdlijn van de vermissing. Hierin is de eerder per e-mail gedeelde informatie meegenomen.
Het gaat om de volgende jongeren:

Tijdlijn:

16 Augustus

Signalen door de dag heen:

- Bij [redacted] was er vanmorgen al sprake van verschillende kledingwissels van [redacted]. [redacted] hebben ook de hele dag hun schoenen aangehouden.
- Op de afgesproken bezoektijd om 14 uur trekken [redacted] zich steeds verder terug tot het randje van het zicht vanaf [redacted]. Hier lijkt [redacted] de gespreksleider te zijn, terwijl [redacted] met handgebaren de weg lijkt te wijzen en verschillende aspecten in de omgeving aanwijst. Haar handgebaren lijken een route naar boven aan te duiden, richting parkeerplaats. Halverwege dit gesprek komt [redacted] even terug, loopt [redacted] in en komt na een paar minuten weer naar buiten. In het voorbijgaan kijkt hij recht aan en glimlacht, alvorens hij terugloopt.
- Wanneer [redacted] ruim voor het einde van de bezoektijd, weer terug naar de [redacted] lopen kiezen ze de omweg via het leegstaande pand tussen [redacted] Ik pak meteen mijn spullen om hen niet uit beeld te laten verdwijnen, waarbij [redacted] mij strak aankijkt, en mij ook blijft nakijken. Daarna is het even rustig en zijn zowel jongens als meisjes binnen op de eigen groep.
- De Vietnamese jongens hebben toen op tv via youtube een filmpje gekeken wat ging over de reis van Vietnam naar West-Europa. Hierin kwam het reizen in containers maar ook het werken in de hennepcultuur aan bod. [redacted] kijkt aan het eind van het filmpje nadrukkelijk aan met een grote lach. [redacted] kijkt vervolgens weg en reageert hier niet verder op.
- Rond 16 uur willen [redacted] ineens fruit gaan plukken in de buurt van [redacted]. Terwijl [redacted] met hen meeloopt, en zij de poort net uit zijn belt [redacted] dat de nieuwe jongens op dat moment arriveren. Een van de meisjes vraagt direct of het Vietnamese jongens zijn, alvorens het busje in beeld is. Ze beginnen samen direct enthousiast in hun handen te klappen. [redacted] roept hierbij "my friend" meervoudig en uitgelaten. Zijn direct alert en blijven [redacted] observeren. Gaan in het beeld van de mentoren steeds dichterbij de struiken zitten. Komen later weer terug naar het terras.
- Bij aankomst van de twee nieuwe pupillen [redacted], loopt een van direct op [redacted] af, en schudden elkaar de hand. In intake geeft hij bij [redacted] aan nog niemand te kennen. Heeft een lege blik in zijn ogen. Geen fijn onderbuikgevoel bij dienstdoende mentoren. Andere nieuwe jongen komt onzeker en onderdanig over, en zoekt oogcontact wat lijkt op het zoeken naar geruststelling.
- Vlak na aankomst van de nieuwe jongen vraagt [redacted] of hij 1 minuut bij [redacted] op visite mag. Ik zeg dat dit niet mag, hij loopt toch met een bal richting het hek. Ik loop erachter aan. Hij roept iets naar [redacted], en geeft met een handgebaar een seintje waarop hij terugloopt naar de [redacted] rent direct naar binnen, roept iets naar [redacted] en samen rennen ze gelijk naar boven. Direct nadat [redacted] is belt [redacted], die zegt dat [redacted] met zijn handen een "vogel" gebaar naar de andere jongens maakt. Inmiddels is het op de [redacted] boven hysterisch met gillets en gelach.
- [redacted] hebben zich op moment van typen zojuist omgekleed en komen weer beneden.

Omstreeks 19:00

- deelt met een mentor via google translate dat de nieuw gearriveerde jongeren zullen weglopen. doet dit uit het zicht van deze jongeren en is bang dat zij zien dat hij deze informatie deelt. De beveiliging is gebeld en gevraagd om mede een oogje in het zeil te houden.

Omstreeks 19:30

Heeft contact gehad met de meisjes en komt aan een Mentor vertellen dat de jongeren zullen gaan vertrekken vanavond.

Omstreeks 19:30 – 20:30

- Alle 6 vermiste jongeren lijken zich zichtbaar klaar te maken voor vertrek: veranderen hun kleding naar warmere kleding en trekken jas + dichte schoenen aan.
- Mentor licht wijkagent in. Deze geeft aan lokale politie op de hoogte te brengen zodat er snel gehandeld kan worden als jongeren daadwerkelijk vertrekken
- Mentor stelt beveiliging op de hoogte en vraagt hen mee te observeren/signaleren.
- Alle 6 jongeren hebben zich ondertussen op het voetbalveld verzameld. Één mentor staat ook op dit voetbalveld. Twee mentoren staan op afstand met voetbalveld in het zicht.

Omstreeks 20:30

- Jongeren rennen een route door de bosjes richting de grote weg (rijksweg)
- Mentor belt 112.
- In afstemming met politie gaat mentor verdekt kijken waar jongeren zijn. Jongeren zijn op dit moment op een veld ten zuiden van waar het bordeel ligt op de rijksweg.
- Mentor deelt dit mee aan de politie. 4 politie wagens komen ter plekke. Jongeren zijn op dit moment niet meer vindbaar.
- OAT's worden uitgezet.

Omstreeks 21:30

- gaat in een tolk gesprek met mentor en vertelt het volgende:
  - o Vermiste personen verstoppen zich in het maisveld en wachten daar een uur voordat ze opgehaald worden met een auto en vervolgens naar Frankrijk gebracht worden en daarna weer naar België.
  - o heeft de naam genoemd van een man Deze ontvangt geld van de familieleden van de jongeren zodra ze in Engeland zijn. Deze man wisselt voortdurend van telefoonnummer maar de communicatie met hem schijnt via facebook te lopen
  - o wil zsm aangifte doen bij de politie omdat hij bang is
  - o De jongeren komen via hetzelfde netwerk
  - o De informatie is gedeeld met de politie
  - o Verder maakte hij zich zorgen over het jongste van de twee meisjes omdat zij fysiek niet zo sterk zou zijn.

Omstreeks 21:45

- Mentor neemt contact op met politie om bovenstaande te delen.

Omstreeks 22:00

- Politie komt ter plekke. Vermissing besproken.
  - o Jongeren zijn niet gevonden.
  - o Politie besluit genoemde Maisveld te gaan doorzoeken
  - o In afstemming met politie + voogdij instelling foto's van de jongeren gedeeld. Alleen de foto ontbreekt; deze hebben wij niet.
- Vermissingen doorgegeven volgens Xonar + COA protocol

Vriendelijke groeten,